

EDITORI / EDITOŘI / EDITORS

PETER GONDA • PAVEL CHALUPNÍČEK

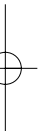
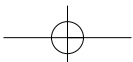
Na obranu slobodného trhu

IN DEFENSE OF THE FREE MARKET

Na obranu svobodného trhu

**KONZERVATÍVNY
INŠTITÚT
M. R. ŠTEFÁNKA**
M. R. ŠTEFANIK
CONSERVATIVE
INSTITUTE

PREDNÁŠKY UZNÁVANÝCH PROTRHOVO ORIENTOVANÝCH OSOBNOSTÍ,
USKUTOČNENÉ V RÁMCI PROJEKTU
KONZERVATÍVNEHO INŠTITÚTU M. R. ŠTEFÁNKA
“CONSERVATIVE ECONOMIC QUARTERLY LECTURE SERIES” (CEQLS)
V BRATISLAVE
A VÝROČNÝCH, JARNÝCH A JESENNÝCH PREDNÁŠOK
LIBERÁLNIHO INSTITUTU
V PRAHE

PŘEDNÁŠKY UZNÁVANÝCH PROTRŽNĚ ORIENTOVANÝCH OSOBNOSTÍ,
USKUTEČNENÉ V RÁMCI PROJEKTU
KONZERVATÍVNEHO INŠTITÚTU M. R. ŠTEFÁNKA
“CONSERVATIVE ECONOMIC QUARTERLY LECTURE SERIES” (CEQLS)
V BRATISLAVĚ
A VÝROČNÍCH, JARNÍCH A PODZIMNÍCH PŘEDNÁŠEK
LIBERÁLNIHO INSTITUTU
V PRAZE

LECTURES OF RENOWNED FREE MARKET ORIENTED THINKERS,
DELIVERED WITHIN THE CONSERVATIVE INSTITUTE OF M. R. ŠTEFÁNIK PROJECT
“CONSERVATIVE ECONOMIC QUARTERLY LECTURE SERIES” (CEQLS)
IN BRATISLAVA
AND ANNUAL, SPRING AND AUTUMN LECTURES
OF LIBERALNI INSTITUT
IN PRAGUE

© **Konzervatívny inštitút Milana Rastislava Štefánika**
Conservative Institute of Milan Rastislav Štefánik

Štefánikova 1, 811 06 Bratislava

Slovensko / Slovakia

e-mail: conservative@institute.sk

web: www.konzervativizmus.sk

www.institute.sk

© **Liberální institut / Liberalní institut**

Spálená 51, 110 00 Praha / Prague

Česká republika / Czech Republic

e-mail: info@libinst.cz

web: www.libinst.cz

ISBN 978-80-89121-11-3 (pre Slovensko)

ISBN 978-80-863-8949-3 (pro Českou republiku)

Podakovania / Poděkování / Acknowledgements

TÁTO KNIHA MOHLA BYŤ PUBLIKOVANÁ VĎAKA LÁSKAVEJ PODPORE
NADÁCIE SPP (SLOVENSKÁ REPUBLIKA),
NADÁCIE FRIEDRICH NAUMANN STIFTUNG (ČESKÁ REPUBLIKA)
A VYUŽITIU ČASTI PROSTRIEDKOV KONZERVATÍVNEHO INŠTITÚTU M. R. ŠTEFÁNICA
Z UDELENÉHO ČESTNÉHO UZNANIA ATLAS ECONOMIC RESEARCH FOUNDATION
V RÁMCI TEMPLETON FREEDOM AWARDS V ROKU 2007.

TATO KNIHA MOHLA BYŤ PUBLIKOVÁNA DÍKY LASKAVÉ PODPOŘE
NADÁCIE SPP (SLOVENSKÁ REPUBLIKA),
NADACE FRIEDRICH NAUMANN STIFTUNG (ČESKÁ REPUBLIKA)
A VYUŽITÍ ČÁSTI PROSTŘEDKŮ KONZERVATÍVNEHO INŠTITÚTU M. R. ŠTEFÁNICA
Z UDĚLENÉHO ČESTNÉHO UZNÁNÍ ATLAS ECONOMIC RESEARCH FOUNDATION V ROCE 2007.

THE BOOK IS PUBLISHED THANKS TO THE KIND SUPPORT OF
SPP FOUNDATION (SLOVAK REPUBLIC),
FRIEDRICH NAUMANN STIFTUNG (CZECH REPUBLIC)
AND WITH THE HELP OF THE FINANCIAL AWARD RECEIVED
BY CONSERVATIVE INSTITUTE OF M. R. ŠTEFÁNIK
FROM ATLAS ECONOMIC RESEARCH FOUNDATION AS HONORABLE MENTION
WITHIN THE TEMPLETON FREEDOM AWARDS IN 2007.

Die Stiftung für liberale Politik

Friedrich Naumann
Stiftung

NA OBRANU SLOBODNÉHO / SVOBODNÉHO TRHU

POĎAKOVANIA / PODĚKOVÁNÍ

POĎAKOVANIE PATRÍ AJ SPONZOROM PREDNÁŠOK, KTORÉ SÚ UVEREJNENÉ V KNIHE
A KTORÉ ODZNELI V RÁMCI CEQLS V BRATISLAVE – NADAČNÝ FOND EUROPE & DEMOCRACY,
VELVYSLANECTVO USA NA SLOVENSKU, AMERICKÁ OBCHODNÁ KOMORA NA SLOVENSKU
A VELVYSLANECTVO HOLANDSKÉHO KRÁĽOVSTVA NA SLOVENSKU,
AKO AJ MEDIÁLNYM PARTNEROM PREDNÁŠOK V RÁMCI CEQLS
– TÝŽDENNÍKU O EKONOMIKE A PODNIKANÍ TREND
A SPRAVODAJSKÉJ INTERNETOVEJ TELEVÍZII INFOŇET.TV.

EDITORI KNIHY TIEŽ ĎAKUJÚ JOSEFOVI ŠÍMOVI Z LIBERÁLNIHO INSTITUTU
A KOLEGOM Z KONZERVATÍVNEHO INŠTITÚTU M. R. ŠTEFÁNKA ZA POMOC PRI PRÍPRAVE KNIHY.

POĎEKOVÁNÍ PATŘÍ I SPONZORŮM PŘEDNÁŠEK,
KTERÉ BYLY PREZENTOVÁNY V PRAZE:
CZECH COAL, A. S., ČESKÁ INFRASTRUKTURNÍ, A. S., ČESKÝ TELECOM, A. S.,
FRIEDRICH NAUMANN STIFTUNG, GUTMANN, JOHNSON AND JOHNSON, S. R. O.,
KOMERČNÍ BANKA, A. S., MASTERCARD, PLZEŇSKÝ PRAZDROJ, A. S., PRAŽSKÁ ENERGETIKA, A. S.,
PVT, A. S., RWE GROUP, A. S., SEKÝRA GROUP, SKUPINA ČEZ, TRANSGAS, A. S.,
VYSOKÁ ŠKOLA FINANČNÍ A SPRÁVNÍ.

EDITOŘI DĚKUJÍ I JOSEFU ŠÍMOVI Z LIBERÁLNIHO INSTITUTU
ZA POMOC PŘI PŘÍPRAVĚ KNIHY.

MEDIÁLNYM PARTNEROM KNIHY JE TÝŽDENNÍK O EKONOMIKE A PODNIKANÍ TREND.

TREND
Týždenník o ekonomike a podnikaní

IN DEFENSE OF THE FREE MARKET

ACKNOWLEDGEMENTS

THE EDITORS ALSO WOULD LIKE TO EXPRESS THEIR GRATITUDE
TO THE SPONSORS OF THE CEQLS LECTURES IN BRATISLAVA – EUROPE & DEMOCRACY,
US EMBASSY IN SLOVAKIA, THE AMERICAN CHAMBER OF COMMERCE IN SLOVAKIA,
ROYAL NETHERLANDS EMBASSY IN SLOVAKIA,
AS WELL AS TO THE MEDIA PARTNERS OF THE LECTURE EVENTS WITHIN THE CEQLS
– ECONOMY AND BUSINESS WEEKLY TREND
AND INFONET.TV,

AND TO THE SPONSORS OF THE LECTURES IN PRAGUE:
CZECH COAL, A. S., ČESKÁ INFRASTRUKTURNÍ, A. S., ČESKÝ TELECOM, A. S.,
FRIEDRICH NAUMANN STIFTUNG, GUTMANN, JOHNSON AND JOHNSON, S. R. O.,
KOMERČNÍ BANKA, A. S., MASTERCARD, PLZEŇSKÝ PRAZDROJ, A. S., PRAŽSKÁ ENERGETIKA, A. S.,
PVT, A. S., RWE GROUP, A. S., SEKÝRA GROUP, SKUPINA ČEZ, TRANSGAS, A. S.,
VYSOKÁ ŠKOLA FINANČNÍ A SPRÁVNÍ.

THE EDITORS ALSO WANT TO THANK
JOSEF ŠÍMA FROM LIBERALNI INSTITUT
AND THE COLLEAGUES FROM CONSERVATIVE INSTITUTE OF M. R. ŠTEFÁNIK,
FOR THEIR ASSISTANCE.

MEDIA PARTNER OF THE BOOK IS THE TREND ECONOMY AND BUSINESS WEEKLY.

Obsah

PREDSLOV / PŘEDMLUVA

ALEJANDRO A. CHAFUEN	12
-----------------------------------	-----------

EDITORIAL

PETER GONDA: Dôvera v človeka a spontánny poriadok v spoločnosti	14
---	-----------

PAVEL CHALUPNÍČEK: O „neviditeľné ruce“ a ceste ke svobodné spoločnosti	22
---	-----------

PREDNÁŠKY / PŘEDNÁŠKY

JAMES M. BUCHANAN

Za hranicemi práva – Institucionalizovaná etika liberálneho rádu

<i>Praha, 10. 10. 2002</i>	29
----------------------------------	-----------

PASCAL SALIN

Vlastnícká práva, konkurencia a Evropská unie

<i>Praha, 9. 10. 2003</i>	53
---------------------------------	-----------

MARIAN L. TUPY

Stredná a východná Európa a euro: netreba sa ponáhľať

<i>Bratislava, 15. 6. 2005</i>	81
--------------------------------------	-----------

ANTHONY DE JASAY

Sociální spravedlnost pod drobnohledem

(s malou pomocí od Adama Smitha)

<i>Praha, 23. 6. 2005</i>	107
---------------------------------	------------

DANIEL J. MITCHELL

Daňová harmonizácia verzus konkurencia v Európskej únii

<i>Bratislava, 17. 10. 2005</i>	127
---------------------------------------	------------

WILLIAM A. NISKANEN

Alternatívy politickej a ekonomickej budúcnosti Európy

<i>Bratislava, 8. 12. 2005</i>	143
--------------------------------------	------------

Contents

FOREWORD

ALEJANDRO A. CHAFUEN	13
-----------------------------------	-----------

EDITORIAL

PETER GONDA: Confidence in Man and Spontaneous Order in Society	15
PAVEL CHALUPNÍČEK: The “Invisible Hand” and Toward a Free Society	23

LECTURES

JAMES M. BUCHANAN:

Beyond Law – The Institutionalized Ethics of Liberal Order <i>Prague, 10/10/2002</i>	29
---	-----------

PASCAL SALIN:

Property Rights, Competition and European Union <i>Prague, 10/09/2003</i>	53
--	-----------

MARIAN L. TUPY:

Central and Eastern Europe and the Euro: No Need to Rush In <i>Bratislava, 06/15/2005</i>	81
--	-----------

ANTHONY DE JASAY:

Social Justice Examined (With a Little Help from Adam Smith) <i>Prague, 06/23/2005</i>	107
--	------------

DANIEL J. MITCHELL:

Tax Harmonization versus Competition in the European Union <i>Bratislava, 10/17/2005</i>	127
---	------------

WILLIAM A. NISKANEN:

Alternative Political and Economic Futures for Europe <i>Bratislava, 12/08/2005</i>	143
--	------------

NA OBRANU SLOBODNÉHO / SVOBODNÉHO TRHU

OBSAH

TED ABRAM: Smutné dejiny sociálneho systému v USA <i>Bratislava, 9. 3. 2006</i>	167
RON PAUL: Ludwig von Mises a politika <i>Praha, 29. 5. 2006</i>	191
VÁCLAV KLAUS: Ludwig von Mises – Nejvýznamnější obhájce ekonomické svobody v celém dvacátém století <i>Praha, 29. 5. 2006</i>	215
RICHARD W. RAHN: Klíče na ceste k ekonomickému rastu a slobode a úloha vlády <i>Bratislava, 27. 6. 2006</i>	225
JOHNNY MUNKHAMMAR: Kopírujte severské riešenia, nie problémy! <i>Bratislava, 23. 10. 2006</i>	233
BJØRN LOMBERG: Ekonomický rúst – hrozba pro životní prostředí? <i>Praha, 12. 10. 2006</i>	253
JOSEF ŠÍMA: Vlastnické právo vs. „veřejný zájem“ <i>Bratislava, 13. 12. 2006</i>	293
O EDITOROCH A VYDAVATEĽOCH / O EDITORECH A VYDAVATEĽÍCH	314

TED ABRAM:	
The Sad History of Welfare in the U.S.A.	
<i>Bratislava, 03/09/2006</i>	167
RON PAUL:	
Ludwig von Mises and Politics	
<i>Prague, 05/29/2006</i>	191
VÁCLAV KLAUS:	
Ludwig von Mises – The Greatest Defender of Economic Liberty in the 20 th Century	
<i>Prague, 05/29/2006</i>	215
RICHARD W. RAHN:	
The Keys to Economic Growth and Freedom and the Role of the Government	
<i>Bratislava, 06/27/2006</i>	225
JOHNNY MUNKHAMMAR:	
Copy the Nordic Solutions, Not the Problems!	
<i>Bratislava, 10/23/2006</i>	233
BJØRN LOMBERG:	
Economic Growth – Threat for the Environment?	
<i>Prague, 10/12/2006</i>	253
JOSEF ŠÍMA:	
Property Rights vs. “Public Interest”	
<i>Bratislava, 12/13/2006</i>	293
ABOUT EDITORS AND PUBLISHERS	315

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PREDSLOV / PŘEDMLUVA

Sir John Templeton napísal, že „najväčší dobročinný skutok je pomôcť ľuďom nemajetného národa získať vlastníctvo, ktoré vedú k prosperite, ako dôveryhodnosť, usilovná práca, slobodná konkurencia, šetrnosť a zlaté pravidlo.¹⁾ Akýkoľvek chudobný národ môže dospieť pomerne rýchlo a natrvalo k neuveriteľnej prosperite, ak jeho ľudia a vláda úprimne prijímajú týchto päť cností“.

Konzervatívny inštitút Milana Rastislava Štefánika vydaním tohto cenného zborníka prednášok a prostredníctvom svojej vzdelávacej činnosti, oboje v zhode s Templetonovými princípmi, pomáha občanom Slovenska pokračovať v budovaní ich cesty za slobodou.

Konzervatívny inštitút Milana Rastislava Štefánika získal ako ocenenie tejto práce čestné uznanie v rámci programu Templeton Freedom Awards za rok 2007, ktoré udeľuje Atlas Economic Research Foundation. Konzervatívny inštitút Milana Rastislava Štefánika použil časť prostriedkov z udeleného čestného uznania na vydanie knihy Na obranu slobodného trhu. Liberálny inštitút prispel k vydaniu tejto publikácie veľkorysým poskytnutím svojich textov.

Moje úprimné poďakovanie patrí všetkým, ktorí sa podieľali na príprave a podpore vydania tejto dôležitej publikácie.

Alejandro A. Chafuen, PhD.

Prezident

Atlas Economic Research Foundation

Arlington, Virginia, USA, apríl, 2007

¹⁾ „Zlaté pravidlo“ je morálny princíp, ktorý znamená požiadavku na človeka: „správajte sa k iným tak, ako by ste chceli, aby sa správali k Vám“ [pozn. ed.].

Sir John Templeton has written that “the greater charity is to help the people of a poor nation to learn the traits which lead to prosperity, such as trustworthiness, hard work, free competition, thrift, and the Golden Rule. Any poor nation can be converted to amazing prosperity rather quickly and lastingly if its people and government adopt wholeheartedly these five virtues”.

By publishing this valuable collection of papers, and through its educational work, all consistent with Templeton principles, the Conservative Institute of M. R. Štefánik is helping the Slovak people continue to build their road to freedom.

*In recognition, the Conservative Institute of M. R. Štefánik received an Honorable Mention within the 2007 Templeton Freedom Awards program granted by the Atlas Economic Research Foundation. The Conservative Institute of M. R. Štefánik spent part of their Honorable Mention grant to publish *In Defense of the Free Market*. The Liberalni Institut contributed to this publication by generously providing their texts.*

My sincere congratulations to all those who have worked on and supported the efforts resulting in this important publication.

Alejandro A. Chafuen, Ph.D.

President & CEO

Atlas Economic Research Foundation

Arlington, Virginia, USA, April, 2007

Dôvera v človeka a spontánnny poriadok v spoločnosti

„Ak sa máme múdro rozhodnúť, tak musíme porozumieť základným... ekonomickým princípom Adama Smitha, ktoré vysvetľujú, ako môže vzniknúť a rozkvítať zložitý, organizovaný a plynule fungujúci systém bez centrálnych zásahov, ako môžeme spolupracovať bez donucovania a... musíme pochopiť, prečo môžu pokusy nahradiť kooperáciu centrálnymi nariadeniami spôsobovať toľko škôd.“

(Milton Friedman a Rose Friedmanová)¹⁾

V súčasnosti možno pozorovať zdanlivý paradox. Ľudia žijú dlhšie, zdravšie, vo väčšom blahobyte ako kedykoľvek predtým a zároveň považujú princípy slobodného trhu Adama Smitha za „nemoderné“ a prekonané. Zabúdajú alebo nechcú si pripustiť, že práve tradičné hodnoty spojené s trhom, ako sú vlastnícke právo, neobmedzovaná konkurencia a nezasaňovanie do individuálneho a dobrovoľného rozhodovania, sú kľúčovými zdrojmi ich dnešného bohatstva.

Naopak, čoraz viac sa nechávajú omotávať lákadlami (de facto pas-cami) „sociálnych výhod“ a prenášania (spolu)rozhodovaní za ich život na iných. Vymieňajú tak nepríjemný tlak konkurencie s rizikami na trhu a s vplyvom na zvýrazňovanie majetkových a iných rozdielov medzi nimi za príjemnejšie „sociálne pohodlie a istoty“. Nezamýšľanými dôsledkami takéhoto vývoja je však napríklad zvyšovaná závislosť stále viac ľudí od vlády a podkopávanie základov tradičnej morálky, na ktorých stojí západná civilizácia, vrátane dobrovoľnej solidarity a rodiny.

Tak je možné, že dnes sme svedkami rozšíreného akceptovania rôznych foriem zásahov do osobnej slobody, súkromného vlastníctva a konkurencie. Sme presvedčení, že sa to odvíja aj od nepochopenia alebo neakceptovania toho, čo je trh, teda že trh je súhrn individuálnych rozhodnutí ľudí, ktoré vedú k dobrovoľným výmenám statkov medzi ponúkajúcimi a dopytujúcimi za určitú, vzájomne dohodnutú, hodnotu.

¹⁾ Friedman, Milton – Friedmanová, Rose: *Svoboda volby*, H&H Jinočany, 2002, str. 15.

Confidence in Man and Spontaneous Order in Society

“If we are to make that choice wisely, we must understand the fundamental... economic principles of Adam Smith, which explain how it is that a complex, organized, smoothly running system can develop and flourish without central direction, how coordination can be achieved without coercion and... we must understand why it is that attempts to replace cooperation by central direction are capable of doing so much harm.”

(Milton and Rose Friedman)¹⁾

Nowadays we can observe a phenomenon that looks like a paradox. People live longer, healthier and more prosperous lives than anytime before and at the same time they consider the principles of the free market, as explained by Adam Smith as “old-fashioned” and obsolete. They forget or they don’t want to admit that the very same traditional values referring to the market – such as property right, unrestrained competition and nonintervention in an individual and voluntary decision-making are the key sources of today’s wealth.

On the contrary, they tend to let themselves be influenced by various temptations (de facto traps) of “social privileges” and they shift the responsibility for their lives and for the decisions they are to make onto the others. Thus they exchange the unpleasant pressure of competition with the risks of the market and impact on highlighting property and other differences for more pleasant feeling of “social comfort and security”. However, an unintended consequences of this development are an increasing dependency of people on the government and undermining of the basis of the traditional ethics that creates the roots of the western civilization, including voluntary solidarity and family.

Therefore nowadays we witness a wide-spread acceptance of various forms of intervention into the individual liberty, private property and competition. We are convinced that this is also consequence of misunderstanding or not accepting the fundament of the market – which is a complex of individual decisions of people that lead to a voluntary exchange of the goods between those who supply and those who demand for a certain, mutually agreed, value.

¹⁾ Friedman, Milton and Rose: *Free to Choose: A Personal Statement*, Harcourt Brace & Company, San Diego-New York-London, 1990, p. 7.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

EDITORIAL: DÔVERA V ČLOVEKA A SPONTÁNNY PORIADOK V SPOLOČNOSTI

Na obranu slobodného trhu a s ním spojených myšlienok prinášame texty prednášok renomovaných, klasicky liberálnych mysliteľov, zorganizovaných Konzervatívnym inštitútom M. R. Štefánika v Bratislave a Liberálnim inštitútom v Prahe. Prednášky, ktoré odzneli na Slovensku, sú zamerané na problémy súvisiace s centrálnym regulovaním trhu v rámci európskej integrácie, so „štátmi blahobytu“ a na predpoklady fungovania spontánneho trhového poriadku, prinášajúceho čo najviac slobody a prosperity.

Aj keď sa obyvatelia Slovenska a Česka zbavili pred vyše sedemnástimi rokmi pút neslobody a centrálného plánovania (reálneho socializmu), tak v súčasnosti prenikajú zo Západu iné, nepriamejšie a demokratickejšie, formy sociálne inžinierskych zásahov do životov ľudí. Dominujú zásahy v rámci európskej integrácie a „vytvárania“ spoločného trhu na báze riadenej harmonizácie, nie konkurencie. Aj to je potvrdenie nepochopenia podstaty trhu (ktorý nepotrebuje rovnaké podmienky) a príklad nastúpenej cesty k politickej centralizácii v Európe.

Základný a v súčasnosti už postavený stavebný kameň politickej centralizácie Európy - spoločnú menu (euro) - vyhodnocuje vo vzťahu k dosahom na krajiny strednej a východnej Európy vo svojom príspevku Marian L. Tupy. Uvádza napríklad klasicko-liberálnu alternatívu centrálného zavádzania jednotnej meny v eurozóne v podobe menovej konkurencie: zlegalizovať euro spolu s domácou menou, prípadne spolu s americkým dolárom. Zároveň naznačuje riziká naštartovaného smerovania od menovej harmonizácie k harmonizácii daňových a sociálnych podmienok.

Problémy daňovej harmonizácie rozoberá na príklade podmienok v Európskej únii špecialista na oblasť daní Daniel J. Mitchell. Pripomína, že „politika daňovej harmonizácie je zameraná na obmedzovanie toku pracovných síl a kapitálu z krajín s vysokými daňami do krajín s nízkymi daňami. Je to forma kartelu, čosi ako OPEC pre politikov. Stratégie, ktoré Európska únia obhajuje, sú v rozpore s ekonomickou liberalizáciou, upierajú ľuďom prínos z ekonomického rastu,“ a upozorňuje, že „daňovou harmonizáciou je oslabovaná daňová konkurencia a vývoj smeruje k vysokým daňovým sadzbám.“ To je a v prípade pokračovania tohto trendu môže byť výraznejší problém pre ľudí v krajinách ako Slovensko, ktorí ekonomicky profitujú aj z nižších daní oproti iným krajinám.

Daniel J. Mitchell sa opiera aj o práce predstaviteľov ekonomickej školy „verejnej voľby“, ktorú preslávil laureát Nobelovej ceny za ekonómiu v roku 1986 James M. Buchanan, autor prednášky v Prahe, ktorá je tiež súčasťou tejto knihy. V duchu odkazov J. M. Buchanana a iných predstaviteľov

To defend the free market and ideas associated with it we bring the texts of lectures by renowned, classically liberal thinkers, organized by the Conservative Institute of M. R. Štefánik in Bratislava and Liberální Institut in Prague. The lectures that were given in Slovakia are focused on the problems connected with the ambition of centralized regulation of the market as part of the processes of European integration, “welfare states” and the assumptions that make the spontaneous order of the market work towards greater freedom and prosperity.

Although the citizens of Slovakia and Czech Republic got rid of the ties of the communist slavery and central planning (real socialism) more than 17 years ago, still there are other, indirect and democratic forms of social-engineering interferences in the lives of people coming from the West. The majority of these interventions are part of European integration and “creation” of the common market based on the regulated harmonization, not competition. This is another confirmation of the fact that the essence of the market (that does not need equal conditions) is not understood and it is yet another example of the journey towards political centralization in Europe.

The cornerstone of the political centralization in Europe – the common currency (euro) – is evaluated by Marian L. Tupy in his article referring especially to its influence on Central and Eastern European Countries. He gives a classically liberal alternative to the centrally established and unified currency in the euro zone – a currency competition. He suggests that it would be useful to legalize euro together with the domestic currencies and possibly along with the US dollar. At the same time he hints the risks of the already started direction from monetary harmonization towards the harmonization of tax and social conditions.

The problems of the tax harmonization are analysed by Daniel J. Mitchell, a specialist in the area of taxes. He reminds us of the fact that the “tax harmonization policies are designed to hinder the flow of jobs and capital from high-tax nations to low-tax nations. This is a form of cartelization – akin to an OPEC for politicians. The policies being advocated by the European Union are contrary to economic liberalization and these policies would deny people the benefits of economic growth.” Mitchell warns us that “through the tax harmonization the tax competition is weakened and the development is directed towards the high tax rates”. If the trend is kept on it can become still a greater problem for people living in countries such as Slovakia who profit economically from taxes that are lower compared to other countries.

Daniel J. Mitchell leans on the work of the representatives of economic school of “public choice” that was promoted by the winner of the Nobel Prize 1986 in Economic Science, James M. Buchanan, the author of a lecture given

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

EDITORIAL: DÔVERA V ČLOVEKA A SPONTÁNNY PORIADOK V SPOLOČNOSTI

teórie verejnej voľby Mitchell uvádza, že „daňová konkurencia je cenný kontrolný mechanizmus voči schopnosti záujmových skupín poškodzovať ekonomiku vytváraním koalícií, ktoré často likvidačným daňovým zatažením presadzujú svoje záujmy na úkor trhovej efektívnosti“.

Ďalší, v súčasnosti popredný predstaviteľ teórie verejnej voľby – William A. Niskanen – predstavuje štyri alternatívy politickej a ekonomickej budúcnosti Európy. Prezентuje napríklad, že dôležitým stupienkom na ceste k prehlbovaniu politickej centralizácie až k vytvoreniu európskeho štátu by bolo prijatie euroústavy. Ostatný návrh znenia Zmluvy o Ústave pre Európu navyše posilňuje kompetencie Únie a definuje garancie sociálnych práv občanov voči štátu, respektíve zamestnávateľom. Upozorňuje, že „aj nedokonalá Európa národných štátov je lepším prostredím pre ochranu slobôd než prijatie navrhovanej euroústavy...“. Jej prijatie v navrhovanej podobe by navyše prehĺbilo príčiny ekonomických problémov subjektov v Európe.

To, že problémy západnej Európy sú dôsledkom aj hospodárskeho a politického modelu, ktorého ťažiskom je nadmerne veľký „štát blahobytu“, zasahujúci značnú časť spoločnosti“, pripomína vo svojej prednáške Johnny Munkhammar. Na konkrétnych faktov vyvracia rozšírenú ilúziu o pozitívach severských sociálnych modelov, osobitne švédskeho, na prosperitu občanov. Naopak, na švédskom príklade dokumentuje ako nedôvera k trhovým princípom a paternalistický prístup k občanom obmedzujú podnikavosť, produktivitu, tvorbu zdrojov, rast životnej úrovne a podporujú neetické očakávania mnohých získať pomoc od vlády.

Ako memento negatívnych dôsledkov „štátu blahobytu“ na motivácie ľudí byť aktívnymi a zamestnať sa slúži tiež poučný príklad z novodobejšej histórie USA, ktorý predostiera Ted Abram. Pridáva aj závery zo skúseností s adresne zameranými programami politiky zamestnanosti, tlačiacimi ľuďmi v sociálnych systémoch k väčšej osobnej zodpovednosti.

Odpovede na to, aké sú predpoklady pre fungovanie slobodného trhu, dlhodobo relatívne vysoký ekonomický rast a čo najviac príležitostí prináša v zhrňujúcej podobe Richard W. Rahn. Uvádza desať kľúčov, ktoré by mali vlády nasledovať, ak chcú, aby sa podmienky v ich krajine k tomu maximálne priblížili. Z dlhodobého hľadiska sú pre osobnú slobodu, fungujúci trh a kapitalizmus podstatné súkromné vlastníctvo, legitímne vlastnícke právo a pravidlá v spoločnosti, ktoré garantujú ich ochranu.

Práve vlastnícke právo definuje Josef Šíma vo svojej prednáške ako jediný koncept, ktorý je prazákladom spontánneho poriadku v spoločnosti, tak ako to rozpracoval Adam Smith a neskôr nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu v roku 1974 Friedrich A. von Hayek. Josef Šíma upozorňuje, že

in Prague that is also part of this book. In accordance with the message of J. M. Buchanan and other representatives of the public choice theory Mitchell says that “the tax competition serves as a valuable check on the ability of interest groups to damage an economy by creating coalitions that often through confiscatory tax burdens weaken the market’s efficiency”.

Another prominent representative of the public choice theory – William A. Niskanen – introduces four alternatives of political and economic futures of Europe. He claims, for instance, that accepting the European constitution would be an important step on the journey towards deepening of the political centralization and would finally lead to creating the European state. The draft of the Treaty establishing a Constitution for Europe moreover strengthens the competence of the Union and defines the guarantee of social rights of the citizens against the state or the employers. He states that “even imperfect Europe of national states may be a better protection of liberty than approving the proposed constitution ...”. Accepting it in this form would moreover deepen the causes of economical problems that subjects struggle with in Europe.

The fact that problems of Western Europe are also a result of economical and political model based on a excessive “welfare state”, that inflicts damage on the majority of society,” Johnny Munkhammar states in his lectures. Using specific facts he disproves a wide-spread illusion about positive impacts of the social models applied in Northern Europe, especially in Sweden, making citizens prosper. On the contrary, he uses the Swedish example to prove that distrust towards market principles and paternalistic approach to the citizens limits their creativity, productivity, creation of sources, growth of the standard of living, and it supports unethical expectations of many to gain help from the government.

There is an example from the recent history of the USA presented by Ted Abram. He considers it to be a memento of the negative influence that the “welfare state” has on the motivation of people to be active and employ themselves. He also adds a conclusion derived from an experience with specifically focused programs of the employment policy that pushed people involved in the welfare systems towards greater personal responsibility.

Richard W. Rahn summarizes his ideas to answer the question about the conditions that would support the free market, relatively high and long-lasting economic growth, and as many opportunities as possible. He states ten keys that any government should follow if they want the conditions in their country support this growth. From a long-term view private property, legitimate property rights and rules guaranteed their protection property rights are essential for the individual liberty, functioning market and capitalism.

The property right itself is defined by Josef Šíma in his lecture as the only concept that creates the ancient basis of spontaneous order in the society

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

EDITORIAL: DÔVERA V ČLOVEKA A SPONTÁNNY PORIADOK V SPOLOČNOSTI

„je to vlastníctvo, ktoré dáva ľuďom priestor, v ktorom môžu uskutočňovať slobodne činnosti bez súhlasu iných (...). Dochádza k otvoreniu priestoru pre výmenu, z ktorej majú prospech všetci jej účastníci.“ V dobrovoľných výmenách a pri zapájaní sa do spoločenskej delby práce tak prirodzene medzi ľuďmi fungujú trhové vzťahy.

V realite však vlády a iní centrálni regulátori zasahujú do trhu, tým pádom znižujú efektívnosť trhových procesov. Ak ale predstavitelia vlády, Európskej únie, či iní spochybňujú trh a nedôverujú mu, tak de facto nedôverujú ľuďom, že sa dokážu efektívne, racionálne a eticky správať v procese výmen.

Naopak, spoliehajú sa na spontánnu trhový poriadok s „neviditeľnou rukou“ je prirodzeným prejavom dôvery v človeka, a to aj s rešpektovaním jeho nedokonalostí (chýb a omylov). Nutnou podmienkou dlhodobu udržiavaného „spontánného poriadku“ v spoločnosti sú tak aj v nej historicky zabudované a čo najviac rešpektované „hodnotové mantinely“ slobody, respektíve slovami Jamesa M. Buchanana „etické minimum vzájomnej závislosti“, dané „etikou reciprocity“. To si v ľudskej spoločnosti vyžaduje dodržiavanie základných abstraktných pravidiel, ktoré sú nevyhnutné pre korektné dobrovoľné výmeny a iné vzťahy medzi ľuďmi, ako rešpektovanie života a majetku ostatných ľudí, dodržiavanie dohôd (vrátane záväzkov), čestnosť a „zlaté pravidlo“.²⁾

Dôvera v akokoľvek nedokonalého človeka a „spontánnu poriadok s neviditeľnou rukou trhu“ s rešpektovanými pravidlami (nie pozitívnymi právami) prináša na rozdiel od snáh centrálnych plánovačov a regulátorov nielen individuálnu slobodu a prosperitu, ale aj tlak na osobnú zodpovednosť a etické správanie sa. Sme presvedčení, že na obranu slobodného trhu prispeje aspoň malým dielom aj táto kniha.

Peter Gonda

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika
Bratislava, marec 2007

²⁾ Formálne-abstraktné pravidlá sú vymedzené napríklad Friedrichom A. von Hayekom (pozri napr. Hayek, Friedrich A. von: *Právo, zákonodárstvo a svoboda*. Academia, Praha, 1998).

– as it was elaborated by Adam Smith and later by the winner of the Nobel Prize 1974 in Economic Science, Friedrich A. von Hayek. Josef Šíma points out that “it is the property that gives people space in which they can carry out their activities freely, without the constant need to obtain the approval of others (...). It creates a space for exchange that all the participants can benefit from.” This voluntary exchange and participation in the social distribution of labour naturally supports market relationships between people.

However, in real life the governments and other central regulators intervene to the market and thus lower the effectiveness of market processes. But if the representatives of governments, European Union or others in charge doubt the market and show their distrust towards the market, it means that they actually don't trust the people to be able to behave effectively, rationally and ethically in the process of exchange.

Contrary relying on a spontaneous market order with its “invisible hand” is a natural expression of confidence in man, respecting his imperfectness (mistakes and imperfections). A necessary condition of a long-lasting sustained „spontaneous order“ in society are thus „value boundaries“ of individual liberty hat historically built in it and highly respected. Or, in words of James M. Buchanan, it is necessary to keep the “minimal ethics interdependence”, given by the “ethics of reciprocity”. In the people's society, it requires to keep the basic abstract rules that are inevitable for respectable voluntary exchanges and other relationships between people, especially respecting life and property of others, keeping obligations (including commitments), honesty and “golden rule”.²⁾

Confidence in any imperfect human being and „spontaneous order with invisible hand of the market“ with accepted formal rules (no positive rights) brings, unlike any ambitions of central planners and regulators, not only individual liberty and prosperity, but also pressure on higher personal responsibility and ethics behavior. We are convinced that this book can, in its own way, contribute to the defense of the free market.

Peter Gonda

Conservative Institute of M. R. Štefánik
Bratislava, March 2007

²⁾ Abstract formal rules are defined for instance by Friedrich A. von Hayek (see for example Hayek, Friedrich A. von: *Law, Legislation and Liberty*, Routledger Kegan Paul Ltd, London, 1973).

O „neviditelné ruce“ a cestě ke svobodné společnosti

Těžko bychom v dějinách ekonomické vědy našli jiný tak často citovaný, a přece nedoceněný, tak proklínaný i obdivovaný, vysmívaný i vážený pojem, jako je „neviditelná ruka“ Adama Smitha. O významu Smithovy myšlenky a její hloubce svědčí i to, že ani 230 let po jejím zveřejnění nepřestává vzrušovat zástupy vědců a pobízet je k odhalování hlubších souvislostí i praktických dopadů lidského jednání, jímž člověk „sledováním vlastního zájmu prospívá ostatním“.

Bylo by však naivní myslet si, že každé lidské jednání musí vést k blahobytu. V lidech, nedokonalých bytostech, se sváří síly dobra a zla. To, zda bude vlastní zájem lidí směřován tak, aby prospíval, a ne aby škodil ostatním, je především otázkou společenských institucí – pravidel lidského jednání. To, co Smith kdysi ve svém slavném Pojednání o podstatě a původu bohatství národů pouze naznačil, dnes ve svých teoriích rozpracovává bouřlivě se rozvíjející směr společenských věd – institucionální ekonomie.

Navzdory stále rozšířenému přesvědčení přitom neplatí, že by tyto „prospěšné“ instituce nutně musely být úmyslně vytvářeny nějakou vyšší autoritou (například vládou), ale naopak – vznikají spontánně interakcí lidských bytostí při jejich vzájemných směnách. Jak ve svém textu ukazuje James M. Buchanan, trh je sám o sobě například schopen vytvořit díky principu reciprocity určitá etická pravidla, jejichž dodržování je v zájmu všech tržních stran.

Hlavní závěr z institucionální analýzy společnosti lze shrnout poměrně jednoduše: Při rozvoji společnosti, při rozhodování o tom, zda bude země chudá, či bohatá, nehrají rozhodující úlohu materiální skutečnosti, jak tvrdil Marx a jeho následovníci, ale jevy nehmotného charakteru – pravidla, normy či ideje. Tedy právě společenské instituce. Ty mohou být do jisté míry lidmi vědomě změněny „správným směrem“ a James M. Buchanan ukazuje, že tato míra může být větší, než se obecně soudí. Člověk není zcela podřízen a vydán „vyšší moci“ či materiálním okolnostem své existence, ale může – s vědomím omezení svého vlastního vědění – roli společenských institucí poznat a pochopit.

Často se tak bohužel stane až v okamžiku, kdy je určitá instituce lidmi potlačena nebo zcela zničena. To platí bezvýtku i pro klíčovou instituci a pilíř svobodné společnosti, pro soukromé vlastnictví, jehož význam připomíná Josef Šíma. Toto připomenutí je více než na místě v naší v mnoha

The “Invisible Hand” and Toward a Free Society

In the history of economic science we could hardly find a more often cited, and yet not fully appreciated; more hated and admired; more ridiculed and highly esteemed term than the “invisible hand” of Adam Smith. The importance of Smith’s idea is confirmed by the fact that even 230 years after its publication it still excites crowds of scientists, and stimulates them to uncover deeper connections and practical consequences of human action through which a person “by following his own interest benefits others”.

*However, it would be naive to think that any human action must lead to prosperity. The forces of good and evil quarrel inside of all human beings, by their nature imperfect. Whether self-interest will be directed in a way to benefit, not to harm others, is primarily a question of social institutions, which shape human actions. What Smith only outlined in his famous *Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* is today elaborated in the theories of a rapidly evolving branch of social sciences – of institutional economics.*

In spite of popular belief, it is not true that these “beneficial” institutions must be intentionally created by some higher authority (for example by the government); on the contrary, they are created spontaneously by interactions among individuals. As James M. Buchanan shows in his text, the markets, for example, are able to create – thanks to the principle of reciprocation – certain ethical rules whose observance is in the interest of all market parties.

The main conclusions of institutional analyses of a society can be briefly summarized: The development of the society, the decision whether the country is going to be poor, or wealthy, is not primarily decided by material facts, as was asserted by Marx and his followers, but rather by phenomena of immaterial nature, by rules, norms or ideas. That is, by social institutions. To some extent, these can be deliberately altered “in the right way” by people and James M. Buchanan shows that this is possible to a greater extent than is generally believed. A human being is not completely subordinate to, and left at the mercy of, some “superior power” or material conditions of his or her existence, but an individual can – with awareness of the limits of his or her own knowledge – discover and comprehend the role of social institutions.

Unfortunately, this often happens only when a particular institution is suppressed or destroyed. This is entirely true for the crucial institution and pillar of free society, for private property, as Josef Šíma reminds us. The reminder is more than relevant for our country, in many respects still too

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

EDITORIAL: O „NEVIDITELNÉ RUCE“ A CESTĚ KE SVOBODNÉ SPOLEČNOSTI

ohledech stále ještě příliš post-socialistické zemi, kde jsou vlastnická práva porušována od úplného počátku její existence (první kroky pozemkové reformy v roce 1918 byly podniknuty dokonce ještě před schválením prozatímní ústavy nově vzniklého Československa) a kde se v průběhu 20. století vyvlastňování stalo zcela běžnou politikou. I když jeho nejhorší projevy máme snad již za sebou, i dnes se někde vyvlastňuje viditelně (výstavba dálnic či průmyslových zón), případně méně viditelně, o to však ve větším rozsahu (zdaněním či regulací). Jak jinak než vyvlastňování lze totiž označit situaci, kdy člověk nemůže plně nakládat s majetkem, který je, řečeno s Johnem Lockem, „ovoce jeho práce“, a tedy jeho vlastnictvím?

I přes obecně rozšířené mínění však není pravdou, že by se toto vyvlastňování, tedy především placení daní, týkalo pouze bohatých a bezvýhradně prospívalo chudým. V současnosti, kvůli složitým daňovým systémům a ještě složitějším pravidlům přerozdělování a konstrukce sociálních dávek, daňových výhod a dotací, stát spíše bere těm, kdo jsou ekonomicky aktivní, kdo něco vytvářejí a inovují, a dává naopak těm, kdo pouze pasivně vyčkávají s napřaženou dlaní, bez ohledu na výši jejich majetku. Politici roztácejí kola svého redistribučního stroje za potlesku těch, kteří si díky němu budou moci beztretně a zcela v mezích zákonů vzít část vlastnictví svých bližních. Je taková situace „sociálně spravedlivá“, ptá se ve své přednášce Anthony de Jasay, nebo jde o pravý opak toho, co by mělo být těmito pojmy myšleno ve svobodné společnosti, založené na účtě k vlastnictví?

Jsou-li jednotlivé národní hospodářské politiky do velké míry vláčeny partikulárními zájmy nejrůznějších skupin, platí to v ještě větší míře i na úrovni nadnárodní. Jak vysvětluje Pascal Salin, Evropská komise a jiné instituce EU poněkud schizofrenně bojují za to, co je podle jejich přesvědčení nejlepší pro dosažení konkurence v hospodářské oblasti, zapomínají však, že podobné mechanismy platí i v politice. Pokračující harmonizace ve jménu „jednotného trhu“ postupně vytváří kartel národních vlád, jenž se možná – bude-li politická integrace pokračovat i nadále ve stejném duchu – v nedaleké budoucnosti změní v politický monopol Bruselu. Otazníky nad demokratičností evropské integrace se zvětšují (neúspěšná referenda opakující se po mohutných propagandistických kampaních, „demokratický deficit“ institucí EU atd.), stejně jako objem přerozdělovaných prostředků i implementovaných regulací, ovlivňujících každodenní život na celém kontinentu.

Kudy ven ze začarovaného kruhu, v němž, Bastiatovými slovy, „žijí jedni na úkor ostatních“? Václav Klaus ve svém příspěvku shrnuje dílo jednoho z největších a nejoriginálnějších ekonomů 20. století, Ludwiga von Misesa. Misesův přínos, spočívající na metodologických základech důsledného individualismu a subjektivismu, je ukazatelem na cestě ke svobodě.

post-socialist, where property rights have been violated from the very beginning of its existence (the first measures of land reform in 1918 were taken even before the provisional constitution of the newly created Czechoslovakia was passed) and where expropriation became common policy throughout the 20th century. Although we can hope that its worst manifestations have passed, some people are still visibly expropriated today (during construction of a highway or an industrial zone); or less visibly but in greater scope (through taxation or regulation). What term other than "expropriation" is more appropriate to use when an individual cannot fully control his or her property, which is, as John Locke stated, "the fruit of his labour" and therefore in ownership?

Contrary to popular opinion, expropriation, that is, mainly taxation, does not only burden the rich and unconditionally benefit the poor. Today, intricate tax systems and even more intricate rules of redistribution and construction of social benefits, tax exemptions and subsidies, lead the state to take from those who are economically active, who create and innovate, and to give to those who only passively wait and hold out their hands, no matter how wealthy they are. Politicians rotate the wheels of their redistribution machine amidst applause by those who will be able to take the property of their neighbors without penalty and by law. Is this situation "socially just", asks Anthony de Jasay in his lecture, or is it the reverse of what is understood by this concept in a free society, based on respect for property?

If national economic policies are torn by specific interests of different groups, this holds even more true at the supra-national level. As explained by Pascal Salin, the European Commission and other EU institutions somewhat schizophrenically fight for competition in the economy, but they forget that similar mechanisms operate in politics as well. Harmonization in the name of the "single market" gradually creates a cartel of national governments, which may possibly – if the political integration continues in the same spirit – transform into a political monopoly of Brussels in the future. Questions about the democratic nature of European integration (unsuccessful referenda repeated after massive propagandistic campaigns, "deficit of democracy" of EU institutions, etc.), as well as the amount of money to be redistributed and regulations to be implemented, are mounting, and are influencing everyday life on the entire continent.

How do we escape this vicious circle in which, in Bastiat's words, "all live at the expense of others"? In his essay, Václav Klaus summarizes the work of Ludwig von Mises, one of the greatest and most original economists of the 20th century. Mises' contribution based on methodological foundations of strict individualism and subjectivism is a signpost showing the way

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

EDITORIAL: O „NEVIDITELNÉ RUCE“ A CESTĚ KE SVOBODNÉ SPOLEČNOSTI

Právě Mises ve svém vrcholném díle, knize Lidské jednání, ukazuje nepříznivé důsledky mnohých kroků a institucí, obvykle označovaných za „obecně prospěšné“. Misesova kniha, jedinečná svou soudržností i obsažností, staví na pevných základech, položených Smithem, impozantní konstrukci z jednoduchých myšlenek, jejichž pochopení je přístupné každému, kdo si v době panství všeobíhajícího státu uchoval alespoň špetku kritického ducha.

Ron Paul, druhý z dvojice politiků zastoupených v knize, kterou právě otvíráte, k takovým lidem i přes své povolání rozhodně patří. Na své vlastní osobě ukazuje, že Misesovy myšlenky nemusejí nutně zůstat pouze na papíře v podobě teorie, ale že je lze úspěšně přetavit i do konkrétního politického jednání. I když Mises sám o této možnosti pochyboval, příběh Rona Paula a jeho neutuchající energie při prosazování myšlenek svobody Misesův skepticismus do značné míry vyvracejí.

Podobně povzbuzující je i přednáška dánského statistika Bjørna Lomborga. V záplavě mediálních i „vědeckých“ zpráv o údajných katastrofálních důsledcích globálního oteplování se ani on nebojí jít proti proudu. Nebojí se připomínat zjevné pravdy – díky lidské tvořivosti se stav našeho světa v naprosté většině oblastí neustále zlepšuje, i „zelená“ sdružení sledují své vlastní zájmy, modely globálního oteplování jsou přinejmenším velmi sporné a ani nejlepší dostupná data nepotvrzují mnohé divoké teorie, které někteří aktivisté i politici ve snaze burcovat veřejnost tak rádi používají. Jeho důraz na jednání s chladnou hlavou a oponování jednorázovým opatřením vynuceným „tlakem ulice“ či úzkými zájmovými skupinami nepochybně přispěly k racionalizaci diskuse o tomto celosvětovém problému.

I Lomborgův příklad ukazuje, jak důležitá je možnost vnášet do veřejného prostoru netradiční a mnohými neoblíbené argumenty a vytvářet tak alternativu k „oficiálním zdrojům“ státu a jeho agentur. Hledání skutečných důsledků i dobře zamýšleného lidského jednání, hledání dopadů fungování společenských institucí, je obtížná a dlouhá cesta a neexistuje lepší způsob, jak se po ní ubírat, než je svobodná diskuse. Ať je na této cestě i tato kniha dobrým průvodcem.

Pavel Chalupníček

Liberální institut

Praha, leden 2007

to freedom. It was Mises, who in his masterpiece *Human Action* described the unpleasant consequences of the many steps and institutions usually labeled as serving the "common good". Mises' work, unique in its coherence and thoroughness, builds on solid foundations laid by Smith. His framework is composed of simple ideas, understandable and accessible to anyone who has retained at least a trace of critical spirit in the times of all-embracing nanny states.

Ron Paul, the second of the two politicians present in the book you are about to read, is one such critical person, in spite of his occupation. He is a real live example, which shows that Mises' ideas need not stay only on paper, but can be successfully translated into practical political action. Although Mises himself was skeptical about this possibility, the story of Ron Paul and his unwavering fight for freedom disprove Mises' skepticism to a large degree.

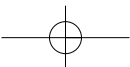
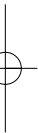
The lecture of Bjørn Lomborg, a Danish statistician, is encouraging in a similar way. Against the flood of "scientific" news about the supposedly catastrophic impact of global warming, he is not afraid to go against the stream. He is not afraid to remind us of the evident truths – that thanks to human creativity the state of our world is improving in an overwhelming number of areas, that the "green" movements also follow their political interests and that models of global warming are at the very least controversial, and even the best data we have do not confirm the wild theories so favored and promoted by radical activists and politicians. His emphasis on acting with a cool head and opposing one-shot measures enforced by "the pressure of the street", or narrow interest groups, undoubtedly contributes to a more rational discussion about this global problem.

Lomborg's example also highlights how important it is to bring unusual and controversial arguments into the public debate, and how important it is to create an alternative to the "official sources" of the state and its agencies. The search for the real consequences of even well-intended human actions, and the search for changes wrought by social institutions, is difficult and long, and there is no better way to search than through free discussion. Let this work be a guide on our journey.

Pavel Chalupníček

Liberalni Institut

Prague, January 2007

JAMES M. BUCHANAN

Za hranicemi práva: Institucionalizovaná etika liberálního řádu

Beyond Law: The Institutionalized Ethics of Liberal Order

James M. Buchanan: nositel Nobelovy ceny za ekonomii v roce 1986 a vedoucí James Buchanan Center of Political Economy. Je hlavním představitelem ekonomické „školy veřejné volby“. Mezi jeho nejvlivnější knihy patří *Kalkulace souhlasu: Logické základy konstituční demokracie* (1962) s Gordonem Tullockem, *Náklady a volba* (1969), *Meze svobody* (1975) a *Svoboda, trh a stát* (1985). Profesor Buchanan zahájil svoji akademickou dráhu absolvováním University of Tennessee v roce 1940. Po získání doktorátu na University of Chicago v roce 1948 působil také na University of Virginia, UCLA a na Virginia Polytechnic Institute.

James M. Buchanan: winner of the 1986 Nobel Prize in Economic Science and the Advisory General Director of the James Buchanan Center of Political Economy. He is leading representative of the "public choice theory" of economics. Among the many influential books he has written are *The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy* (1962) with Gordon Tullock; *Cost and Choice* (1969); *The Limits of Liberty* (1975) and *Liberty, Market, and State* (1985). Professor Buchanan got his start with a B.A. from Middle Tennessee State College in 1940, followed by a M.S. from the University of Tennessee in 1941. After graduating from the University of Chicago with a Ph.D. in 1948, he held teaching positions at the University of Virginia, UCLA, and the Virginia Polytechnic Institute.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

I. Úvod

Vždycky jsem se považoval za někoho, kdo pracuje v rámci programu vytyčeného Adamem Smithem s cílem porozumět a vysvětlit fungování tržního řádu v uspořádání náležitě vymezeném „zákony a institucemi“. Druhý uvedený pojem byl často užíván k označení právního rámce či uspořádání definujícího a vynucujícího dodržování vlastnických práv a dobrovolných smluv. Explicitně i implicitně jsem byl kritický vůči těm, kdo předpovídali vznik a fungování trhů nezávislých na charakteristikách popsaných Smithem. Největší důraz jsem ale kladl na nevyhnutelné aspekty právního uspořádání jako takového, na široce pojímanou „ústavu“ a zvláště na omezování politicky motivovaných zásahů do lidských „přirozených svobod“, což je opět důvěrně známý Smithův pojem.

Mnohé z nadměru optimistických předpovědí ohledně transformace socialisticko-kolektivistických režimů na životaschopné liberální společnosti střední a východní Evropy byly učiněny bez ohledu na Smithův požadavek existence „zákonů a institucí“, které jsou nezbytným předpokladem pro vznik dobře fungujících trhů. Nyní při pohledu nazpět víme, že zahraniční komentátoři, jako je Henry Manne, který v letech 1989 a 1990 zdůrazňoval prioritní nutnost zavedení vlády práva, byli mnohem blíže cíli než ti, kdo kladli důraz na uvolnění kolektivistických regulací. Bezpochyby bylo a je nutné rozložit složitý byrokratický aparát státního řízení. Nicméně tento aparát měl být nahrazen skutečně účinnou „privatizací“ s jasně definovanými a vynutitelnými vlastnickými právy, která je izolovaná od politických zásahů, a to i ze strany údajně „demokratických“ činitelů.

Tato skutečnost je nyní všeobecně uznávána, a i když je často žádoucí ji porůznu opakovat, nemám v úmyslu se jí v této přednášce podrobněji zabývat. Místo toho bych rád pohovořil o často opomíjeném prvku Smithových požadavků; chci mluvit o „institucích“, které jsou za hranicemi právního řádu, za hranicí působnosti šířeji definovaného zákona, jsou všemi rozpoznatelné a jsou taktéž nutným předpokladem efektivního fungování tržního řádu. Přesněji řečeno, chci mluvit o významu a důležitosti etických norem charakterizujících mezilidské interakce; těch norem, jež bývají interpretovány jako instituce ve své podstatě proměnlivé, a tudíž, v jistém smyslu, přístupné řízené změně.¹⁾

¹⁾ Podrobné zpracování některých z těchto argumentů viz Buchanan (1994a).

I. INTRODUCTION

I have always considered myself as working within the program laid out by Adam Smith, with the aim of understanding and interpreting the operation of a market order within the structure of the appropriately defined “laws and institutions”, with the latter often being taken to mean the legal framework or structure that defines and enforces private property rights and voluntary contracts. I have, both explicitly and implicitly, been critical of those who have predicted the emergence and efficacy of markets independent of the presence of the Smithean parameters. For the most part, however, my emphasis has been on the necessary characteristics of the legal structure itself, on the “constitution,” broadly conceived, and in particular on the limits placed on politically motivated intrusions with persons’ “natural liberties,” again a familiar Adam Smith term.

Many of the overly optimistic predictions about the transition from socialist-collectivist regimes to viable liberal societies in central and eastern Europe were made in disregard of the Smithean requirement that the necessary “laws and institutions” be in place before markets can begin to function satisfactorily. Retrospectively, we now know that those outside commentators, like Henry Manne, who, in 1989–1990, put their stress on the primacy of implanting the rule of law were much more nearly on target than those who concentrated their emphasis on the relaxation of collectivist controls. It was, and is, of course, necessary that the complex bureaucratic apparatus of state control be dismantled. In its place, however, this apparatus should have been replaced by genuinely effective “privatization,” with well-defined and enforceable property rights, insulated from the imposition of politicized intrusions, even from allegedly “democratic” agents.

These points are now widely recognized, and, although “varied reiteration” is often desirable, I do not propose to elaborate on them further in this lecture. Instead, what I want to do here is to discuss a sometimes neglected element in Adam Smith’s requirements; I want to discuss the “institutions” that are over and beyond the legal structure, beyond the law, broadly defined, and that are also necessary for a liberal market order to operate at all effectively. More specifically, I want to discuss the relevance and importance of ethical norms that describe personal interactions, with these norms being interpreted as institutions that may, indeed, be variables and therefore, in some sense, amenable to deliberately directed change.¹⁾

¹⁾ For elaboration of some of these arguments, see Buchanan (1994a).

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

II. VYMEZENÍ INSTITUCÍ

Adam Smith odkazoval na „zákony“ a na „institute“ odděleně, ale širší pojetí institucí by samozřejmě zahrnovalo i zákony všech forem. Pro ekonomy by se pracovní vymezení institucí mohlo vztahovat k souboru omezení, která brání uspokojování primitivních preferencí jednotlivce, bez ohledu na to, jaká mohou tato omezení být. Například toužím-li po vašich hracích kuličkách, nebudu vám je brát buď proto, že jsem omezen institucí soukromého vlastnictví, jež chrání vaše kuličky v rámci zákonů dané země, nebo proto, že jsem omezen vnitřní etickou normou, která mi v podobném chování brání. Do té míry, v jaké je tato norma obecně sdílena, ji lze taktéž kvalifikovat jako instituci v jakémkoli významu tohoto slova.

Formální zákony, zapsané v ústavách nebo zákonech, neformální zákony, které zůstávají nepsané, ale které jsou vymezené precedenty soudních rozhodnutí, tradice, konvence, vzorce chování, zvyklosti, mravy, a dokonce i jazyk – to všechno jsou instituce, které mohou držet lidské chování v určitých mezích. V této přednášce chci omezit úvahy na tu podskupinu institucí, jež jsou „za hranicemi práva“ v jakémkoli formalizovaném smyslu; proto jsem pro ni zvolil tento název.

Prvním krokem, který musíme učinit, je poznání, že mnoho neformálních pravidel, v jejichž rámci žijeme a jejichž prostřednictvím působíme na ostatní, vzniklo v procesu kulturní evoluce; takováto pravidla nebyla nikým záměrně vytvořena. Tyto instituce jsou výsledkem lidského jednání, ale nikoli záměru, abych použil Hayekovu slavnou formulaci převzatou z myšlenek skotského osvícenství. Tento Hayekův vhléd získal formální strukturu díky novodobému vývoji evoluční teorie her. Mé osobní stanovisko po dlouhou dobu bylo, že Hayek přehnaně zdůrazňoval evoluční původ institucionálních omezení, která charakterizují mezilidské vztahy. Myslel jsem si to zejména proto, že tento důraz vytváří určitý pocit podřízenosti silám stojícím mimo lidskou kontrolu (Hayek, 1988). Můžeme zcela připustit, že mnohá omezení, která pomáhají popsat naše chování, jsou výsledkem procesu evoluce, aniž bychom současně popřeli, že některé z institucí týkající se řádů byly „uspořádány“ nebo explicitně zvoleny, a dále že některá z pozorovaných omezení jsou předmětem záměrné a konstruktivní změny.

Zkoumáme-li etické normy, můžeme vysledovat dvě tak říkajíc paralelní stopy, jež jsou považovány za instituce omezující lidské chování, jež stojí nad a za hranicemi odrážejícími se ve formálním právu. Především zde existuje pozitivní analytická snaha porozumět, jak pozorovaná etická

II. INSTITUTIONS DEFINED

Adam Smith separately referred to “laws” and “institutions”, but a more inclusive definition of institutions would, of course, include laws of all forms. For economists, a working definition for institutions might refer to the set of constraints on the satisfaction of a person’s primitive preferences, whatever these constraints might be. Hence, I might refrain from taking your marbles, which I do desire, because of the institution of private property, making your marbles protected as a part of the laws of the land. Or, I might refrain from such taking because I am constrained by an internal ethical norm that precludes any such action. To the extent that it is widely shared, this norm also qualifies as an institution in any inclusive definition of the term.

Formal laws, written down in constitutions or in statutes, informal laws that remain unwritten but which are defined by precedent in judicial rulings, traditions, conventions, patterns of conduct, ways of doing things, habits, manners, even language – all of these are institutions that may constrain human behavior. I want to limit consideration in this lecture to that subset of institutions that are “beyond law,” in any formalized sense; hence my title.

A first step to be taken is to acknowledge that many of the informal rules under which we live and through which we interact with others emerge from a process of cultural evolution; such rules that were not designed deliberately by anyone. These institutions are the results of human action but not of design, to use one of Hayek’s favorite statements taken from the ideas of the Scottish Enlightenment. Modern developments in evolutionary game theory have added formal structure to the Hayekian insights in this respect. My own view has long been that Hayek overemphasized the evolutionary origins of the institutional constraints that describe human interaction, and especially as this emphasis tends to generate a sense of acquiescence before forces that are beyond control (Hayek, 1988). We may fully acknowledge that many of the constraints that help to describe our behavior are products of an evolutionary process without, at the same time, denying that some of the institutions of order have themselves been “laid on” or chosen explicitly, and further that some of the observed constraints are subject to deliberate and constructive change.

There are two parallel tracks, so to speak, in inquiry into ethical norms, considered as institutions that constrain human behavior, over and beyond the constraints reflected in formal law. There is, first, the positive analytical effort to understand how observed ethical rules or precepts have

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

pravidla či zásady vznikají. A toto úsilí zahrnuje, což je důležité, i zkoumání evolučních procesů, které mohou stále působit zcela nezávisle na jakémkoli teleologickém kontextu. Tato snaha taktéž obsahuje hodnocení dokladů různého záměrného zavádění či vštěpování etických norem do psychologie chování.

Druhý prvek rozpravy a bádání se pohybuje za hranicemi pozitivní analýzy a představuje srovnávací hodnocení alternativních etických principů v rámci jasně vybraného účelu podporování a udržování životaschopného sociálního řádu.

III. ETICKÉ MINIMUM VZÁJEMNÉ ZÁVISLOSTI

Ke značnému zmatku dochází, když se objeví tvrzení, podle nichž je všeobecné dodržování etických norem nutnou podmínkou úspěšného fungování tržního řádu. Za účelem argumentace, že lidé se ve svých vztazích musí vzájemně „chovat eticky“, se často předpokládá, že jednotlivci i zástupci firem musejí přímo zohledňovat zájmy těch, kdo jsou na druhé straně tržní směny. V běžné terminologii je etické chování často spojováno s altruismem, se vzájemnou propojeností užitku. Obchodník se tedy musí upřímně „starat“ o blahobyt osoby, se kterou obchoduje.

Je ovšem zřejmé, že tento prvek chování není nezbytnou vlastností tržních vztahů. Ve skutečnosti je jednou z největších výhod tržní směny odstranění nutnosti, aby se její účastníci zapojovali do osobních vztahů, založených na vzájemném poznání a sblížení účastníků. Odosobněnost trhu umožňuje zvýšení ekonomické hodnoty pro všechny zúčastněné.

Neosobní přístup by však neměl být ztotožňován s neetickým přístupem. Absence altruismu vůči osobě, se kterou obchodujeme, rozhodně není totéž, jako kdybychom ji považovali za morálně méněcennou nebo, zjednodušeně řečeno, ji vnímali jen jako součást přirozeného světa, a nikoli jako člověka. Často používám fiktivní příklad Robinsona Crusoe na jeho ostrově po příchodu Pátka. Když Crusoe uviděl na ostrově druhou lidskou bytost, mohl Pátka vcelku jednoduše považovat za součást přirozeného světa a nakládat s ním stejně, jako by nakládal se zvířetem. Nebo si Crusoe mohl uvědomit, že Pátek náleží ke stejnému druhu jako on, a je tudíž schopen vzájemné interakce, schopen směny v tom nejširším slova smyslu.

come into being. And this effort includes, importantly, examination of the evolutionary processes that may have been at work, quite independent of any teleological context. The effort also includes, however, an assessment of the record of deliberately designed actions variously taken to implant or inculcate ethical norms into the psychology of behavior. The second element of discourse and inquiry moves beyond positive analysis and introduces a comparative evaluation of alternative ethical principles within the explicitly chosen purpose of promoting and maintaining a viable social order.

II. THE MINIMAL ETHICS OF INTERDEPENDENCE

Considerable confusion arises when claims are advanced to the effect that generalized adherence to ethical norms is a necessary condition for the effective functioning of a market order. To argue that persons must “behave ethically” in their dealings, one with another, is often taken to imply that persons, and agents for firms, must take the interests of those on the other side of market exchanges directly into account. In common terminology, ethical behavior tends to be associated with altruism, with utility interdependence, as such. The trader must genuinely “care about” the well-being of the person with whom she trades.

It is clear, however, that this element of behavior is not a necessary feature of market-like relationships. Indeed one of the most beneficial characteristics of market exchange is the elimination of the requirement that participants involve themselves in personalized interactions based on recognition and identification. The impersonality of the marketplace facilitates the enhancement of economic value for all participants.

Impersonal should not, however, be equated with unethical. The absence of altruism toward the person with whom one trades is not at all equivalent to the disregard of that person as a moral equal, or, more simply, as a person rather than as a part of the natural world. I have often used the fictional example of Robinson Crusoe on his island after the arrival of Friday. Seeing a second human being on the island, Crusoe could, quite simply, treat Friday as a new part of the natural world and treat Friday no differently from the way he might treat an animal. Alternatively, Crusoe could sense that Friday belongs to his own species and is therefore capable of interacting reciprocally, of engaging in trade in the most inclusive sense of the term.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

Druhý z těchto možných přístupů zahrnuje etiku v podobě dodržování normy, jež brání jistým způsobům chování. Tuto normu nejlépe vystihuje pojem reciprocity. Druhé lidi, se kterými jednáme, obchodujeme či směňujeme, bez ohledu na to, zda jsou tyto vztahy „ekonomické“ v úzkém smyslu slova, respektujeme a předpokládáme, že tento respekt bude vzájemně prohlubován. Není zde zahrnut žádný altruismus nebo vzájemná závislost užítku; nemusí zde být ani zájem zúčastněných o blahobyt druhé strany směny.

„Nečestné“ jednání je vyloučené, pokud lpíme na etice reciprocity. Poctivý obchodník nepodvádí ty, se kterými obchoduje; neprezentuje klamavě zboží nabízené ke směně, neporušuje jednou uzavřené smlouvy, podmínky nákupu či prodeje nevynucuje nátlakem. Tyto důvěrně známé vlastnosti popisující chování se staly minimem etiky při účasti na trhu. Tyto vlastnosti chování mohou být jistě také vyžadovány formálními zákony, v rámci kterých tržní směna probíhá. Ve skutečnosti by se dalo tvrdit, že zákon, tak jak vznikl, a patrně zejména v systému zvykového práva, převážně slouží kodifikaci existujících vzorců etického chování. Volně podáno, můžeme říci, že zákony samy o sobě vznikají spíše z etiky reciprocity než tím, že nějaká falešná předstíraná etika reciprocity vzejde z existujícího práva.

IV. ETIKOU OMEZENÉ TRŽNÍ VOLBY ²⁾

Ekonomové se příliš nezabývali svým neúspěchem jednoznačně připustit dopady etických omezení na volby, které na trhu uskutečňují jednotliví kupující a prodávající. Základní ekonomická analýza začíná individuálním spotřebitelem, jenž stojí před určitou volbou a snaží se maximalizovat užitek v podmínkách vzácnosti, která je znázorněna rozpočtovým omezením vyznačujícím dosažitelný soubor volby. Řekněme, že tento soubor volby je pro spotřebitele dán exogenně, aniž by tento spotřebitel věděl, že odvození takového souboru závisí rozhodujícím způsobem na předpokladech chování v rámci tržních pravidel. V základních ekonomických učebnicích individuální spotřebitel volí mezi různým zbožím, které je dostupné

²⁾ Argument obsažený v této pasáži je podrobněji rozpracován v mé práci „*Choosing What to Choose*“ (Buchanan, 1994b); viz také Buchanan (1994a).

The second of these possible stances embodies ethics, in the implied adherence to a norm that constrains certain types of behavior. This norm is best summarized under the term reciprocity. Other persons with whom one deals, trades, or exchanges, whether or not these interactions be “economic” in the narrow sense, are accorded the respect that is expected to be mutually extended. There is no altruism or utility interdependence involved; there may be no interest in the well-being of the parties on the other side of the exchange.

“Unfair” behavior is ruled out by adherence to the ethic of reciprocity. The honest trader does not defraud those with whom she trades; she does not misrepresent the good offered in exchange; she does not renege on contracts once made; she does not use coercion to force terms of purchase or sale. These familiar properties that describe behavior become the minimal ethics of market participation. To be sure, these behavioral attributes may also be dictated by the formal laws within which market exchange proceeds. Indeed it may be argued that law, as it has emerged, and perhaps especially in common-law systems, largely serves to codify existing patterns of ethical behavior. Loosely stated, we may say that law itself is emergent from the ethics of reciprocity, rather than that some falsely conscious ethics of reciprocity emerges from prior law.

IV . ETHICALLY CONSTRAINED MARKET CHOICE ²⁾

Economists have been remiss in their failure to allow, explicitly, for the effects of ethical constraints on the choices made by individual buyers and sellers in the marketplace. Elementary economic analysis begins with the choice confronting the individual, who is modeled as seeking to maximize utility under conditions of scarcity, reflected by a budget line that delineates the feasible choice set. This choice set is presumably given exogenously to the individual, with no recognition that the derivation of such a choice set critically depends on the presumption of behavior within the rules of the market. The individual in the elementary economics textbook chooses among bundles of goods made available through purchases or

²⁾ The argument in this section has been more fully developed in my paper “*Choosing What to Choose*” (Buchanan, 1994b); see also Buchanan (1994a).

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

prostřednictvím aktu nákupu a prodeje na trhu za navrženou cenu. Volby, které mohou být realizovány mimotržními způsoby, řekněme prostřednictvím krádeže, nejsou zohledňovány. Za nejvhodnější prostředek k obstarání příslušného zboží, jež je dostupné spotřebiteli prostřednictvím nákupu na trhu, jsou implicitně považovány ceny.

Zdá se být obtížné empiricky podpořit předpoklad, že lidé uskutečňují tržní volby bez vlivu etických omezení. Není pochyb o tom, že věrohodnější vysvětlující model by spotřebitelům umožnil „volbu, co si vybrat“ v tom smyslu, že své jednání volí v rámci omezení daných etikou reciprocity. Rozhodují-li se směnít jablka, která vlastním, za pomeranče, které vlastníte vy, činím tak proto, že uznávám, že tyto pomeranče jsou skutečně v jistém smysluplném významu „vaše“, a zároveň zjišťuji, že vy uznáváte mé vlastnictví jablek. Tento obchod uskutečním, přestože si plně uvědomuji, že bych v noci mohl vaše pomeranče ukrást, aniž bych se musel vzdát vlastnictví jediného jablka, a s poměrně malým strachem ze zákonného trestu.

Tato relativně jednoduchá změna ve způsobu našeho uvažování o tržním chování má významný dopad na jakékoli hodnocení potenciální efektivity tržních struktur v různých společenských prostředích. Porovnejte tato dvě extrémní uspořádání: jedno, ve kterém se všichni účastníci na všech trzích chovají striktně dle tržních pravidel, bez ohledu na to, zda existují formální zákony; a druhé, ve kterém všichni účastníci na všech trzích plně využívají výhod daných příležitostmi. V prvním případě obchodníci mohou provádět svůj tržní výběr na základě důvěry, protože si mohou být jisti, že nedojde k žádnému klamu, podvodu či nedodržení smlouvy. Ve druhém uspořádání by výběr musel být uskutečněn v rámci určitého tolerančního rozpětí pro každou takovou odchylku od pravidel reciprocity. Není těžké předvídat, že v prvním z obou uspořádání by vznikla poměrně vyšší hodnota produktu než ve druhém, i za předpokladu přibližné rovnosti ve vybavenosti zdroji.

Jeden důvod relativně vyšší produktivity ekonomiky, jejíž účastníci respektují etické zábrany namísto oportunistického chování, spočívá v mlčky předpokládané efektivitě neosobního jednání. V ekonomice, kde podvody nejsou na denním pořádku, mohou lidé bez obav vstupovat do směnných vztahů bez osobní znalosti druhé strany, jejíž poznání by bylo nezbytné pro zajištění důvěryhodnosti v ekonomice, v níž podvody převládají. Výhody ze specializace tak mohou být využity ve větším rozsahu díky rozšíření oblasti perspektivních obchodních příležitostí.

To, co zde naznačuji, je skutečnost, že jakmile jednou lidé uznají důležitost vlivu etických omezení na tržní volby, zvětší se i ty možné rozdíly v konečné produktivitě mezi politickými a ekonomickými strukturami, které jsou jinak malé, a tyto rozdíly pravděpodobně budou mnohem obtížněji

sales in markets at proffered prices. Choices that may be possible through nonmarket means, through, say, theft, are not considered. Implicitly, the prices of goods available to the individual through market purchase are deemed to be the most favorable means of securing the goods in question.

The presumption that persons make market choices without the influence of ethical constraints would seem difficult to support empirically. Surely a more plausible explanatory model would allow individuals to “choose what to choose” in the sense that they choose to act within the constraints dictated by the ethics of reciprocity. I choose to trade apples in my initial possession for the oranges in your initial possession; I do so because I acknowledge that the oranges are indeed “yours” in some meaningful sense, and I also recognize that you acknowledge my ownership in the apples. I may carry on with this trade, even in the full knowledge that I could, in the dark of night, steal your oranges without having to give up any of my endowment of apples, and with relatively little fear of punishment by law.

This relatively simple change in the way we think about behavior in markets has significant implications for any assessment of the potential efficacy of market structures in differing social environments. Compare and contrast two extreme settings, one in which all participants in all markets behave strictly within the rules of the market, whether or not formal laws exist, and one in which all participants in all markets behave strictly in terms of taking opportunistic advantage. In the former, traders can proceed to make market choices on the basis of trust, assured that there would be no misrepresentation or fraud or breach of contract. In the latter setting, choices would have to be made within margins of allowance for all such deviance from rules of reciprocity. It is not difficult to predict that the first of these settings would generate a relatively higher value of product than the second, given rough equality in the resource bases.

One reason for the relatively enhanced productivity of the economy whose participants adhere to ethical constraints against opportunistic behavior lies in the implied efficacy of impersonal dealings. In an economy where widespread fraud is absent, persons can enter exchanges without personalized relationships that may be necessary for the insurance of trust in the economy where fraud is prevalent. The advantages of specialization can be more fully exploited as the scope for trading prospects is extended.

What I am suggesting here is that, once the importance of ethical constraints on choices within markets is acknowledged, the possible variations in final productivity among political and economic structures otherwise similar are wider, and these variations are likely to be much harder to

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

předvídatelné pomocí empirického sledování obvyklých ekonomických veličin, i pomocí těch složitějších, které mohou zahrnovat takové proměnné, jako je například vzdělanostní úroveň pracovní síly a formální zákony týkající se vlastnictví a smluvních vztahů. Stručně řečeno, na etice záleží také kvůli způsobu fungování tržních ekonomik.

V. INSTITUCIONALIZACE

V titulu své přednášky používám pojem „institucionalizovaná etika“ k tomu, abych vyjádřil představu, že chování účastníků tržních procesů, jež je „za hranicemi práva“, musí tvořit součást všeobecných očekávání všech či podstatné části těchto účastníků. Pojem „instituce“ poukazuje na rozpoznanou nebo přijímanou obecnou zásadu, aplikovatelnou na chování mnoha lidí v průběhu času.

V tomto smyslu nemůže být „instituce“ zavedena ani uplatněna žádným způsobem srovnatelným s běžným veřejným statkem, tak jak se uvádí v učebnicích veřejných financí. Instituci vzájemného respektu v tržním chování lze přesto označit za veřejný statek, a to v tom smyslu, že její existence přináší prospěch všem členům dané společnosti. Nicméně na rozdíl od obvyklého veřejného statku, jako je policista nebo hasičská stanice, instituce vzájemného respektu nemůže být jednoduše „vyprodukována“ a poskytnuta ke sdílení všem jejím uživatelům. Vynaložení určitých zdrojů nebude, a nemůže, stačit, ani kdyby byla pocitována potřeba existence takových služeb.

Uznání svébytné povahy institucí, o nichž je zde řeč, by nicméně nemělo vést k hayekovskému postoji podřízenosti. Hayek má možná pravdu v tom, že instituce, tak jak byly pozorovány v úspěšných liberálních politických zřízeních, se mohly z velké části vyvinout v průběhu pomalého a nezáměrného procesu kulturní evoluce. Nicméně pečlivá analýza znaků reciprocity jako charakteristického rysu chování na trhu naznačuje, přinejmenším do určité míry, že tento veřejný statek může být, abych tak řekl, „vyprodukovan“.

Specifický rys, který si zaslouhuje pozornost, je to, že chování, o němž mluvíme, je nutně individuální. Každý účastník, osobně a samostatně, vytváří pozitivní externalitu pro všechny ostatní osoby, s nimiž je propojen v síti vzájemných vztahů, dá-li tento účastník najevo tržní chování, jež je v souladu s normami reciprocity. Tento prvek nicméně sám o sobě není

predict on the basis of empirical examination of the standard economists' measures, even those comprehensive ones that may include such variables as, say, the educational levels of labor force and the formal laws of property and contract. In sum, ethics matter, also for the working of market economies.

V. INSTITUTIONALIZATION

In my title, I used the term “institutionalized ethics” to convey the notion that the “beyond law” behavior of participants in market interactions must form a part of the generalized expectations of all or a substantial number of such participants. The term “institution” implies a recognized or acknowledged generality applicable over the behavior of many persons and over time.

In this interpretation, an “institution” cannot be laid on or put in place in any way comparable to a conventional public good, as discussed in the fiscal textbooks. The institution of reciprocal respect in market behavior does indeed qualify as a public good in the sense that its presence yields common benefits to the whole membership in the relevant community. But, by comparison to the conventional public good, such as a policeman or a fire station, the institution of reciprocal respect cannot simply be “produced” and made available to all sharing beneficiaries. An outlay of resources will not, and cannot, suffice, even given the recognition of a felt need for the services.

Acknowledgement of the peculiar nature of the institution under examination here should not, however, lead to the Hayekian stance of acquiescence. Hayek is perhaps correct in noting that the institution, as observed in successful liberal polities, may have for the most part evolved in a slow and unconscious process of cultural evolution. But a careful analysis of the features of reciprocation, as a characteristic of behavior in the marketplace, suggests that, to an extent at least, this public good can be “produced,” as it were.

The particular feature that warrants notice is that the behavior in question is necessarily individualized. Each participant, separately and personally, generates external benefits on all other persons in the nexus of relationships when that participant exhibits market behavior that accords with the norms of reciprocation. This element in itself is not peculiar to the publicness

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

zvláštním rysem veřejné povahy, o které mluvíme. Jedinec ve skupině tím, že sám vyrábí nějaký sdílený statek, poskytuje taktéž prospěch všem ostatním členům skupiny. Ve standardním modelu však jednotlivec také může zajistit určitý prospěch díky vlastnímu užití zboží, které je vyráběno. A je v rámci dosažitelného souboru možností, aby každý účastník mohl vyrobit sdílený statek v takovém množství, jež by plně pokrylo sdílenou poptávku ostatních ve skupině. Taktéž je dost dobře proveditelné, aby se skupina jednající kolektivně shodla na určitém schématu sdílení zdanění, jež by bylo uloženo donucením a jež by vytvářelo efektivní množství sdíleného statku.

Toto známé a tradiční řešení není v žádném případě aplikovatelné na vztahy, o nichž je zde řeč. „Veřejný statek“, který je představován chováním podle norem reciprocity, nemůže být produkován jinak než samostatným a individuálním jednáním samých účastníků. Každý člověk, jenž se v tržních transakcích chová dle norem slušnosti, přináší pozitivní externalitu všem zúčastněným. Nicméně nevzniká žádný čistý prospěch tomu, kdo se takto chová nezávisle.³⁾ Analogie s věžňovým dilematem s n osobami je zřejmá. Nikdy není v zájmu osaměle jednajících jednotlivce spolupracovat; ale je v zájmu všech, aby každý účastník spolupracoval.

Je zřejmé, že etika, která zde musí být institucionalizována, musí být taková, aby vytvářela jiné chování než to, jež je řízeno oportunistickým vlastním zájmem. Musí být zavedeno něco, co se podobá Humovu vysvětlení obecné úcty k vlastnictví. Lidé si musí uvědomit, že pokud všichni budou sledovat svůj oportunistický vlastní zájem, budou se mít hůře, než by se každý z nich měl, kdyby sledoval individuálně stanovený „obecný zájem“. Institucionalizovaná etika reciprocity je tudíž zcela analogická etice soukromého nebo individuálního vlastnictví. Ve skutečnosti mezi nimi není žádný rozdíl.

Zvláště si všimněte, že institucionalizovaná etika, která je zde zapotřebí, nevyžaduje lpění na skupinovém nebo komunitním zájmu jako takovém, který je bez ohledu na to možné připsat jednotlivým účastníkům. Jak jsem již uvedl, není nutný ani altruismus, ani vznik jednotky prikazující loajalitu. To, co je nutné, je pochopení faktu, že všichni lidé mohou mít prospěch z chování, jež je ve shodě s normami poctivého jednání.

Je zřejmé, že institucionalizace takové etiky je produktivní ve smyslu ekonomických hodnot. Jenže stejně tak je zřejmé, že běžná investice neposkytuje zázračný všelék. Investice, která by se měla uskutečnit, zahrnuje

³⁾ Více o aplikaci této analýzy dodržování práva viz *The Limits of Liberty*, kapitola 7, (Buchanan, 1975).

involved here, however. The person in a sharing group that, on her own, produces some of the shared good similarly conveys external benefits on all others in the group. In the standard model, however, the single person also may secure some benefit from her own usage of the good that is produced. And it is within the feasible set of possibilities that one participant could produce the shared good in such quantity as to meet fully the shared demands of others in the group. Also, it is clearly feasible that the whole group, acting collectively, could agree on a tax-sharing scheme, to be coercively implemented, that would generate the efficient quantity of shared good.

This familiar and conventional analysis is simply not applicable at all in the relationship under discussion here. The “public good” that behavior in accordance with the norms of reciprocity represents cannot be produced other than through the separate and individualized action of participants themselves. Each person who behaves by the norms of the fairness ethic in a market transaction generates an external benefit on all others in the nexus. But there is no net benefit to the person who so behaves independently.³⁾ The analogy with the n -person prisoner’s dilemma is obvious. It is never in the interest of the single person, acting alone, to cooperate; but it remains in the interest of all that each participant cooperates.

It becomes evident that the ethics that must be institutionalized here must be such as to generate behavior other than that dictated by opportunistic self-interest. Something akin to David Hume’s explanation of the generalized respect for property must be introduced. Persons must come to know that, if all persons follow opportunistic self-interest, all are worse off than they would be, individually, if each followed the “general interest,” individually defined. The institutional ethics of reciprocity is, therefore, fully analogous to the ethics of private or several property. Indeed, it is no different.

Note that, in particular, the institutionalized ethics required here does not require adherence to a group or community interest, as such, and apart from that imputable to the individual participants. As noted earlier, neither altruism nor creation of an organic entity commanding loyalty is required. What is required is an understanding that all persons may benefit by behavior in accordance with the norms of fair dealings.

Clearly, the institutionalization of such an ethics is productive in an economic value sense. But it is equally clear that ordinary investment does not provide the nostrum. The investment that should take place involves the “preaching”

³⁾ For the application of this analysis to law abiding, more generally, see Chapter 7 in *The Limits of Liberty* (Buchanan, 1975).

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

„šíření“ etiky reciprocity či poctivosti v jednání nad a za hranicemi práva, jež jsou formálně stanoveny. Důležitá část každého takového šíření je vcelku jednoduše vzdělávací či výchovná. Je možné přivést lidi k pochopení vztahů mezi individuálním jednáním a celkovými důsledky. Dále je lze přivést k tomu, aby zůstávali shovívaví vůči chování těch, kteří to buď nepochopí, nebo kteří odmítnou jednat tak, jak tyto normy poctivosti předepisují.

Ekonomové a ekonomie, jak je obecně vyučována, neuspěli v tom, co mohlo být výzvou. Když, jakmile a pokud do ortodoxního ekonomického myšlení plně vstoupí základní logika teorie her, mohlo by být toto selhání napraveno.⁴⁾ Všeobecné porozumění struktuře vzájemných interakcí v podmínkách oportunistického chování je bezpochyby první krok k institucionalizaci napravující etiky.

VI. POLITIKA RECIPROCITY

Až doposud byla přednáška zaměřena na minimální etické standardy, které musejí být respektovány, aby bylo zajištěno efektivní fungování ekonomiky založené na tržních principech se soukromým vlastnictvím a všeobecnou svobodou vstupu do směny a výstupu z ní, služeb a nároků na zdroje. Zde bychom se měli ptát, zda tržní sektor v podmínkách liberálního řádu funguje lépe, jestliže se účastníci při svých transakcích obecně řídí normami reciprocity.

Avšak to, co bylo až dosud zanedbáváno, je nevyhnutelné umístění jakékoli tržní struktury v rámci širšího politického řádu, spolu s možnými zpětnými vazbami anebo vedlejšími efekty politického chování na etiku trhu. „Ekonomika“, jež v sobě zahrnuje individuální chování, nemůže být zkoumána nezávisle; chtě nechtě musíme zkoumat fungování „politické ekonomiky“. Trhy pracují v mezích parametrů, které jsou přinejmenším zčásti stanovené politicky. A stejně jako v případě trhů, plynou i politické výsledky z nezávislých rozhodnutí, která jsou činěna jednotlivými účastníky, bez ohledu na to, jak jsou politické rozhodovací struktury uspořádány.

⁴⁾ Podrobněji viz Buchanan (2001).

of the ethics of reciprocation, or fairness in dealings, over and beyond the limits of the law, as formally laid down. An important part of any such preaching is, quite simply, instructional. Persons can be brought to understand the relationships between individual behavior and aggregate results. Further, persons can be brought to remain tolerant of the behavior of those others who either fail to understand or who refuse to act as the norms of fairness dictate.

Economics, as generally taught, and economists, have failed in what might have been the inferred challenge here. When, as, and if the basic logic of game theory enters fully into the orthodox economists' mind-set, this failure may be corrected.⁴⁾ A generalized understanding of the structure of interaction under opportunistic behavior is surely a first step toward institutionalizing a corrective ethics.

VI. THE POLITICS OF RECIPROCITY

To this point, the discussion has been concentrated on the minimal ethical standards that must be respected in order to insure the effective functioning of an economy organized on market principles, with private ownership and generalized freedom of entry and exit into and from exchanges in goods, services, and claims to resources. There should be little quarrel with the claim that a market sector of a liberal order works better if participants generally abide by the norms of reciprocation in their dealings, one with another.

What has been so far neglected, however, is the necessary emplacement of any market structure within the more inclusive political order, along with the possible feedbacks and/or spillovers from behavior in politics on the ethics of the marketplace. "The economy", including individual behavior in it, cannot be examined independently; we must, perforce, examine the workings of "the political economy". Markets operate within parameters that are at least partially laid down by politics. And, just as is the case with markets, the outcomes in politics are emergent from the separate choices made variously by individual participants, regardless of how political decision structures may be organized.

⁴⁾ See Buchanan (2001) for further discussion.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

Etické normy, jež popisují individuální chování během tržních transakcí, jsou jistě ovlivněny chováním těch osob, které v politice plní úřední role. V uspořádání, kde lze ve značné míře pozorovat, že činitelé využívají politickou pravomoc k rozšíření výhod, ať už k soukromému, osobnímu zisku nebo pro skupinový či stranický prospěch, můžeme jen stěží očekávat všeobecné dodržování etiky reciprocity v tržních vztazích. Přinejmenším do určité míry platí, že politické chování odráží chování na trzích a naopak. Není tudíž překvapivé, že politické režimy, jež jsou charakterizovány rozsáhlou korupcí, jsou tak často doprovázeny trhy vyznačujícími se absencí důvěry, na nichž se podvod zdá být na denním pořádku.

Vymezení chování, které je v souladu s normami reciprocity, je nicméně značně složitější v politice než na trzích. Ve své podstatě je problémem selhání jak členů laické veřejnosti, tak akademické sféry ve snaze interpretovat politiku jako směnu, byť v nějakém základním významu. Dokonce i zcela neúplatní političtí činitelé, kteří své konání považují za sledování tajemného „veřejného zájmu“, mohou být jako vykořisťovatelé vnímání osobami, které podobné hodnocení nesdílejí. Alternativní výklad, který politiku obecně chápe jako arénu konfliktů o rozdělování spíše než spolupráci, vede k tomu, že politicky neúspěšní svádí veškeré výsledky na podvod a klam.

Politika, která je z hlediska chování v souladu s přítomností etiky reciprocity v tržní oblasti, musí být ve své podstatě pojímána jako proces směny, v níž se účastníci vzdávají cenných alternativ, měřeno pomocí svobody a daní, výměnou za sdílené přínosy, zahrnující občanský řád sám o sobě. Chování politických činitelů, oněch osob oprávněných jednat jako zástupci kolektivu, musí být drženo v mezích určených tímto výkladem celého politického systému.

Samozřejmě že zčásti jsou zábrany účinně vytvářeny přítomností a doprovodným vynucením formálních ústavních zákonů. Avšak stejně jako tržní chování, tak jak jsem o něm již mluvil, i politické chování musí být eticky omezeno dodatečnými mimoústavními či nadústavními způsoby. Formální ústavní hranice nebudou o nic více účinné při omezování politických činitelů než formální zákony bránící podvodům na trhu. Etická kultura, která zasahuje „za hranice práva“, musí popisovat jak ekonomickou, tak i politickou stránku životaschopné svobodné společnosti.

The ethical norms that describe individual behavior in market transactions are surely influenced by the behavior of those persons who fill agency roles in politics. Generalized adherence to the ethics of reciprocity in market relationships could scarcely be expected in a setting where agents are widely observed to use political authority to further differential advantage, either for private, personal gain or for group or party-directed benefit. To an extent at least, behavior in politics maps that in markets, and vice versa. It is not surprising, therefore, that political regimes characterized by widespread corruption are so often paralleled by economies marked by an absence of trust, and where fraud seems to be the order of the day.

It is, however, considerably more difficult in politics than in markets to define behavior that accords with the norms of reciprocation. At base, the problem here is the failure, both by members of the lay public and the academy, to interpret politics as exchange, even in some ultimate sense. Even totally incorruptible political agents who consider themselves to be acting in pursuit of some mystical “public interest” may be judged to be exploitative by persons who do not share similar evaluations. An alternative interpretation that treats politics, generally, as an arena of distributional conflict rather than cooperation tends to create, in political losers, the temptation to a tribute all results to fraud and deceit.

The politics that is behaviorally coherent with the presence of the ethics of reciprocation in the market sector must, at base, be conceptualized as a process of exchange, in which participants give up valued options, measured in liberties and in taxes, in exchange for shared benefits, including those of civic order itself. The behavior of political agents, those persons authorized to act on behalf of the collectivity, must be constrained to remain within the limits dictated by such an interpretation of the whole political enterprise.

In part, of course, constraints are made effective by the presence of, and accompanying enforcement of, formal constitutional laws. Just as in market behavior, however, as earlier discussed, political behavior must be ethically constrained in supplementary extra- or supra-constitutional ways. Formal constitutional limits will be no more efficacious in constraining political actors than formal laws against fraud in the marketplace. The ethical culture that extends “beyond law” must describe both the economics and the politics of a viable liberal society.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

VII. ZA HRANICEMI

Přirozená etika příslušníků lidského druhu je stejná jako etika kmene, který je charakterizován vzájemnou morální pospolitostí jednotlivých příslušníků, kteří do něj „náleží“, a morální anarchií mezi těmito členy a těmi, kdo členy nejsou.⁵⁾ Jak zdůrazňoval Hayek, „velká společnost“, v níž lidé s respektem jednají i s lidmi za kmenovými hranicemi, se stala možnou jen díky rozšíření těchto norem. Je nicméně nutné povšimnout si, že tento krok nepředstavoval přímočaré rozšíření kmenové etiky na všezahrnující členství v politické obci. Zevšeobecnění „lásky“ zůstává snem romantic-kých humanistů a svatého Františka. Místo toho zahrnoval provedený etický posun zacházení s cizinci, tedy těmi za kmenovými hranicemi, podle norem vzájemného respektu. V jistém smyslu odráží tento posun omezenost lidských morálních schopností. Jednat s ostatními lidmi mimo vlastní kmen ve shodě s normami reciprocity – to možné bylo; zevšeobecnit idealizovanou kmenovou etiku lásky – to možné nebylo.

Neuvážená politická reorganizace, jež by pro svoji účinnost vyžadovala zevšeobecnění kmenové etiky, byla předem odsouzena k neúspěchu. Nicméně umístění lidí do takové nepřirozené a vynucené struktury, za jejich morální hranice, je nutně přimělo vrátit se k oportunistickému sledování okamžitého vlastního zájmu. Při pohledu nazpět by nemělo překvapovat, že etické standardy pozorované ve vyspělých kolektivistických režimech působily, jako by odrážely návrat k těm, jež popisovaly primitivní kmenové vztahy. A jak by mohly jednou zrušené omezující normy vzájemného respektu a poctivého jednání být znovu nastoleny, i když byly formální struktury kolektivismu strženy? Není s podivem, že se vývoj zdá být tak křivolaký, a to i poté, co byly obnoveny formální právní instituce soukromého vlastnictví a smluvních vztahů.

Jakmile je etika trhu, klasického liberálního řádu samého, jednou ztracena, může být jen stěží nahrazena záměrně zavedenou institucionální reformou. Avšak rozpoznání tohoto problému nemusí vytvářet pocit beznaděje, pocit, že jsou společnosti bez této institucionalizované etiky uzamknuty do bezvýchodného postavení s nízkou produktivitou. Tak jak jsem již navrhol, a v rozporu s hayekovskými závěry, minimální etika klasického liberalismu může být „vytvořena“, i když prostřednictvím pomalého procesu, pomocí účinného „šíření“, které se soustřeďuje na vštěpování

⁵⁾ Blíže na toto téma viz Buchanan (1981).

VII. BEYOND THE LIMITS

The natural ethics of members of the human species are those of the tribe, which is described by a moral community, of sorts, among distinguishable persons who “belong”, and moral anarchy as between those within and those without the closed membership.⁵⁾ As Hayek emphasized, it was only as these ethical norms were supravened that the extended nexus of the “Great Society” became possible, in which persons came to deal respectfully with persons beyond tribal limits. Note particularly, however, that this step did not represent a straightforward extension of the tribal ethics to the all-inclusive membership of the political community. The universalization of “love” remains the dream of the romantic humanists and Saint Francis. Instead, the ethical shift that was taken involved the treatment of strangers, those beyond tribal limits, with norms of mutual respect. In a sense, this shift reflects the limits of man’s moral capacities. To treat other persons outside the tribe in accordance with norms of reciprocity—this was within the possible; to universalize the idealized tribal ethics of love—this was not.

Ill-advised political reorganization that required for its efficacy the universalization of the tribal ethics was foredoomed to failure. But, placed within such an unnatural and forced structure, that is, beyond their moral limits, persons necessarily reverted to the opportunistic pursuit of immediate self-interest. In retrospect, it should have been no surprise that the ethical standards observed in the mature collectivist regimes seemed to reflect a return to those that describe primitive tribal interactions. And, once subverted, how could the limited norms of mutual respect and fair dealings be reintroduced, even after the formal structures of collectivization were pulled down? It is little wonder that development seemed so tortuous, even after the formal legal institutions of private property and contract were restored.

The ethics of the marketplace, of the classical liberal order itself, once lost, can scarcely be replaced by deliberately laid-on institutional reform. But recognition of this problem need not generate a sense of despair, a sense that, absent such an institutionalized ethics, societies are locked into low-productivity status without recourse. As I suggested earlier, and contra to the Hayekian implications, the minimal ethics of classical liberalism can be “produced”, even if through a slow process, by effective “preaching,” which concentrates in an inculcation of the basic Puritan

⁵⁾ For further discussion, see Buchanan (1981).

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JAMES M. BUCHANAN: ZA HRANICEMI PRÁVA – INSTITUCIONALIZOVANÁ ETIKA LIBERÁLNÍHO ŘÁDU

základních puritánských hodnot a ctností. Pokud mohla být celá společnost vlákána do masivní institucionální transformace následováním falešného učení Karla Marxe a socialistů, určitě by společností mohly být uzdraveny učením klasických liberálů, kteří jen potřebují znovu získat důvěru, již měli dvě uplynulá století. Ano, skutečně potřebujeme „evangelium“ liberalismu, spolu s vidinou společností obývaných svobodnými, odpovědnými a prospívajícími lidmi.

Výroční přednáška Liberálního institutu, Praha, 10. 10. 2002

Literatura

Buchanan, James M.: *The Limits of Liberty: Between Anarchy and Leviathan*, Chicago: University of Chicago Press, 1975.

Buchanan, James M.: *Moral Community, Moral Order, and Moral Anarchy*, The Abbott Memorial Lecture číslo 17, Colorado Springs: Colorado College, 1981.

Buchanan, James M.: *Ethics and Economic Progress*, Norman: University of Oklahoma Press, 1994b.

Buchanan, James M.: “Choosing What to Choose,” *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 150, číslo 4, březen 1994a: 123 – 44.

Buchanan, James M.: “Game Theory, Mathematics, and Economics,” *Journal of Economic Methodology* 8, číslo 1, březen 2001: 27 – 32.

Hayek, Friedrich A.: *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*, Chicago: University of Chicago Press, 1988.

values and virtues. If whole societies could have been lured into the massive institutional transformation through following the false teachings of Karl Marx and the socialists, societies can surely be made whole by the teachings of the classical liberals, who need only to recapture the faith that they exhibited two centuries past. Yes indeed, we do need the “gospel” of liberalism, along with the dream of societies peopled by free, responsible, and prosperous beings.

Liberalni Institut Annual Lecture, Prague, 10/10/2002

References

Buchanan, James M.: *The Limits of Liberty: Between Anarchy and Leviathan*, Chicago: University of Chicago Press, 1975.

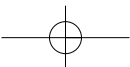
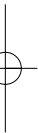
Buchanan, James M.: *Moral Community, Moral Order, and Moral Anarchy*, The Abbot Memorial Lecture No. 17, Colorado Springs: Colorado College, 1981.

Buchanan, James M.: *Ethics and Economic Progress*, Norman: University of Oklahoma Press, 1994b.

Buchanan, James M.: “Choosing What to Choose,” *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 150, No. 4, March 1994a: 123 – 44.

Buchanan, James M.: “Game Theory, Mathematics, and Economics,” *Journal of Economic Methodology* 8, No. 1, March 2001: 27 – 32.

Hayek, Friedrich A.: *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*, Chicago: University of Chicago Press, 1988.

PASCAL SALIN

Vlastnická práva, konkurence a Evropská unie

Property Rights, Competition and European Union

Pascal Salin: profesor ekonomie na Universitě Paris-Dauphine a spolupracovník Mises Institute. Je autorem řady ekonomických knih, např. *Pravda o penězích* (1990) a *Liberalismus* (2000). Mezi lety 1994-96 byl předsedou Montpelerinské společnosti (mezinárodní sdružení klasických liberálů). Pascal Salin byl hostujícím profesorem na Bologna Center při John Hopkins University, konzultantem rozvojového oddělení Mezinárodního měnového fondu, expertem Evropské komise, konzultantem Harvard Institute for International Development a dalších institucí (Sahel Club, FAO, USAID, Hospodářského výboru OSN pro Afriku aj.).

Pascal Salin: professor of economics at Universitě Paris-Dauphine and adjunct scholar of the Mises Institute. He is an author of many books on economics, e.g. *The Truth about Money* (1990) and *Liberalism* (2000). He was the President of the Mont Pelerin Society (international association of classical liberal thinkers) between 1994-96. Pascal Salin was also a visiting Professor at The Bologna Center, John Hopkins University; consultant at the research department of the IMF; an expert at EC; a consultant at the Harvard Institute for International Development, the Sahel Club, FAO, USAID, the UN Economic Commission for Africa and others.

I. Úvod

Tématem mé přednášky jsou „Vlastnická práva, konkurence a Evropská unie“. Můžete mít samozřejmě pocit, že jde o poněkud podivné téma. Téma, v němž se pojí několik termínů bez jakékoli zjevné vzájemné vazby. Musím říci, že toto téma mi navrhl Jiří Schwarz, prezident Liberálního institutu, a myslím, že měl pravdu. Měl pravdu, protože ačkoli se toto téma, či tato témata, zdají navenek poněkud nesourodá, myslím, že když mě požádal, abych o tom přednášel, dotkl se jádra současných problémů. Jádra evropských problémů. A dnešní doba je obzvláště vhodná pro to, abychom o tom hovořili, protože Česká republika se má brzy stát členem Evropské unie. Ale také proto, že se dnes hodně diskutuje o nové Evropské ústavě. Hovořit o Evropské ústavě znamená hovořit o uspořádání moci, o institucích, ale znamená to také umístit evropskou integraci na úroveň mezistátních dohod. Myslím, že když mi Jiří Schwarz navrhl na dnešní večer toto téma, měl v úmyslu upozornit na to, že musíme myslet na skutečné aktéry integrace. To jest na jednotlivce. To samozřejmě proto, že vlastnická práva se týkají jednotlivců. A právě proto, chceme-li se opravdu pokusit pochopit a vyhodnotit proces evropské hospodářské a sociální integrace, musíme se vrátit k základům tohoto problému. Je to základ zcela přirozený, jsou jím vlastnická práva.

Dovolte mi, abych své úvahy nyní trochu odklonil a pokusil se ukázat proč, nejprve na velmi všeobecné úrovni, jsou vlastnická práva a konkurence dvěma neoddelitelnými projevy svobody.

Můžeme najít celou řadu důvodů, jež vedou k obraně vlastnických práv. Existuje jeden, zcela evidentní, utilitaristické povahy, jenž praví, že když je někdo vlastníkem něčeho, má větší zájem na tom, aby se dobře o své vlastnictví staral. V důsledku čehož se společnost či ekonomika stávají efektivnějšími, když jsou vlastnická práva jasně definována.

Já mám ale pocit, že existuje ještě jiná dimenze, která je, alespoň v mých očích, důležitější. Jde o etickou dimenzi, jež je nejlepší základnou práv osobního vlastnictví. Všichni v podstatě žijeme v situaci, jež je charakteristická tím, že existuje vzácnost. Lidská bytost se musí se vzácností vyrovnat. To tedy znamená, že ne všemi ekonomickými zdroji mohou disponovat všichni. Ve všech lidských společnostech se musí definovat tzv. vyloučení. To jest rozhodnout, kdo bude mít právo nějaký zdroj využívat a kdo bude z tohoto práva vyloučen. V tomto smyslu můžeme říci, že vlastnická práva existují ve všech společnostech. Ale otázka, která jednotlivé společnosti diferencuje, spočívá v tom, do jaké míry je zmíněné definování vlastnických práv legitimní či nikoli. A právě

I. INTRODUCTION

The subject of my lecture is „Property Rights, Competition and European Union“. Of course, this subject might seem a bit odd to you, because it consists of several terms without any apparent links among them. I have to say it was Jiří Schwarz, president of the Liberalni Institut, who suggested this subject to me, and I think he was right. He was right because even if this subject, or subjects, seem to be somewhat heterogeneous from a superficial point of view, I think he touched the roots of current problems when he asked me to deliver a lecture about these topics. He touched the roots of European problems. And this time is especially suitable to speak about this, because the Czech Republic is going to be a member of the European Union soon. But also because there is an extensive discussion about the new European Constitution. To discuss the European Constitution is to discuss the organization of powers and institutions, but it also means to place the European integration at the level of interstate arrangements. I think that Jiří, when suggesting the topic for today's evening, wanted to direct our attention to the real actors of the integration – to individuals. That is, of course, because property rights relate to individuals. Due to this fact, if we really want to try to understand and evaluate the process of European economic and social integration, we have to go back to the basis of this problem. The basis is completely natural. It is property rights.

Let me now take a short detour to try to show you, at a very general level, why property rights and competition are two inseparable expressions of liberty.

We can find a lot of reasons to defend property rights. There is one quite evident reason of a utilitarian nature, which says that if someone is an owner of something, he has a greater interest to take good care of his property. And as a consequence, the society and the economy become more efficient if the property rights are clearly defined.

But I feel there is also another dimension, which is, at least in my eyes, even more important. It is an ethical dimension which is the best foundation of private property. We all live in a situation characterized by the presence of scarcity. All people have to face scarcity. It means that not all people can dispose of all economic resources. Any human society must define exclusion. That is to decide who is going to have a right to use some resource and who is going to be excluded from the use of this resource. In this sense, we can say that property rights exist in all societies. What differentiates these societies is the question to what extent is the definition of property rights legitimate or not. And here, the ethical dimension steps in.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

zde se nachází uvedená etická dimenze. Jsou vlastnická práva legitimní či nikoli a na čem lze jejich legitimitu zakládat. A právě proto se domnívám, že je třeba vrátit se ke zcela základním pojmům, možná zcela evidentním, ale přece jenom často opomíjeným, charakterizujícím lidské bytí. Lidská bytost se vyznačuje tím, že je tvořivá. Žije a přežívá díky tomu, že využívá svůj rozum. Než začne jednat, přemýšlí. To znamená, že veškeré bohatství, bohatství nazývané ekonomickým bohatstvím, je vždy výsledkem tvořivého procesu. Lidská bytost je bytostí tvůrčí, a je jí proto, že využívá svůj rozum. A v důsledku toho je legitimní, aby byl tvůrce vlastníkem toho, co vytvořil. A z tohoto hlediska se mi zdá nemožné tvrdit, že lidská bytost je svobodná, tj. že je vlastníkem své osoby, vlastníkem svého těla, vlastníkem svého rozumu, aniž bychom připustili, že je zároveň vlastníkem plodu své činnosti, tedy toho, co vytvořila. A právě o tom je legitimita práv osobního vlastnictví. Je zřejmé, že bohužel ve většině našich společností jsme velice vzdáleni uspokojivému uznání vlastnických práv. Hovoří se kupříkladu o přerozdělování národního důchodu. Jako kdyby se národní důchod tvořil nějakým kouzlem nad hlavami lidí a bylo by jej třeba dále rozdělovat! Podle mě je jediným legitimním přerozdělením to, které dělají tvůrci bohatství sami, jelikož jsou jeho legitimními vlastníky. Mohou jej tedy přerozdělovat, darovat, prodávat, půjčovat atd.

Vlastnictví se mi tedy zdá být absolutním principem. Kritériem, kterým lze vyhodnocovat všechny společnosti. A ve chvíli, kdy jsou definována vlastnická práva, jsou zároveň definovány i povinnosti. Ve svobodné společnosti založené na vlastnictví je povinností každého respektovat práva ostatních. A z tohoto hlediska bych se chtěl zmínit o, dle mého soudu důležitém, odlišení toho, co můžeme nazývat univerzálními etickými principy, od individuálních etických principů. Myslím, že jediným univerzálním etickým principem, či principem, jenž se může stát univerzálním, je právě princip vlastnictví a povinností, jež se k němu vážou. V podstatě platí, že jakmile jsou definována vlastnická práva každého člověka a také povinnost každého tato práva respektovat, je zároveň definován koherentní systém, jakýsi společenský řád. A v tomto okamžiku každý z nás může k těmto právům a povinnostem přidat další povinnosti, takové, jež se nám osobně, v závislosti na naší osobní etice, zdají být povinnostmi, které musíme plnit. Myslím tím například povinnost šlechtnosti, dobrodiní, či jiné. Ale tyto povinnosti mohou vejít do střetu a opakuji, že jsou čistě osobní. Jedině povinnost respektovat práva druhých lze považovat za univerzální etický princip.

Ještě pár slov o definici práv, protože se domnívám, že tato otázka je nesmírně důležitá pro vyhodnocení fungování procesu evropské integrace. Před chvílí jsem připomněl, že základem všeho je definování práv a že legitimita práv vychází z tvorby zdrojů. Ale jak lze konkrétně uznat, determinovat

Are the property rights legitimate, or not? What is this legitimacy based on? And that is why I think we need to return to the basic notions, maybe wholly evident, but still neglected, that characterize human existence. A human being is characterized by his creativity. He lives and survives thanks to the use of his reason. He thinks before he starts acting. It means that all the wealth called economic wealth is always a result of a creative process. A human being is a creative being and it is so because he uses his reason. As a consequence, the creator is a legitimate owner of his creation. From this perspective, it seems to me impossible to claim that a human being is free, that means that he is an owner of his body and his reason, without admitting at the same time that he is an owner of the fruits of his activity, that is of his creation. And that is the legitimacy of individual property rights. Unfortunately, it is clear that we are very far from a satisfactory recognition of property rights in most of our societies. We hear about redistribution of national income. As if the national income was somehow by miracle created above people's heads and some further redistribution was necessary! In my eyes, the only legitimate redistribution is the one done by the creators of the wealth themselves, because they are the legitimate owners and they can, as a consequence, distribute it, donate it, sell it, rent it, etc.

The ownership to me thus seems to be an absolute principle. A criterion for evaluation of all societies. And at the moment when property rights are defined, duties are defined as well. In a free society based on ownership it is a duty of all to respect the rights of other people. And from this point of view, I would like to mention an important distinction between what we can call universal ethical principles and personal ethical principles. I think that the only universal ethical principle, or the principle that can become universal, is the principle of ownership and duties attached to it. In effect, as soon as we have defined property rights of every man and also duties of all to respect these rights, we have defined a coherent system, a social order. At this moment, anyone of us can add to these rights and duties some more duties, based on our personal ethics, that we personally think should be obeyed, for example generosity or others. But these duties might enter into conflict, and I repeat they are purely personal. Only the duty to respect rights of others can be considered as a universal ethical principle.

I will add a couple of more words about the definition of the rights, because I find it important for the evaluation of the functioning of the process of European integration. A while ago, I mentioned that the essence is the definition of rights and that the legitimacy of rights comes from creation of resources. But how can these rights be determined? To sum up

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

tato práva? Ve zkratce, abych se mohl rychle dostat dále, bych řekl, že existují dvě velké tradice. Jednou je tradice vycházející z judikatury, precedentu, podle níž je na soudci, aby v případě sporu definoval vlastnická práva dotčených osob. Vy víte, že je to sice anglosaská tradice, ale že ji nalezneme v různých civilizacích. A potom máme druhou tradici, kde se práva definují zákonnou cestou. Tato tradice vychází z Napoleonova zákoníku a zdá se, že tuto tradici sdílí většina kontinentálních evropských zemí. Podle této tradice se soudí, že práva má definovat nějaká politická instituce. A tato tradice se mi zdá nebezpečnou, protože zcela evidentně, když se práva definují touto cestou, je zde riziko, že se k nim přistoupí jednostranně. V Evropě přitom nicméně tyto dvě tradice existují a spolužijí. A já si v této souvislosti vzpomínám na jednu poznámku paní Thatcherové, která řekla, že v Evropě jsou tyto dvě tradice zcela neslučitelné. A dodala, že byla-li vždy zdrženlivá vůči procesu evropské integrace, bylo to právě proto, že se domnívala, že anglosaská tradice není slučitelná s tradicí kontinentální. Já se o tom okrajově zmiňuji proto, že si skutečně myslím, že toto je jeden z nejtvrdějších oříšků procesu evropské integrace. O tomto problému se navíc hovoří jen zřídkakdy, ačkoli jde do velké hloubky, protože se dotýká podloží, základů našich společností.

Tento exkurz do definice vlastnických práv byl samozřejmě velmi stručný, nicméně dostatečný k tomu, abych se teď mohl zaměřit na to, jak lze najít velmi silné pouto mezi tímto problémem definování práv osobního vlastnictví a otázkou konkurence. Již před chvílí jsem řekl, že navzdory vnějšímu zdání jsou tyto dva pojmy naprosto neoddělitelné.

II. KONKURENCE

Zmínili jsme se tedy o tom, že existuje tradiční pohled na konkurenci. Tento pohled je mimochodem zcela dominantní. A důležité je také to, že tento pohled, který bychom mohli považovat za pohled vlastní úzkému kruhu ekonomů, je ve skutečnosti podstatně známější. Je to právě on, z něhož vycházejí, jak jsem se před chvílí zmínil, konkrétní legislativy ve většině zemí světa a zejména v Evropě. Vy víte, že v Evropě existuje tzv. konkurenční právo, které je založené na této tradiční teorii konkurence. Což ukazuje, že teorie má navýsost výrazné praktické dopady, a právě proto je lepší mít dobrou teorii než mít špatnou teorii.

Ti, kteří studovali ekonomii, vědí dobře, že ve všech učebnicích se hovoří o teorii, jež nese název teorie čisté a dokonalé konkurence. Stejně tak

briefly, there are two great traditions. One tradition is based on jurisprudence, on judges who in case of conflict define the property rights of the parties. And you know that even if this is an Anglo-Saxon tradition, we can find it in a great number of civilizations. The second tradition uses legal definition of rights, as it is done in the Napoleonic Code and it seems that most European continental countries share this tradition. According to this second tradition, the rights should be defined by some political authority. To me this tradition seems dangerous, because quite obviously if you define the rights in this way, there is a risk of an arbitrary approach. Today, both traditions do exist, or coexist in Europe. In this respect, it reminds me of one remark made by Mrs. Thatcher. She said that in Europe these two traditions are totally incompatible. And she added that if she had reservations regarding the process of European integration, it is precisely because she believed that the Anglo-Saxon tradition is incompatible with the continental tradition. I mention this because I really think that this is one of the greatest difficulties of the process of European integration. It is a difficulty that is discussed quite rarely, even though it runs very deeply; it touches the fundamental basis of our societies.

This presentation about property rights was evidently very brief, but sufficient for my further exposition about how we can find a strong relation between the problem of the definition of property rights and the problem of competition. As I mentioned a while ago, in spite of a superficial appearance, these two terms are absolutely inseparable.

II. COMPETITION

So, I have mentioned that there is a traditional view of competition. A view that is, incidentally, dominant. And it is also important that this view, which could be considered to be a view of only a small circle of economists, is in fact much better known. In particular, it is the inspiration of actual legislation in most countries in the world and especially in Europe. You know that there is competition law in Europe, which is implicitly based on this traditional theory of competition. It shows that this theory has extremely important practical consequences, and that is why it is better to have a good theory rather than a bad theory.

Those who studied economics know well that every textbook discusses a theory called the theory of pure and perfect competition. Its characteristic,

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

vědí, že jejím hlavním znakem je předpoklad, v němž velký počet producentů vyrábí stejný typ zboží, ve stejných výrobních podmínkách, s dokonalou informovaností. Někdy se ještě přidává pár dalších podmínek, ale myslím, že nejdůležitější jsem vyjmenoval. V této teorii se dále dokazuje, že výsledkem je to, že všichni tito totožní producenti se nakonec ocitnou v situaci s nulovým ziskem. A tato situace nulového profitu a identity producentů se často považuje za situaci konkurenčního optima. Vůči tomuto tradičnímu přístupu se samozřejmě může vznést celá řada kritik. První se může týkat předpokladu dokonalé informovanosti. Ten je absurdní, protože informace není dokonalá nikdy. Dokonce můžeme tvrdit, že lidská činnost je vždy činností zkoumající a tvořící informace. Před chvílí jsem řekl, že lidská bytost je bytostí rozumnou, která svůj rozum používá. Neexistuje žádná činnost, ať je jakkoli praktická, která by zároveň nebyla činností duševní a činností, při níž se tvoří informace. Tudíž předpoklad, podle něhož můžeme mít dokonalou informaci, je zcela absurdní. A teorie vycházející z absurdního předpokladu si zaslouhuje, aby se na ni jednoduše zapomnělo. Zcela jistě si nezasluluje, aby se stala zdrojem inspirace zákonů, zdrojem inspirace rozhodnutí Evropského hospodářského společenství, Evropské unie.

Jde o technickou vizi konkurence. Což je samozřejmě spjato s otázkou informovanosti. Soudí se, že existuje určitý daný výrobní postup a že jediná role podnikatelů spočívá v tom, že tento výrobní postup jednoduše aplikují. Tento pohled je výrazně odchýlen od skutečné podstaty podnikatele. Podnikatel je někdo, kdo se snaží anticipovat potřeby trhu, kdo se pokouší inovovat a kdo se pokouší vytvořit něco nového za pomoci nových výrobních postupů. Jinak řečeno je to někdo, kdo tvoří informace. A tak tedy vidíte, že toto zaměření tradiční teorie na materiální výrobní postupy neodráží skutečný svět. Skutečný svět je světem inovace a světem zisku, protože právě zisk je odměnou za inovaci. A to je právě ten důvod, kvůli němuž jsem mohl kdysi říci, že tradiční teorie konkurence je ve skutečnosti teorií plánované ekonomiky, kde centrální úřad požaduje po výrobních jednotkách používat jím definovanou technologii.

Tato tradiční teorie konkurence je posedlá tím, čemu se někdy říká tržní síla nebo tržní moc. A soudí se, že optimální je mít na trhu spoustu identických producentů, protože tak žádný z nich nemůže mít obzvláště velkou tržní sílu. A právě odsud pochází implicitně normativní aspekt tradičního pojetí konkurence. Soudí se, že je dobré, když nemá žádný producent příliš velkou moc ve vztahu k ostatním. Ale já se domnívám, že toto pojetí vychází ze sémantické záměny, výrazné záměny významu slova „moc“. Výraz tržní moc je nesmyslný. Moc znamená omezení a na trhu nepřevládají omezení, ale svoboda, pokud je tento trh svobodný. A tedy

as is also known, is a hypothesis in which a large number of producers produce the same type of goods, under the same conditions of production, with perfect information. There are some other conditions sometimes, but I think I have listed the most important ones. Further, this theory shows that all these identical producers end up in a situation with zero profit. And this situation of zero profit and identity of producers is often considered a competitive optimum. We could, of course, criticize this traditional approach from many angles. The first one is the assumption of perfect information. It is absurd. It is absurd, because information is never perfect. We could even say that human action is always an action of searching and creating information. I have said that a human being is a rational being that uses his reason. There is no activity, no matter how practical, that would not be at the same time an intellectual activity and an activity creating information. The assumption that we can have perfect information is therefore absurd. And a theory based on an absurd assumption deserves to be forgotten. It definitely does not deserve to become an inspiration for legislation, for decisions of the European Economic Community, of the European Union.

This view represents a technical vision of competition. Of course, this is also connected with the question of information. There is a view that some production methods exist and that the only role of entrepreneurs consists simply in applying these production methods. But this view is erroneous in the relation to the real nature of entrepreneurs. An entrepreneur is somebody who tries to anticipate the future, the needs of the market, who tries to innovate and who tries to create something new with the help of new ways of production. In other words, he is someone who creates information. As you can see, the focus of this traditional theory on material techniques does not reflect the real world. The real world is a world of innovation and a world of profit, because profit is precisely the remuneration for the innovation. And this is the reason why I was able to say that the traditional theory of competition is in fact a theory of planned economy, where a central authority commands producing units to use the technology defined by this authority.

The traditional theory of competition is obsessed with what is sometimes called market power. And it is believed that it is optimal to have a great number of identical producers on the market, so that none of them can have a particularly big market power. And that is where the implicit normative aspect of the traditional theory springs from. It is believed that it is good if none of the producers has too much power in relation to others. But I think this approach comes from a semantic confusion, from an important change in the meaning of the term "power". The term "market power" is nonsensical. Power means constraints. But no constraints prevail on the market, there is only

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

myšlenka, že by nějaký producent mohl mít moc, jestliže jedná svobodně, je myšlenkou rozporuplnou a postrádající smysl. Naopak je tomu, což je evidentní, ve státním sektoru, kde je termín moc používán správně, protože stát je institucí, která má monopol na zákonná omezení. Samozřejmě že tato tradiční teorie konkurence je doprovázena teorií monopolu. Ta definuje situace, kde by mohl na trhu jediný producent omezit prodávané množství výrobků a zvýšit ceny tak, aby dosáhl to, čemu se říká nadměrný zisk. A tak tato tradiční teorie ve skutečnosti ústí do paradoxu. Vlastně se zdá být velice přísnou. Rozvíjí se za pomoci všech představitelných matematických modelů. Ale v praxi se stává zcela závislou na osobním uvážení. Evropský soudce či komisař, který má stanovit, zda konkurence existuje či nikoli, bude konkrétní věc posuzovat zcela dle svého uvážení a stanoví, že o absenci konkurence lze hovořit, pakliže se překročí hranice tolika a tolika procent podílu na trhu. Rozhodne, že fúze dvou podniků je špatná, protože by vedla ke vzniku příliš velkého celku. Anebo rozhodne, zcela dle svého uvážení, že taková fúze možná je.

Je tedy zvláštní mít teorii, která má stanovovat přísná kritéria pro definici konkurence a zatím ve skutečnosti vede k něčemu zcela vágnímu, co přisuzuje dokonale jednostrannou pravomoc těm, již jsou v principu pověřeni hájením konkurence. Ve skutečnosti ale konkurenci nelze chápat jinak než tak, že se zohlední etická kritéria, mezi něž samozřejmě patří i kritérium svobody. Chtěl bych vám navrhnout následující definici. Podle ní konkurence existuje, jestliže mohou producenti svobodně vstupovat na trh a spotřebitelé se mohou svobodně rozhodnout obrátit se na toho producenta, jehož zboží chtějí. Tato jednoduchá definice konkurence, založená na svobodě vstoupit na trh, má dvě přednosti. První je to, že odpovídá běžnému jazyku. V běžném jazyku se kupříkladu říká, že dva sportovci spolu soutěží, konkurují si, a neznamená to, že se oba snaží být stejní, ale že naopak se každý z nich snaží být lepší než ten druhý. Zatímco podle tradiční teorie konkurence se předpokládá, že správné je, když jsou si všichni podobní.

Druhou předností této definice konkurence je to, že se zdá být v souladu se správnou definicí práv, tak jak jsem ji v rychlosti uvedl. Ale než se o tom blíže zmíním, chtěl bych přece jenom uvést i třetí možný důvod poukazující na správnost této teorie konkurence, založené na svobodě přístupu na trh. Jde o utilitaristické odůvodnění. Tato vize konkurence v podstatě klade důraz na to, že existuje-li svobodný přístup na trh, jsou všichni producenti vystaveni riziku, že se objeví konkurent nabízející lepší či levnější výrobek. Existuje-li svoboda přístupu na trh, motivuje to producenty, aby se pořádně snažili pracovat lépe než ostatní, a tedy lépe sloužit spotřebitelům.

freedom, the market is free. Consequently, the idea that a producer could have any power if people act freely on the market is a contradictory idea that does not make any sense. Quite the opposite apparently applies to the activities of the state, where the term power is used correctly, because the state is an institution holding monopoly on legal constraints. Needless to say, this traditional theory of competition is accompanied by a theory of monopoly. It defines the situations where the sole producer on the market could reduce the quantity of goods offered for sale and increase prices in order to make a super-profit. So in reality, this traditional theory leads to a paradox. As a matter of fact, it seems to be very rigorous. It is developed with the help of all mathematical models imaginable. But its application is fully dependent on personal judgments. A judge or a member of the European Commission who is supposed to determine whether competition exists or not, is going to decide according to his own arbitrary consideration that the competition is absent if the threshold of such and such market share is exceeded. He will decide that a merger of two enterprises is wrong because it would result in too large a unit. Or he will decide, completely arbitrarily, that such a merger is possible.

Hence, it is strange to have a theory that is supposed to set rigorous criteria for the definition of competition, but in reality leads to something absolutely vague that gives perfectly arbitrary power to those who are entrusted with defending competition. In reality, competition cannot be comprehended in any different way than by taking ethical criteria into account, including the criterion of freedom. I would like to propose the following definition. According to this definition, competition exists if producers are free to enter the market and consumers are free to choose the producer whose goods they desire. This simple definition based on the freedom to enter the market has two merits. Firstly, it corresponds to common language. In common language, it is said that for example two sportsmen compete with each other and it does not mean they are trying to be identical, but on the contrary – each of them tries to be better than the other one. Whereas the traditional theory of competition presumes it is good if all of them are similar.

The second merit of this definition of competition is that it is coherent with the correct definition of rights that I briefly mentioned. But before I develop this thought, I would like to speak about the third possible justification of this definition of competition, based on the freedom to enter the market. And that is a utilitarian justification. This view of competition emphasizes that if there is free entry to the market, then all producers have to face the risk that someone offering better goods or cheaper goods will appear. If there is free entry to the market, producers are motivated to work better than others, that is, to better serve the customers. That is the reason

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

A to je důvod, proč Friedrich Hayek, nositel Nobelovy ceny za ekonomii, definoval konkurenci jako proces objevování. Což nás vede k něčemu, co se mi zdá naprosto zásadní a zajímavé. A sice k tomu, že konkurence, ve smyslu svobodného přístupu na trh, vede k diferenciaci. Existuje-li konkurence skutečně, producenti se snaží navzájem se odlišit. Zatímco podle tradiční teorie konkurence se předpokládá, že se snaží navzájem se podobat. A to proto, že je tato vize čistě technická. Předpokládá se, že existuje pouze jedna správná technika, a všichni ji tedy musí přijmout. To vede ke statickému světu bez existence zisku. Ale skutečný svět je jiný. Je to dynamický svět, svět inovací, svět stimulace. A konkurence v něm sehrává zásadní motivační roli, jelikož producenty nutí, aby se od sebe odlišovali. Tato otázka diferenciaci anebo podobnosti se mi zdá být jednou z hlavních otázek, které dnes musíme ve vztahu k lidským společnostem zkoumat. A myslím, že teď už sami jasně vidíte, proč o této otázce mluvím. A sice proto, že v Evropě se neustále hovoří o harmonizaci, o jednotném trhu atd. A zdá se, že nejrozšířenější tezí je teze homogenizace. Konkurence sama vede k naprosto odlišnému světu, světu diferenciaci. A já jsem skoro v pokušení říci, abych vyjádřil něco, co se může zdát poněkud paradoxní, že velkou zásluhou konkurence je to, že stimuluje producenty, tlačí je ke snaze po získání monopolu, tj. k tomu, aby se v určitém okamžiku ocitli na trhu sami, kdo nabízí určitý produkt. Samozřejmě produkt lepší než ostatní. Jinak řečeno, existují dva druhy monopolu. Zde je však jazyk bohužel někdy příliš vágní. Existuje monopol, jenž je výsledkem inovační schopnosti. Ten, kdo objeví nový produkt, má, jak se dá předpokládat, sto procent na trhu. Z tradičního pohledu se podíváme na výsledek a řekneme si: „Aha, tento producent má sto procent trhu, má monopol, je zde riziko, že této situace zneužije ve vztahu ke spotřebitelům, musíme mu v monopolu zabránit, zakázat mu to a to.“ Naproti tomu z dynamického pohledu na konkurenci bychom si mohli říci, že tato převaha, tedy skutečnost, že někdo má stoprocentní podíl na trhu, je projevem inovace, samozřejmě ve prospěch kupujícího.

A potom je zde druhá forma monopolu. Monopolu, jenž je výsledkem omezování, tj. zákazu vstoupit na trh. Ta vzniká, jestliže stát, a nikdo jiný to být nemůže, poskytne nějaké veřejnoprávní či soukromé společnosti privilegium něco produkovat. To totiž znamená, že ostatním vstup na trh zakáže. A zde se ocitáme v situaci, kdy je monopol hodný kritiky, protože právě v tomto schématu umožňuje zneužití zákazníků, zneužití spotřebitelů. A my všichni víme, že dnes existuje celá řada takových monopolů. Monopolů tohoto druhu existuje mnoho, jsou takové, které fungují uspokojivě, a jsou takové, které uspokojivě nefungují. Nezapomínejme, že 20. století bylo stoletím inflace se všemi destruktivními důsledky, které to s sebou

why Friedrich Hayek, a Nobel Prize winner in economics, defined competition as a process of discovery. That brings us to an essential and important point. And that is that competition in the sense of free entry to the market leads to differentiation. If competition really exists, the producers will try to differentiate themselves from one another. Whereas the traditional theory of competition pretends that they try to be identical. And this is because it is a purely technical vision. It presupposes that there is only one right technique and everybody has to adopt it. That leads to a static world without any profit. But the real world is different. It is a dynamic world, a world of innovation, a world of stimulation. And competition plays an essential role of motivation within this world, because it forces producers to differentiate from one another. The problem of differentiation or similarity seems to me to be one of the main problems we have to study in relation to human societies. Now, I think, you already see why I am speaking about these problems. It is because Europe talks constantly about harmonization, about the single market, etc. It looks like the most widespread vision is a vision of homogenization. Competition itself leads to a totally different world, a world of differences. And I am almost tempted to express something that might seem a bit paradoxical – it is a great merit of competition that it induces producers to obtain a monopoly position, that they make an effort to be the sole supplier of a particular product on the market in a given time; of course, a supplier of a product which is better than the others. In other words, there are two sorts of monopolies. And here the language is too vague. There is a monopoly that is the result of an ability to innovate. The one who invents a new product, as can be expected, gains 100 % of the market. If we look from the traditional point of view, we say: “Uh, this producer has 100 % of the market, it is a monopoly, there is a risk it will abuse its dominant position and will exploit the customers, we have to prevent the monopoly and forbid to do this and that.” But from the dynamic point of view, we could say that this superior position, the fact of the existence of a 100 % market share, is the result of an innovation benefiting the buyer.

And then there is the second sort of monopoly, a monopoly as a result of a restriction, or a ban, to enter the market. It is created if the state – and no other entity can do this – provides a privilege to some public or private company to produce something. This means that the state forbids others to enter the market. This is a situation where the monopoly deserves to be criticized, because in this case it can exploit its customers. There is a great number of monopolies of this sort, some of them work satisfactorily, but many of them do not. For instance, we should not forget that the 20th century was a century of inflation, with all the negative consequences it

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

přineslo. A nezapomínejme také, že 20. století bylo zároveň právě tím stoletím, kdy v každé zemi produkovaly příslušnou měnu státní monopoly. A chceme-li si ilustrovat nebezpečí monopolu, tento příklad postačí. Ale sami vidíte, že je naprosto paradoxní domnívat se, že všude, ve všech státech, máme legislativu, která se pokouší odsoudit domnělý soukromý monopol, zatímco na jediný skutečný monopol, monopol státní, se nevztahuje. Neexistuje žádný jiný druh monopolu mimo monopolu státního.

Dalším odůvodněním konkurence, které bychom mohli uvést, je opět odůvodnění etické povahy, které je velmi úzce spjata s tím, co jsem řekl ohledně vlastnických práv. Říci, že konkurence existuje, v tom smyslu, o němž jsem se zmínil, znamená připustit, že přístup na trh je svobodný. Znamená to také, že existuje tzv. smluvní svoboda. Že lidé mohou svobodně vstupovat do vztahů. A právě proto se mi takto definovaná konkurence zdá neoddělitelně spjata s definicí vlastnických práv. Zakážeme-li legitimním vlastníkům, aby svobodně nakládali se svými zdroji, se svým majetkem, tj. zakážeme-li užívání smluvní svobody, tak vlastně určitým způsobem částečně zbavíme smyslu samotná vlastnická práva. Není možné skutečně respektovat práva osobního vlastnictví, aniž by byla zajištěna smluvní svoboda, tj. aniž by existovala konkurence. Jinak řečeno, termín konkurence je synonymem pro smluvní svobodu a je také synonymem pro dodržování vlastnických práv. Všechny tyto pojmy jsou neoddělitelně spjaty. A právě proto můžeme bez jakéhokoli omezení říci, že svobodná směna, svoboda mezinárodních směn, je morálním principem. Má morální základy. Bránit cestou cel či jiných překážek dvěma osobám, aby uskutečnily směnu, pouze proto, že žijí na území dvou odlišných států, znamená zasahovat do jejich práv, zasahovat do jejich smluvní svobody, a tedy zakládat situaci, která není svobodná. Nemůžeme si tudíž představit, že by mohla existovat skutečná ochrana vlastnických práv, aniž by zároveň existovala konkurence. Také si nemůžeme představit, že by existovala skutečná konkurence bez vlastnických práv.

III. EVROPSKÁ INTEGRACE

To mě přivádí přímo k jádru problému hospodářské integrace Evropské unie. Před chvílí jsme si řekli, že existují dva pohledy na konkurenci. Jeden vychází z toho, že konkurence existuje, jestliže jsou si všichni podobní, jestliže všichni směřují ke stejnému modelu. Naproti tomu druhý pohled, ten, který je dle mého soudu správný, vychází z toho, že se každý

brought. We also should not forget that it was a century in which money in each country was produced by state monopolies. If we want to illustrate the dangers of a monopoly, this example is enough. As you can see, it is utterly paradoxical to think that we have a legislation trying to condemn alleged private monopoly in all states, while this legislation does not apply to the only real monopoly – the monopoly of state origin. There is no monopoly other than the monopoly of the state.

Another justification of competition is a justification of ethical nature, which again is closely connected to what I said about property rights. To say that competition exists, in the sense that I used that phrase, is to admit that the entry to the market is free. It also means that there is freedom of contract, and that people can freely enter into any relation. And that is why competition so defined seems to me to be inseparable from the definition of property rights. If we forbid legitimate owners to handle their resources, their property, as they desire, that is, if we forbid the use of contractual freedom, we in fact take away a significant amount of property rights. It is not possible to really respect individual property rights without contractual freedom, that is, without the existence of competition. To put it differently, the term competition is synonymous to contractual freedom and to the respect for property rights. All these notions are absolutely inseparable. And that is why we can say without any restraints that free exchange, and free international exchange is a moral principle. It has moral foundations. If we hinder two individuals by tariffs or other barriers from exchanging only because they live in two different states, it means that we interfere with their rights, with their contractual freedom. As a consequence, it creates a situation where they have no freedom. Therefore, we cannot imagine that there could be a real protection of property right without the existence of competition. It is also not possible to imagine real competition without the existence of property rights.

III. EUROPEAN INTEGRATION

That brings me to the heart of the problem of economic integration in the European Union. I said a while ago that there are two views of competition. One is based on the idea that competition exists only if all are similar, if all converge into a single model. On the contrary, the second view, the right one according to my opinion, is based on the idea that everyone tries

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

snaží být lepším než ostatní, každý se snaží odlišit od ostatních. Sami vidíte, že tyto dvě teorie jsou v absolutním protikladu. V prvním případě se soudí, že je třeba homogenizovat, zatímco pro druhý případ je naopak důležitá diferenciace. Což se mi mimochodem zdá zcela přirozené, protože každá lidská bytost se od ostatních něčím odlišuje. A lidé se o tuto odlišnost snaží. Pamatuji si, že se kdysi ve francouzské televizi zeptali jednoho francouzského biologa, jestli jsou všichni lidé stejní. A nesmírně se mi líbila jeho odpověď. Řekl, že lidé jsou si zcela rovni a totožní ve schopnosti odlišovat se. A myslím, že právě to je klíčové sdělení. Věřím, a již jsem to řekl, že existuje určitá společná lidská přirozenost, a ta je skutečně jedna. Všichni patříme ke stejnému lidskému rodu. Všichni jsme rozumnými bytostmi, přičemž ale tato principiální jednotnost nebrání konkrétní odlišnosti každého z nás. A právě v tom spočívá bohatství lidstva. Domnívám se tedy, že zmíněná diferenciace by se měla považovat za něco zcela žádoucího.

Vidíte tedy, jelikož se koneckonců neustále vynořují stejné otázky, že existuje jakási absolutní paralela mezi výše zmiňovaným protikladem dvou pohledů na konkurenci, a tudíž dvou pohledů na vlastnická práva, a dvěma pohledy na integraci zemí, kupříkladu do Evropské unie. Existuje jedna dominantní vize. Tato dominantní vize říká, že je třeba v Evropě vytvořit jakýsi nadnárod, a proto je třeba harmonizovat, je třeba, aby všude platily stejné předpisy, stejné daně atd. Tato vize je, zdůrazňuji, dominantní. Ta druhá vize, k níž samozřejmě tíhnu, která je však pravděpodobně a bohužel alespoň prozatím méně prosazovaná, ale všichni víme, že o pravdě se nerozhoduje většinou hlasů, takže se cítím velmi klidně, i když jsem v menšině, tato druhá vize spočívá v tom, že integrace v žádném případě harmonizaci nevyžaduje, ba naopak. Říká, že může být založena na uznání odlišnosti lidských bytostí a jejich činnosti. Ve skutečnosti je zde zřejmě ve hře politická, centralistická a konstruktivistická vize na straně jedné a vize ekonomická, tj. vize lidská, a tudíž decentralizovaná a otevřená individuální diferenciaci a inovacím, na straně druhé. Když se hovoří o integraci, používá se také termín integrace, který je ale často velmi vágní. V dominantním pojetí se integrace chápe, jak jsem se o tom zmínil, jako snaha po dosažení podobnosti. Podle mě by se integrace měla definovat zcela odlišně. Určitý systém lze považovat za integrovaný tehdy, dokážou-li jeho jednotlivé části fungovat ve vzájemné koherenci. A co může učinit nějaký lidský systém koherentním? No přece pravidla, která jsem před chvílí zmínil. Uznání vlastnických práv, respektování vlastnických práv, smluvní svoboda, tj. konkurence, právní stát. Sejdou-li se všechny tyto podmínky, ocitneme se v mírumilovné společnosti, protože to samozřejmě vylučuje jakýkoli konflikt a věřím, že tak vznikne integrovaná společnost. Samozřejmě za

to be better than others, that everyone tries to differentiate himself or herself from others. As you can see, these two theories are absolutely opposed. In the first case, it is believed that it is necessary to homogenize, but the second case espouses differentiation. By the way, to me that seems to be quite natural, because every human being is somehow different from others. And people try to be different. I remember they were asking a French biologist on French television the other day whether all humans are equal. I appreciated his response. He said: "Yes, all human beings are equal and identical in their capacity to differentiate themselves." I think this is a crucial message. I believe, and I have said it already, that there is one human nature. That we all belong to one human race. We are all rational beings, but this fundamental unity does not suppress individual differences of each of us. That is the foundation of the wealth of the mankind. And therefore this differentiation should be considered to be something fully desirable.

So you can see there is a certain absolute parallel as the same questions emerge. A parallel between the mentioned opposition of two views of competition, and two views of property rights, and two views of integration of several countries, as for example in the case of the European Union. There is one dominant view. It says that it is necessary to create a super-nation, and for that reason we need to harmonize, we need to have the same regulations everywhere, the same taxes etc. I repeat that this view is still dominant. The second view, to which I am of course inclined, but which is probably and unfortunately, at least for now, in the minority (but we all know that the truth is not determined by the majority of votes so I feel quite comfortable even when I am in the minority) asserts that integration absolutely does not require harmonization, but in fact the opposite. It says integration should be based on recognition of differences among human beings and their activities. In reality, there stands a political, centralistic and constructivist vision on one side, and an economic vision, which is human, decentralized and favorable to personal differences and innovations, on the other. When people speak about integration, they use this term in a very vague way. In a common interpretation, this term means, as I have remarked, an effort to reach similarity. In my opinion, it should be defined completely differently. A system is integrated if all its different parts can work in a coherent manner. And what can make any human system coherent? Well, the rules I described a while ago. Recognition of property rights, respect for property rights, contractual freedom, that is competition, the rule of law. If all these conditions are met, we will find ourselves in a peaceful society, because they exclude any conflict and we will have, I believe, an integrated society. Of course, we can achieve this under the condition that

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

podmínky, že všeobecně platná pravidla budou navzájem koherentní. A pravidla, o nichž jsem se výše zmiňoval u vlastnických práv a u konkurence, právě koherentní jsou. Můžeme tedy z toho vyvodit, že skutečný význam slova integrace se jednoduše kryje s konkurencí. Možná jste si před chvílí kladli otázku, proč jsem tak dlouze hovořil o něčem, co vám mohlo připadat trochu příliš specifické, a sice o konkurenci. Odpovědí je, že to bylo jednoduše proto, že konkurence je v jádru problémů s integrací. Uskutečnit integraci nějaké lidské společnosti znamená jednoduše poskytnout smluvní svobodu. Aníž bychom přitom věděli, kam nás to dovede.

Evropa se v současné době potýká s určitým konfliktem, více či méně dobře ukrytým za tyto dvě vize. Musím přiznat, že na začátku procesu, tedy úplně u zrodu evropské integrace, stála zhruba správná vize celého procesu. Co se tehdy založilo? Vznikl společný trh. A co to bylo, ten společný trh? Jednoduše byly zrušeny překážky směně. Řeklo se, že výrobci evropských zemí budou moci nabízet své výrobky kdekoli v Evropě, a že tedy potažmo i evropští spotřebitelé si budou moci vybrat kteréhokoli výrobce, aniž by museli brát ohled na jeho státní příslušnost. Zrušila se tedy cla a další překážky směny. Úplně první kroky byly v pořádku, ačkoli byly samozřejmě omezeny na směnu zboží. Tehdy se pravděpodobně nikdo dostatečně nezabýval obranou vlastnických práv. Kromě toho se samozřejmě tato zóna smluvní svobody omezovala pouze na evropské země, neaplikovala se na celosvětové úrovni. Později, a byl to šťastný krok, se k tomu přidal tzv. společný trh výrobních faktorů, a sice svobodný pohyb osob a kapitálu. Bylo by stačilo pokračovat v nastoupené cestě a tvořit společné trhy, předpisy, normy, daňové systémy atd., tj. ponechat producentům a spotřebitelům svobodu volby a schopnost vybrat si to, co jim nejlépe vyhovuje. Bohužel Evropská unie si vybrala poněkud odlišnou cestou a odklání se čím dále tím více. Došlo se, a je to omyl, k závěru, že konkurence bude spravedlivá a životaschopná, pouze budou-li všichni producenti fungovat ve stejných podmínkách. Poněkud se poptela, a plete se dodneška, konkurence jako taková s harmonizací konkurenčních podmínek. Jenže právě v tom to je – je-li konkurence žádoucí, je žádoucí právě proto, že umožňuje lidem pracujícím v různých podmínkách, v odlišném prostředí, si navzájem na trhu konkurovat. A kromě toho nutí tyto lidi, aby se od sebe navzájem odlišovali. Já neustále zdůrazňuji tento znak konkurence. Konkurence znamená diverzifikaci. A harmonizace výrobních podmínek je něco zcela opačného. Dovolte mi, abych uvedl příklad, který uvádím velmi rád. V Evropě existují zemědělci produkující rajčata v různých podmínkách. V Itálii, ve Španělsku a na jihu Francie například mohou zdarma využívat sluneční paprsky. Naproti tomu na severu, kupříkladu v Holandsku, se rajčata pěstují ve sklenících za použití zemního plynu. Topí se tam

the general rules are coherent rules. And the rules that I specified above where I talked about property rights and competition are precisely such coherent rules. From this, we can deduce that the real meaning of the word “integration” simply corresponds to competition. Maybe you were asking yourself a while ago why I talked so extensively about something that might have seemed too specific – about competition. Well, it was simply because the problem of competition is at the very heart of the problem of integration. To realize an integration of a human society means to permit contractual freedom. Even if we do not know where it can get us.

Europe is facing a conflict today, more or less hidden behind these two visions. I have to recognize that at the beginning of this process, that is, at the birth of the European integration, there was a correct view of the whole process. What was created at that time? The common market. And what was this common market? It was simply the lifting of barriers to exchange. It was said that producers from the European countries could offer their products anywhere else in Europe. And that European consumers could choose any producer no matter what his or her nationality was. Tariffs and other obstacles were removed. The first steps were correct, even if they were limited only to the exchange of goods. At that time, nobody was probably concerned enough with the defense of property rights. Besides that, this area of contractual freedom was limited only to European countries, it was not applied to the rest of the world. Later, in another well-chosen step, the common market of factors of production was added, with free movement of people and capital. It would be sufficient to continue this way, to create common markets in regulations, norms, tax systems etc., to give the producers and the customers freedom to choose and an ability to select what suits them best. Unfortunately, the European Union has chosen a different path and it is diverging still more and more. It came to a conclusion, a false one, that competition would be just and viable only if producers operate under the same conditions. Competition was, and continues to be, confused with harmonization of conditions of competition. But the point is that if competition is desirable, it is desirable precisely because it allows people working under different conditions, in different environments, to compete with each other. And it incites them to differentiate from other people. I still emphasize this feature of competition. Competition means diversification. And harmonization of conditions of production is something absolutely contrary. Let me give you one example that I like to talk about. European producers of tomatoes work under different conditions. They can use free sunrays in Italy, Spain and southern France. On the contrary, in the north, for example in Holland, they grow tomatoes in greenhouses heated with natural gas. Both of

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

zemním plynem. Obě tyto skupiny producentů se potom setkávají na trhu a konkurují si, ačkoli pracují ve zcela odlišných podmínkách. Chtěli-li bychom zde zcela přísně aplikovat dominantní ideologii harmonizace, museli bychom přinutit producenty rajčat na jihu, aby přikryli svá rajčatová pole plachtami tak, aby nebyli zvýhodněni ve vztahu k těm druhým, jelikož mají zdarma více slunečního světla a tepla. A tak bychom se dobrali k identickým konkurenčním podmínkám. Víím, zdá se to absurdní a je to absurdní. Ale řekněte mi tedy, je nějaký rozdíl mezi harmonizací podmínek slunečního svitu a harmonizací daňových podmínek či předpisů? Podmínek výchovy a vzdělávání? V různých zemích jsou výchovně-vzdělávací systémy přece odlišné atd. Konkurence je možná a já bych dokonce řekl, že je žádoucí právě tehdy, jestliže jsou lidé odlišní a žijí v odlišných podmínkách. Bohužel ale tato myšlenka, která chápe konkurenci jako impuls k diferenciaci, je myšlenkou nepochopenou, neakceptovanou. Nese to s sebou celou řadu škodlivých, politováníhodných dopadů. Nebudu tady vyjmenovávat všechny, myslím, že jsem již beztak vyčerpal čas, který jsem měl, ale dovoluji mi, abych se zmínil alespoň o několika škodlivých dopadech této ideologie. Myslím, že právě to je ten důvod, proč země střední a východní Evropy, které se osvobodily z područí komunismu, musely čekat tolik let, než vstoupí do Evropské unie. Bylo snazší zbořit Berlínskou zeď než vstoupit do Evropské unie. Není to něco skandálního? Proč ale? Myslím, že tyto země mohly vstoupit okamžitě, připojit se k zemím Evropské unie, jestliže by jednoduše Evropská unie byla prostorem, kde vládne konkurence a smluvní svoboda. Ale právě to se nepřipouští. Naopak, žádoucí je, a často se to opakuje, aby vznikl organizovaný trh, jednotný trh atd. Výsledkem toho všeho je, a vy sami to víte nejlépe, že země, které se chystají vstoupit do Evropské unie, musí povinně převzít to, čemu se říká *acquis communautaire*, tedy mají povinnost přejmout obrovské množství předpisů, evropských směrnic, různých praktik atd. Hlavně žádná odlišnost! Musíte se vejít do stejné formy, jinak to nepůjde! To je ta dominantní teze. Mně připadá obzvláště nebezpečná a hodná kritiky. A samozřejmě právě tato ideologie vládne všem harmonizačním snahám, jak u daní a předpisů, tak jinde. Vidíte tedy, že problém konkurence a pohledu na konkurenci je skutečně v samotném jádru problému evropské integrace. K tomu je nutno podotknout, že je zde samozřejmě ještě jeden zcela jasný aspekt, a já už o něm hovořil a vracet se k němu znovu nebudu, a sice legislativa o konkurenci. Politika konkurence Evropské unie je politikou, která je ve skutečnosti antikonkurenční, jelikož neumožňuje smluvní svobodu, jelikož se výrobci nemohou svobodně sami rozhodnout, jestli je lepší provést kupříkladu fúzi či nikoli, neboli zda mohou získat určitý podíl na trhu. Existuje ale samozřejmě celá řada dalších příkladů, které bychom mohli uvést na důkaz důsledků této vize konkurence.

these groups then meet on the market and compete, in spite of the different production environments. If we wanted to strictly apply the dominant ideology of harmonization, we would have to force the southern producers to cover their fields with some canvas so that they are not favored compared to the other producers, because they have more light and heat. Only then we can have identical conditions of competition. I know it seems absurd, it is absurd. But tell me then, is there any difference between harmonization of conditions of sunlight and harmonization of tax or regulatory conditions? Or conditions of education? Surely, in different countries the conditions of education are different, etc. Competition is possible and I would say it is desirable exactly when the people are different and live in different conditions. Unfortunately, this idea understanding competition as a stimulus to diversification is not understood and not accepted. This results in a series of damaging and regrettable consequences. I am not going to name them all – I think I have already used up all my time – but let me mention at least a few of the damaging consequences of this ideology. I believe it was precisely the reason why the countries of Central and Eastern Europe that freed themselves from communism had to wait so many years to enter the European Union. It was easier to tear down the Berlin Wall than enter the European Union. Is this not scandalous? But why was it so? I believe these countries could have immediately joined the countries of the European Union, if the European Union was an area where competition and contractual freedom prevailed. But this is not allowed. On the contrary, what is allowed, and what is often repeated, is the creation of an organized market. The result is, and you know this well, that the countries preparing to enter the European Union are obliged to adopt what is called *acquis communautaire*. It represents an obligation to adopt a considerable number of regulations, European directives, practices, etc. Most importantly, no differences are possible, you have to fit into the same form, it is not possible otherwise. That is the dominant view. To me, it seems particularly dangerous and worth criticizing. And this ideology rules all efforts to harmonize taxes, regulations, etc. So, as you can see, the problem of competition and the view on competition are at the center of the problem of integration itself. It is necessary to add that there is obviously one evident aspect – I have talked about it and I am not going to return to it – and that is the competition law. The policy of the European Union is a policy that is in reality anti-competitive. It does not allow contractual freedom, because the producers cannot freely decide for instance if it is better to merge or not in order to achieve certain market share. There is a big number of other cases that we could refer to show the consequences of this vision of competition.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

Dovolte mi ale ještě v rychlosti, než své vystoupení ukončím, uvést dva anebo tři příklady. Jedním z nich bude měnová integrace. U měnové integrace znovu narazíme na dvě vize, o nichž jsem se zmínil. Jak měnová integrace proběhla? Jak probíhá dnes? Vyšlo se z předpokladu, že evropské země si postavily za cíl uskutečnit politickou integraci, vytvořit jakýsi supernárod. Také se vyšlo z moderní, ale ne právě opodstatněné myšlenky, že národ musí mít svoji měnu. Ve skutečnosti ale neexistuje žádný apriorní důvod k tomu, aby nějakým způsobem odpovídal prostor měnový prostoru národnímu. A tak se řeklo, že se zavede jednotná měna. Je jí euro. A zcela přirozeně i ono je součástí *acquis communautaire*. Existovala ale i jiná možná cesta. Tou bylo nechat jednoduše konkurenci, aby se rozvinula mezi měnami. Někteří z vás zcela jistě vědí, že právě tuto myšlenku hájil Friedrich Hayek. Konkurence mezi existujícími měnami, a možná také, proč ne, i mezi možnými měnami soukromými. Měnami, které se možná už v blízké budoucnosti objeví s rozvojem transakcí uskutečňovaných přes internet. Několik takových soukromých měn už existuje a jejich hodnota je stanovena na základě zlata. Kdyby se tedy bylo připustilo, že nejlepším způsobem, jak integraci provést, je konkurence, jak to mělo být, řešení by bylo velmi jednoduché. Stačilo by, aby na začátku, na samém začátku evropské integrace, na začátku společného trhu, bylo přijato rozhodnutí o zrušení pevně stanoveného kurzu, tj. povinnosti obyvatel žijících v určité zemi používat jejich národní měnu, a o zrušení kontroly směny peněz. Ale evropské země žily celá léta, celá desetiletí v prostředí s velmi restriktivními předpisy, předpisy, které bránily konkurenci měn. Jestliže by bylo tehdy přijato toto rozhodnutí, měnová integrace by proběhla podstatně pomaleji, po etapách a podle potřeb všech obyvatel. Nevíme, kam by nás přivedla. Je možné, že některé měny by zmizely, protože by je uživatelé začali považovat za obzvláště špatné. Ale nemůžeme dopředu vědět, jestli je pro Evropu dobré, aby měla jednu, dvě či tři měny. Anebo jestli by nebylo lepší mít měnu nejenom evropskou, ale světovou či mezinárodní. Nic z toho nevíme, jelikož toto může ukázat pouze zkušenost a konkurence.

Dalším příkladem je daňová harmonizace anebo harmonizace předpisů. Daňovou harmonizaci někteří považují za zcela zásadní a má zabránit tomu, aby se někteří producenti ocitli ve znevýhodněné konkurenční situaci z titulu kupříkladu odlišné sazby DPH. Já zde samozřejmě nemám dostatek času na to, abych se dostal u těchto otázek do hloubky, je to technická otázka, ale můžeme si dokázat, že z hlediska ekonomické teorie, tedy z hlediska reálného světa, neexistuje žádný důvod k harmonizaci DPH, žádný důvod k harmonizaci daně z příjmu atd. Ten druhý přístup, zcela zjevně, i zde spočívá v konkurenci daňových systémů a právě občané buď stěhováním

Before I come to the end of my lecture, let me shortly give you two or three more examples. One of them is monetary integration. There we can see the two views of competition that I have just talked about. How did monetary integration proceed? How is it proceeding today? It started from an assumption that European countries were trying to achieve real political integration, create some kind of a supernationality. It also started with the modern, though not really justified idea, that a nation has to have its currency. In fact, there is no a priori reason why a monetary area should correspond to a national area. And so it was said that there would be a common currency. It is the Euro. Quite naturally, it is also a part of *acquis communautaire*. But there was an alternative way. It was possible simply to allow competition to develop among different currencies. Some of you surely know that this was the idea defended by Friedrich Hayek. Competition among existing currencies and maybe also, why not, among possible private currencies. Currencies, that might develop in the future in connection with transactions over the Internet. A couple of such currencies do already exist and their value is defined in terms of gold. So if we admit that the best way to integrate is through competition, as it should be, the solution would be very simple. It would have been enough to decide the abolition of the obligation for residents to use national currencies and the abolition of exchange controls at the beginning of the common market. But European countries had been living for years, for decades in an environment of very restrictive regulations that hindered competition among currencies. If such decisions had been made at that time, integration would have occurred much more slowly, according to the desires of the people. We do not know where it would take us. It is possible that some currencies would disappear, because people would consider them to be particularly inferior. But we cannot know in advance if it is good for Europe to have one, two or three currencies. Or whether it is not even better to have one worldwide or international currency rather than the European currency. We know none of this, because it can be proved only by experience and by competition.

Another example is tax harmonization or harmonization of regulations. Tax harmonization is considered by many to be of essential importance and it is supposed to prevent a situation where some producers are disadvantaged compared to their competitors because of, for example, different rates of value added tax (VAT). I naturally do not have enough time to go into details here, it is a technical question, but as we can demonstrate from the perspective of economic theory, from the perspective of reality, there is no reason to harmonize VAT, no reason to harmonize income tax, etc. The second mentioned approach obviously consists in competition of tax systems, and citizens by

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

jich samotných, či přesouváním svých úspor by dle něj měli rozhodnout, v jakém daňovém prostředí chtějí žít a také v jakém systému veřejných výdajů chtějí žít. Chtěl bych také zdůraznit, že kritérium harmonizace se mi nezdá být kritériem uspokojivým. Daňové systémy se nestanou méně odíracími proto, že se zharmonizují. Jestliže nějaký daňový systém občany odírá, neznamená to, že po jeho harmonizaci se stane dobrým. Jinak řečeno, posuzovat bychom je neměli podle toho, jsou-li harmonizované, ale podle samotné kvality dotčených daňových systémů. Stejně tak jsou-li nějaké předpisy absurdní, jejich absurdita nevymizí jenom proto, že v Evropě proběhne jejich harmonizace. A to, co jsem právě řekl o daňových systémech a o předpisech, bych mohl říci o celé řadě jiných věcí. Mohl bych to říci kupříkladu o normách, standardech, kde existuje také možnost vybrat si z různých přístupů přesně tak, jak jsem to zmínil před chvílí.

IV. ZÁVĚR

Na závěr bych chtěl zdůraznit, jak důležité tyto otázky jsou. Bohužel se o nich ale mluví velice zřídká. Obecně se soudí, že existuje pouze jeden možný přístup k integraci. A to je vidět i na používaných slovech. Ti, kterým se v politickém světě říká Evropané či pro-Evropané, jsou těmi, kdo hájí tuto centralizátorskou a konstruktivistickou vizi Evropy. A ti, kdož hájí vizi jinou, jsou nazýváni anti-Evropany. A zde je právě nejednoznačnost přístupu zjevná. K tomu totiž ještě máme skupinu tzv. euroskeptiků. Ti, kterým se takto říká, jsou často lidmi, jež ve skutečnosti soudí, že integrace skutečně předpokládá koncentraci moci, harmonizaci různých činností, praktik, předpisů, ale jsou proti takové centralizaci proto, že jsou nacionalisty. Můj postoj samozřejmě není takový. Jsem-li proti cestě, kterou se Evropa dnes ubírá, jsem proti proto, že upřednostňuji spontánní řád. A i zde se odvolávám na Friedricha Hayeka, protože raději připustím, že budu mít individuální svobodu, se všemi procesy přizpůsobení, které přináší a které se mohou odehrávat mezi jednotlivci, za podmínky, že se dodržují univerzální práva vlastnictví a odpovědnosti.

Opakuji ale, tato vize je bohužel příliš málo na pořadu dne, příliš málo se o ní ví. Bude se projednávat cokoli jiného, přirozeně, že se bude jednat o politické integraci, o Evropské ústavě, bude se hovořit o evropské demokracii a zcela jistě jste již slyšeli, že v Evropě existuje něco, čemu se říká demokratický deficit. Bohužel demokracie, kterou já hájím z celé řady

moving themselves or moving their savings should decide what kind of tax environment and public expenditure environment they prefer. I also would like to stress that the criterion of harmonization does not seem to me to be satisfactory. Tax systems will not cause less spoliation only because they get harmonized. If one tax system does spoliates citizens, it does not mean that after the harmonization it will become good. In other words, we should not judge according to the degree of harmonization, but rather according to the quality of given tax systems themselves. In the same way, if there are some absurd regulations, their absurdity does not disappear only because we harmonize them throughout the whole Europe. What I have just said about tax systems and regulations could be also said about many other things. I could use the same perspective for example for norms and standards, where there is a possibility to choose from different approaches as well, as I have just mentioned.

IV. CONCLUSION

Finally, I would like to emphasize how important these questions are. But they are discussed very rarely, unfortunately. There is general agreement that only one approach to integration is possible. And that can be seen if you look at the terms that are used. Those who defend centralizing and constructivist vision of Europe are called in the political world Europeans or pro-Europeans. And those who defend a different vision are labeled anti-Europeans. Then we have also a third group of people who are so called Euroskeptics. This label is used usually for those who in reality think that integration really necessitates concentration of power, harmonization of different activities, practices, regulations, and they are against such centralization because they are nationalists. That is of course not my position. If I oppose the direction in which Europe is going today, it is because I prefer spontaneous order. And here I refer to Friedrich Hayek again, because I prefer to have individual freedom with all the adjustment processes that it brings and that can take place among individuals, under the condition of respecting universal rights of property and responsibility.

But I repeat, this vision is unfortunately not so much on the agenda today, it is not so well known. Anything else will be debated, political integration will be debated as well as the European Constitution, European democracy will be discussed, and you all have probably heard that there is something called democratic deficit. But democracy – although I defend

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

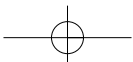
PASCAL SALIN: VLASTNICKÁ PRÁVA, KONKURENCE A EVROPSKÁ UNIE

důvodů, by se ale neměla považovat za jakési absolutní kritérium pro hodnocení lidských společností, jak se často stává. Právě z tohoto pohledu lituji, že když se Evropa stala svědkem tak výjimečné změny, jakou bylo vymanění se bývalých komunistických zemí z područí tohoto režimu, příliš silně se trvalo na návratu k demokracii, místo toho, aby se trvalo na návratu k individuální svobodě. Pro mne se pád Berlínské zdi, pád komunismu, stal důvodem k radosti, protože jsem si konec totalitního režimu vykládal jako návrat k individuální svobodě. Ale velmi rychle se začalo hovořit spíše o politických kritériích návratu k demokracii. Zapomnělo se na to, že tím hlavním, co je třeba hájit, je individuální svoboda. Právě ona si absolutně zaslouhuje obranu. Právě tuto koncepci integrace cestou ochrany vlastnických práv, dodržování individuální svobody, disciplíny a odpovědnosti musíme v Evropě hájit, protože toto je evropská tradice. A právě proto má institut, jakým je Liberální institut, před sebou ohromný úkol. Zdaleka ještě svoji práci nedokončil, protože před námi všemi ještě stojí dlouhá cesta. Ale dovolte mi na závěr říci, jak obdivuji odhodlání, odvahu a jasnozřivost těch, kteří společně s Jiřím Schwarzem šíří myšlenky svobody. Nepřímo jsem to již dnes zmínil. Všechny teorie, ať jsou jakkoli vzdálené skutečnosti, mají určité dopady a podtrhl jsem také to, že bohužel velmi často mají praktické dopady hlavně špatné teorie. Jako příklad jsem uvedl teorii konkurence. Nezbyvá nám než si přát, a na tom musíme společně pracovat, aby jednou mohly být uznány a aby převládly ty pravé teorie, ty, které budou vědecky správné a také eticky správné. K tomu je třeba vykonat ještě obrovský kus práce, přemýšlet a myšlenky dále šířit. A právě o to se s úspěchem snažíte.

Výroční přednáška Liberálního institutu, Praha, 9. 10. 2003

democracy for a lot of reasons – should not be considered, as it often is today, to be some kind of an absolute criterion for evaluation of human societies. From this point of view, I regret the fact that when Europe witnessed the extraordinary change and liberation of former Communist countries, there was much too emphasis on returning to democracy rather than to individual freedom. For me, the collapse of the Berlin Wall, the fall of Communism, was a reason for joy, because I interpreted the end of totalitarian regime as the return to individual freedom. But very soon the discussion turned to political criteria for returning to democracy. It was forgotten that the main thing that needs to be defended is individual freedom. That is what absolutely deserves defense. It is the conception of integration through defense of property rights, through respecting freedom, discipline and responsibility we have to defend, because this is the European tradition. And that is why an institute, such as the Liberalni Institut, stands in front of a colossal task. It has not finished its work by far, because a long journey is still ahead of us all. But let me add at the very end how much I admire the determination, courage and prescience of all those who together with Jiří Schwarz spread the idea of freedom. I have mentioned it indirectly already today. All theories, no matter how far from reality, have certain consequences. I have stressed that unfortunately mainly wrong theories have these practical consequences. I gave you the theory of competition as an example. We can all hope and work together to make the right theories prevail, the right theories that will be correct from a scientific point of view, but also from an ethical point of view. To achieve this there is a lot of work to do, to reflect on these ideas and spread them further. And this is what you successfully try hard to do.

Liberalni Institut Annual Lecture, Prague, 10/09/2003

MARIAN L. TUPY

Stredná a východná Európa a euro: netreba sa ponáhľať

Central and Eastern Europe and the Euro: No Need To Rush In

Marian L. Tupy: zástupca riaditeľa Projektu svetovej ekonomickej slobody v rámci Cato Institute, ktorý sa venuje najmä skúmaniu Európy a Subsaharskej Afriky. Jeho články boli publikované vo *Financial Times*, *Wall Street Journal Europe*, *the Washington Times*, *Investors' Business Daily*, *FoxNews.com*, *National Review Online* (USA), ako aj v médiách mimo USA: v Latinskej Amerike, Ázii a Afrike. Marian L. Tupy získal titul B.A. v medzinárodných vzťahoch na University of the Witwatersrand v Johannesburgu, v Juhoafrickej republike a PhD. v oblasti medzinárodných vzťahov získal na University of St. Andrews vo Veľkej Británii.

Marian L. Tupy: assistant director of the Project on Global Economic Liberty at the Cato Institute specializing in the study of Europe and sub-Saharan Africa. His articles have been published in the *Financial Times*, *Wall Street Journal Europe*, *the Washington Times*, *Investors' Business Daily*, *FoxNews.com*, *National Review Online*, as well as various overseas outlets, including those in Latin America, Asia, and Africa. He received his B.A. in international relations and classics from the University of the Witwatersrand in Johannesburg, South Africa, and received his Ph.D. in international relations from the University of St. Andrews in Great Britain.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

I. Úvod

Podľa podmienok vstupu do Európskej únie (EÚ) sa krajiny strednej a východnej Európy (SVE) zaviazali prijať euro – aj keď až vtedy, keď Európska centrálna banka (ECB) posúdi ich ekonomické podmienky ako „vyhovujúce“. Väčšina týchto krajín urobila veľký pokrok smerom k splneniu kritérií pripojenia k eurozóne. Rovnako ako v prípade členstva v EÚ politické elity v krajinách SVE presvedčili samy seba a časť svojich voličov, že členstvo v eurozóne je všeľiekom na zostávajúce hospodárske problémy v regióne. Ba čo viac, prijatie eura sa vníma ako známka politickej a ekonomickej zrelosti. Preto krajiny SVE navzájom súťažili o čo najskoršie prijatie eura.

V skutočnosti členstvo v eurozóne, podobne ako členstvo v samotnej EÚ, znamená z hľadiska ekonomického rastu veľmi málo. Napríklad Čína a India, ktoré sú mimo týchto zoskupení, ekonomicky rýchlo napredujú. To neplatí pre krajiny, ktoré sú súčasťou EÚ aj eurozóny, ako Nemecko a Francúzsko. Aj v rámci eurozóny sa miery ekonomického rastu líšia – a niekedy podstatne, napríklad v Írsku a Taliansku. Čo v skutočnosti odlišuje rýchlo ekonomicky rastúcich od ekonomicky zaostávajúcich, je hospodárska politika ich národných vlád. I tak sa v krajinách SVE členstvo v eurozóne stalo politickým ekvivalentom Svätého Grálu. To sa týka predovšetkým vlád snažiacich sa o opätovné zvolenie. Na rozdiel od Veľkej Británie a Dánska je v krajinách SVE racionálna diskusia o výhodách a nevýhodách členstva v eurozóne zanedbateľná.

V tom spočíva nebezpečenstvo eura, ktoré síce môže poskytnúť významný prínos, ale zároveň dlhodobo trpí vážnymi dlhodobými problémami. Unáhlené uskutočňovanie politického cieľa členstva krajiny v eurozóne ľuďom v SVE nepomôže. Opäť by sa raz zišla chladná myseľ, prostredníctvom ktorej by sa dôsledne zhodnotili náklady a prínosy hlbšej integrácie do stagnujúcej, protekcionistickej, prebyrokratizovanej a čoraz viac nevyspytateľnej inštitúcie akou je dnešná Európska únia.

II. EURO: VÝHODY A NEVÝHODY

1. januára 1999 nahradilo 11 členov Európskej únie (EÚ) svoje národné meny jedinou, spoločnou menou euro (€). Menové politiky členov eurozóny vtedy stratili svoju autonómiu a teraz ich určuje ECB vo Frankfurtu. Ako v článku v Cato Journal argumentuje George Tavlas, riaditeľ Bank of

I. INTRODUCTION

Under the terms of their accession to the European Union (EU), Central and Eastern European Countries (CEECs) are obliged to join the euro – though only when their economic conditions are assessed as “suitable” by the European Central Bank (ECB). Most CEECs have made a lot of progress toward meeting the criteria for joining of the eurozone. As was the case with the membership of the EU, the political elites in Central and Eastern Europe (CEE) have convinced themselves, and part of their respective electorates, that the membership of the eurozone is the panacea to the remaining economic problems in the region. More importantly, adoption of the euro is seen as a sign of a political and economic maturity. As such, CEE countries vie with one another for the earliest possible adoption of the euro.

In reality, the membership of the eurozone, like the membership of the EU itself, means very little in terms of growth rates. Countries without either, such as China and India, grow fast. Countries with both, such as Germany and France, don't. Even within the eurozone, growth rates differ – sometimes substantially. Take, for example, Ireland and Italy. What really distinguishes fast growers from economic laggards is the economic policy pursued by their national governments. Still, in CEE, the eurozone membership has become the political equivalent of the Holy Grail. That is especially true for governments seeking re-election. Unlike in Great Britain and Denmark, rational debate about the pros and cons of eurozone membership is limited in CEE countries.

Therein lies danger, for the euro, while capable of delivering important benefits, suffers from serious long-term weaknesses. A hot-headed pursuit of a political goal of eurozone membership will not serve the people of CEE. Cool heads are once again needed to evaluate carefully the costs and the benefits of deeper integration into a stagnating, protectionist, over-bureaucratic and increasingly unaccountable institution that is today's European Union.

II. THE EURO: PROS AND CONS

On January 1, 1999, 11 members of the EU replaced their national currencies with a single currency, the euro (€). The monetary policies of the eurozone members then ceased to be autonomous and are now set by the ECB in Frankfurt, Germany. As George Tavlas, research director at the Bank

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

 MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

Greece pre výskum,¹⁾ „zavedenie spoločnej meny bolo zamerané na zvýšenie ekonomickej efektívnosti v Európe prostredníctvom:

- 1) zníženia transakčných nákladov;
- 2) odstránenia neistoty vytvorenej fluktuáciami výmenného kurzu;
- 3) umožnenia jednoduchého porovnávania cien;
- 4) posilnenia sieťových efektov obsiahnutých v používaní peňazí (čím je použitie meny širšie, tým je táto mena pre držiteľa užitočnejšia, lebo existuje väčší počet ďalších užívateľov);
- 5) zväčšenia devízového trhu, zníženia cenovej nestability a možností špekulatívnych útokov na menu;
- 6) zlepšenia efektívnosti alokovania v procese financovania tým, že dlžníkom aj veriteľom sa poskytne širšie spektrum finančných nástrojov;
- 7) zníženia inflácie v tých členských štátoch, ktorých centrálné banky zaznamenali podliehanie politickým tlakom a následnú inflačnú politiku;
- 8) zníženia segmentácie trhu a pomocou podpory ďalšieho vnútroeurópskeho obchodu a investícií.“ (*Cato Journal*, Spring/Summer 2004).

V politickej oblasti malo euro prekliesniť cestu politickej únii v Európe. Napríklad Helmut Kohl veril, že „bez menovej únie nie je možná únia politická a naopak“ (Rada Európy, 1995). Gerhard Schröder, jeho pokračovateľ, povedal, že „zavedenie spoločnej európskej meny nebolo v žiadnom prípade iba ekonomickým rozhodnutím“ (*Financial Times*, 31. august 1999). Dominique Strauss-Kahn, bývalý francúzsky minister financií, veril, že euro bolo podmienkou „hospodárnej európskej vlády“ (*New York Times*, 17. jún 1997). Lionel Jospin, bývalý francúzsky premiér, zdieľal ten istý postoj.

Na druhej strane požiadavka, aby členovia eurozóny dodržiavali jednotnú menovú politiku a rovnaké úrokové miery, zbavuje národné vlády nástrojov, ktoré sa tradične používajú na riešenie ich makroekonomických problémov. Ak v minulosti bola v krajine recesia, ktorá nezasiahla ostatné krajiny EÚ, jej centrálna banka mohla zvýšiť ponuku peňazí so zámerom podporiť domáci dopyt a zmierniť recesiu. Pri menovej politike spravovanej ECB už nie je možný takýto spôsob riešenia. Spoločná menová politika bude

¹⁾ Tavlas, George S.: „Benefits and Costs of Entering the Eurozone“, *Cato Journal* Vol. 24, Nos. 1 – 2 (Spring/Summer 2004), str. 89 – 106.

of Greece, argued,¹⁾ “the establishment of the common currency was meant to increase economic efficiency in Europe by:

- 1) reducing transactions costs;
- 2) removing uncertainty created by exchange-rate fluctuations;
- 3) facilitating easy price comparisons;
- 4) increasing the “network effects involved in the use of money” (the more widely a currency is used, the more useful it is to the holder because there is a greater number of other users);
- 5) enlarging the foreign exchange market and reducing price volatility and the ability of speculative attacks on the currency;
- 6) improving the allocation efficiency of the financing process by providing borrowers and lenders a broader spectrum of financial instruments;
- 7) reducing inflation in those member states, whose central banks had a record of succumbing to political pressures and following inflationary policies; and
- 8) reducing market segmentation and encouraging additional intra-European trade and investment.” (*Cato Journal*, Spring/Summer 2004).

In the political sphere, the euro was meant to pave the way for a Europe-wide political union. Helmut Kohl, for example, believed that “Without monetary union there cannot be political union, and vice versa (Council of Europe, 1995).” His successor, Gerhard Schroeder, said, “The introduction of the common European currency was in no way just an economic decision (*Financial Times*, August 31, 1999).” Dominique Strauss-Kahn, the former French finance minister, believed that the euro was a prerequisite to an “economic government of Europe (*New York Times*, June 17, 1997).” The former French Prime Minister, Lionel Jospin, shared the same sentiment.

On the other hand, the requirement that eurozone members maintain the same monetary policy and the same interest rates deprives national governments of policy tools traditionally used to address their own macroeconomic problems. In the past, when a country had a recession not shared by other EU countries, its central bank could expand the money supply, with the goal of boosting domestic demand and moderating the recession. With monetary policy turned over to the ECB, this kind of response is no longer possible. A com-

¹⁾ Tavlas, George S.: “Benefits and Costs of Entering the Eurozone”, *Cato Journal* Vol. 24, Nos. 1 – 2 (Spring/Summer 2004), pp. 89 – 106.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

užitočná iba na zmiernenie celoeurópskych fluktuácií hospodárskych cyklov. Keď európske krajiny zažijú cyklické expanzie a kontrakcie v rôznych časových obdobiach, obetovanie menovej autonómie ich môže stať veľa. Podľa podmienok vstupu do EÚ by noví členovia EÚ raz mali vstúpiť aj do eurozóny.

III. PRIPRAVENÍ ALEBO NEPRIPRAVENÍ, EURO SA ROZBEHLO

Aby sa harmonizovali fluktuácie hospodárskeho cyklu v rôznych európskych krajinách, európski lídri schválili Mechanizmus výmenných kurzov (ERM). Dúfali, že ERM stabilizuje výmenné kurzy a zníži infláciu, čím by uľahčil cestu k prijatiu eura. Prostredníctvom ERM bol stanovený centrálny výmenný kurz medzi rôznymi európskymi menami a európskou menovou jednotkou (ECU). Tento centrálny kurz stanovil účinným spôsobom aj centrálnu križovú kurzovú mediu medzi jednotlivými európskymi menami navzájom. ERM poskytoval národným menám hornú a dolnú hranicu každej strany tejto centrálnu parity alebo pásma, v ktorom ich kurz mohol oscilovať.

Vzhľadom na povest' Bundesbanky spojenú so zachovaním stability meny sa ERM stal systémom, v ktorom boli kurzové pásma určované so zreteľom na nemeckú marku (DM). Tá sa stala neoficiálnou rezervnou menou. Takže ak Veľká Británia intervenovala nákupom libier, zaplatila ich predajom DM. Iba Nemecko malo voľnosť pri stanovení svojej menovej politiky. Ostatné krajiny oslabili svoju kontrolu menovej politiky a intervenovali iba vtedy, keď sa výmenný kurz dostal príliš blízko k hraničnej hodnote fluktuatívneho pásma. Niektoré krajiny, najmä tie, ktoré mali za sebou dejiny spojené s vysokou infláciou, boli iba rady, že tak môžu urobiť.

Avšak zjednotenie Nemecka viedlo k masívnemu nárastu vládnych výdavkov. Aby Bundesbanka zabránila hroziacej inflácii, drasticky zvýšila úrokové sadzby v Nemecku. Vyššie úrokové miery v Nemecku prilákali peňažné toky z ostatných štátov zúčastnených na ERM. Ostatní účastníci ERM sa snažili zastaviť odliv peňazí zvýšením svojich vlastných úrokových sadzieb, ale nepodarilo sa im to. Španielsko a Portugalsko devalvovali svoje meny, zatiaľ čo Veľká Británia a Taliansko boli 16. septembra 1992 nútené opustiť ERM úplne.

Napriek kríze ERM v roku 1992 zostala schopnosť meny zotrvať v novo upravených pásmach ERM naďalej jedným z hlavných maastrichtských

mon monetary policy will be useful only for moderating Europe-wide business cycle fluctuations. When European countries experience cyclical expansions and contractions at different times, the sacrifice of monetary autonomy may cost them a great deal. Under the terms of the EU accession, all new members of the EU are expected eventually to join the eurozone.

III. READY OR NOT, THE EURO IS LAUNCHED

In order to harmonize business cycle fluctuations in different European countries, European decision-makers first adopted the Exchange Rate Mechanism (ERM). They hoped that the ERM would stabilize exchange rates and reduce inflation, thus smoothing the way for the adoption of the euro. The ERM established a central exchange rate between different European currencies and the European Currency Unit (ECU). That central exchange rate effectively determined central cross-rates between different European currencies as well. The ERM gave national currencies an upper and lower limit on either side of this central rate, or band, within which they could fluctuate.

Because of the Bundesbank's reputation for maintaining currency stability, the ERM became a system where the exchange rate bands were maintained with respect to the Deutsche Mark (DM). Whilst Germany was free to set her monetary policy, other countries "mirrored" German interest rates. Exchange rates were left to the markets, except when they got too close to the edge of the band. In such cases, individual ERM countries intervened by buying or selling the DM with the goal of maintaining their currencies within the band. Thus, to keep the pound above the lower limit of the band, Britain intervened in the exchange market by buying pounds and selling DM and so on. Some countries, especially those with history of high inflation, were only too happy to do so.

The reunification of Germany, however, led to a massive increase in government expenditure. In order to combat the threat of inflation, the Bundesbank drastically increased German interest rates. Higher interest rates in Germany attracted the inflow of money from other ERM member states. Other ERM members tried to stop the outflow of money by increasing their own interest rates, but failed. Britain and Italy were forced out of the ERM on September 16, 1992. Spain and Portugal managed to remain in the ERM, but only after they devalued their currencies vis-à-vis the DM.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

konvergenčných kritérií,²⁾ ktoré sa použili na stanovenie toho, či by sa mena mala pridať k projektu eura v roku 1999. Neutrannosť Európskej komisie pri vyhodnocovaní plnenia konvergenčných kritérií však bola spochybnená. Napríklad v roku 1996 Komisia zistila, že „väčšina členských štátov ešte nezaznamenala dostatočný pokrok smerujúci k dosiahnutiu vysokého stupňa trvalo udržateľnej konvergenencie“ (*Convergence in the European Union in 1996*). Iba rok potom dostali všetci účastníci ERM okrem Grécka zelenú, aby pokračovali v príprave na prijatie eura.

Aj keď účastníci ERM boli úspešní pri harmonizácii inflácie a ročných deficitov verejných financií, ukázalo sa, že harmonizácia miery zadlženia vlád bola neúspešná. Preto Taliansko a Belgicko dostali osobitné povolenie pokračovať v prípravách na prijatie eura bez toho, aby splnili konvergenčné kritériá. Iné krajiny, medzi nimi aj Francúzsko, predávali štátne aktíva len preto, aby splnili konvergenčné kritériá pre verejné financie. Nedávno sa zistilo, že Grécko manipulovalo pred prijatím eura v roku 2001 s údajmi.

IV. NEDOSTATOČNÁ KONVERGENCIA: DLHODOBÁ HROZBA PRE EURO

Do akej miery záleží na ekonomickej konvergencii? Niektorí odborníci na optimálne menové oblasti (OCA) poukázali na to, že prijatie jednotnej meny môže naozaj viesť v dlhodobom horizonte k väčšej harmonizácii. Ďalej argumentujú, že dnes sú USA väčšmi optimálnou menovou oblasťou, ako ňou boli pred americkou menovou úniou. Nie je nutné dodávať, že americká optimálna menová oblasť bola podporená skutočným vnútorným trhom, kde sa tovary, služby, kapitál a pracovná sila môžu slobodne presúvať – niečo s čím eurozóna dosiaľ nedisponuje (viac o tom nižšie).

Okrem toho vývoj v eurozóne poukazuje skôr na to, že konvergencia typu „zvieracia kazajka“ pred zavádzaním eura obsahovala príliš veľa jednorazových prípadov, ktoré nemajú nič spoločné so skutočnou dlhodobou ekonomickou konvergenciou. To znamená, že po zavedení eura začali niektoré ekonomické ukazovatele naopak rozchádzať. Napríklad Taliansko a Portugalsko sa v roku

²⁾ Medzi maastrichtské konvergenčné kritériá na vstup krajiny do eurozóny patria nízka inflácia, stabilný výmenný kurz, nízke úrokové sadzby a „udržateľný“ deficit a dlh verejnej správy [pozn. ed.].

Despite the crisis of the ERM in 1992, the ability of the national currencies to stay within the relaxed ERM margins remained one of the convergence criteria used to determine whether that currency would join the euro in 1999. The EU Commission's objectivity concerning the fulfilment of the convergence criteria is questionable. For example, in 1996 the EU Commission found that "a majority of Member States had not yet made sufficient progress towards achieving a high degree of sustainable convergence (*Convergence in the European Union in 1996*).” Yet, just one year later, all ERM members with the exception of Greece got a green light to proceed toward the euro.

Though there was some progress toward convergence of inflation and annual deficit rates, convergence of government debt rates proved less successful. That is why Italy and Belgium were given a special permission to proceed toward the euro without fulfilling the convergence criteria. Other countries, France among them, sold some of the state assets in order to meet the convergence criteria. More recently, Greece admitted to "cooking the books" before her accession to the euro in 2001.

IV. LACK OF CONVERGENCE: LONG TERM THREAT TO THE EURO

Does economic convergence matter? Some scholars of the optimum currency areas (OCA) have pointed out that the adoption of a single currency may actually lead to greater harmonization in the long run. Thus, the argument goes, the US today is more of an OCA than it was before the American currency union. Needless to say, the American OCA was helped by having a genuine single market where goods, services, capital and labor move freely – something that the eurozone does not yet possess (more about that below).

Still, the developments in the eurozone since the euro launch suggest that the convergence "straight-jacket" prior to the euro-launch involved too many "one-off deals" that had little to do with real long-term economic convergence. That is to say that following the euro-launch, some of the economic indicators began to diverge. Italy and Portugal, for example, became the first countries to break the eurozone annual deficit ceiling in 2001. Greece ran larger-than-allowed annual deficit even before it acceded to the eurozone. Since 2001, Germany, France and Netherlands also broke through the ceiling.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

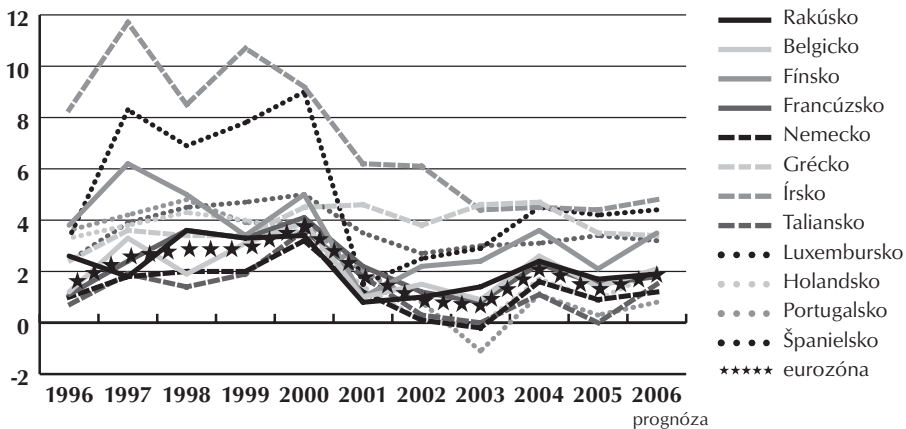
MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

2001 stali prvými krajinami, ktoré nedodrжали limit deficitu verejných financií v eurozóne. Grécko malo pred začlenením sa do eurozóny vyšší než povolený deficit verejných financií. Od roku 2001 Nemecko, Francúzsko a Holandsko zlyhávali pri plnení svojich záväzkov ohľadne deficitu verejných financií.

Podobne aj rozdiely vo verejnom dlhu sa naďalej prehľbujú. Napríklad v roku 2000 bol priznaný verejný dlh Francúzska a Nemecka 56,8 resp. 60,2 %. V roku 2004 tento dlh vzrástol na 65,1 resp. 66,4 %. Implicitný dlh mnohých ekonomík eurozóny spôsobuje, že sú, slovami Lawrencea Kotlikoffa, profesora ekonómie na Bostonskej univerzite, „v skutočnosti na pokraji bankrotu“.³⁾

Aj rozdielne miery ekonomického rastu a inflácie v Európe naznačujú, že konvergencia zostáva ilúziou. V rokoch 1997 až 2005 boli v Írsku rast HDP a inflácia ročne priemerne o 7,3 resp. 3,2 %. V tom istom období boli v Taliansku rast HDP a inflácia ročne priemerne 1,3 resp. 2,3 %. Takže profesor Milton Friedman sa nemusel mýliť, keď v rozhovore v auguste 2001 pre *Corriere Della Sera* tvrdil, že Írsko potrebuje reštriktívnejšiu menovú politiku a Taliansko ju naopak potrebuje zmierniť.

REÁLNY RAST HDP V EUROZÓNE (%)

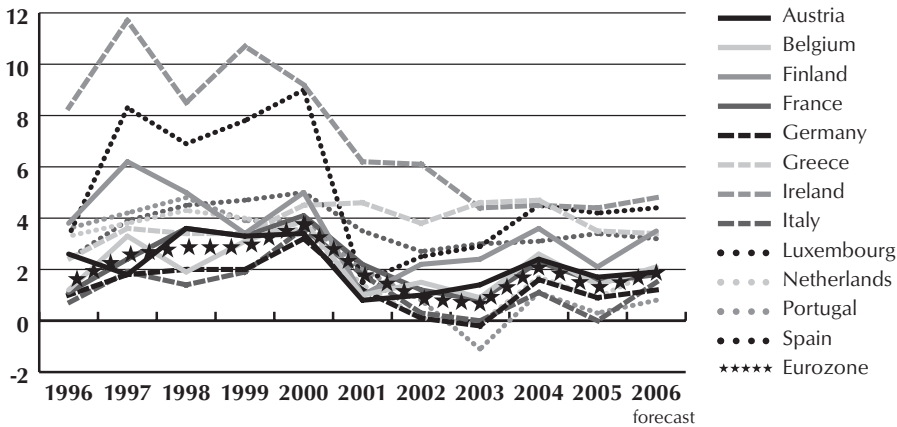
Zdroj: Eurostat 2006

³⁾ Kotlikoff, Laurence J.: „Fiscal Policy and Future of the Euro“, *Cato Journal* Vol. 24, Nos. 1 – 2 (Spring/Summer 2004), str. 51 – 55.

Likewise, the differences in public debt continue to widen. In 2000, for example, the French and the German explicit public debt was 56.8 percent and 60.2 percent respectively. By 2004, those debts increased to a respective 65.1 percent and 66.4 percent. It is worth pointing out that implicit debts of many eurozone economies make them, in the words of Lawrence Kotlikoff, professor of economics at Boston University, “effectively bankrupt”.²⁾

Similarly, differing growth and inflation rates in Europe suggest that convergence remains elusive. Between 1997 and 2005, Ireland’s GDP and inflation grew at compounded average annual rates of 7.3 percent and 3.2 percent respectively. Over the same time period, Italy’s GDP and inflation grew at compounded average annual rates of 1.3 percent and 2.3 percent respectively. So, professor Milton Friedman may have been right when he argued in his August 2001 *Corriera Della Sera* interview that Ireland needed monetary tightening and Italy needed monetary loosening.

REAL GDP GROWTH RATES IN THE EUROZONE (PERCENT)

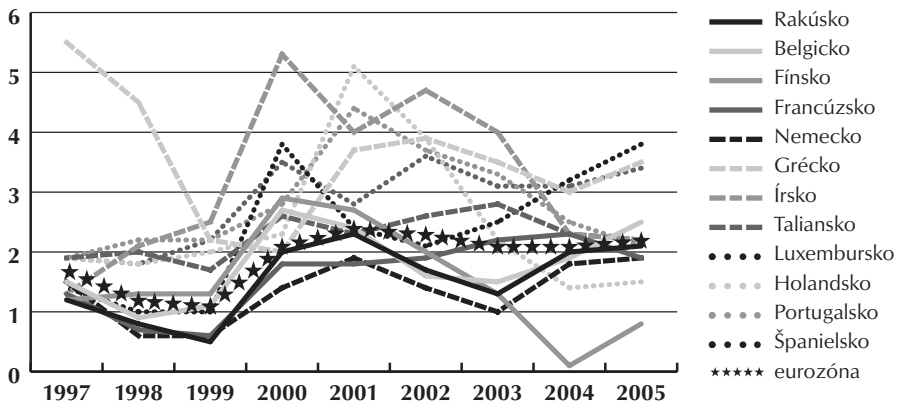
Source: Eurostat 2006

²⁾ Kotlikoff, Laurence J.: „Fiscal Policy and Future of the Euro“, *Cato Journal* Vol. 24, Nos. 1-2 (Spring/Summer 2004), p. 51 – 55.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

INFLÁCIA V KRAJINÁCH EUROZÓNY (%)

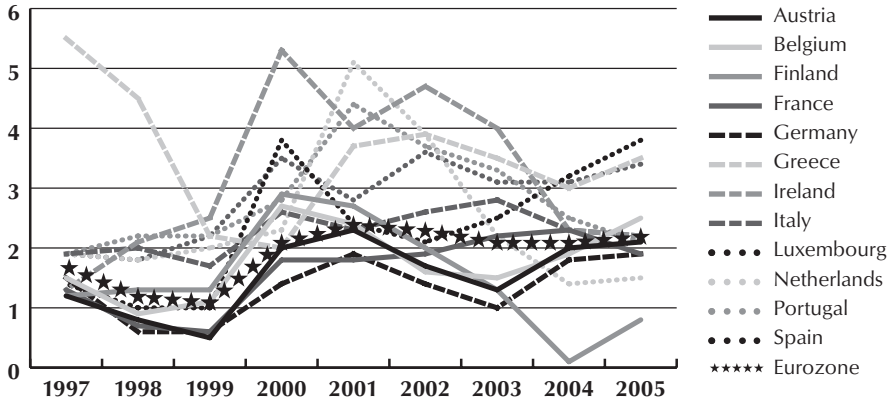
Zdroj: Eurostat 2006

V. LIBERALIZÁCIA BY MOHLA POSILNIŤ EURO

Pri absencii harmonizovaných hospodárskych cyklov by sa EÚ mohla pokúsiť kompenzovať negatívne dôsledky jednotnej úrokovej sadzby hospodárskou liberalizáciou. Hoci je EÚ oficiálne zaviazaná k slobodnému pohybu tovarov, služieb, kapitálu a práce (tzv. „štyri slobody“), jednotný európsky trh sa vyznačuje najmä protekcionizmom, čoho príkladom je deklarovaný voľný pohyb pracovnej sily. Táto politika by mala umožniť prívah pracovnej sily do expandujúcich krajín a odľahčiť nezamestnanosť v krajinách s ekonomickou kontrakciou. Žiaľ, mnohí členovia EÚ používajú triky, aby zachovali obmedzenia na svojom pracovnom trhu. Napríklad po rozšírení EÚ o krajiny SVE 1. mája 2004 väčšina „starých“ členských štátov EÚ (okrem Veľkej Británie, Írska a Švédska) uplatnila dočasné obmedzenia prijímania pracovnej sily z krajín SVE.

Tieto obmedzenia pre pracovníkov zo SVE snáď zmiznú, ale iné obmedzenia pracovného trhu, ako minimálne mzdy a zdravotné a bezpečnostné štandardy, zabezpečia, že európsky trh práce zostane roztrieštený. Cez prizmu rýchlo sa zhoršujúceho demografického profilu mnohých krajín

INFLATION RATES EUROZONE (PERCENT)

Source: Eurostat 2006

V. LIBERALIZATION COULD STRENGTHEN THE EURO

In the absence of harmonized business cycles, the EU could attempt to offset the negative consequences of a single interest rate through thorough economic liberalization. Though the EU is officially committed to free movement of goods, services, capital and labor (the so-called four freedoms”), the single European market remains fraught with protectionism. Take free movement of labor. That policy would allow for labor inflows to economically expanding countries and ease unemployment in economically contracting countries. Unfortunately, many EU members use every trick in the book to keep their labor markets restricted. For example, following the EU’s expansion into CEE on May 1, 2004, most "old" EU member states (with the exception of Great Britain, Ireland and Sweden) put up temporary bans on labor from CEE.

Those restrictions on CEE workers will eventually disappear, but other labor regulations, including minimum wages, and health and safety standards, will ensure that European labor market remains fragmented. When seen through the prism of the rapidly worsening demographic

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAĽ

EÚ vidno, že takáto diskriminácia zahraničných pracovníkov je obzvlášť zvrátená. Sľuby, ktoré vlády EÚ dali svojim občanom napríklad v oblasti budúceho sociálneho zabezpečenia, budú musieť byť zaplatené z daní a/alebo sociálnych odvodov budúcich generácií zamestnancov. Ako napísal José Pinera, „obyvateľstvo v Európe starne a jeho počet klesá. Trend, ktorý by sa dal dokonale zvládnuť s predvídavosťou, by mohol byť katastrofou vzhľadom na rastúce nekryté záväzky vznikajúce z priebežných verejných dôchodkových programov, dnes už väčšie ako 200 % HDP vo Francúzsku a Taliansku, a viac ako 150 % HDP v Nemecku.“⁴⁾

Ak sa nebude zvyšovať pracovná sila, tak financovanie európskych sociálnych štátov sa bude naďalej prepadať do červených čísel. Ako uviedla Rada EÚ, „existuje riziko neudržateľnosti verejných financií... vynárajúce sa približne v polovici členských štátov EÚ... Tento problém sa osobitne týka štyroch krajín eurozóny s najvyššími vnútornými deficitmi v roku 2002, teda Nemecka, Francúzska, Talianska a Portugalska (Rada Ecofinu, 22. október 2003).“ To na druhej strane vytvára vážne otázky o dlhodobej udržateľnosti eura v prípade krajín, ktoré nezreformujú svoje dôchodkové systémy a čeliac domácej opozícii by mohli byť nútené k inflácii, aby sa pokúsili dostať z problémov. To by si vyžadovalo opustenie eurozóny, čo je téma, ktorá v Taliansku už dlhšie nie je tabu.

„Štrukturálne a kohézne fondy“ EÚ prispievajú k triešteniu európskeho trhu práce. Fondy alebo finančné transfery od bohatých k chudobným členom EÚ majú uľahčiť ťažkosti v ekonomicky slabších oblastiach. (Mali by sme podotknúť, že efektívnosť fondu vôbec nie je zrejmá. Keď sa fondy začali v polovici sedemdesiatych rokov minulého storočia čerpať, 44 % obyvateľov EÚ žilo v regiónoch, ktoré mali na ne nárok. V roku 1997 však toto percento vzrástlo takmer na 52 %). Žiaľ, štrukturálne a kohézne fondy EÚ prispievajú k obmedzovaniu pohybu pracovnej sily v rámci EÚ. Ako skonštatovali Helen Szamuelyová a Bill Jamieson z Centre for Research into Post-Communist Economies, „čerpania prostriedkov z Kohézneho fondu môžu odradiť vlády od opatrení, ktoré by inak viedli k zmene od spotreby k investovaniu, zatiaľ čo nízkoúrokové pôžičky nadbytočným zamestnancom v oceliarskom odvetví by mohli spomaľovať potrebné úpravy a rekvalifikáciu“.⁵⁾ Jazykové rozdiely a strnulosť trhu s bytmi prispievajú k obmedzovaniu mobility pracovnej sily v eurozóne.

⁴⁾ Pinera, José: „Will the Pension Time Bomb Sink the Euro?“, *Cato Journal* Vol. 24, Nos. 1 – 2 (Spring/Summer 2004), str. 45 – 50.

⁵⁾ Szamuelyová, Helen – Jamieson, Bill: A „Coming Home“ or Poisoned Chalice?, str. 75.

profile of many EU countries, such discrimination against foreign workers is particularly wrongheaded. The promises that the EU governments made to their citizens in terms of future social security benefits, for example, will have to be paid out of the taxes and/or social contributions of future generations of workers. As Jose Pinera put it, “The population in Europe is aging and declining. A trend that could have been perfectly manageable with foresight could turn into a catastrophe given the increasing unfunded liabilities arising from pay-as-you-go (PAYGO) public pension programs, now more than 200 percent of GDP in France and Italy, and more than 150 percent of GDP in Germany.”³⁾

If the labor force does not grow, finances in the European welfare states will fall further into red. As the EU Council stated, “There is a risk of unsustainable public finances... emerging in some half of EU member states... This issue is especially relevant for the four euro area countries with highest underlying deficits in 2002, i.e. Germany, France, Italy and Portugal (Ecofin Council, October 22, 2003).” That, in turn, raises serious questions about the long-term sustainability of the euro, for the countries that fail reform their pension systems in the face of domestic opposition may be forced to inflate their way out of trouble. That would necessitate leaving of the eurozone – a subject that is no longer taboo in Italy.

The EU’s “structural and cohesion funds” contribute to the fragmentation of the European labor market. The funds, or financial transfers from rich to poor members of the EU, are meant to alleviate hardship in economically depressed areas. (The fund’s efficacy, it should be mentioned, is far from clear. When the funds started to be disbursed in the mid-1970s, 44 percent of the EU population lived in the regions that qualified for it. By 1997, however, that percentage had increased to almost 52 percent.) Unfortunately, the structural and cohesion funds contribute to stifling labor movement throughout the EU. As Helen Szamuely and Bill Jamieson from the Centre for Research into Post-Communist Economies observed, “Cohesion Fund disbursements can discourage government from measures that would otherwise encourage a switch from consumption to investment, while soft loans to redundant steelworkers could slow necessary re-adjustments and retraining.”⁴⁾ Linguistic differences and housing market rigidities contribute to restricting labor mobility in the eurozone.

³⁾ Pinera, José: „Will the Pension Time Bomb Sink the Euro?“, *Cato Journal* Vol. 24, Nos. 1 – 2 (Spring/Summer 2004), pp. 45 – 50.

⁴⁾ Szamuely, Helen – Jamieson, Bill: A „Coming Home“ or Poisoned Chalice?, p. 75.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

 MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

Trh práce je iba jednou oblasťou, kde zostávajú sľuby o jednotnom trhu nenaplnené. S liberalizáciou živnosti v oblasti služieb, ako ju prvý navrhol Fritz Bolkenstein, komisár EÚ pre vnútorný trh v rokoch 1999 až 2004, sa otála už roky. Bolkensteinov návrh liberalizácie trhu EÚ so službami bol rýchlo zosmiešnený ako „Frankensteinova“ smernica a stretol sa s odporom vo Francúzsku a Nemecku, ktoré sa báli konkurencie z nových členských krajín SVE. Oslabené opatrenie bolo nakoniec schválené EP vo februári 2006. Ako napísal *Newropeans Magazine*, „po mnohých protestoch odporcov Bolkesteinovej smernice sa schválila mäkkšia verzia, bola predložená na hlasovanie v parlamente a prešla. Najskôr smernica obsahovala princíp krajiny pôvodu, čo znamenalo, že pracovníci podliehali právu svojich krajín, a to spôsobilo vášnivé diskusie. Princíp krajiny pôvodu bol zavrhnutý, ako aj iné zákony, ktoré boli považované za príliš liberálne, ako súčasť ústupkov tým, ktorí boli proti smernici (20. február 2006).“

Podobné problémy sa objavili, pokiaľ išlo o liberalizáciu pohybu kapitálu. Smernica o „fúziách“, ktorá mala uľahčiť cezhraničné fúzie firiem, bola prejednávaná neuveriteľných 15 rokov. Keď bola konečne v roku 2004 schválená, obsahovala mnoho „výhybiiek“ umožňujúcich členským štátom EÚ efektívne ignorovať mnohé z jej najdôležitejších ustanovení. Ako vo svojom článku z 2. marca 2006 napísal Mario Monti, Bolkensteinov predchodca, vo *Financial Times*, „neochota otvoriť trh riadenia firiem je naozaj najsilnejšia vo Francúzsku a Nemecku, v krajinách, ktoré stáli na čele odporu proti liberálnejším smerniciam o fúziách a službách. Tieto a ďalšie krajiny eurozóny zdržujú mnohorakým spôsobom už niekoľko rokov vybudovanie jednotného trhu EÚ ako celku. Okrem toho sa bránia jednotnému trhu v takej miere, že tento existuje už iba na papieri, a naplno sa venujú tkanivu svojich domácich ekonomík... *Pristúpenie k jednotnej mene bez skutočného spoločného trhu je receptom na slabú výkonnosť vnútornej ekonomiky a môže viesť k problémom s eurom, alebo v akejkoľvek miere k problémom s jeho akceptáciou verejnou mienkou.*“⁶⁾

Snáď najhoršie je to, že 50 rokov po podpísaní Rímskych zmlúv, ktoré členské štáty po prvý raz zaviazali k „štyrom slobodám“, zostáva voľný pohyb tovaru predmetom neúmerneho počtu arbitrážnych obmedzení. Dosiahnutie otvoreného trhu s tovarom sa považuje za relatívne jednoduché, a preto rokovania týkajúce sa slobodného pohybu tovaru obvykle predchádzajú rokovaniu o slobodnom pohybe kapitálu, služieb a práce. Žiaľ,

⁶⁾ Kurzíva doplnená autorom článku.

Labor market is only one area where the promise of the single market remains unfulfilled. Liberalization of the trade in services, as first proposed by Fritz Bolkenstein, the EU Commissioner for internal market between 1999 and 2004, stalled for years. Quickly ridiculed as the “Frankenstein” directive, Bolkenstein’s proposal to liberate EU’s market in services ran into opposition in France and Germany, which feared competition from the new CEE member states. The watered down measure was finally adopted by the EU Parliament in February 2006. As the *Newropeans Magazine* reported, “After numerous protests from opponents of the Bolkestein directive, a softer version had been adopted, submitted to the parliament’s vote and approved. At first, the directive contained the country of origin principle which meant that workers were subject to the laws of their countries, causing heated debates. The country of origin principle was dropped, as well as other laws that were considered too liberal, as part of concessions made to those opposing the directive (February 20, 2006).”

Similar problems emerged with respect to the liberalization of the movement of capital. The “takeover” directive, which was intended to make corporate cross-border mergers easier, was negotiated for an incredible 15 years. When it was finally adopted in 2004, the directive contained a number of “opt-outs,” enabling the EU member states effectively to ignore many of its more important provisions. As Mario Monti, Bolkenstein’s predecessor as the EU Commissioner for internal market put it in his March 2, 2006 article in the *Financial Times*, “Reluctance to open up the market for corporate control is indeed strongest in France and Germany, the countries that also led the opposition against more liberal directives on takeovers and services. These and other eurozone countries have been holding back in many ways, for some years now, the completion of the single market for the EU as a whole. In addition, they refrain from letting the single market, to the extent that it already exists on paper, operate fully in the fabric of their domestic economies... *Adherence to the single currency, but not really to the single market, is a recipe for poor economic performance domestically and may pave the way to problems for the euro, or at any rate for its acceptance by public opinion*.”⁵⁾

Perhaps most embarrassingly, 50 years after the signing of the Treaty of Rome, which for the first time committed the member states to the “four freedoms,” free movement of goods remains subject to a plethora of arbitrary barriers. Achievement of an open product market is supposed relatively easy,

⁵⁾ Italics added by author.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

členovia EÚ boli natoľko inovatívni pri používaní pravidiel, ktorými sa riadi ochrana spotrebiteľa a životného prostredia, že diskriminovali produkty zo zvyšku EÚ. Takéto maskované obchodné bariéry sú celkom bežné. Napríklad v rokoch 1999 až 2002 francúzska vláda udržala zákaz dovozu britského hovädzieho mäsa napriek stanovisku EÚ, ktorá toto mäso vyhlásila za bezpečné pre konzumáciu. Tri roky sa tento prípad prejednával na súdoch EÚ. Francúzski chovatelia krátkodobo profitovali z oslabenej konkurencie. Keď napokon francúzska vláda opäť povolila predaj britského hovädzieho, Európska komisia prípad zahodila za chrbát a s ním aj požiadavku na francúzske finančné odškodnenie britským chovateľom.

VI. JE ALTERNATÍVOU KONVERGENCIE HARMONIZÁCIA?

Ekonomická výkonnosť krajín v eurozóne nie je impozantná. Medzi rokmi 2000 až 2004 bol priemerný ročný reálny ekonomický rast v krajinách eurozóny 1,7 percent. Priemerný reálny ekonomický rast v USA bol však v tom istom období 2,8 percent, teda o 65 percent vyšší. Ekonomiky Francúzska, Nemecka a Talianska, ktoré spolu vytvárajú až 70 percent HDP eurozóny, majú evidentne vážne problémy. Liberalizáciou ekonomických podmienok by mohli stimulovať ekonomický rast. Nanešťastie, ekonomický nacionalizmus je prítomný v EÚ – osobitne práve v krajinách s najväčšími ekonomickými problémami.

Okrem toho nedávne parlamentné voľby v Nemecku ukazujú, že nemecká verejnosť nie je pripravená na liberálne ekonomické reformy. Aj porážka ústavy EÚ vo Francúzsku dokazuje, že francúzska verejnosť je dokonca ešte nepriateľskejšia voči „anglosaskému“ spôsobu riešenia problémov. Pokiaľ ide o Taliansko, premiér Romano Prodi je rukojemníkom početných malých ľavicových strán, ktoré sú odporcami zásadných ekonomických reforiem.

Ako dlho sa teda dá udržať jednotná úroková sadzba na chránenom trhu, kde niektoré krajiny stagnujú a iné sa ženú vpred? Nie navždy. Preto by niektorí členovia radšej uprednostnili ďalšiu harmonizáciu pravidiel a obmedzení v rámci EÚ – čím by eliminovali akúkoľvek komparatívnu výhodu, ktorú si jednotliví členovia zachovali. Ako napísal prezident Českej republiky Klaus, „som presvedčený, že akýkoľvek problém eurozóny bude

which is why negotiations regarding free movement of goods usually precede negotiations about free movement of capital, services and labor. Unfortunately, the EU members have been quite innovative in using the rules governing consumer and environmental protection in order to discriminate against goods from the rest of the EU. Such disguised trade barriers are quite common. Between 1999 and 2002, for example, the French government maintained a ban on imports of British beef despite the EU's ruling that declared British beef safe for consumption. For three years, the case made its way through the EU courts. All the while, the French farmers benefited from reduced competition. When, finally, the French government allowed the sale of British beef to resume, the EU Commission dropped the case and with it the demand for French financial compensation to the British farmers.

VI. IS HARMONIZATION AN ALTERNATIVE TO CONVERGENCE?

The economic performance of the eurozone has been unimpressive. Between 2000 and 2004, the eurozone grew at a compounded average annual rate of 1.7 percent. With a compounded average annual rate of 2.8 percent, economic growth in the United States was 65 percent higher. The economies of France, Germany and Italy, which collectively account for some 70 percent of the eurozone's GDP, are in obvious trouble. To stimulate economic growth, those countries should liberalize. Unfortunately, economic nationalism is alive and well in the EU – especially among the worst performing member states.

Moreover, as the outcome of the recent general election in Germany shows, the German public is not ready for radical liberal reforms. Also, the defeat of the EU Constitution in France shows that the French public opinion is also opposed to the “Anglo-Saxon” way of doing things. As for Italy, Prime Minister Romano Prodi's government is held hostage by a number of small leftist parties that are opposed to fundamental economic reform.

How long, therefore, can a single interest rate be sustained in a protected market where some countries stagnate and others steam ahead? Not forever. That is why some members would prefer further harmonization of rules and regulations throughout the EU – thus eliminating whatever comparative advantages individual members retain. As President Klaus of the Czech Republic wrote, “I am convinced that any eurozone problem will be in the future interpreted as a consequence of the lack of harmonization

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

 MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

v budúcnosti interpretovaný ako následok nedostatočnej harmonizácie (nominálnej unifikácie) a bude viesť k ďalšej vlne plazivej harmonizácie... Takáto nepotrebná a kontraproduktívna harmonizácia (a centralizácia), ktorá sa snaží eliminovať komparatívne výhody jednotlivých krajín, je jedným z najnepokojujúcejších prvkov celého európskeho integračného procesu.“⁷⁾

V minulosti Brusel energicky uskutočňoval politiku harmonizácie európskych noriem a pravidiel, ktoré obmedzujú schopnosť európskych krajín ponúkať investorom lepšie podmienky na podnikanie, ako môžu ponúknuť ich susedia. Daňové sadzby, ktoré sa naďalej určujú na vnútroštátnej úrovni, sa tak stali jedným z najdôležitejších strategických nástrojov, ktorý používajú európske krajiny na prilákanie investícií. Stredoeurópske a východoeurópske krajiny boli pri naplňaní tejto konkrétnej rozvojovej stratégie najagresívnejšie. Napríklad Estónsko má nulovú daň z príjmov právnických osôb, keď je zisk reinvestovaný alebo nerozdelený. Litva a Lotyšsko majú 15-percentnú daň z príjmov právnických osôb, Maďarsko 16 % a Poľsko a Slovensko 19 %.

Daňové sadzby v SVE sú dostatočne nízke na to, aby upúťali pozornosť starších členov EÚ. Napríklad čiastočne v dôsledku zníženia daní na Slovensku bola maximálna sadzba dane z príjmov právnických osôb v Rakúsku znížená z 34 na 25 %. Tí členovia EÚ, ktorí si nemôžu dovoliť znížovanie daní kvôli nadmerným rozpočtovým záväzkom, by radšej videli daňové sadzby v Európe harmonizované smerom nahor. Napríklad bývalý nemecký kancelár Gerhard Schröder sa snažil v roku 2004 vyhrážať novým členom s úmyslom zvrátiť ich hospodársku stratégiu priaznivo naklonenú podnikaniu. Jeho minister financií Hans Eichel napísal v *Sunday Times* v decembri 2001, že „menová únia padne, ak po nej nebude nasledovať ďalší dôsledok takejto únie. Som presvedčený, že potrebujeme spoločnú daňovú sústavu.“

Nemeckí politici sú najmenej oprávnení k tomu, aby vyzývali na takéto kroky. Oni sú tými, ktorí riadia jeden z najmenej vydarených pokusov o hospodársky rozvoj v postkomunistickom období. Umelým zvýšením nákladov práce v bývalom východnom Nemecku odsúdili nemeckí politici veľký počet jeho obyvateľov na zjavne dlhotrvajúcu nezamestnanosť. Dnes zostáva východné Nemecko bezodnou jamou, ktorá už zhltila viac ako 2 bilióny DM v rámci finančných transferov zo západného Nemecka. Ak by noví členovia podľahli nemeckému tlaku, urobili zmenu kurzu a prijali stratégiu, ktorú dnes uplatňujú štáty blahobytu v západnej Európe, následky by boli pre nich zničujúce.

⁷⁾ Klaus, Václav: „The Future of the Euro: An Outsider's View“, *Cato Journal* Vol. 24, Nos. 1 – 2 (Spring/Summer 2004), str. 171 – 177.

(of nominal unification) and will lead to another wave of a creeping harmonization... Such an unnecessary and counterproductive harmonization (and centralization), which tries to eliminate comparative advantages of individual countries, is one of the most worrisome elements of the whole European integration process.”⁶⁾

In the past, Brussels vigorously pursued the policy of harmonization of European rules and regulations that restrain the ability of European countries to offer investors better business conditions than their neighbors. That left tax rates, which continue to be determined at a national level, as one of the most important policy tools that European countries use in order to attract investment. The CEECs have been most aggressive in pursuing this particular developmental strategy. For example, Estonia has a zero percent corporate tax on reinvested or retained profits. Latvia and Lithuania have corporate tax rates of 15 percent; Hungary 16; Poland and Slovakia 19.

The tax rates in CEE are sufficiently low to get the attention of the older EU members. For example, partly as a result of tax reduction in neighboring Slovakia, Austria's top corporate tax rate was lowered from 34 to 25 percent. Those EU members that cannot afford to cut taxes due to excessive budgetary commitments would prefer to see the tax rates in Europe harmonized upward. Former German Chancellor Gerhard Schröder, for example, has tried to browbeat the new members into reversing their business-friendly economic policies. Hans Eichel, Schröder's finance minister, wrote in *Sunday Times* in December 2001, “The currency union will fall apart if we don't follow through with the consequence of such a union. I am convinced we will need a common tax system.”

The German politicians may well be the least qualified to call for such measures. They are the ones who preside over one of the most botched-up attempts at economic development in the post-communist era. By artificially increasing the cost of labor in the former East Germany, the German politicians consigned large number of East Germans to seemingly perpetual unemployment. Today East Germany continues to be a huge sinkhole that has already swallowed well over DM 2 trillion in wealth transfers from West Germany. Should the new members succumb to German pressure, switch course and adopt the policies currently practiced by the welfare states of Western Europe, the consequences for the new members would be devastating.

⁶⁾ Klaus, Václav: „The Future of the Euro: An Outsider's View“, *Cato Journal* Vol. 24, Nos. 1 – 2 (Spring/Summer 2004), pp. 171 – 177.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHĽAŤ

Zatiaľ boli lídri strednej a východnej Európy schopní takéto nápady odmietnuť. Ich dlhodobá prosperita závisí od ich schopnosti využiť svoje komparatívne výhody, vrátane nízkych daní a pružného pracovného práva. Nemôžu si dovoliť prijať francúzsky alebo nemecký protekcionizmus. Jedným z nezamýšľaných dôsledkov rozporu medzi ekonomickým záujmom nových členov a západoeurópskych štátov blahobytu bola drvivá porážka ústavy EÚ francúzskymi voličmi, z ktorých väčšina, ako sa zdá, žije v trvalej hrôze z archetypu „poľského inštalatéra“, ktorý ich oberie o prácu. Vidia teda rozšírenie EÚ ako hroznú chybu.

Tlak sa preto orientuje na inú alternatívu: na snahu docieľiť, aby ECB znížila úrokovú mieru. Takýto krok by však mohol viesť k strate dôveryhodnosti ECB a zvýšiť inflačné tlaky. Odolá ECB nevyhnutným politickým tlakom? Možno áno. Otázka je, čo sa stane s politikou nízkej inflácie ECB, ak bude eurozóna naďalej vykazovať nízku mieru ekonomického rastu a nezamestnanosť sa zvýši? Za takýchto okolností sa môže stať, že niektoré krajiny budú musieť vystúpiť, čo by ohrozilo budúcnosť eurozóny.

VII. ZÁVER

Noví členovia EÚ, ktorých obyvatelia naďalej žijú v relatívnej chudobe, potrebujú naštartovať rýchly ekonomický rast a „dobehnúť“ Západ. Ak si tento cieľ vyžaduje nezávislú menovú politiku, tak práve takúto politiku by mali zvoliť. Je preto povzbudzujúce vidieť, že niektorí ekonómovia v strednej a východnej Európe už začínajú rozmýšľať v týchto súvislostiach. Jedným z takýchto ekonómov je člen bankovej rady Českej národnej banky – Robert Holman. V rozhovore pre *Bloomberg News* v máji 2005 profesor Holman povedal, že „ekonomika eurozóny za posledných päť rokov rástla veľmi pomaly a okrem iných okolností to mohlo byť spôsobené tým, že má spoločnú menu. Ja by som sa s prijatím eura neponáhľal,“ uviedol.

Okrem toho dlhodobé prežitie, vlastne čo i len udržanie stability jednotnej meny nie je ani zďaleka zaistená. Jednotná úroková miera pre také rozdielne ekonomiky ako Taliansko a Írsko sa bude ťažko udržiavať. Táto obava je osobitne aktuálna, ak si uvedomíme, že sa rýchlo blíži finančná kríza, ktorá zasiahne mnohé štáty EÚ v dôsledku ich klesajúcej miery pôrodnosti. Je dobré, že krajiny SVE sú vo výhodnejšej pozícii. Hoci majú

So far, the CEE leaders were able to squash such ideas. Their long-term prosperity depends on their ability to utilize their comparative advantages, including low taxes and flexible labor laws. They cannot afford to adopt the protectionism of France and Germany. One unintended consequence of the schism between the economic needs of the new members and Western European welfare states has been the resounding defeat of the EU Constitution by the French voters, most of whom, it would seem, live in perpetual terror of the archetypal “Polish plumber,” who will take their job and who see the EU Enlargement as a terrible mistake.

The pressure, therefore, is rising for yet another alternative – to browbeat the ECB into lowering the interest rate. However, such a move could result in the loss of the ECB’s credibility and raise the spectre of inflation. Will the ECB withstand the inevitable political pressures? Perhaps it will. The question is what will happen to the ECB’s low inflation policy if the eurozone continues to experience low growth and worsening unemployment? Under such circumstances, some countries may withdraw, thus putting the future of the eurozone in jeopardy.

VII. CONCLUSION

The new EU members, whose citizens continue living in relative poverty, need to generate rapid economic growth and catch up with the West. If that goal requires an independent monetary policy, then that is the policy they should adopt. It is heartening to see, therefore, that some CEE economists are beginning to think along those lines. One such economist is Czech National Bank board member Robert Holman. In an interview with *Bloomberg News* in May 2005, Professor Holman said, “The eurozone economy has been growing very slowly in the past five years, and among other factors, it could have been caused by having the common currency... I would not rush with euro adoption.”

Moreover, long-term survival, let alone stability, of the single currency are far from assured. Single interest rate for economies as divergent as Italy and Ireland will be difficult to maintain. That concern is especially relevant bearing in mind the fast-approaching financial crisis that many EU state will suffer as a result of their declining birth-rates. Thankfully, the CEECs are in a privileged position. Though they are obliged to adopt the euro eventually, the CEECs can do so at the time of their choosing,

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

MARIAN L. TUPY: STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA A EURO – NETREBA SA PONÁHLAŤ

záväzok prijať euro, môžu tak urobiť v čase, ktorý uznajú za najlepší. Aby bolo jasné: zo vstupu do eurozóny vyplývajú aj výhody, aj riziká. Existuje teda spôsob, akým by krajiny SVE mohli získať aspoň niektoré výhody prijatia eura bez súvisiacich nákladov?

Sloboda vlastniť zahraničnú menu v SVE zapustila svoje korene. Zatiaľ čo komunistické vlády takmer totálne kontrolovali prílev zahraničných mien do a zo svojich krajín, dnes je vlastníctvo zahraničných mien do značnej miery slobodné. Podľa publikácie Fraserovho Inštitútu *Ekonomická sloboda vo svete: výročná správa 2005* prístup k zdravým peniazom v SVE (kam patrí aj sloboda vlastniť zahraničnú menu) sa pohyboval od 7.5 na Slovensku po 9.7 v Estónsku (prístup k zdravým peniazom sa meria na škále od 0 po 10, kde 10 predstavuje najvyššiu nameranú hodnotu prístupu a 0 najnižšiu). Samozrejme, niektoré krajiny SVE, najmä Slovensko a Poľsko, musia ešte prijať niektoré liberalizačné opatrenia.

Sloboda vlastniť zahraničné meny je dôležitá, lebo umožňuje ľuďom uzatvárať zmluvy v tej mene, v ktorej si to želajú. To isté platí pre firmy, ktoré si môžu znížiť svoje kurzové riziko – v maximálnom možnom rozsahu – menou, v ktorej robia najviac obchodov. Zníženiu kurzového rizika sa samozrejme dá pomôcť zabezpečením slobodných a konkurenčných podmienok na trhoch SVE so zahraničnými menami. Firmy v krajinách SVE by tak boli schopné zamieňať svoje domáce meny za zahraničnú menu pri najnižších možných nákladoch.

Existujú ďalšie významné prínosy slobodného vlastníctva zahraničných mien. Centrálné banky v tranzitívnych ekonomikách majú často nízku kredibilitu. Pretrvávajú otázky o ich nezávislosti od politických tlakov. Slobodné vlastníctvo zahraničnej meny, či už eura alebo amerického dolára, poslúži ako užitočná kontrola inflačného rizika, ktoré vyplýva z monopolu národných bánk. Samozrejme, upraviť zákonom nezávislosť centrálnych bánk a obsadiť ich odborne zdatným personálom je tiež dôležité.

Takže: krajiny SVE, ktoré sú členmi EÚ, by sa nemali vôbec ponáhľať zbaviť sa svojich mien. Namiesto toho by si ich mali radšej ponechať a dať čo najväčšiu slobodu vlastníctvu zahraničných mien. A potom by mali čakať a sledovať, či sa naplní varovanie Milтона Friedmana o „výraznej možnosti“ kolapsu eurozóny v priebehu najbližších pár rokov.

*Pozmenené znenie prednášky v rámci CEQLS,
Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, Bratislava, 15. 6. 2005*

To be sure, there are benefits to joining, but there are risks too. So, is there a way for CEECs to obtain at least some the benefits of joining the euro, without the accompanying costs?

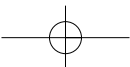
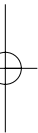
Freedom to own foreign currencies has made great progress in CEE. Whereas communist governments almost totally controlled the flow of foreign currencies in and out of their respective nations, today ownership of foreign currencies is largely free. According to the Fraser Institute's *Economic Freedom of the World: 2005 Annual Report*, access to sound money in CEE (which includes freedom to own foreign currency) varied from a low of 7.5 in Slovakia to a high of 9.7 in Estonia. (Access to sound money is measured on a scale from 0 to 10, where 10 represents the highest measured level of access and 0 represents the lowest measured level of access.). Clearly, some CEECs, but especially Slovakia and Poland, still have some liberalizing measures to adopt.

Free ownership of foreign currencies is important, because it enables people to contract in any currency they like. The same applies to companies, which may desire to lower their exchange rate risk by operating – to the maximum extent possible – in a currency they do most business in. Lowering of the exchange rate risk can, of course, be helped by ensuring that the CEE foreign exchange markets remains free. CEE companies will thus be able to exchange their domestic currencies for foreign currency at the lowest possible cost.

There are other important benefits to free ownership of foreign currencies. Central banks in transitional economies often suffer from low credibility. Questions over their independence from political pressures persist. Free ownership of foreign currencies, be it euro or U.S. dollar, will serve as a useful check on inflationary risks that arise out of national bank monopolies. Of course, making central banks legally independent and staffing them with knowledgeable and professional personnel is also important.

In conclusion, the CEE members of the EU should be in no rush to get rid of their currencies altogether. Rather, they should retain their currencies and allow for maximum possible freedom of ownership of foreign currencies. They should then wait and see whether Milton Friedman's 2004 warning of a "strong possibility" of the collapse of the eurozone over the next few years comes true.

*Adjusted version of the lecture within CEQLS,
Conservative Institute of M. R. Štefánik, Bratislava 06/15/2005*

ANTHONY DE JASAY

Sociální spravedlnost pod drobnohledem (s malou pomocí od Adama Smitha)

Social Justice Examined (With a Little Help from Adam Smith)

Anthony de Jasay: nezávislý vědec a filosof žijící ve Francii. Do roku 1948 pracoval jako novinář na volné noze ve svém rodném Maďarsku, odkud byl nucen uprchnout. Do roku 1962 studoval v Oxfordu a publikoval své články v předních odborných ekonomických časopisech. Po ukončení studií založil vlastní investiční firmu. Po odchodu do důchodu se obrátil ke studiu politické filosofie. Je autorem několika známých knih, mj. knih *Stát* (1985), *Volba, smlouva a souhlas* (1991) a *Spravedlnost a věci související* (2002).

Anthony de Jasay: independent scholar and philosopher living in France. He worked as a free-lance journalist in his native Hungary until 1948, when he was forced to leave. He studied in Oxford till 1962, publishing papers in scholarly economics journals. He started his own investment business later. After his retirement, his interest turned to political philosophy. Anthony de Jasay is author of several well-known books, e.g. *The State* (1985), *Choice, Contract and Consent* (1991) and *Justice and Its Surroundings* (2002).

I. Úvod

Prvním úkolem řečníka, když se postaví za řečnický pult, je *captatio benevolentiae*, získání dobré vůle publika. Moje téma mne však vede k naprostému opaku. Začnu tím, čím možná podráždím a uvedu do rozpaků své laskavé posluchače – konstatováním, že pokud bych položil otázku „Co je myšleno sociální správedlností?“, pak by jen málo z nich bylo schopno poskytnout mi ucelenou odpověď. Co se mě týče, strávil jsem mnoho času snahou o její formulaci, ale z větší části jsem neuspěl. Jediné, čeho jsem dosáhl, bylo zamítnutí několika již existujících definic.

A právě v tom leží ohromná síla tohoto termínu. Nikdo tak úplně neví, co vlastně znamená, a proto je obtížné s ním nesouhlasit. Může mít obrovské množství významů, a je tedy snadné nechat se některým z nich svést. V neposlední řadě jsou samotná slova „sociální“ a „správedlnost“ silně normativní a obsahují v sobě jakýsi nádech dobra. Spojíme-li tato fakta, pak získáme neporazitelnou kombinaci, jejíž odmítání by bylo takřka zvrácené. Požadavek sociální správedlnosti se stává morálním imperativem.

Cílem mé přednášky je demystifikovat pojem „sociální správedlnost“, odstranit z něj, jak to jen bude možné, emocionální náplň a pokusit se zjistit, nakolik je tento pojem schopen odolávat logické kritice, pokud se tvrdí, že je správedlivý, tedy reprezentující nějakou větev správedlnosti.

Adam Smith ve své *Teorii mravních citů* vyzdvihuje „[v]elkomyslnost, lidskost, laskavost, soucit, vzájemné přátelství a ... všechny ty společenské a láskyhodné city, ... [jež] nezúčastněného pozorovatele potěší“.¹⁾ Do moderního jazyka bychom to přeložili tak, že lidé jsou příznivě nakloněni „sociální správedlnosti“, dokud si neuvědomují, že by její provozování mohlo ovlivnit jejich zájmy. Stručně řečeno – dělá to dobrý dojem. Na základě této skutečnosti je očividně snazší, *ceteris paribus*, rozšiřovat pojem sociální správedlnost než ho zužovat. A to tak dlouho, dokud přehlízíme, že štědrost, lidskost, laskavost a soucit přinášejí prospěch jedněm na náklady druhých, a dokud není evidentní vztah mezi prospěchem a náklady. Někteří, včetně mne, pochybují, že myšlenka takového vztahu má vůbec nějaký smysl.

Smith sám měl jisté pochybnosti o tom, že sociální správedlnost je opravdu dobrá. Tedy že nejde jen o to, že dobře působí na veřejné mínění. V *Teorii mravních citů* tak bez obalu říká:

¹⁾ Smith, Adam: *Teorie mravních citů*, 1759, část I, oddíl II, kapitola IV. V roce 2005 vydal Liberální institut tuto knihu v českém překladu [pozn. ed.].

I. INTRODUCTION

The first task of a speaker when he steps up on the pulpit is the *captatio benevolentiae*, the capturing of his audience's good will. My subject leads me to do the exact opposite. I will start by risking to irritate and embarrass my kind listeners by suggesting that if I asked "What is meant by social justice?", few of them could give a coherent answer. For my own part, I have spent much time trying to formulate one, and have largely failed; the only real result of searching for a definition was to reject several alternatives for one reason or another.

Herein lies the immense strength of the term. Nobody quite knows what it means, therefore it is difficult to oppose it. It may mean a great variety of things, therefore it is easy to be seduced by one or another of these things. Last but not least, the very words "social" and "justice" are both heavily value-laden, incorporating goodness. Joined together, they are an invincible combination of which it is almost a perversity to disapprove. The demands of social justice are moral commands.

The object of my talk is to de-mystify the notion of social justice, to strip it of emotional content to the extent that it is possible to do so, and to try and see whether its claim to be just, to represent some branch of justice, is able to stand up to logical criticism.

Adam Smith, in his *Theory of Moral Sentiments*, praised "generosity, humanity, kindness, compassion, mutual friendship and... all the social and benevolent affections... [that] please the indifferent spectator".¹⁾ In modern language, we could translate this to mean that public opinion, when it does not consciously realise that its interests may be affected by it, is favourably disposed toward manifestations of "social justice". It has, to put it crudely, a "good press", "it plays well". Other things being equal, this makes it obviously easier to expand the scope of social justice than to restrict it, – as long as it is overlooked that generosity, humanity, kindness and compassion involve benefits to some but costs to others, and the balance between the benefits and the costs is not self-evident. Some, including the present writer, doubt that the idea of such a balance makes any real sense at all.

About the *prima facie* goodness of social justice, (as distinct from its appeal to neutral public opinion), Smith had his doubts. In the *Moral Sentiments*, he quite bluntly declares:

¹⁾ Smith, Adam: *The Theory of Moral Sentiments*, 1759, Part I, Section II, Chapter IV.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

ANTHONY DE JASAY: SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST POD DROBNOHLEDEM

„Každý člověk je, jak říkávali stoikové, předně a hlavně doporučen do své vlastní péče. A každý člověk je ve všech ohledech schopnější i lépe vybaven postarat se o sebe než o kohokoli jiného.“²⁾

Smithův názor však ponechává otevřené dveře pro možnost, že nemajetný je sice nejlépe schopen postarat se sám o sebe, avšak byl by schopen postarat se o sebe ještě lépe, kdyby byl méně chudý. Přesun zdrojů od majetných k nemajetným by tak stále mohl být dobrým činem, ačkoli už nemusíme být schopni říci, že je to požadavek spravedlnosti. Věřím, že to je v kostce shrnutí pozice utilitarismu, jenž byl v rozmachu více než století v období od Benthama po Pigoua. Podle těchto utilitaristů (stále mylně označovaných za klasické liberály) musí každý transfer od bohatých k chudým zvyšovat celkový společenský užitek, a tedy musí být již z definice odsouhlasen. Přestože již není ekonomický argument na pozadí této myšlenky přijímán, přežívá vzpomínka na utilitarismus ve veřejném mínění, a je důsledkem skoro až instinktivní a automatické podpory programů sociální spravedlnosti.

Dobročinnost vs. povinnost

Od pádu Římské říše až do počátku 20. století nebyla štedrost veřejnou povinností. Přesuny zejména zboží, ale i peněz, od bohatých k chudým, byly prováděny dobrovolně, i když občas pod určitým morálním tlakem kněze, pastora či rabína. Dárci obdarovávali „své“ místní chudé, upřednostňující ty, již si to zasloužili, a motivující tak ty ostatní, nečinné a nezodpovědné, k aktivitě. Administrativa byla jednoduchá – takřka spíše neexistující – a pomoc efektivní. Je bezpochyby pravdou, že působnost nebyla stejnoměrná, částečně bylo věcí náhody a štěstí, kolik chudý dostane. Někteří chudí byli také určitě přehlédnuti, ačkoli si pomoc zasloužili. Nicméně systém vykazoval všechny výhody decentralizovaného uspořádání nad centralizovaným. Navíc měl velkou morální zásluhu na tom, že dárcovství nebylo povinné.

Charita byla, a stále je, morální povinností, jež není vynucována. Snad jen s výjimkou možného společenského odsouzení těch, kteří na charitu nepřispívají. Příjemce nemá žádný nárok na peníze dárce a musí se spolehnout na jeho dobrou vůli.

Když začaly vlády zavádět systém povinných transferů od bohatých k chudým, který vedl k sociálnímu státu, vítalo veřejné mínění toto zlepšení.

²⁾ Smith, op. cit., část VI, oddíl II, kapitola I.

*“Every man, as the Stoics used to say, is first and principally recommended to his own care and every man is, certainly in every respect, fitter and abler to take care of himself than of any other person.”*²⁾

However, Smith’s judgment leaves open the possibility that while the needy man is best able to take care of himself, he would take even better care if he were less needy. Transfer of resources from the well-to-do to the needy might still be a good thing, though we may not be able to say that it would be demanded by justice. This, I believe, would sum up in a nutshell the utilitarian position that held sway for over a century from Bentham to Pigou. For these utilitarians (who, mistakenly, are still regarded as classical liberals), any rich-to-poor transfer must increase total utility in society and hence it must by definition be approved. Though the underlying welfare economic argument is no longer accepted, the memory of utilitarianism still lingers on in educated public opinion and lends instinctive, almost knee-jerk support to programmes of social justice.

Charity vs. Obligation

From the fall of the Roman Empire to the early part of the 20th century, generosity was not a public function. Rich-to-poor transfers, mainly of goods but also of money, were made voluntarily though sometimes under some moral pressure from priest, pastor or rabbi. Donors gave locally to “their” poor, favouring the “deserving” and motivating the undeserving, idle and feckless to become deserving. Administration was easy – indeed, non-existent –, aid efficient, though coverage was no doubt uneven, partly a matter of luck, and some deserving poor were certainly overlooked. Nevertheless, the system had all the advantages of the decentralised over the centralised arrangement. Above all, it had the great moral merit of not putting donors under compulsion.

Charity was, and remains, a moral duty that is not enforced, except possibly by social disapproval of the uncharitable. The recipient has no claim on the donor, and must depend on his good will.

When governments started to install the system of compulsory transfers from rich to poor that led to the welfare state, public opinion welcomed the innovation. It was understood to be doing social justice. The needy no

²⁾ Smith, op. cit., Part VI, Section II, Chapter I.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

ANTHONY DE JASAY: SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST POD DROBNOHLEDEM

Bylo chápáno jako nástroj sociální spravedlnosti. Potřební již déle nebyli závislí na charitě, kterážto závislost byla pokrokovými názory, pravděpodobně včetně „nezávislého pozorovatele“ Adama Smitha, shledána potupnou. Dárci nyní měli vymahatelnou povinnost odvádět natolik vysoké daně, aby umožnili nemajetným uplatňovat jejich právo na pomoc. Nedobrovolné transfery se staly ekvivalentem konání sociální spravedlnosti.

Věřím, a pokusím se nyní vysvětlit, že to, co začalo povinnými dary potřebným a skončilo jako plnohodnotný sociální stát, má jen málo, pokud vůbec něco, společného s obecným chápáním sociální spravedlnosti. A přesto je tento proces schvalován, jako by byl produktem dobře promyšlené snahy o tuto spravedlnost. Jeho hybná síla však pochází ze zcela jiného zdroje.

II. DISTRIBUČNÍ HRA

Adam Smith psal svá díla přibližně v polovině pozoruhodného, skoro až unikátního období anglické historie – mezi tzv. Slavnou revolucí a první světovou válkou. Vlastnictví bylo v té době považováno za posvátné, chráněné před mocí koruny, a zdaňování příjmů, které bylo teprve v počátcích, bylo zcela zanedbatelné. Tato éra však skončila s příchodem volebních reforem, jež vedly k všeobecnému volebnímu právu a tajné volbě.

V dnešní době mohou kolektivní rozhodnutí do značné míry převážit nad individuálními a vyčlenit pro veřejné použití části majetku a příjmu jednotlivců, které byly v dřívějších dobách ze zákona považovány za jejich vlastní. Tato kolektivní rozhodnutí jsou přijímána na základě sečení anonymních hlasů pro různé alternativy, přičemž nikdo nemá k dispozici více hlasů než ostatní. Důsledkem tohoto typu rozhodování je, že většiny mohou vykořisťovat menšiny, přičemž předpokládaný zisk z takového chování působí jako magnet, který způsobuje, že voliči uzavírají hlasovací koalice právě tak velké, aby měly rozhodující slovo. Všechny konkurenční koalice budou usilovat o to, aby právě ony získaly potřebné množství hlasů, a staly se tak těmi rozhodujícími, vítěznými koalicemi. Na první pohled je zřejmé, že koalice, jež plánují přerozdělit ve svůj prospěch část příjmu bohatých, mohou nabídnout svým členům vyšší zisky než ty, které mají v úmyslu získat část příjmu chudých. Vítěznou koalicí bude tudíž ta, která slibuje přesuny od bohatých k chudým. (Aby měly vůbec nějakou šanci zvítězit, musejí ve skutečnosti slibovat přerozdělení příjmů od bohatých k chudým i všechny konkurenční koalice, včetně těch, jejichž členy jsou sami bohatí.)

longer had to rely on charity, a reliance that progressive opinion, probably including Adam Smith's "indifferent spectator" came to find humiliating. Donors were now under an enforceable obligation to pay enough taxes to enable the needy to exercise their newly conferred right to be helped. Involuntary transfers amounted to doing social justice.

I believe, and will now argue, that what began as compulsory giving to the needy and ended as the full-fledged welfare state owes little or nothing to the public's sense of social justice, though it is approved as if it were done in deliberate pursuit of that justice. Its motive force, however, comes from a very different source.

II. A DISTRIBUTION GAME

Adam Smith wrote near the middle of a remarkable, nearly unique period in English history – between the Glorious Revolution and World War I –, when property was considered sacrosanct, secure from the power of the Crown, and income taxation was only just beginning on a negligibly small scale. This period was brought to an end by the succession of electoral reforms leading to universal suffrage and the secret ballot.

In the modern age, collective choices can to a large extent override individual ones, and appropriate for public use a share of the property and income of individuals that in earlier times used to be regarded as their own by law. These collective decisions are taken by the counting of anonymous votes for alternatives, nobody having more votes than anybody else. The consequence of this type of decision rule is that majorities can exploit minorities, and the prospective gain to be made in this manner serves as a magnet, inducing voters to enter into a voting coalition just large enough to be decisive. Rival coalitions will each aspire to reach the required size and become the decisive, winning coalition. *Prima facie*, a coalition that would distribute to itself some of the income of the rich, can offer a bigger gain to its members than a coalition that would distribute to itself some of the income of the poor. Consequently, the winning coalition will be the one that promises to make rich-to-poor transfers. (In fact, to have a chance of winning, all rival coalitions must promise to distribute income from the rich to the poor, including any coalition whose membership is rich).

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

ANTHONY DE JASAY: SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST POD DROBNOHLEDEM

Dobře známý teorém středového voliče říká, že se voliči rozdělí do dvou polovin, se středovým voličem, který se spojí s tou půlkou, jež mu nabídne vyšší odměnu – a poskytne jí tak většinu. Za poměrně přísných předpokladů bude redistribuce probíhat tak dlouho, dokud bude průměrný příjem převyšovat medián nebo nebude dosaženo rovnosti.

Obecnější, a myslím, že i přesvědčivější, vypočtení demokratického přerozdělování je distribuční hra s třemi osobami. Pracuje s jednoduchým pravidlem – totiž že celkový majetek nebo příjem tří hráčů bude mezi ně rozdělen tak, jak kteříkoli dva hráči společně rozhodnou. Logickým výsledkem této hry budou dva chudší hráči společně vykořisťující toho bohatšího. Namísto tří osob může být tato hra hrána třemi skupinami, jež dohromady tvoří společnost. Tedy bohatými, střední třídou a chudými. Má-li většina právo rozhodovat, musí být tyto tři skupiny vytvořeny tak, aby jakékoli dvě byly vždy větší než třetí. Toto uspořádání bude zjevně racionálními voliči přijato. Výsledným řešením takovéto hry pak opět bude stav, kdy chudí a střední třída vykořisťují bohaté. Pokud se bude hra opakovat, potom se budou v roli bohatých hráči neustále střídát, neboť z předchozího kola hry bude bohatý pokaždé někdo jiný. Pokud však zohledníme existenci výroby a jeden z hráčů (či jedna skupina) bude stále produktivnější než zbývající dva, pak bude tento hráč vykořisťovaným bohatcem v každém kole.

III. ZAKRÝVÁNÍ NESPRÁVEDLNOSTI

Dvě osoby okrádající třetí konají nespravedlnost. Pokud je pravidlem hry, že dvě osoby mohou okrást třetího, pak je toto pravidlo nespravedlivé.

Svlékneme-li demokracii z jejího třpytivého slovního obalu a pamatujeme na vládu zákona a omezení, jež musí existovat, aby vymáhání pravidel zůstalo nenásilné, potom zjistíme, že demokracie v praxi není ve svém jádru nijak odlišná od přerozdělovací hry, v níž dva spojí své síly, aby okradli třetího. Je snadné tuto skutečnost přehlédnout – vždyť ti dva nekonají úmyslně zlo a třetí vůbec nevypadá jako bezmocná oběť. Nicméně případ násilného přerozdělení bohatství či příjmu na základě nespravedlivého pravidla je konáním nespravedlnosti. Nejinak by tomu bylo i v případě, kdy by bylo nesporné, že původní rozdělení samo nebylo spravedlivé, a mělo by tudíž být opraveno.

Leč konstatovat, že původní rozdělení bylo jako startovací bod nespravedlivé, je přinejmenším problematické. Spravedlnost je vlastnost činů. Nespravedlnost nevzniká sama o sobě, ale musí být spojitelná s nespravedlivými činy.

The well-known median voter theorem states that the electorate will divide into two halves, with the median voter joining the half, and giving it the majority, that offers him the higher reward. Under rather restrictive assumptions, redistribution will take place as long as the mean income exceeds the median, and continues until equality is reached.

A more general and I think stronger representation of democratic redistribution is the three-person distribution game. It works by the simple rule that the total property or income of three players shall be distributed among them as any two players jointly decide. The rational solution is that the two poorer players jointly exploit the richer one. Instead of three persons, the game can be played by three groups that together make up a society, namely the rich, the middle and the poor. If majority voting is decisive, the three groups must be formed in such a way that any two is always larger than the third, a grouping that rational voters would evidently adopt. The resulting solution is again that poor and middle exploit rich. In a repeated game, the role of rich rotates because it is always a different player who comes out rich from the previous round of the game. If, however, production takes place and one player (or group) continues to be more productive than the other two, he will be the exploited rich in each round.

III. DISGUIISING THE INJUSTICE

Two persons robbing a third is unjust. If it is the rule of the game that two persons may rob a third, the rule is unjust.

Stripped of its rhetorical embellishments, and allowing for the rule of law and the restraint which must be exercised if the enforcement of rules is to remain peaceful, the practice of democracy at its inner core is no different from the distribution game where two join forces to rob a third. It is easy to overlook that this is so, for the two are not acting out of any wickedness, and the third does not really look like a helpless victim. It is nevertheless the case that forcible redistribution of wealth or income by applying an unjust rule is an injustice. It would be no less so if it could be established beyond dispute that the initial distribution itself was not just and ought to be redressed.

However, establishing that the initial distribution was unjust to start with, is problematical, to put it no higher. Justice is a property of acts; injustice is not self-generating, but must be traceable to unjust acts. For the situation

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

ANTHONY DE JASAY: SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST POD DROBNOHLEDEM

Aby mohla být pozice chudých prohlášena za nespravedlivou, musejí být bohatí shledáni vinnými z nespravedlivých činů. To se může stát v jednotlivých případech, nikoli však všeobecně. Vlastnictví je devět desetin práva. Vlastníci majetku a příjem produkující občané užívají presumpci ve prospěch titulu ke svému majetku a příjmu. Stejná politická autorita, která provádí redistribuci, tuto presumpci přijímá a slibuje dohlížet na bezpečí majetku a dodržování smluv. Nelze jednoduše tvrdit, že když jedna ruka chrání rozdělování bohatství a druhá ho sama přerozděluje, pak obě konají spravedlnost.

Jedna cesta k řešení této hádanky je použít slova legendárního skotského kněze, který pravil: „Máme zde převelice složitý problém. Pohledme mu zpříma do tváře a pojďme dál.“ Mnoho demokratických vlád to ve skutečnosti opravdu dělá. Nesnaží se najít vysvětlení pro výše zmíněný rozpor. Už jen proto, že by takové pokusy přitáhly pozornost k jeho existenci. Místo toho se řídí pravidlem „mnoho řečí škodí“.

Jinou cestou je maskovat nespravedlnost přerozdělování jako akt sociální spravedlnosti vybudováním natolik hodnověrné doktríny, aby přesvědčila Smithova „nezávislého pozorovatele“ o tom, že pravidlo demokratické distribuční hry je ve skutečnosti spravedlivé.

V následující části krátce prozkoumám dvě verze takové doktríny. Jedna je smluvní (kontraktariánská), přičemž její centrální tezí je, že s přerozdělením souhlasí všichni, včetně těch, kteří nesou břímě nákladů – a je tedy spravedlivé. Druhou můžeme nazvat neosocialistickou, neboť nemá nic společného se starou socialistickou pracovní teorií hodnoty. Jejím hlavním tvrzením je, že bohatství ani příjem nelze na základě výchozího rozdělení připisat jednotlivcům, kteří jsou jejich právoplatnými vlastníky. A to ze dvou různých důvodů: protože nevíme, kolik je možno připisat příslušným jednotlivcům, nebo protože jim nic připisat nemůžeme.

Smluvní sociální spravedlnost

Jádro kontraktariánství leží v tvrzení, že existují jisté smluvní podmínky, s nimiž by každý racionální jednatel souhlasil, předpokládáme-li vhodnou úroveň racionality, očekávání a mravních citů. Je důležité uvědomit si dvě zásadní připomínky k takovýmto teoriím dříve, než se pustíme do detailů jednotlivých verzí. Za prvé: hypotetický souhlas s danými smluvními podmínkami nemůže mít nikdy stejnou morální váhu a závaznost jako skutečný souhlas. Každý racionální jedinec bude dále očekávat, že ostatní smlouvu poruší, spíše než by ji plnili. Ani on sám tedy nebude mít tendenci plnit smluvní ujednání. Jinak řečeno, takováto smlouva by byla klasickým případem jednokolového

of the poor to be unjust, the rich must be found guilty of unjust acts. This can be done in particular cases, but not as a generally valid finding. Possession is nine parts of the law. The owners of property and the earners of income enjoy a presumption in favour of their title to their property and their income. The very political authority, which is redistributing them, accepts this presumption and promises to protect the security of property and contract. It cannot very easily argue that protecting a distribution with one hand and redistributing with the other are both justified.

One way out of this conundrum is to say, with the legendary Scottish parson, "Here is a great difficulty. Let us look it firmly in the face and pass on". Many democratic governments in fact do this. They do not seek to explain away the contradiction, if only because doing so would be to draw attention to its existence. Instead, they rely on the principle of "least said, soonest mended".

The other way out is to dress up the injustice of redistribution as an act of social justice by constructing a doctrine that, if plausible enough, will persuade the "indifferent spectator" of Adam Smith that the rule of the democratic distribution game is in fact a rule of justice.

In what follows, I will briefly survey two types of this doctrine. One is contractarian, and its central thesis is that redistribution is agreed by all, including those who are made to bear its cost, and therefore just. The other might be called neo-socialist in that it has nothing to do with the old socialist labour theory of value. Its central contention is that wealth and income cannot be imputed to the individuals who hold title to them under the initial distribution and this for two alternative reasons: either because we do not know how much is imputable to particular individuals, or because nothing is imputable to them.

Contractarian Social Justice

The essence of contractarianism is a claim that there are certain contract terms to which every rational individual would agree under suitable assumptions about rationality, expectations and moral sentiments. Two general objections to such theories should be borne in mind before considering the detail of particular versions. One is that a hypothetical agreement to given contract terms can never have the same moral weight and binding force than a real one. The other is that every rational individual would expect every other to default rather than fulfil the contract, hence he would not want to fulfil it all by himself, – in other words, the contract would be a classic single-round prisoners'

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

ANTHONY DE JASAY: SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST POD DROBNOHLEDEM

věžňova dilematu, tedy situace, jejímž řešením je neuzavření smlouvy. Jediným způsobem, jak se tomuto vyhnout, by bylo předpokládat, že zúčastněné strany nejsou racionální, nýbrž morální jedinci. Přestože tuto kritiku pokládám za oprávněnou a přesvědčivou, navrhuji odsunout ji do pozadí a detailně prozkoumat dva zástupce kontraktariánských teorií. Oba využívají pojmu „závoj“.

První z teorií, spojená se jmény Buchanan a Tullock, předpokládá, že jedinci na svou vlastní budoucnost hledí skrz „závoj nejistoty“. Ten je tak silný, že jim neumožňuje na základě informací odhadovat, nakolik jim bude osud nakloněn. Majetníci, kteří se nyní nacházejí nad průměrem, mají strach, že by v budoucnu mohli spadnout pod něj. Souhlasí proto s přerozdělovacím schématem, jež penalizuje nadprůměrné a podporuje podprůměrné. Jednají, jako by dnes souhlasili s placením pojistky, kterou by mohli čerpat v případě, že ji budou potřebovat. Výsledkem je, že sociální spravedlnost funguje se souhlasem bohatých, kteří dobrovolně nesou její náklady, neboť očekávají, že se v budoucnu sami stanou příjemci dávek.

Aby byla tato teorie hodnověrná, musíme stanovit jednu velice nehodnověrnou podmínku. Jedinec s nadprůměrným příjmem musí pociťovat možnou, avšak nejistou, budoucí ztrátu mezního dolaru jako daleko větší problém než jistou ztrátu mezního dolaru nyní. Jinak by se totiž neúčastnil pojišťovacího procesu, při němž by dostal své peníze zpět pouze tehdy, když by k budoucí ztrátě opravdu došlo, přičemž v opačném případě (tedy pokud by se dále nacházel nad průměrem) by nedostal nic. Řekl bych, že jsme tu svědky bláznivě marnivého přehnaného pojištění, které mohu jen těžko přijmout jako racionální volbu.

Druhým zástupcem těchto teorií je Rawlsova „spravedlnost jako poctivost (justice as fairness)“. Smluvní strany zde jednají, jako by byly za „závojem nevědomosti“, jenž před nimi samotnými skrývá jejich dědičné či získané vlastnosti, nebo jiné výhody, které je odlišují od ostatních. V této situaci vzájemné „poctivosti“, kdy mají ignorovat svou skutečnou výdělečnou schopnost a životní pozici, souhlasí s takovým rozdělením příjmů, kdy všichni dostávají stejnou část. S výjimkou situace (a pouze v situaci), kdy nerovné rozdělení slouží ke zlepšení pozice člověka, který je na tom nejhůře. Tento typ rovnostářství by byl logickou volbou jednotlivců, kteří „hrají maximin“. Tedy takových, již tváří in tvář nejistotě ohledně budoucích výsledků své činnosti hledí pouze na to, aby byl nejhorší možný výsledek co nejlepší. A čert vem všechny lepší bez ohledu na to, o kolik lepší by mohly být.

„Maximin“, klíčový stavební kámen „principu difference“ (difference principle), na něž se tato teorie často odvolává, předpokládá podivnou mentalitu lidí, jež při rozhodování mezi nejistými možnostmi zajímá pouze nejhorší možný výsledek. Aby tento nejhorší možný výsledek maximalizovali, jsou ochotni vzdát se i těch nejlákavějších vyhlídek na případný velice dobrý výsle-

dilemma whose solution is that the contract is simply not concluded. The only way out of this dilemma is to assume that the contracting parties are not rational, but moral individuals. Though I regard them as valid and even decisive, I propose to leave these criticisms on one side and look at the detail of two representative contractarian theories. Both employ the device of the “veil”.

One of these, associated with the names of Buchanan and Tullock, assumes that persons look at their own future through a “veil of uncertainty” which is thick enough to stop them from making educated guesses about how fortune is likely to treat them. The well-to-do who now stand above the average, fear that in the future they may fall below the average. Therefore they agree to a redistributive scheme that penalizes the above-average and benefits the below-average. They act as if they were willing to pay for insurance now in order to be able to claim insurance when they will need it. The result is that social justice is being done with the agreement of the rich who voluntarily bear its cost, spurred on by the expectation that in the future they will be its beneficiaries.

For the theory to be plausible, a very implausible condition must be met. The above-average people must value the marginal dollar of a possible but less-than-certain future loss far more highly than the marginal dollar of a present and certain one, for otherwise they would not participate in an insurance scheme that merely offered them their money back if the future loss did in fact materialise, and nothing if it did not (i.e. if their above-average position remained intact). This looks like a case of wildly extravagant over-insurance, and seems to me difficult to accept as a rational option.

The other representative theory is Rawls's “justice as fairness”. Here, the contracting parties act as if they were behind a “veil of ignorance” that hides from their own eyes all their inherited or acquired personal qualities or other advantages that make them different from one another. In this situation of mutual “fairness”, where they are supposed to ignore what their real earning power and real position in life might in fact be, they agree on an income distribution where all get equal shares except if, and to the extent that, an inequality works to the advantage of the worst-off. This kind of qualified egalitarianism would be the rational choice of individuals who “played maximin”, i.e. who, in facing uncertain future outcomes, were only interested in making the worst outcome as good as possible; the devil take the better ones, and never mind how much better they may be.

“Maximin”, a key building block of the much invoked “difference principle” proclaimed by this theory, presupposes a strange mentality, in that those who adopt it as a guide to their risky choices are simply not interested in any potential outcome except the worst, and in order to maximise the worst, they are quite willing to give up the most tempting odds of even very

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

ANTHONY DE JASAY: SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST POD DROBNOHLEDEM

dek své volby. Takové chování, ačkoli popisováno Rawlsem jako racionální, bylo ukázkou téměř chorobného strachu z jakéhokoli rizika. Z toho a jiných důvodů, jež není možno na takto omezeném prostoru diskutovat, je obtížné přijmout, že by hypotetická smlouva zavádějící materiální rovnost mohla být vědomě všemi odsouhlasena, když by byli postaveni do pozice „poctivosti“.

Socialistická sociální spravedlnost

V ortodoxní socialistické teorii tvoří hodnotu pouze práce. Jakékoli prvotní rozdělení, na jehož základě následně kapitál přináší jisté výnosy, je tedy nespravedlivé a mělo by být opraveno. Přerozdělení ve prospěch pracující třídy je bráno jako akt sociální spravedlnosti. Tato doktrína spočívá na teorii hodnoty, která má přinejlepším pouze historický význam a nezasluhuje si být diskutována.

Za zmínku však stojí dvě verze doktríny, kterou bychom mohli označit jako „neosocialistickou“. První z nich staví na neoddiskutovatelné skutečnosti, že žádný výrobek mající nějakou hodnotu, řekněme například pár bot, není vytvořen jen jedinou osobou, v tomto případě ševcem. Počínaje zemědělcem, jenž vypěstoval jídlo pro ševce, přes zedníka, co mu postavil dům, koželuha, který připravil kůže, ševcova mistra, který ho naučil, jak vyrábět boty, a učitele, díky němuž umí číst, psát a počítat, dostali bychom se pouze k nespočetné spoustě dalších lidí, kteří v minulosti nebo současnosti nějak přispěli k výrobě naší boty. Potřebovali bychom leontijevskou matici s tisícovkami řádků a sloupců (i když nebudeme schopni naplnit je skutečnými čísly), abychom vůbec začali chápat rozsáhlost produkce jedné takové boty.

Protože nelze odhadnout jednotlivé příspěvky, které tak zůstávají neznámé, nemůžeme rozdělit společenský produkt na základě toho, kolik kdo přispěl. Jediným řešením je nechat společnost jako celek rozhodnout prostřednictvím své vlády o tom, co by bylo společensky spravedlivým rozdělením, a uvést toto rozhodnutí do praxe.

Je zcela zřejmé, že zemědělec, zedník, koželuh i učitel a všichni ti, kteří nás mohou napadnout, určitě přispěli k výrobě boty. Výše uvedený argument lze však jednoduše vyvrátit upozorněním na skutečnost, že všechny tyto příspěvky byly v daném čase zaplacený. Nepotřebujeme žádnou matoucí matici vstupů a výstupů. Příspěvek každého k jakémukoli produktu je řádně změřen cenou, za niž byl daný příspěvek prodán dalšímu článku nekončného řetězu, zvaného výrobní proces. Veškerá hodnota je tvořena jednotlivci na základě vlastnictví výrobních faktorů a jejich mezní produktivity, přičemž jsou tito jednotlivci za své příspěvky v odpovídajícím poměru

good outcomes. Such behaviour, described by Rawls as rational, would reflect an almost morbid fear of any risk. For this and a large number of other reasons that space does not permit me to discuss, it is difficult to accept that a hypothetical contract establishing qualified equality of material welfare, could be willingly agreed by all if they were placed in a position of “fairness”.

Socialist Social Justice

In orthodox socialist theory, only labour creates value, hence any initial distribution in which capital earns a return is ipso facto an injustice to be redressed. Redistributions in favour of the working class qualify as acts of social justice. This doctrine rests on a theory of value that has, at best, only an antiquarian interest and does not warrant being discussed.

Two versions of what might be termed “neo-socialist” doctrine, however, seem to me worth being briefly considered. One of them starts from the indisputable fact that any valuable product, say a pair of shoes, is not produced by a single individual, say the shoemaker. Starting with the farmer who grew the food that fed the shoemaker, the mason who built the house where he lives, the tanner who prepared the leather he uses, the master who taught him to make shoes and the teacher who taught him the three Rs, and ending only with more remote persons on the edge of our horizon, all these countless people past and present have contributed something to the shoe. It would take a Leontiev matrix with many thousands of rows and columns to start giving some idea of how complex a product a simple shoe was, except that we would not have the knowledge to put actual numbers into the matrix.

Since individual contributions cannot be assessed and remain unknown, the distribution of the social product cannot be based on who contributed how much to it. The only solution is for society as a whole, speaking with the voice of its government, to decide what would be a socially just distribution, and proceed to put it into effect.

The common sense refutation of this argument is simply to point out that while it is obviously true that the farmer, the mason, the tanner and the teacher and everybody else one can think of, had to make contributions to the making of the shoe, all their contributions have been paid for at the time they were made. There is no need for any mind-boggling input-output matrix. Everybody's contribution to every product is duly measured by the prices at which each contribution is sold on to the next one in the endless chain that is the production process. All value is contributed by individuals in proportion to factor ownership and marginal factor productivity, and

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

ANTHONY DE JASAY: SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST POD DROBNOHLEDEM

odměnění. Každý zásah do těchto podílů ve jménu sociální spravedlnosti je zcela zřejmě a na první pohled nespravedlivý.

Jiná neosocialistická obrana sociální spravedlnosti odmítá samotnou představu, že za produkci finálních výrobků je zodpovědná produktivita faktoru a jednotlivci, jimž tyto faktory patří. Nikdo není za produkci odpovědný, a nikdo za ni tedy nemůže být odměněn. V nejlepším případě můžeme předpokládat, že samotní jednotlivci přispěli ke společenskému produktu pouze nepatrným dílem – dílem ne větším, než jaký jsou schopni vytvořit polynéští domorodci či jiní lidé z éry před nástupem současné civilizace. (Takto argumentoval Herbert Simon. Nebyla to však tato myšlenka, která mu vynesla Nobelovu cenu.) Vše ostatní musí být připsáno civilizaci.

Civilizace je jedinečná a nedělitelná externalita. Jednotlivci jí vděčí za veškerý, nebo alespoň skoro všechný blahobyť. Je to jakási mana, dar padající z nebes, a jednotlivci ji nemohou prohlašovat za svou, neboť se o ni nijak nezasloužili. Stejně jako v předchozím případě je potřeba, aby společnost jednající prostřednictvím své vlády rozhodla, kolik má každý z jednotlivců dostat. A to na základě své představy o tom, co je společensky spravedlivé.

Pokud říkáme, že civilizace je obří externalita zodpovědná za produkci veškerého hmotného bohatství, pak to myslíme jako metaforu, nikoli jako teorii.

I kdyby však někdo pro potřeby svých argumentů bral metaforu jako pravdivý obraz skutečnosti, pak by stačilo upozornit na to, že externalita nemůže produkovat žádný výstup. Činí tak pouze jednající jednotlivci za pomoci externality. Mezní produkt každého člověka bude zajisté vyšší, než by byl za nepřítomnosti externality. Avšak odebrat část takového produktu a rozdělit ho mezi ostatní není o nic spravedlivější, než by bylo zdaňovat nás s odůvodněním, že máme výhodu mírného klimatu, a dávat takto získané prostředky obyvatelům severního pólu či tropické džungle.

IV. NA ČÍ STRANĚ JE NESTRANNÝ POZOROVATEL?

Jak jsme již viděli, slib přerozdělovat od majetnějších k méně majetným pomáhá získávat hlasy potřebné v našem systému k dosažení a udržení přerozdělovací moci. Pravidlo opravňující k této činnosti zní, hrubě řečeno, že dva mohou rozhodovat za tři. Avšak pravidlo, jež vydává jednoho napospas jiným dvěma, zcela jasně a nestydatě porušuje jakékoli představy spravedlnosti. Myšlenka sociální spravedlnosti je nestoudným prostředkem k zakrytí této skutečnosti tvrzením, že černá je bílá.

they are rewarded for it in the same proportions. Interference with these equalities in the name of social justice is *prima facie* unjust.

Another neo-socialist apology for social justice dismisses the very idea of factor productivity and of individuals, as owners of factors, being responsible for producing total output. Nobody is responsible and nobody can take the credit for it. At best, individuals can be assumed to have contributed a tiny fraction of the social product, – a fraction no larger than what primitive Polynesian tribesmen or other pre-civilisation people are capable of producing. (This point was made by Herbert Simon, but it was not this that earned him his Nobel prize). All the rest must be ascribed to civilisation.

Civilisation is a single, indivisible externality. Individuals owe to it all or nearly all their wellbeing. It is manna, a gift falling from heaven, and individuals cannot claim it as their own, as if they had deserved it. As before, it is society acting through its government that must determine how much each individual should in fact get, and it will make this determination according to its judgment of what is socially just.

To say that civilisation is a giant externality responsible for the production of all material wealth, is to forge a metaphor, not to construct a theory.

However, if for argument's sake one took the metaphor as a true reflection of some reality, it would still remain the case that an externality produces no output. Individual action, facilitated by the externality, does. The individual's marginal product will no doubt be higher than it would be without the externality, but to take some of it away from him and give it to others is no more a matter of justice than it would be to tax us for the blessings of a temperate climate and give the money to the inhabitants of the North Pole and the tropical jungle.

IV. WHERE DOES THE IMPARTIAL SPECTATOR STAND?

The promise of redistribution from the better-off to the worse-off, as we have seen, gathers the votes needed in a vote-counting polity to obtain and hold the power to redistribute. The rule that authorizes this to be done is, to put it crudely, that two can decide for three. Yet a rule that delivers one to the other two very clearly and blatantly violates the precepts of justice. The idea of social justice is a truly audacious device meant to disguise this plain fact by declaring that black is white.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

ANTHONY DE JASAY: SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST POD DROBNOHLEDEM

Je možno vytvořit mnoho intelektuálních konstruktů k podpoření argumentu, že rozdělovací nespravedlnost je ve skutečnosti aktem sociální spravedlnosti. Každý jeden z nich ale můžeme vyvrátit právě tak snadno, jak snadné bylo stvořit ho. Z podstaty věci je nemožné postavit nezvratný „hodnotově neutrální“ argument definující sociální spravedlnost jako větev spravedlnosti.

Bez podpory logických argumentů se musí obhajoba sociální spravedlnosti vrátit k úsudku. Avšak neoddělitelná vlastnost každého úsudku – jeho subjektivita – se stává největším problémem tohoto přístupu. K jeho co největšímu omezení byl stvořen „nestranný pozorovatel“, který nemá žádný vlastní zájem na věci, již má posuzovat.

Utilitaristé 19. století vkládali v nestranného pozorovatele velkou důvěru a odvolávali se na jeho údajné svědectví, aby podpořili svá tvrzení v případech, kdy jsou srovnávány přírůstky užitku jedněch a ztráty druhých. Nestranný pozorovatel měl údajně rozhodnout, že dolar odebraný bohatému a darovaný chudému zvýší celkový užitek, neboť pro chudého má větší užitnou hodnotu. Jeho úsudek mohl vskutku být rozumným odhadem, jak by se cítil na místech bohatého a chudého. Ať už však tento pocit ukazoval cokoli, neřekl vůbec nic o spravedlnosti.

Před více než stoletím Adam Smith požadoval od svého „nestranného pozorovatele“, aby byl svědkem spravedlnosti, a nikoli užitku: „... brát mu, co je pro něj skutečně užitečné, jen proto, že to může být stejně nebo *více užitečné nám* ..., je tím, s čím se žádný nestranný pozorovatel nemůže ztotožnit.“³⁾

Pokud by byl v každém z nás skutečně ukryt nestranný pozorovatel, na jaké straně by asi v tomto případě stál? Je dost dobře možné, že by nebyl tak striktní jako jeho smithovský protějšek, a v souladu se současným míněním by také rád bral majetným a dával potřebným. Avšak jeho intelektuální poctivost by mu nedovolila „ztotožnit se“ s předstíráním, že brát jedněm a dávat druhým je aktem spravedlnosti.

Pražská jarní přednáška Liberálního institutu, Praha, 23. 6. 2005

³⁾ Smith, op. cit., část II, oddíl II, kapitola II., kurzíva doplněna.

Many intellectual cases can be constructed to support the argument that distributive injustice is, in fact, an act of doing social justice. Each and every such case is as easy to knock down as it was to put up. In the nature of the case, a conclusive, “value-free” argument to establish social justice as a branch of justice is an impossible undertaking.

Failing the support of logic, the case for social justice must fall back on judgment. Judgment is intrinsically subjective, and to overcome this intrinsic flaw as far as it can be done, recourse is had to the “impartial observer” who has no interest of his own in the matter he must judge.

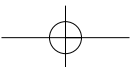
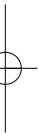
Nineteenth century utilitarians had great confidence in the impartial observer and cited his putative testimony to bolster their cause when the utility gains of some and the losses of others had to be compared. He was supposed to rule that a dollar taken from the well-to-do and given to the needy increased total utility because the latter had a greater use for it. His judgment may have been a quite reasonable account of how he would feel in the place of the well-to-do and the needy. Whatever that feeling signified, it had said strictly nothing about justice.

More than a century earlier, Adam Smith called his “impartial spectator” to bear witness to justice in sharp distinction from utility: “...to take from him what is of real use to him merely because it may be of equal or *of more use to us... is what no impartial spectator can go along with*”.³⁾

If there were a truly impartial spectator hidden inside each of us, where would he take his stand on this matter? It may well be that he would be less stern than his Smithian counterpart and, like most contemporary opinion, he, too, would like to take from the better-off and give it to the needy. But intellectual honesty could not, and would not, let him “go along with” the pretence that to take from one and give to the other is doing justice.

Liberalni Institut Prague Spring Lecture, Prague, 06/23/2005

³⁾ Smith, op.cit., Part II, Section II, Chapter II., my italics.

DANIEL J. MITCHELL

Daňová harmonizácia verzus konkurencia v Európskej únii

Tax Harmonization versus Competition in the European Union

Daniel J. Mitchell: hlavný expert na daňovú politiku a daňovú reformu Cato Institute. Publikuje vo *Wall Street Journal*, *New York Times*, *Investor's Business Daily* a *Washington Times*. Titul PhD. v ekonómii získal na George Mason University. Daniel Mitchell bol pred začatím práce v Cato Institute dlhoročným expertom v Heritage Foundation (vrátane obdobia, keď prednášal v rámci CEQLS v Bratislave) a predtým ekonómom senátora Boba Packwooda a finančného výboru v Senáte USA. V roku 1998 bol v transformačnom tíme Busha a Quayla a bol riaditeľom daňovej a rozpočtovej politiky pre Citizens for a Sound Economy.

Daniel J. Mitchell: chief expert on tax policy and tax reform at the Cato Institute. Mitchell's by-line can be found in such national publications as the *Wall Street Journal*, *New York Times*, *Investor's Business Daily* and *Washington Times*. Mitchell holds a Ph.D. in Economics from George Mason University. Prior to joining Cato Institute Mitchell was as an economist for the Heritage Foundation (incl. time his CEQLS lecture in Bratislava), Senator Bob Packwood and the Senate Finance Committee. He also served on the 1988 Bush/Quayle transition team and was Director of Tax and Budget Policy for Citizens for a Sound Economy.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

DANIEL J. MITCHELL: DAŇOVÁ HARMONIZÁCIA VERZUS KONKURENCIA V EURÓPSKEJ ÚNII

I. Úvod

Daňová konkurencia existuje vtedy, ak si ľudia môžu znížiť svoje daňové zaťaženie presunutím kapitálu a/alebo práce z oblastí s vysokými daňami do oblastí s nízkymi daňami. Táto migrácia trestá rozhodzovacie vlády a odmeňuje krajiny, ktoré znižujú daňové sadzby a realizujú daňové reformy, podporujúce ekonomický rast. Tak ako iné formy konkurencie aj fiskálna rivalita prináša pozitívne výsledky. Ľuďom zostáva viac z peňazí, ktoré zarobia a výkonnosť ekonomiky sa posilňuje vďaka nižšiemu zdaneniu práce, úspor a investícií. Mobilita kapitálu ovplyvňovaná daňovou konkurenciou tiež chráni pred zneužívaním moci zo strany vlády. Ľudia sa môžu lepšie brániť pred korupciou a chrániť svoje práva, ak vedia, že oni a/alebo ich kapitál sa môžu voľne pohybovať cez štátne hranice.

Predstava straty zdrojov z daňových príjmov však desí predstaviteľov vlád z krajín s vysokými daňami. Niet potom divu, že dôrazne odmietajú daňovú konkurenciu a radi by ju potlačili alebo zlikvidovali. Vlády žijúce z vysokých daní presadzujú cez medzinárodné organizácie ako Európska únia (EÚ) rôzne programy harmonizácie daní, ktoré by zabránili odlivu pracovných síl a kapitálu z území s vysokými daňami na územia s nízkymi daňami. Tieto návrhy sú v zásadnom rozpore s dobrou daňovou politikou. Daňová harmonizácia znamená vyššie sadzby daní a tiež diskriminačné a zhubné dvojité zdanenie príjmov, ktoré sa usporia a investujú.

Ľudia by mali mať možnosť profitovať z nižších daní vo svete. A Európska únia (EÚ) by nemala obmedzovať možnosti volby kapitálu a práce vytváraním kartelu v prospech štátov s vysokými daňami. Takýto „OPEC pre politikov“ by izoloval vlády od disciplíny konkurenčného tlaku. Z toho vyplývajúca degenerácia hospodárskej politiky by spomalila výkonnosť svetovej ekonomiky.

Tento problém je pre Slovensko zásadný. Stratégie voľného trhu ako rovná daň totiž pomohli Slovensku prilákať investície z iných krajín. Vytvárajú sa pracovné miesta a životná úroveň sa zvyšuje. Taký priaznivý vývoj vyjde navivoč, ak bruselskí byrokrati podmiňujú daňovú zvrchovanosť Slovenska.

II. ČO JE DAŇOVÁ HARMONIZÁCIA?

Daňová harmonizácia existuje tam, kde daňoví platitelia čelia podobným alebo rovnakým daňovým sadzbám bez ohľadu na to, či pracujú, sporia,

I. INTRODUCTION

Tax competition exists when people can reduce tax burdens by shifting capital and/or labor from high-tax jurisdictions to low-tax jurisdictions. This migration disciplines profligate governments and rewards nations that lower tax rates and engage in pro-growth tax reform. Like other forms of competition, fiscal rivalry generates positive results. People get to keep more of the money they earn, and economic performance is enhanced because of lower tax rates on work, saving, and investment. The capital mobility that defines tax competition also protects against government abuses. People can better guard against corruption and protect their human rights when they know that they and/or their capital can flee across national borders.

The thought of losing sources of tax revenue scares government officials from high-tax nations, who not surprisingly vociferously condemn tax competition and would like to see it reduced or eliminated. Working through international bureaucracies like the European Union (EU), high-tax governments are promoting various tax harmonization schemes to inhibit the flow of jobs and capital from high-tax jurisdictions to low-tax jurisdictions. These proposals are fundamentally inconsistent with good tax policy. Tax harmonization means higher tax rates, and it also means discriminatory and destructive double-taxation of income that is saved and invested.

People should be allowed to benefit from lower tax rates throughout the world. The EU should not limit the options of capital and labor by creating a cartel that benefits high-tax nations. An “OPEC for politicians” would insulate government officials from market discipline, and the resulting deterioration in economic policy would slow global economic performance.

This issue is critically important for Slovakia. Free market policies like the flat tax have helped Slovakia attract impressive amounts of investment from other nations. Jobs are being created, living standards are rising, and the future is bright. But these positive developments will be hamstrung if bureaucrats in Brussels succeed in undermining Slovakia’s fiscal sovereignty.

II. WHAT IS TAX HARMONIZATION?

Tax harmonization exists when taxpayers face similar or identical tax rates no matter when they work, save, shop, or invest. Harmonized tax rates

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

DANIEL J. MITCHELL: DAŇOVÁ HARMONIZÁCIA VERZUS KONKURENCIA V EURÓPSKEJ ÚNII

nakupujú alebo investujú. Harmonizované daňové sadzby likvidujú rozpočtovú konkurenciu rovnako, ako dohody o fixných cenách medzi benzínovými stanicami likvidujú konkurenciu v oblasti predaja benzínu. Daňová harmonizácia môže byť dosiahnutá dvoma rôznymi spôsobmi:

Explicitná daňová harmonizácia – dochádza k nej vtedy, keď sa zástupcovia krajín dohodnú, že stanovia minimálne alebo rovnaké daňové sadzby. Napríklad EÚ vyžaduje, aby jej členské krajiny uplatňovali minimálnu úroveň základnej sadzby DPH 15 %. EÚ harmonizovala aj spotrebné dane z palív, liehu a tabaku a pokračujú snahy o harmonizáciu daní z príjmov fyzických aj právnických osôb. Pri takejto priamej forme daňovej harmonizácie nedokážu daňoví platitelia profitovať z lepšej daňovej politiky v iných krajinách a vlády nie sú pod tlakom konkurenčnej disciplíny trhu.

Implicitná harmonizácia – k nej dochádza vtedy, keď vlády zdaňujú príjmy, ktoré ich občania zarobili v rámci iných daňových území. Napríklad Európska únia má „smernicu o zdaňovaní úspor“, ktorá údajne od vlád požaduje zber finančných informácií o investoroch so sídlom mimo krajiny a ich poskytovanie daňovým orgánom cudzích štátov. Tento systém „výmeny informácií“ smeruje do slepej uličky, lebo pracovné príležitosti a kapitál smerujú obvykle z krajín s vysokým zdanením do krajín s nízkym zdanením. Pri takejto nepriamej forme daňovej harmonizácie nedokážu daňoví platitelia profitovať z lepšej daňovej politiky v iných krajinách a vlády nie sú pod tlakom konkurenčnej disciplíny trhu.

Obe formy daňovej harmonizácie majú obdobne kontraproduktívne ekonomické dôsledky. V každom prípade je oslabovaná daňová konkurencia a vývoj smeruje k vysokým daňovým sadzbám. To bráni efektívnemu umiestňovaniu kapitálu a práce a tak spomaľuje celkovú výkonnosť ekonomiky.

III. INTELEKTUÁLNA DISKUSIA

Náprava v zdaňovaní kapitálových príjmov je najväčším argumentom za daňovú konkurenciu. Každá ekonomická teória – dokonca aj marxizmus – uznáva, že tvorba kapitálu je kľúčom k dlhodobému ekonomickému rastu, avšak politika triedneho nepriateľstva často viedla k veľmi vysokým sadzbám dane z príjmov, ktoré sa usporili a investovali. Daňová konkurencia vytvára tlak na zákonodarcov, aby znižovali nadmerné zdanenie príjmov, ktoré sa usporia a investujú. Príkladom toho je znižovanie sadzieb dane z príjmov právnických osôb a zdanenia kapitálových výnosov v mnohých európskych krajinách. To by sa takmer určite nepresadilo, ak by nebolo daňovej konkurencie.

eliminate fiscal competition, much as a price-fixing agreement among gas stations destroys competition for gasoline. Tax harmonization can be achieved two different ways:

Explicit tax harmonization occurs when nations agree to set minimum tax rates or decide to tax at the same rate. The European Union, for instance, requires that member nations impose a value-added tax (VAT) of at least 15 percent. The EU also has harmonized tax rates for fuel, alcohol, and tobacco, and there are ongoing efforts to harmonize the taxation of personal and corporate income tax rates. With this direct form of tax harmonization, taxpayers are unable to benefit from better tax policy in other nations and governments are insulated from market discipline.

Implicit harmonization occurs when governments tax the income their citizens earn in other jurisdictions. The European Union, for instance, has a “savings tax directive” that allegedly requires governments to collect financial information on nonresident investors and to share that information with tax collectors from foreign governments. This “information exchange” system tends to be a one-way street since jobs and capital generally flow from high-tax nations to low-tax nations. With this indirect form of tax harmonization, taxpayers are unable to benefit from better tax policy in other nations, and governments are insulated from market discipline.

Both forms of tax harmonization have similarly counterproductive economic consequences. In each case, tax competition is emasculated, encouraging higher tax rates. This hinders the efficient allocation of capital and labor, slowing overall economic performance.

III. THE INTELLECTUAL DEBATE

Fixing the tax treatment of capital income is a major argument for tax competition. Every economic theory – even Marxism – acknowledges that capital formation is the key to long-run growth, yet class-warfare politics often has led to very high effective tax rates on income that is saved and invested. Tax competition creates offsetting pressure, compelling lawmakers to reduce the over-taxation of income that is saved and invested. Examples of this include the widespread corporate tax rate reductions and capital gains tax rate reductions in many European nations – policies that almost surely would not have been enacted in the absence of fiscal competition.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

DANIEL J. MITCHELL: DAŇOVÁ HARMONIZÁCIA VERZUS KONKURENCIA V EURÓPSKEJ ÚNII

Zástancovia daňovej konkurencie majú aj ďalšie argumenty. Vychádzajú z prác ekonomickej školy „verejnej voľby“, ktorú preslávil laureát Nobelovej ceny James Buchanan, prezentujúci, že reálny svet inštitúcií má takisto vplyv na politické správanie. Z tejto perspektívy slúži daňová konkurencia ako cenný kontrolný mechanizmus voči schopnosti záujmových skupín poškodzovať ekonomiku vytváraním koalícií, ktoré často likvidačným daňovým zaťažením presadzujú svoje záujmy na úkor trhovej efektívnosti.

IV. VPLYV „REÁLNEHO SVETA“ NA DAŇOVÚ KONKURENCIU

Daňová konkurencia je žiaduca z mnohých dôvodov. Najdôležitejšie je to, že podporuje ekonomický rast tým, že podnecuje tvorcov politických programov, aby robili účelnú daňovú politiku. Naopak, harmonizácia daní je obvykle spojená s vyšším fiskálnym zaťažením. Vo všetkých svojich snahách a cieľoch zástancovia daňovej harmonizácie sledujú zastavenie tlaku na znižovanie daňových sadzieb, ktorý je spôsobený konkurenciou.

Dobрым príkladom je história dane z príjmov právnických osôb v EÚ. Už v rokoch 1962 a 1970 sa vyskytli oficiálne správy vyzývajúce k harmonizácii sústav zdaňovania príjmov právnických osôb. V roku 1975 sa Európska komisia snažila o minimálnu daň z príjmov právnických osôb na úrovni 45 %. Táto idea zlyhala rovnako ako podobná iniciatíva začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia, ktorá sa snažila o zavedenie tejto dane na minimálnej úrovni 30 %. Dnes je priemerná sadzba dane z príjmov právnických osôb v Európskej únii nižšia ako 30 %.

Aj postoj EÚ k Írsku podporuje názor, že harmonizácia daní je „jednosmerkou“ vymyslenou na to, aby daňové sadzby zostali vysoké. Ministri financií Európskej únie bezprecedentným spôsobom pred pár rokmi kritizovali Írsko pre jeho daňovú politiku – aj napriek tomu, že Írsko malo v tom čase v EÚ najvyšší rozpočtový prebytok, druhý najnižší verejný dlh, najväčší pokles zadlženia vlády, najnižšiu mieru prerozdelenia verejných výdavkov a celkovo najnižšie dane. Viacerí pozorovatelia mali pocit, že politici z iných krajín boli znepokojení, lebo írsky 12,5-percentná daň z príjmov právnických osôb vytvárala tlak na to, aby aj oni zaviedli podobné reformy. Je zaujímavé, že nijaká krajina nebola nikdy kritizovaná za to, že jej dane sú príliš vysoké.

Advocates of tax competition also have additional arguments. Based on the work of the “Public Choice” school of economics, made famous by Nobel Laureate James Buchanan, advocates also the real world effect of institutions on political behavior. From this perspective, tax competition serves as a valuable check on the ability of interest groups to damage an economy by creating coalitions that often through confiscatory tax burdens weaken the market’s efficiency.

IV. THE “REAL WORLD” EFFECT OF TAX COMPETITION

Tax competition is desirable for a number of reasons. Most important, it facilitates economic growth by encouraging policymakers to adopt sensible tax policy. Tax harmonization, by contrast, usually is associated with higher fiscal burdens. For all intents and purposes, advocates of tax harmonization are seeking to stop the downward pressure on tax rates caused by competition.

The history of corporate tax rates in the European Union is a good example. As early as 1962 and 1970, there were official reports calling for harmonization of corporate tax systems. In 1975, the European Commission sought a minimum corporate tax of 45 percent. This initiative failed, as did a similar effort in the early 1990s to require a minimum corporate tax rate of 30 percent. Today, the average corporate tax rate in the European Union is less than 30 percent.

The European Union’s treatment of Ireland also bolsters the view that tax harmonization is a one-way street designed to keep tax rates high. In an unprecedented move, European Union finance ministers voted several years ago to reprimand Ireland for its fiscal policy – even though Ireland at the time had the EU’s biggest budget surplus, the second lowest amount of debt, the greatest reduction in government debt, the lowest level of government spending and lowest total taxes. Most observers felt that politicians from other nations were upset that Ireland’s 12.5 percent corporate tax rate was putting pressure on them to implement similar reforms. Interestingly, there has never been a reprimand for a country because its taxes were too high.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

DANIEL J. MITCHELL: DAŇOVÁ HARMONIZÁCIA VERZUS KONKURENCIA V EURÓPSKEJ ÚNII

Prínos daňovej konkurencie je možné oceniť pri pohľade na zmenu daňovej politiky, ktorá nastala vo svete za uplynulých 25 rokov. Aby bolo jasné: daňová konkurencia by nemala byť vnímaná ako jediná okolnosť vedúca k nasledujúcim zmenám v daniach. V niektorých prípadoch nemusí byť dokonca ani ich hnacou silou. Ale daňová konkurencia každopádne podporila posun k daňovej politike, ktorá generuje viac ekonomického rastu a príležitostí. Možno pripomenúť tri skúsenosti z praxe: znižovanie daní za vlády Margaret Thatcherovej a Ronalda Reagana, znižovanie daní v Írsku a v strednej a východnej Európe.

V. PRÍKLADY ZNIŽOVANIA DANÍ V PRAXI

Írsky zázrak a zníženie daní z príjmov právnických osôb v Európe

Popri znížení sadzieb dane z príjmov fyzických osôb daňová konkurencia pomohla presadiť aj nižšie dane z príjmov právnických osôb. Reagane znížovanie daňových sadzieb si opäť zaslúži uznanie za naštartovanie tohto procesu. Sadzby dane z príjmov právnických osôb od roku 1986 drasticky klesli.

Najúžasnejší dôkaz toho ako daňová konkurencia vedie k dobrej daňovej politike ja azda „írsky zázrak“. Ani nie pred 20 rokmi bolo Írsko „chorým mužom Európy“ – prípad žobraka s dvojcifernou nezamestnanosťou a „málokrvnou“ ekonomikou. Táto slabá výkonnosť bola prinajmenšom čiastočne spôsobená obrovskou mierou zdanenia. Horná sadzba dane z príjmov fyzických osôb v roku 1984 bola 65 %, dane z kapitálových výnosov dosahovali maximum 60 % a dane z príjmov právnických osôb 50 %.

V osemdesiatych rokoch boli tieto sadzby mierne znížené, ale horné sadzby daní boli v roku 1991 ešte stále veľmi vysoké: 52 % z príjmov fyzických osôb, 50 % z kapitálových výnosov a 43 % z príjmov právnických osôb. Vtedy sa írski lídri rozhodli, že úspech nebude možný bez daňovej reformy. Počas nasledujúcich 10 rokov výrazne znížili sadzby daní, najmä v prípade kapitálových výnosov a príjmov právnických osôb. Dnes je sadzba dane z príjmov fyzických osôb 42 %, dane z kapitálových výnosov iba 20 % a dane z príjmov právnických osôb iba 12,5 %.

Takéto razantné „ponukovo orientované“ zníženie daňových sadzieb znamenalo obrovský prínos. Írsku ekonomika zažíva najrýchlejší ekonomický rast spomedzi všetkých vyspelých západných krajín, napríklad

The benefits of tax competition can be appreciated by looking at tax policy changes that have swept the world in the last 25 years. To be sure, tax competition should not be seen as the only factor leading to the following tax changes. In some case, it may not even be the driving force. But in each case, tax competition has encouraged the shift to tax policy that creates more growth and opportunity. It is possible to confirm it by reminding three examples of tax reductions in practice: the Thatcher/Reagan tax rate reductions, the Irish Miracle and tax reform in Central and Eastern Europe.

V. EXAMPLES OF TAX REDUCTION POLICIES IN PRACTICE

The Irish Miracle and corporate rate reduction in Europe

In addition to reductions in tax rates on personal income, tax competition has helped encourage lower tax rates on corporate income. The Reagan tax rate reductions once again deserve credit for starting the process, and the accompanying chart demonstrates that corporate tax rates have fallen dramatically since 1986.

But the Irish Miracle is perhaps the most impressive evidence of how tax competition advances good tax policy. Less than 20 years ago, Ireland was the “sick man of Europe” – an economic basket case with double-digit unemployment and an anemic economy. This weak performance was caused, at least in part, by an onerous tax burden. The top tax rate on personal income in 1984 was 65 percent, the capital gains taxes reached a maximum of 60 percent, and the corporate tax rate was 50 percent.

These rates were slightly reduced in the 1980s, but the top tax rates in 1991 were still very high – 52 percent on personal income, 50 percent on capital gains, and 43 percent on corporate income. This is when Irish leaders decided that tinkering with the tax code was not a recipe for success. Over the next 10 years, tax rates were slashed dramatically, especially on capital gains and corporate income. Today, the personal income tax rate is 42 percent, the capital gains tax rate is just 20 percent and the corporate income tax rate is only 12.5 percent.

These aggressive “supply-side” tax rate reductions have yielded enormous benefits. The Irish economy has experienced the strongest growth of all industrialized nations, expanding at an average of 7.7 percent

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

DANIEL J. MITCHELL: DAŇOVÁ HARMONIZÁCIA VERZUS KONKURENCIA V EURÓPSKEJ ÚNII

s priemerným ročným reálnym prírastkom 7,7 % počas deväťdesiatych rokov. Impozantný bol najmä koniec deväťdesiatych rokov, lebo Írsko malo ročný rast vyšší ako 9 %. V pozoruhodne krátkom čase sa z „choreho muža Európy“ stal „keltský tiger“. Nezamestnanosť výrazne klesla a zvýšili sa investície. Víťazom boli obyčajní Íri. Írsko, kedysi relatívne chudobná krajina, má dnes druhú najvyššiu životnú úroveň v Európskej únii. Profitovala z toho aj vláda. V polovici osemdesiatych rokov, keď bola sadzba dane z príjmov právnických osôb okolo 50 %, vyzbierala daňové príjmy sotva prekračujúce jedno percento HDP. Dnešná daň z príjmov právnických osôb 12,5 % však prináša vláde príjmy na úrovni takmer 4 % HDP.

Vďaka daňovej konkurencii má írské zníženie daňových sadzieb pozitívny vplyv na zvyšok Európy. Írsky zázrak motivoval ďalšie krajiny EÚ, aby výrazne znížili svoje daňové sadzby. Tieto nižšie daňové sadzby zlepšia výkonnosť hospodárstva a azda inšpirujú európskych tvorcov politiky, aby znížili aj sadzby iných daní.

***Znižovanie daní za vlády
Margaret Thatcherovej a Ronalda Reagana***

Margaret Thatcherová sa stala premiérkou Spojeného kráľovstva v roku 1979. Ronald Reagan bol zvolený za prezidenta Spojených štátov amerických v roku 1981. Obaja lídri zdedili stagnujúce ekonomiky, ktoré mali vážne problémy. Trhovo orientovanými reformami sa im však podarilo prispieť k zvýšeniu výkonnosti a vitality ekonomík Veľkej Británie a USA. Rozsiahle znížovanie daňových sadzieb bolo významnou súčasťou agendy Thatcherovej aj Reagana. Keď Margaret Thatcherová nastúpila do úradu, najvyššia sadzba dane z príjmov fyzických osôb bola 83 %. Znížila ju na 40 %. Keď bol inaugurovaný Reagan, najvyššia sadzba tejto dane v Spojených štátoch bola 70 %. Znížil ju na 28 %.

Tak Spojené kráľovstvo, ako aj Spojené štáty americké profitovali zo znižovania daní. Profitovali aj iné krajiny, lebo boli nútené znižovať svoje daňové sadzby. Tento posun k lepšej daňovej politike je proces, ktorý pokračuje dodnes. V globálnom posune k nižším daňovým sadzbám určite zohrala svoju rolu daňová konkurencia. A nižšie dane jednoznačne pomohli svetovej ekonomike k rýchlejšiemu ekonomickému rastu. Dokonca aj OECD, ktorá sotva sympatizuje s daňovou politikou zameranou na rast, odhadla, že ekonomiky rástli rýchlejšie o 0,5 % po každom 10-percentnom znížení marginálnych daňových sadzieb.

annually in the 1990s. The late 1990s were particularly impressive, as Ireland enjoyed annual growth rates in excess of 9 percent. In a remarkably short period of time, the “sick man of Europe” has become the “Celtic Tiger.” Unemployment has dropped dramatically and investment has boomed. The Irish people have been the big winners. Once a relatively poor nation, Ireland now enjoys the second highest standard of living in the European Union. Even the government has reaped benefits. In the mid-1980s, when the corporate income tax rate was up near 50 percent, it only raised revenue barely in excess of one percent of GDP. As seen in chart 4, however, today’s 12.5 percent corporate tax collects revenue totaling nearly 4 percent of GDP.

Thanks to tax competition, Ireland’s tax rate reductions have had a positive effect on the rest of Europe. The Irish Miracle has motivated other EU nations to significantly reduce their tax rates in recent years. These lower tax rates will improve economic performance and hopefully encourage European policymakers to make reductions in other tax rates as well.

The Thatcher/Reagan tax rate reductions

Margaret Thatcher became Prime Minister of the United Kingdom in 1979 and Ronald Reagan became President of the United States in 1981. Both leaders inherited weak economies but managed to restore growth and vitality with free market reforms. Sweeping tax rate reductions were a significant component of both the Thatcher and Reagan agendas. The top tax rate was 83 percent when Thatcher took office, and she reduced the top rate to 40 percent. The top tax rate economic in the United States was 70 percent when Reagan was inaugurated, and he lowered the top rate to 28 percent.

The United Kingdom and the United States both benefited from tax rate reductions, but other nations also profited because they were compelled to lower tax rates – and this shift to better tax policy is an ongoing process. The accompanying chart shows the sweeping tax rate reductions that have occurred since 1980.

Tax competition surely played a role in this global shift to lower tax rates. And lower tax rates unambiguously have helped the world economy grow faster. Even the OECD, which is hardly sympathetic to pro-growth tax policy, estimated that economies grow of 0.5 percent faster for every 10-percentage point reduction in marginal tax rates.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

DANIEL J. MITCHELL: DAŇOVÁ HARMONIZÁCIA VERZUS KONKURENCIA V EURÓPSKEJ ÚNII

Daňové reformy v strednej a východnej Európe

Jedným z najvýznamnejších počinov fiskálnej politiky vo svete bolo schválenie rovnej dane v krajinách bývalého sovietskeho bloku. Všetky tri pobaltské krajiny – Estónsko, Lotyšsko a Litva – schválili rovnú daň v deväťdesiatych rokoch. Daňová reforma v Pobaltí spustila skvelý kolo-toč daňovej konkurencie. Nasledovalo Rusko s 13-percentnou rovnou daňou, ktorá začala platiť v januári 2001. Ukrajina prijala 13-percentnú rovnú daň a Slovensko 19-percentnú rovnú daň. Dokonca aj Srbsko má variant rovnej dane.

Tieto režimy rovnej dane samy osebe nevyriešia všetky problémy v postkomunistických krajinách. Dnes však už existujú dôkazy o tom, že dobrá daňová politika má žiaduce účinky. Napríklad pobaltské krajiny sú najprosperujúcejšími štátmi, ktoré vznikli na území bývalého Sovietskeho zväzu. Rusko po nich ako prvé prijalo rovnú daň.

Dôkazy z Ruska, kde 13-percentná rovná daň spôsobila dramatické zmeny, sú tiež zaujímavé. Od prijatia rovnej dane sa ekonomická výkonnosť Ruska zvyšovala rýchlejšie ako americká a s prehľadom zdolala málokrvné prírastky ktorejkoľvek krajiny v Európe.

Popri rýchlejšom ekonomickom raste prispela ruská daňová reforma k zlepšenému výberu daní, čo museli uznať aj *New York Times*. Za posledných dva a pol roka príjem z daní očistený o infláciu vzrástol v Rusku približne o 60 %, čo dokazuje, že ľudia sú ochotní produkovať viac a platiť dane, ak je systém férovejší a daňové sadzby nízke.

VI. ZÁVER

Politika daňovej harmonizácie je zameraná na obmedzovanie toku pracovných síl a kapitálu z krajín s vysokými daňami do krajín s nízkymi daňami. Je to forma kartelu – čosi ako OPEC pre politikov. Stratégie, ktoré EÚ obhajuje, sú v rozpore s ekonomickou liberalizáciou a izolovali by vlády od konkurenčného tlaku.

A čo je ešte horšie, tieto stratégie by upreli ľuďom prínos z ekonomického rastu. Daňová harmonizácia je určená na ochranu daňových legislatív s vysokým sadzbami a rozsiahlym dvojitém zdaňovaním.

Tax reform in Central and Eastern Europe

One of the most amazing fiscal policy developments is the adoption of flat taxes in former Soviet Bloc nations. The three Baltic nations – Estonia, Lithuania, and Latvia – adopted flat tax systems in the 1990s. Tax reform in the Baltics triggered a virtuous cycle of tax competition. Russia followed with a 13 percent flat tax that took effect in January 2001. Ukraine just approved a 13 percent flat tax, and Slovakia is implementing a 19 percent flat tax. Even Serbia has a variant of a flat tax.

These flat tax regimes, by themselves, will not solve all the problems that exist in post-communist nations. But the evidence already shows that good tax policy is having a desirable impact. The Baltic nations, for instance, are the most prosperous of the nations that emerged from the former Soviet Union. The Russian Federation was the next to adopt a flat tax.

The evidence from Russia, where the 13 percent flat tax has produced dramatic results, is particularly striking. The Russian economy has expanded by about 10 percent since it adopted a flat tax. That may not sound like much, but it is rather noteworthy considering the slowdown in the global economy. The Russian economy certainly performed better than the United States, and easily outpaced the anemic growth rates elsewhere in Europe.

In addition to faster growth, Russia's tax reform has had a dramatic effect on tax compliance, something even the *New York Times* was forced to concede. Over the last two and one-half years, inflation-adjusted income tax revenue in Russia has grown by about 60 percent, demonstrating that people are willing to produce more and pay their taxes when the system is fair and tax rates are low.

VI. CONCLUSION

Tax harmonization policies are designed to hinder the flow of jobs and capital from high-tax nations to low-tax nations. This is a form of cartelization – akin to an OPEC for politicians. The policies being advocated by the EU are contrary to economic liberalization, and they would insulate government from the discipline of market pressure.

More importantly, these policies would deny people the benefits of economic growth. Tax harmonization is designed to protect jurisdictions with high tax rates and pervasive double-taxation. Tax competition,

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

DANIEL J. MITCHELL: DAŇOVÁ HARMONIZÁCIA VERZUS KONKURENCIA V EURÓPSKEJ ÚNII

Naopak, daňová konkurencia tlačí zákonodarcov do správnych rozhodnutí – tých, ktoré znižujú daňové sadzby a dvojité zdanenie. Zakladateľ ekonómie ako vedy Adam Smith už pred viac než 200 rokmi správne poznamenal, že:

„zásahy do súkromných vecí každého človeka a také zásahy, ktoré majú viesť k ich zdaneniu, smerujú k likvidácii jeho majetku a boli by zdrojom takeého trvalého a nekonečného ponížovania, aké by nikto nezniesol... Vlastník kapitálu je občanom a nie je nevyhnutne pripútaný k akejkoľvek konkrétnej krajine. Bol by schopný opustiť krajinu, v ktorej bol vystavený ponížujúcim zásahom, aby bol podrobený daňovému bremenu, a svoj kapitál by previezol do niektorej inej krajiny, kde by buď mohol viesť svoj podnik, alebo si ľahšie užívať svoj majetok. Vývozom svojho kapitálu by mohol prispieť ku koncu akéhokoľvek priemyslu, ktorý tento kapitál držal v krajine, ktorú opustil. Kapitál kultivuje krajinu; kapitál priťahuje prácu. Daň, ktorá by viedla k odlivu kapitálu z akejkoľvek konkrétnej krajiny, by rovnako dobre spôsobila vyschnutie každého zdroja príjmov – tak panovníka, ako aj celej spoločnosti. Nielen zisky z kapitálu, ale aj z prenájmu pôdy a mzdy za prácu by jeho vývozom viac alebo menej, ale nevyhnutne klesali.“¹⁾

Prednáška v rámci CEQLS, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, Bratislava, 17. 10. 2005

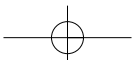
¹⁾ Smith, Adam: *Pojednanie o podstate a pôvode bohatstva národov*, 1776.

by contrast, pushes lawmakers to make the right decisions – choices that will lower tax rates and reduce double-taxation. The Founding Father of Economics, Adam Smith, correctly noted more than 200 years ago that:

“An inquisition into every man’s private circumstances, and an inquisition which, in order to accommodate the tax to them, watched over all the fluctuations of his fortunes, would be a source of such continual and endless vexation as no people could support.... The proprietor of stock is properly a citizen of the world, and is not necessarily attached to any particular country. He would be apt to abandon the country in which he was exposed to a vexatious inquisition, in order to be assessed to a burdensome tax, and would remove his stock to some other country where he could either carry on his business, or enjoy his fortune more at his ease. By removing his stock he would put an end to all the industry which it had maintained in the country which he left. Stock cultivates land; stock employs labour. A tax which tended to drive away stock from any particular country would so far tend to dry up every source of revenue both to the sovereign and to the society. Not only the profits of stock, but the rent of land and the wages of labour would necessarily be more or less diminished by its removal.”¹⁾

Lecture within CEQLS, Conservative Institute of M. R. Štefánik,
Bratislava, 10/17/2005

¹⁾ Smith, Adam: *An Inquiry into the Nature & Causes of the Wealth of Nations*, 1776

WILLIAM A. NISKANEN

Alternatívy politickej a ekonomickej budúcnosti Európy

Alternative Political and Economic Futures for Europe

William A. Niskanen: riaditeľ Cato Institute od roku 1995. Pôsobil napríklad ako predseda výboru ekonomických poradcov prezidenta Ronalda Reagana. Bol tiež riaditeľom pre ekonomické záležitosti spoločnosti Ford Motors a profesorom ekonómie na Univerzite v Berkeley a Los Angeles. Je autorom mnohých teoretických diel, predovšetkým o spravovaní spoločnosti, úlohe vlády v spoločnosti, o obrane, rozpočtovej politike, reguláciách, sociálnom zabezpečení, daniach a obchode. Jeho najznámejšie práce o byrokracii *Bureaucracy and Representative Government* z roku 1971 a *Bureaucracy and Public Economics* z roku 1994 patria medzi popredné diela ekonomickej teórie v tejto oblasti. Medzi ďalšie známe diela Williama A. Niskanena patria *Autocratic, Democratic, and Optimal Government* a *After Enron: the Lessons for Public Policy*. Niskanen je držiteľom titulu B. A. z Harvard University a PhD. z ekonómie na University of Chicago. Na univerzite v Chicagu získal ocenenie za celoživotnú prácu.

William A. Niskanen: chairman of the Cato Institute since 1985, following service as a member and acting chairman of President Reagan's Council of Economic Advisers. He has also served as director of economics at the Ford Motor Company and as professor of economics at the University of California at Berkeley and Los Angeles. Niskanen has written on many public policy issues including corporate governance, defense, federal budget policy, regulation, social security, taxes, and trade. Niskanen's 1971 book *Bureaucracy and Representative Government* is considered a classic, and his 1994 book *Bureaucracy and Public Economics* puts forward the first formal economic theory of the behavior of bureaucracies. His most recent book is *After Enron: the Lessons for Public Policy*. Niskanen holds a B. A. from Harvard and a Ph.D. in economics from the University of Chicago. The University of Chicago recently honored him with a lifetime professional service award.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

I. Úvod

Zamietnutie navrhutej ústavy EÚ voličmi vo Francúzsku a Holandsku je príležitosťou na to, aby sme sa v širších súvislostiach zamysleli nad alternatívami politickej a ekonomickej budúcnosti Európy. Je dôležité prehodnotiť najvýznamnejšie súčasné európske politické a ekonomické inštitúcie, ako aj alternatívne kroky smerujúce k ďalšej európskej integrácii. Súčasnú inštitúciu boli zväčša vytvorené za iných podmienok a skúsenosť svedčí o tom, že v súčasnosti, ako aj s ohľadom na podmienky očakávané v budúcnosti už neslúžia ľuďom v Európe najlepšie. Hlavné alternatívy politickej a ekonomickej budúcnosti Európy sú: nacionalizmus v zmysle nezávislých národných štátov, selektívna funkčná integrácia, spoločenstvo európskych štátov a európsky štát. Zameriam sa na okolnosti, ktoré treba zväziť pri voľbe niektorej z týchto alternatív. Prezident Českej republiky Václav Klaus poskytol azda najvýstižnejšie usmernenie, ako by Európania mali urobiť túto voľbu:

„Najskôr si vyjasníme, akú Európu chceme. Musíme zrozumiteľne opísať, ako by mala Európa v budúcnosti vyzerat' a aké náklady a prínosy by rôzne riešenia zahŕňali. Nesmieme sa uzavrieť do seba. Nesmieme sa brániť spontánnej integrácii alebo globalizačným procesom. Nákladná, slobodu obmedzujúca uniformita, harmonizácia a centralizácia by však nemali byť jej súčasťou. Nemala by ňou byť ani povinná „európska“ ideológia, lebo trh ideí musí zostať otvorený pre budúci politický vývoj v pravo-ľavom spektre jednotlivých európskych krajín.“¹⁾

II. NACIONALIZMUS V ZMYSLE NEZÁVISLÝCH NÁRODNÝCH ŠTÁTOV²⁾

Európania z pochopiteľných dôvodov nedôverujú nacionalizmu, lebo konflikty medzi národnými štátmi pričasto robili z Európy krvavé bojisko. A tak boli prvé selektívne opatrenia európskej integrácie po II. svetovej vojne zamerané predovšetkým na potlačenie možnosti ďalšieho holokaustu. Pojem

¹⁾ Klaus, Václav: „Why Europe must reject centralization“, *Financial Times*, 30. august 2005.

²⁾ Názov podčasti je oproti originálu rozšírený kvôli väčšej zrozumiteľnosti pre slovenského a českého čitateľa [pozn. ed.].

I. INTRODUCTION

Defeat of the proposed constitution for the European Union by voters in France and in the Netherlands opens an opportunity to reflect on a broader range of alternative political and economic futures for Europe. It is important to reconsider the major current European political and economic institutions as well as alternative steps toward further European integration. For the major current institutions were created under different conditions, and the experience to date suggest that they may not best serve the peoples of Europe under current and expected future conditions. The major alternative political and economic futures for Europe are nationalism, selective functional integration, an association of European states, and a European state. My remarks today address the considerations that bear on the choice among these alternatives. Vaclav Klaus, the president of the Czech Republic, may have provided the best general guidance on how Europeans should make this choice:

“We must first make clear what kind of Europe we want. Using understandable language, we have to say what the future Europe should look like and what costs and benefits such a solutions would have. It must not be about turning in on ourselves. It must not be about hindering spontaneous integration or globalization processes. No costly, freedom-constraining uniformity, harmonization, and centralization should be part of it, nor any obligatory “European” ideology (because the market for ideas must remain open for future political developments on the left-right spectrum of individual European countries).”¹⁾

II. NATIONALISM

For understandable reasons, Europeans have become wary of nationalism because, for too long, conflicts among national states made Europe a field of blood. And the first selective measures of European integration after World War II were primarily designed to reduce the prospect of another such holocaust. I will use the term nationalism merely to describe a system of independent national states.

¹⁾ Klaus, Václav: “Why Europe must reject centralization”, *Financial Times*, 30 August 2005.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

nacionalizmus použijem výhradne na opísanie systému nezávislých národných štátov. Európanom nemusím pripomínať riziká, ktoré sú súčasťou takehoto systému. Zároveň je však potrebné vnímať dôvody, pre ktoré boli národné štáty základnými stavebnými kameňmi väčšiny politických systémov.

Po prvé, politická lojalita väčšiny ľudí patrí štátu ako oblasti, ktorá má spoločný jazyk, kultúru a dejiny. Nemali by na to zabúdať napríklad tí, čo si želajú a očakávajú, že vznikom európskeho štátu by sa vytvorila európska politická identita. Alebo podobne – že vytvorením nového irackého štátu by sa vytvorila iracká politická identita. Rozpad Sovietskeho zväzu je iba jedným z mnohých príkladov krehkosti štátov bez spoločného jazyka, kultúry a dejín.

Po druhé, medzi službami poskytovanými vládou existuje len veľmi málo takých, pre ktoré existujú príklady významných „úspor z rozsahu“. Neexistuje významný vzťah medzi výškou hrubého domáceho produktu (HDP) na obyvateľa a rozlohou a počtom obyvateľov krajiny. Napríklad národný príjem na obyvateľa v Luxembursku, Singapure a Švajčiarsku je približne rovnaký ako v USA a oveľa vyšší než v niektorých veľkých štátoch ako Čína, India a Rusko. Pri poskytovaní takých vládnych služieb ako vzdelávanie, súdy, polícia, zdravotníctvo a doprava neexistujú výrazné úspory z rozsahu.

Po tretie, platí, že k úsporám z rozsahu do určitej miery dochádza iba pri nasledovných službách vlády: obrana, environmentálna politika, obchodná politika, menová politika a vedecký výskum. Tieto úspory však obvykle možno dosiahnuť dobrovoľným zoskupením národných štátov, bez problémov, ktoré súvisia s vytváraním a udržiavaním širšieho viacnárodného štátu.

Navrhujem, aby Európania brali nacionalizmus – čím myslím skupinu nezávislých národných štátov, ktoré sú otvorené procesu selektívnej a dobrovoľnej integrácie – ako dôležitú alternatívu „nákladnej, slobodu obmedzujúcej uniformity“ európskeho štátu.

III. SELEKTÍVNA FUNKČNÁ INTEGRÁCIA

Ako je uvedené vyššie, existuje málo vládnych služieb, ktoré prinášajú vo významnej miere úspory z rozsahu. Navyše, pre každú z nich existuje konkrétne inštitucionálne usporiadanie medzi väčšinou európskych štátov, hoci zoznam členských štátov sa mierne líši v jednotlivých prípadoch. Avšak niektoré zmeny v týchto existujúcich usporiadaniach by sa tiež mali zväziť ako súčasť procesu voľby politickej a ekonomickej budúcnosti Európy.

I need not remind you of the potential dangers that are inherent in such a system. At the same time, however, it is important to understand the reasons why national states have been the basic building blocks of most political orders.

First, the political loyalty of most people is to the state of an area with a common language, culture, and history. One should not dismiss this condition based on wishful thinking, for example, that the creation of a European state would create a European political identity. Or, similarly, that the creation of a new Iraqi state would create an Iraqi political identity. The breakup of the Soviet Union is only one of many examples of the fragility of states without a common language, culture, and history.

Second, there are very few government services for which there are any significant economies of scale. There is no significant relation between per capita income and the area and population of a state. The per capita incomes of Luxembourg, Singapore, and Switzerland, for example, are about the same as that in the United States and far higher than in the much larger states of China, India, and Russia. Specifically, there are no significant economies of scale in the provision of such major domestic government services as education, the courts and police, public health, and transportation.

Third, the only major government services for which there are significant economies of scale over some range are defense, environmental policy, trade policy, monetary policy, and scientific research. These economies, however, can usually be realized by voluntary alliances among national states without the problems of creating and maintaining a broader multi-national state.

In summary, I suggest, Europeans should take nationalism – by which I mean a set of independent national states open to selective voluntary integration processes – as a serious alternative to the “costly, freedom-constraining uniformity” of a European state.

III. SELECTIVE FUNCTIONAL INTEGRATION

As mentioned above, there are only a few government services for which there are significant economies of scale over some range. Moreover, in each of these cases, there is already a specific institutional arrangement among most of the European states, although the list of member states differs somewhat among these arrangements. But some changes in these existing arrangements should also be considered as part of the process of choosing a political and economic future for Europe.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

Poľnohospodárstvo

Príkladom spoločnej funkcie EÚ, ktorá však neslúži žiadnemu spoločnému účelu, je spoločná poľnohospodárska politika. Neexistuje nijaký dôvod na koordináciu poľnohospodárskej politiky jednotlivých vlád a pri jej poskytovaní sú žiadne úspory z rozsahu. Švajčiarska vláda spôsobuje svojou vlastnou poľnohospodárskou politikou dosť škody aj bez toho, aby krajina bola členom EÚ. Ďalším rizikom spoločnej poľnohospodárskej politiky je to, že môže zmať vyhladky na úspech kola viacstranných rokovaní o obchode, ktoré sa začali v Doha. Mnohé chudobnejšie krajiny sveta totiž budú mať pramálo dôvodov na voľné prijímanie exportu a investícií z priemyselne vyspelých krajín, ak nám nebudú môcť predávať svoje poľnohospodárske produkty. Výdavky na spoločnú poľnohospodársku politiku v súčasnosti tvoria približne polovicu rozpočtu EÚ. Prvým krokom k tomu, aby sa z Únie stal významný „regionálny“ hráč,³⁾ by bolo odbúranie spoločnej poľnohospodárskej politiky, možno výmenou za zvýšenie výdavkov na tie služby, pri ktorých je možné dosiahnuť významné úspory z rozsahu.

Obrana

Prípad tradičnej obrannej aliancie vychádza z geometrie: náklady na obranu rastú s obvodom plochy, ktorá má byť bránená. Počet bránených osôb rastie s rozlohou plochy, ktorá má byť bránená. A pomer obvodu k ploche klesá s rozlohou tejto plochy (napríklad štvorec má pomer obvodu k rozlohe rovný štyrom, delené dĺžkou každej strany). Takže náklady na obranu prepočítané na jednu osobu klesajú s počtom ľudí nachádzajúcich sa na bránenom území.

V tomto zmysle bola Severoatlantická aliancia (NATO) tradičnou alianciou organizovanou na obranu západnej Európy pred Sovietskimi ovládanou Varšavskou zmluvou. Dnes, po rozpade Sovietskeho zväzu a Varšavskej zmluvy a po prijatí ďalších ôsmich členov, sa NATO ťažšie definuje. Ďalšou významnou zmenou je to, že vlády členských krajín sa čoraz viac obávajú vojenských alebo teroristických hrozieb zo strany nečlenských krajín. Popri všetkých týchto zmenách nedošlo k zmene charty NATO.

Článok V. zaväzuje každú členskú krajinu reagovať na útok na hoci ktorú členskú krajinu. To pravdepodobne zvyšuje riziko vojny medzi NATO

³⁾ Myslí sa „regionálny“ hráč z globálneho pohľadu [pozn. ed.].

Agriculture

One common function of the European Union, however, serves no common purpose: the common agricultural policy. There is no reason to coordinate agricultural policies across governments and no economies of scale in providing this function. The Swiss government manages to do enough mischief with its own agricultural policy without being a member of the European Union. One other cost of this common agricultural policy is that it may destroy the prospect for success of the Doha round of multi-lateral trade negotiations, since many of the poorer nations of the world have little reason to accept the exports and investments by the industrial countries if they cannot sell us their agricultural products. The common agricultural policy now costs about one-half of the European Union budget. The first step toward making the European Union a serious regional government would be to eliminate the common agricultural policy, maybe in exchange for increasing expenditures for those functions for which there are significant economies of scale.

Defense

The case for a traditional defense alliance is based on geometry: The cost of defense increases with the perimeter of the defended area. The number of people defended increases with the size of the defended area. And the ratio of the perimeter to the area declines with the size of the area (for a square, for example, the ratio of the perimeter to the area is equal to four divided by the length of each side). So the cost of defense per person declines with the number of people in the defended area.

In that sense, the North Atlantic Treaty Organization (NATO) was a traditional alliance, organized to defend Western Europe against the Soviet-dominated Warsaw Pact. It is now much less clear how to describe NATO, following the breakup of the Soviet Union and the Warsaw Pact and the addition of eight other NATO member governments. The other major change is the increasing shared concern of member governments about military or terrorist threats against non-member governments. For all of these changes, there has been no change in the NATO charter.

Article V obligates every member government to respond to an attack on any NATO country. This probably increases the risk of a NATO war with Russia, now that the three Baltic countries on the Russian border are now NATO members. Each of these countries includes a substantial number of

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

a Ruskom, keďže teraz sú členmi NATO aj tri pobaltské krajiny hraničiace s Ruskom. V každej z týchto krajín žije významný počet etnických Rusov a spor s Ruskom o ich postavenie alebo menšie pohraničné spory zvyšujú riziko vojny s Ruskom pre otázky, ktoré nie sú predmetom spoločných obáv ostatných vlád členských štátov. Tieto tri pobaltské krajiny zjavne znamenajú pre NATO viac záväzkov ako prínosov. To je pravdepodobne aj prípad Ukrajiny.

NATO tiež uplatňuje implicitné vágne pravidlo „konsenzu“ pri schvaľovaní vojenských operácií mimo územia jeho členov. To sa niekedy interpretovalo tak, že ak bude ktorákoľvek vláda členskej krajiny – dnes už napríklad aj Slovensko – dôrazne proti vojenským operáciám NATO mimo územia členských štátov, môže túto operáciu vetovať. Aj keď zvyčajne sa to vysvetľovalo tak, že účasť vlády ktoréhokoľvek členského štátu na takých vojenských operáciách ako v Afganistane závisí iba od súhlasu tejto vlády.

Myslím si, že zachovanie životaschopnosti NATO v situácii, ktorá je dnes veľmi odlišná od okolností, ktoré viedli k vzniku NATO, bude závisieť od zmeny tak článku V., ako aj pravidla konsenzu. Navrhujem, aby schválenie reakcie NATO na útok na členskú krajinu alebo na vojenskú operáciu mimo územia členských krajín podliehalo rovnakému pravidlu duálnej väčšiny: schválenie akéhokoľvek typu vojenskej reakcie NATO by si vyžadovalo súhlas vlád štyroch zo šiestich najväčších členských krajín a dvoch tretín všetkých ostatných vlád členských krajín. Súhlas vyjadrený podľa tohto pravidla by potom zaväzoval vlády všetkých členských krajín. To by chránilo NATO pred povinnosťou brániť akúkoľvek členskú krajinu bez súhlasu väčšiny vlád malých aj veľkých členských krajín. Tiež by to chránilo NATO pred možnosťou jednej alebo zopár vlád členských krajín vetovať operácie NATO mimo územia členských štátov. Ak by nedošlo k takejto alebo podobnej zmene v schvaľovacích pravidlách, tak by som podporoval vystúpenie USA z NATO a nechal by som Európanov, aby si zvolili takú obrannú alianciu, ktorá najlepšie slúži ich záujmom.

Environmentálna politika

Mnohé environmentálne vplyvy často nerešpektujú štátne hranice. Preto by nejaké regionálne spoločenstvo alebo vlády mali stanoviť spoločné normy pre všetky oblasti životného prostredia, ktoré majú významný cezhraničný dosah. V tomto prípade by viacúčelová aliancia alebo vláda bola pravdepodobne lepšia než dobrovoľné environmentálne zoskupenie. Je totiž nutné zahrnúť aj krajiny, ktoré sú zdrojom znečistenia, a ktoré by sa inak nemuseli pripojiť k dobrovoľnej environmentálnej aliancii.

ethnic Russians, and a dispute with Russia over their treatment or a minor border issue increases the risk of a major war with Russia over issues that are not of general concern to the other member governments; the three Baltic countries clearly add more liabilities than assets to NATO. That is probably also the case with respect to the Ukraine.

NATO has also long had a vague implicit “consensus” rule for approving out-of-area military operations. This has sometimes been interpreted as meaning that any member government – now including, for example, Slovakia -- that is strongly opposed to an out-of-area NATO military operation may veto this operation, although this rule has generally been interpreted as meaning that the participation of any member government, in such military operations as in Afghanistan, is dependent only on the approval of that government.

The continuing viability of NATO under conditions that are now very different from those when NATO was established, I suggest, will be dependent on changing both Article V and the consensus rule. My suggestion is that approval of a NATO response to an attack on a member country or an out-of-area military operation be subject to the same dual super-majority rule: Approval of either type of NATO military response would require the approval of four of the six governments of the largest member countries and two-thirds of all other member governments; approval by this rule would then bind all member governments. This would protect NATO against an obligation to defend any member country without the approval of most of the large and smaller member governments. This would also protect NATO from the ability of one or a few member governments to veto a NATO out-of-area military operation. In the absence of this or a similar change in the approval rules, I would personally endorse the withdrawal of the U.S. Government from NATO and to let the Europeans choose the defense alliance that best serves their interests.

Environmental Policy

Many environmental effects, of course, have little respect for national borders. For that reason, some regional alliance or government should set common standards for all environmental conditions that have significant cross-border effects. In this case, a multifunction alliance or government would probably be better than a voluntary environmental alliance, because it is important to include upwind and upstream countries that may not otherwise join a voluntary environmental alliance.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

EÚ už má komplikovaný systém environmentálnych predpisov dvoch typov: nariadenie je záväzné pre všetky strany a platí priamo bez akýchkoľvek ďalších krokov národných vlád. Naopak, smernica je záväzná pre členské štáty pokiaľ ide o výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, ale necháva im na výber formu a metódu, ktorú prijmú, aby realizovali ciele EÚ v rámci ich vnútorného právneho poriadku. Toto je primeraný rámec pre environmentálne normatívy, skrýva však v sebe dve výzvy: európske environmentálne predpisy by mali v čo najväčšej miere uvádzať ciele, ale nie prostriedky. Je dôležité obmedziť takéto predpisy na tie oblasti životného prostredia, ktoré majú významný cezhraničný dosah, pričom v kompetencii národných vlád by sa ponechali také otázky ako normy pre pitnú vodu, pravidlá hospodárenia v lesoch a podobne.

Obchodná politika

Väčšia oblasť, ktorá sa riadi spoločnými pravidlami obchodu, vytvára úspory z rozsahu, a to z dôvodu, ktorý ako prvý uviedol Adam Smith, že: „potenciálna delba práce je závislá od veľkosti trhu“. Z tohto dôvodu bolo pôvodnou a najhodnotnejšou službou EÚ určenie pravidiel pre veľkú regionálnu colnú úniu bez vnútorných obmedzení pohybu tovarov, služieb, práce a kapitálu. Tieto pravidlá sa navyše rozšírili aj na štyri nečlenské krajiny.

Napriek tomu čelí obchodná zóna EÚ dvom veľkým problémom:

Jeden problém je spoločný pre všetky bilaterálne alebo regionálne dohody o voľnom obchode, ktoré sa vzťahujú buď na viacstrannú dohodu, alebo na jednostranné zníženie colných bariér: tieto dohody spôsobujú preferovanie najefektívnejšieho producenta regiónu pred najefektívnejším producentom na svete, čo zodpovedá spoločnému vonkajšiemu clu. Tento účinok ako prvý zistil Jacob Viner v roku 1950.⁴⁾ Preto akákoľvek bilaterálna alebo regionálna dohoda o voľnom obchode zahŕňa kompromis medzi mierou expanzie obchodu a presmerovaním obchodu, pričom ich pomer závisí od výšky cla a od toho, či súčasťou dohody je aj najefektívnejší výrobca na svete. Z tohto dôvodu rozhodnutie vlády USA rozširovať bilaterálne dohody o voľnom obchode nie je ekonomicky odôvodnené, lebo tieto dohody pravdepodobne spôsobia skôr presmerovanie obchodu než jeho expanziu.

⁴⁾ Viner, Jacob: *The Customs Union Issue*, 1950.

The European Union already has a complex system of environmental regulation of two forms: A regulation is binding on all parties and is directly applicable without any further action by the national governments. A directive, in contrast, is binding on the member states as to the result to be achieved but leaves them the choice of the form and method they adopt to realize the EU objectives within the framework of their internal legal order. This is an adequate framework for environmental regulation but presents two challenges: As much as possible, European environmental regulations should specify goals but not means. And, it is very important to limit such regulation to environmental conditions with significant cross-border effects, leaving such issues as drinking water standards, forest management rules, etc. to the national governments.

Trade Policy

A larger area subject to common rules of trade generates economies of scale for a reason first recognized by Adam Smith: “the potential division of labor is dependent on the extent of the market”. For this reason, the original and most valuable government service by the European Union has been to set the rules for a large regional customs union with no internal constraints on the movement of goods, services, labor, and capital; moreover, these rules have been extended to four nonmember countries.

For all of that, there are two major problems of the European Union trade area:

One problem is common to any bilateral or regional free trade agreement, relative to either a multilateral agreement or a unilateral reduction of trade barriers: they create a preference for the most efficient producer in the region relative to the most efficient producer in the world that is equal to the common external tariff, an effect first recognized by Jacob Viner in 1950.²⁾ For this reason, any bilateral or regional free trade agreement involves a trade-off between trade expansion and trade diversion, where the amount of trade expansion relative to trade diversion is dependent on the size of the external tariff and whether the most efficient producer in the world is included in the agreement. For this reason, the proliferation of bilateral free trade agreements by the United States Government makes no economic sense because they are likely to create much more trade diversion than trade expansion.

²⁾ Viner, Jacob: *The Customs Union Issue*, 1950.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

Hlavným špecifickým problémom EÚ však je, že pre vládu je ťažké pripojiť sa k tejto oblasti bez znášania zodpovedajúcej časti nákladov spojených so všetkými činnosťami EÚ. Napríklad Severoamerická zóna voľného obchodu (NAFTA) má približne rovnaký celkový HDP ako EÚ, ale funguje bez problémov iba s niekoľkými výbormi na urovnávanie sporov – žiadny rozpočet, žiadna byrokracia a žiadny Brusel! Napriek tomu si väčšina vlád, ktoré boli v Európskej zóne voľného obchodu (EFTA), zvolila pripojenie k EÚ, čo podľa mňa nemohlo byť v ich záujme. Keby som bol zástupcom niektorej európskej krajiny, tak jednou z mojich priorít by bolo obnovenie alebo zachovanie takého členstva v Európskej zóne voľného obchodu, ktoré si nevyžaduje členstvo v EÚ.

Menová politika

Úspory z rozsahu vyplývajúce z pristúpenia krajiny k spoločnej mene spočívajú v znížení transakčných nákladov pri obchodovaní s touto krajinou. Avšak tieto úspory sú v konečnom dôsledku obmedzené zvýšenou pravdepodobnosťou veľkého asymetrického šoku, ktorého náklady sú podstatne vyššie, keď neexistuje pružný výmenný kurz. Primárny problém Európskej menovej únie (EMÚ) je ten, že nemá žiaden z atribútov dobre fungujúcej menovej únie:

- ekonomiky a hospodárske politiky krajín EMÚ sú príliš rôznorodé na to, aby nepodliehali veľkému asymetrickému šoku,
- medzi krajinami EMÚ je veľmi nízka mobilita pracovnej sily,
- medzi krajinami EMÚ je veľmi nízka miera fiskálneho prerozdelenia, ktorá vplýva na zmeny v príslušných mierach nezamestnanosti.

Tieto skutočnosti by však nemali prekvapovať. USA nemali dobre fungujúcu spoločnú menu 150 rokov – až pokým v tridsiatych rokoch minulého storočia nevzniklo federálne poistenie v nezamestnanosti a dopyt po pracovnej sile počas II. svetovej vojny neprelomil bariéry pohybu pracovnej sily z juhu na sever.

Potenciálne problémy EMÚ možno najlepšie ilustrovať na kolapse európskeho mechanizmu výmenných kurzov (ERM) v septembri 1992. Vtedy bolo najväčším asymetrickým šokom opätovné zjednotenie Nemecka, ktoré presmerovalo čistý vývoz kapitálu zo západného Nemecka do východného Nemecka na jeho obnovu. V dôsledku toho meny všetkých periférnych krajín EÚ od Fínska po Grécko značne devalvovali svoje meny voči nemeckej marke. To spôsobilo, že v niektorých krajinách došlo k výraznému nárastu úrokov alebo

The major problem specific to the European Union trade area, however, is that it is difficult for a government to join this area without bearing a proportion of the costs of all EU activities. The North American Free Trade Area (NAFTA), for example, has about the same aggregate GDP as the European Union, but it has operated smoothly with only a few dispute settlement committees – no budget, no bureaucracy, and no Brussels! Most of the governments that had been in the European Free Trade Area (EFTA), however, choose to join the European Union – decisions, I suggest, that may not have been in their interests. If I were an official in a European government, one of my priorities would be to restore or maintain membership in a European-wide free trade area that does not require membership in the European Union.

Monetary Policy

The economies of scale from adding a country to a common currency area result of reducing the transactions costs on exchanges with that country. These economies of scale, however, are ultimately limited by the increasing probability of a major asymmetric shock, the costs of which are substantially higher without a flexible exchange rate. The primary problem of the European Monetary Union (EMU) is that it does not have any of the attributes of a well-functioning currency union:

- The economies and economic policies of the EMU countries are too heterogeneous not to be subject to a major asymmetric shock,
- There is very little labor mobility among the EMU countries, and
- There is very little fiscal redistribution among the EMU countries that is a function of changes in the relative unemployment rates.

This should not be surprising; the United States did not have a well-functioning common currency for 150 years – not until federal unemployment insurance was created in the 1930s and the demand for labor during World War II broke the barriers on the movement of labor from the south to the north.

The potential problems of the EMU are best illustrated by the breakdown of the European Exchange Rate Mechanism (ERM) in September 1992. At that time, the major asymmetric shock was the reintegration of Germany, which redirected West Germany's net capital exports to the rebuilding of East Germany. As a consequence, the currencies of all of the perimeter countries of the EU from Finland around through Greece were devalued substantially against the deutsche mark, in some countries following the

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

k ešte väčšiemu zapojeniu devízových rezerv do márných pokusov o udržanie úrovne ich výmenných kurzov. V tom čase som predpovedal, že miera nezamestnanosti v krajinách, ktoré devalvovali voči marke, poklesne v porovnaní s nezamestnanosťou v krajinách, ktoré si svoj výmenný kurz voči marke zachovali. To sa skutočne potvrdilo. Navyše ma trochu prekvapilo, že v tých krajinách, ktoré devalvovali voči marke, sa výraznejšie nezvýšila inflácia.

Odhadujem, že EMÚ sa do desiatich rokov rozpadne. Veľká Británia, Dánsko a Švédsko naďalej odmietajú členstvo v EMÚ. Medzi významnými politikmi v niektorých vládoch členských krajín sa už potichu hovorí o reštrikciách EMÚ v menovej a daňovej politike. Najväčší asymetrický šok, ktorý hrozí, vyplýva z rozdielov medzi dôchodkovými a zdravotnými systémami poistenia v členských krajinách. Vlády, ktoré sľubujú štedré dôchodky a zdravotnú starostlivosť v krajinách s klesajúcim počtom obyvateľov, budú najzraniteľnejšie. To bude čoraz zrejmejšie potom, ako za pár rokov začnú odchádzať do dôchodku prvé silné populačné ročníky po II. svetovej vojne. Tieto vlády budú nevyhnutne čeliť niektorej kombinácii zvyšovania daní⁵⁾ a redukcii garantovaných dôchodkov a dávok v zdravotnej starostlivosti. Na druhej strane, štáty s nižšou mierou vládou garantovaných sociálnych dávok a s relatívne mladou a počtom rastúcou populáciou budú mať počas najbližších desaťročí oveľa menej problémov. Nevieam, ako by EMÚ mohla prežiť tento asymetrický šok.

Krajinám, ktoré sa nedávno pripojili k EÚ, ale ešte sa nepripojili k EMÚ, odporúčam, aby toto rozhodnutie odložili na čo najneskoršiu dobu. Tie vlády, ktoré už v EMÚ sú, by mali zvážiť, aké majú možnosti reagovať na väčší asymetrický šok. Tým vládam, ktoré si ešte nevytvorili odborné zázemie, inštitúcie a dobré meno zodpovednou nezávislou menovou politikou, vrelo odporúčam vytvoriť menovú úniu s krajinou, ktorá má najlepšiu menu spomedzi ich najvýznamnejších obchodných partnerov. Celkovo platí, že väčšina krajín funguje najlepšie vtedy, keď majú zodpovednú nezávislú menovú politiku a flexibilný výmenný kurz.

Vedecký výskum

Úspory nákladov v oblasti vedeckého výskumu sú výsledkom vnútorných obmedzení, ktoré sú vlastné súkromným a verejným inštitúciám. Tie im bránia získať všetky výhody z výskumu. V tomto zmysle je veľká časť výskumu celosvetovým verejným statkom.

⁵⁾ Myslí sa daní a sociálnych odvodov [pozn. ed.].

imposition of very high interest rates or a major commitment of reserves in a futile attempt to maintain their exchange rate. At that time, I forecast that the unemployment rates in those countries that devalued against the mark would decline relative to the rates in those countries that maintained their exchange rate with the mark, and that proved to be the case. Somewhat to my surprise, moreover, there was no significant increase in the relative inflation rates in those countries that devalued against the mark.

My own guess is that the European Monetary Union will not survive 10 more years. Britain, Denmark, and Sweden have continued to reject membership in the EMU. There is already grumbling among senior officials in some of the member governments about the EMU restrictions on monetary and fiscal policy. The major prospective asymmetric shock is the difference among the public pension and health-care systems of the member governments. Governments that have promised generous pension and health-care benefits in countries with a declining population will be the most vulnerable, and this will be increasingly apparent after the first post-World War II baby-boomers begin to retire in the next few years; these governments will necessarily face some combination of tax increases and reductions in the promised pension and health-care benefits. On the other hand, those governments with smaller or more completely funded benefits and a relatively young and growing population will have a much less severe problem during the next few decades. I do not understand how the EMU could survive this asymmetric shock.

For those governments that have recently joined the EU but have not yet joined the EMU, my advice would be to delay this decision as long as possible. Those governments that are already in the EMU should consider their alternatives in response to a major asymmetric shock. Those governments that have not yet developed the expertise, institutions, and reputation for a responsible independent monetary policy, are best advised to create a currency union with the best currency among the country's major trading partners. Most countries, in summary, are best served by a responsible independent monetary policy and a flexible exchange rate.

Scientific Research

The economies of scale from scientific research are a result of inherent limits on both private and public institutions that prevent them from capturing all of the benefits of research. In that sense, much research is a world-wide public good and would be undersupplied by any person, company, or government that bore the full cost.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

Hlavný nástroj Európskej únie na financovanie výskumu a vývoja vo vede, technike a technológii je Rámcový program. Od jeho vzniku v roku 1984 sa tento program značne rozrástol, pokiaľ ide o jeho predmet aj rozsah. Akýkoľvek právny subjekt z členských štátov a niektorých ďalších krajín môže požiadať o podporu a získať ju. Rozpočet EÚ na tento program na štvorročné obdobie, ktoré sa končí v roku 2006, predstavuje 19 miliárd eur. Rozpočet na najbližšie štyri roky nebol ešte určený, ale Európska komisia navrhla, aby sa oproti dnešnému stavu zdvojnásobil. Nemal som príležitosť vyhodnotiť výsledky tohto programu, ale určite sú cennejšie než napríklad výsledky nehoráznej a oveľa vyššej podpory EÚ pre poľnohospodárstvo.

Záverečný komentár

Členstvo európskeho národného štátu v ľubovolnej z týchto piatich foriem selektívnej funkčnej integrácie môže, ale nemusí byť prínosom pre jeho obyvateľov. Okrem toho nie je dôvod veriť tomu, že účasť na väčšine z týchto foriem závisí od účasti na jednej alebo viacerých iných formách. Inými slovami, existuje niekoľko efektívnych možností funkčnej krížovej integrácie. Preto by nemalo existovať žiadne očakávanie alebo požiadavka, ktoré by smerovali k tomu, že účasť v ktorejkoľvek z týchto oblastí by mala byť závislá od účasti v inej oblasti. Jedinou výnimkou z tohto záveru je, že environmentálnu politiku by malo riešiť čo najširšie regionálne združenie alebo vláda. Pravdepodobne by malo ísť o takú inštitúciu, ktorá určuje pravidlá obchodu, aby sa do nej začlenili všetky krajiny regiónu, ktoré môžu byť čistými exportérmi environmentálnych problémov.

IV. SPOLOČENSTVO EURÓPSKÝCH NÁRODNÝCH ŠTÁTOV

Ďalším krokom k regionálnej integrácii by mohlo byť viacúčelové spoločenstvo európskych národných štátov, ktoré Václav Klaus navrhol pomenovať Organizácia európskych štátov. Jeho členmi by boli jednotlivé národné štáty a spoločenstvo by bolo vedené ich zástupcami. Neexistovalo by v ňom spoločné občianstvo či priame voľby tých, ktorí ho budú riadiť. Východiskom zastúpenia by bola rovnosť medzi členskými štátmi, alebo – čo je realistickejšie – podľa počtu obyvateľov. Spoločenstvo by však nemalo právomoc zdaňovať a príspevky členských štátov by boli priamo

The European Union's main instrument for the funding of research and development in science, engineering and technology has been the Framework Programme. Since its inception in 1984, this program has grown considerably in scale and scope. Any legal entity within the member states and certain other countries may apply and receive support. For the four years ending in 2006, the EU budget for this program was 19 billion euros. The budget for the subsequent four years has not yet been determined, but the European Commission has proposed a doubling of the current budget. I have not had the opportunity to evaluate the record of this program, but it is surely more valuable, for example, than the outrageous and much larger EU subsidies to agriculture.

A Concluding Comment

The membership of a European national government in any one of these five forms of selective functional integration may or may not be valuable to its own population. Moreover, there is no reason to believe that the value of membership in most of these forms is dependent on membership in one or more of the other forms; in other words, there are few obvious economies of cross-functional integration. For that reason, there should be no expectation or requirement that participation in any of the functions should be dependent on participation in other of these functions. The one exception to this conclusion is that environmental policy should be addressed by the broadest regional association or government, probably that which sets the trade rules, in order to include all those countries in the region that may be net exporters of environmental problems.

IV. AN ASSOCIATION OF EUROPEAN NATIONAL STATES

The next step toward regional integration would be a multi-functional association of European national states, what Vaclav Klaus proposed to name the Organization of European States. The members of this association would be the individual national states, and the association would be governed by representatives selected by these states. There would be no common citizenship in the association or direct popular election of those who govern the association. The basis for representation could be equal among the member governments or, more realistically, by population. The association would have no direct power to tax, and the

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

úmerné miere ich zastúpenia. Počiatočné právomoci spoločenstva by boli obmedzené na tie, ktoré by boli uvedené v zakladajúcej zmluve, a akýkoľvek nárast týchto právomocí by podliehal schváleniu všetkými členskými štátmi. A napokon, každá vláda potrebuje nejakú poistku proti zneužívaniu právomocí, ktoré jej boli zverené. To by sa dalo najlepšie dosiahnuť dvomi opatreniami:

- Akákoľvek väčšina členských štátov by mala právomoc anulovať akékoľvek opatrenie zástupcov spoločenstva bez ohľadu na mieru zastúpenia tých, ktorí toto opatrenie podporujú. V dôsledku toho by muselo byť každé opatrenie spoločenstva schválené tak vážnou väčšinou (podľa počtu obyvateľov), ako aj väčšinou členských štátov.
- Každý členský štát by mal právomoc zo spoločenstva vystúpiť prostredníctvom schválenej procedúry, ktorá si nevyžaduje súhlas ostatných členských štátov.

Prvé z týchto opatrení by zabránilo tomu, aby spoločenstvo bolo ovládané svojimi najväčšími členmi. Druhé opatrenie by chránilo každý členský štát pred opatreniami, ktoré by eliminovali jeho čistý prínos z členstva.

Najvýznamnejšími krokmi od súčasnej EÚ k tejto obmedzenej forme združenia štátov by bolo to, že by sa zrušili viaceré zmluvy, počnúc Jednotným európskym aktom, zmenilo by sa zastúpenie v Rade EÚ z rovnosti zastúpených členských štátov na zastúpenie priamo úmerné počtu obyvateľov, Rade by sa umožnilo navrhovanie legislatívy a zrušil by sa Európsky parlament.

V. EURÓPSKY ŠTÁT

Navrhovaná euroústava by v prípade jej prijatia bola podstatným krokom smerom k európskemu štátu. Nevidím dôvod na založenie európskeho štátu, ale je na Európanoch a nie na ich priateľovi z Ameriky, aby o tom rozhodli. Primárna podmienka, ktorá by mohla viesť k európskemu štátu, by boli medzinárodné udalosti vedúce k spoločným obavám Európy. Tie by smerovali k jednotnej zahraničnej a obrannej politike, ktorá by bola nezávislá od USA. V takom prípade by bol primárnou intelektuálnou výzvou návrh ústavy pre Európsku republiku, kde by ústava chránila európsky štát pred zneužívaním moci členskými štátmi

grants from the member governments would be proportional to their representation. The initial powers of the association would be limited to those defined in the treaty establishing the association, and any addition to these powers or to the member governments would be subject to the approval of all of the then current member governments. Finally, any government needs some check on the abuse of its enumerated powers. This would be best achieved by two measures:

- Any majority of the member governments should have the authority to nullify any action of the association, regardless of the balance of support of this action by the representatives. In effect, every action by the association would have to be approved by both a majority of the representatives and a majority of the member states.
- Any member government should have the authority to secede from the association by an authorized procedure that does not require the approval of the other member governments.

The first of these measures would prevent the association from being dominated by its largest member states. The second measure would protect every member government against measures that would eliminate the net benefits of membership in the association.

The major steps to move from the current structure and powers of the European Union to this form of limited association would be to repeal the several treaties since the Single European Act, change the basis of representation in the Council of the European Union from equal representation by member state to representation in proportion to population, allow the Council to initiate legislation, and abolish the European Parliament.

V. EUROPEAN STATE

The proposed constitution for the European Union would be a major step toward a European state. I do not understand the case for a European state, but that is for Europeans, not a friendly American, to decide. The primary condition that might lead to a European state would be international developments that lead to a shared European concern for a unified foreign and defense policy that is independent of the United States. In that case, the primary intellectual challenge would be to design a constitution for a compound European republic, in which the European state protects the constitution from an abuse of powers by the member states and the member states protect the

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

a naopak.⁶⁾ Ten druhý cieľ by bol primerane zabezpečený Radou Európskej Únie s rovnocenným zastúpením členských štátov a jej pravidlom dvojakej väčšiny. V ústave Európskej únie by sa však malo zväziť niekoľko významných zmien skôr, než bude opätovne predložená na ratifikáciu:⁷⁾

1. Vzťah medzi Úniou a členskými krajinami nie je dostatočne definovaný. Napríklad jeden článok ustanovuje, že „právomoci, ktoré na Úniu neboli v ústave prenesené, zostávajú právomocami členských štátov“ (čl. I-11-2). Ale hneď ďalšia veta ustanovuje, že „...v oblastiach, ktoré nepatria do jej výlučnej právomoci, môže Únia konať, len ak ...ciele zamýšľané touto činnosťou ...z dôvodu rozsahu alebo účinkov navrhovanej činnosti možno lepšie dosiahnuť na úrovni Únie“ (čl. I-11-3). Táto veta poukazuje na to, že Únia by mohla vykonávať niektoré kompetencie mimo jej výlučnej pôsobnosti, ak nejaký neurčený orgán rozhodne, že Únia by to mohla robiť lepšie než členský štát. To je otvorená pozvánka k zvyšovaniu právomocí Únie.

2. Komisia má priveľké právomoci. Jeden článok hovorí, že „legislatívne akty Únie môžu byť prijaté len na základe návrhu Komisie, pokiaľ ústava neustanovuje inak“ (čl. I-26-2) Toto je mimoriadne znepokojujúce ustanovenie. Exekutíva nemá žiadnu komparatívnu výhodu pri posúdení nutnosti a formulácii novej legislatívy a toto ustanovenie dáva Komisii obrovskú výhodu prvého ťahu. Aj ďalší článok posilňuje úlohu Komisie: „...členovia Komisie nesmú žiadať ani prijímať pokyny od žiadnej vlády alebo orgánu“ (čl. I-26-7). Až sa čudujem, prečo by ktokoľvek chcel pôsobiť v Európskom parlamente.

3. Celá Charta základných práv by mala byť nahradená zoznamom politických a ekonomických práv voči štátu. Malo by ísť o zoznam, ktorý by sa viac podobal americkej Listine práv. Charta je podrobným zoznamom nárokov voči štátu pokiaľ ide o také služby ako vzdelávanie, bezplatné sprostredkovanie práce, platená materská dovolenka, dávky sociálneho zabezpečenia a služieb, pomoc pri výstavbe bývania, preventívna zdravotná starostlivosť, služby všeobecného ekonomického záujmu a vysoká úroveň ochrany životného prostredia a spotrebiteľa. Pokiaľ členské štáty nebudú mať nezávislú právomoc určovať skladbu verejných služieb a požiadaviek na ich dostupnosť, Európska únia sa stane obrovským

⁶⁾ Niskanen, William A.: „On the Constitution of a Compound Republic“, *Constitutional Political Economy* 10 (2), 1999.

⁷⁾ Niskanen, William A.: „Advice by a Friendly American on the Proposed Constitution for the European Union“, *Revista di Politica Economica*, júl – august 2004.

constitution from an abuse of powers by the European state.³⁾ The latter objective should be adequately protected by the Council of the European Union, with equal representation among the member states and its double majority rule, but several major changes to the proposed constitution for the European Union should be considered before it is again submitted for ratification.⁴⁾

1. The relation between the Union and the member states is not adequately defined. One article, for example, states that “Competences not conferred upon the union in the Constitution remain with the Member States.” (Article I-11-2) Fine. But the next sentence states that “... in areas which do not fall within its exclusive competence the Union shall act only if ... the objectives of the intended action ... can rather, by reason of the scale or effects of the proposed action, be better achieved at the Union level.” (Article I-11-3). This sentence suggests that the Union might exercise some competence outside its exclusive authority if some undefined body decides that the Union could do it better than a member state. This is an open invitation to an increase in the powers of the Union.

2. The Commission is much too powerful. One article states that “Except where the Constitution provides otherwise, Union acts can be adopted only on the basis of a Commission proposal.” (Article I-26-2). This is a dreadful provision. The executive has no comparative advantage in recognizing the need for and formulating new legislation, and this provision gives the Commission a large first-mover advantage. Another article also magnifies the role of the Commission: “In the discharge of their duties members of the Commission shall neither see nor take instructions from any government or other body.” (Article I-26-7). One wonders why anyone would want to serve in the European Parliament.

3. And the entire Charter of Fundamental Rights should be replaced by a list of political and economic rights against the state, a list more like the U.S. Bill of Rights. The Charter is a detailed list of claims on the state for such services as education, a free placement service, paid maternity leave, social security benefits and social services, housing assistance, preventive health care, services of general economic interest, and high levels of environmental and consumer protection. Unless the member states have the independent authority to determine the composition of welfare services and the requirements for

³⁾ Niskanen, William A.: “On the Constitution of a Compound Republic”, *Constitutional Political Economy* 10(2), 1999.

⁴⁾ Niskanen, William A.: “Advice by a Friendly American on the Proposed Constitution for the European Union”, *Revista di Politica Economica*, July-August 2004.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

WILLIAM A. NISKANEN: ALTERNATÍVY POLITICKEJ A EKONOMICKEJ BUDÚCNOSTI EURÓPY

harmonizovaným sociálnym štátom. To odsunie členské štáty do limitovanej pozície – ich úlohou bude „...zabezpečovanie územnej celistvosti štátu, udržiavanie verejného poriadku a zabezpečovanie národnej bezpečnosti“ (čl. I-5-1).

VI. ZÁVER

Keby som bol Európanom, zdieľal by som niektoré dôvody, ktoré by vo mne posilňovali vieru v dokonalejšiu Úniu. Budte však opatrní, pokiaľ ide o akúkoľvek významnejšiu politickú štruktúru, ktorú vám predložia na schválenie. Naozaj chcete ústavnú zmluvu medzi členskými štátmi? Alebo skôr niečo, čo sa podľa mňa podobá viac na ústavu pre európsku vládu? Ak aj podporujete najdôležitejšie ustanovenia navrhovanej ústavy, dbajte zvlášť na to, aby ústava obmedzila právomoci Európskej únie na vymedzenie jej vlastných kompetencií, lebo každá vláda sa bude snažiť o získanie širších právomocí, ako jej boli vymedzené na začiatku. Časom sa preukázateľne nedokonalá Európa národných štátov môže ukázať ako lepšie prostredie na ochranu slobody než prijatie navrhovanej ústavy v dobrej viere v dokonalejšiu Európsku úniu.

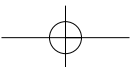
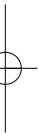
*Prednáška v rámci CEQLS, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika,
Bratislava, 8. 12. 2005*

access to these services, the European Union would become a massive harmonized welfare state, relegating the member states to such limited roles as "... ensuring the territorial integrity of the State, and for maintaining law and order and safeguarding internal security." (Article I-5-1).

VI. CONCLUSION

If I were a European, I would share some of the reasons to hope for a more perfect union. But be careful about any major political structure that is being presented for your approval. Do you really want a constitutional treaty among the member states? Or what looks to me more like a proposed constitution for a European government? Even if you favor the major provisions of the proposed constitution, be especially careful that the constitution limits the authority of the European Union to define its own powers, because all governments seek broader powers than first authorized. Over time, a demonstrably imperfect Europe of national states may be a better protection of your liberty than approving the proposed constitution in the hope for a more perfect European Union.

*Lecture within CEQLS, Conservative Institute of M. R. Štefánik,
Bratislava, 12/08/2005*

TED ABRAM

Smutné dejiny sociálneho systému v USA

The Sad History of Welfare in the U.S.A.

Ted Abram: výkonný riaditeľ American Institute for Full Employment od roku 1990 a člen rady poradcov Center for Global Economic Growth. Počas výkonu svojej funkcie precestoval mnoho štátov USA ako zástanca a propagátor sociálnej reformy. Pán Abram získal bakalársky titul z ekonómie na University of Oregon, vysokoškolské vzdelanie v odbore ekonómia zavŕšil vo švédskom Štokholme a doktorát z práva získal na Willamette University College of Law. Než sa stal výkonným riaditeľom American Institute for Full Employment, pracoval 16 rokov ako sudca súdneho obvodu štátu Oregon.

Ted Abram: executive director of the American Institute for Full Employment since 1990 and member of the Board of Senior Advisors of the Center for Global Economic Growth. During his tenure, Mr. Abram has traveled the country advocating welfare reform. Mr. Abram earned a B.S. in Economics from the University of Oregon and completed graduate work in economics in Stockholm, Sweden, before receiving his J. D. from Willamette University College of Law. Prior to joining the American Institute, Mr. Abram served 16 years as a Circuit Court Judge for the State of Oregon.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

I. Úvod

Pomoc chudobným a nezamestnaným mala v dejinách USA mnohé formy. Vládne programy pre odkázaných a chudobných boli v 19. storočí výrazne ovplyvnené sociálnym zákonodarstvom vtedajšieho Anglicka (*Poor Laws*), boli teda založené na miestnych spoločenstvách. Popri vládných programoch existovali početné svojpomocné organizácie, ktoré sa starali o chorých, nezamestnaných a siroty.

II. VZOSTUP A PÁD SOCIÁLNEHO ŠTÁTU V USA

Veľká hospodárska kríza v tridsiatych rokoch 20. storočia spôsobila značnú nezamestnanosť a federálna vláda začala intervenovať vytváraním pracovných programov a programov sociálnej pomoci. Federálne programy boli na začiatku malé a obmedzovali sa na vdovy a siroty.

Súčasne s príchodom federálnej podpory sa začala akceptovať viera v efektivitu vlády pri preškolovaní a zmene života ľudí. Pod vplyvom Hegela a tzv. *Progresívnej éry*¹⁾ vznikla predstava, že nezainteresovaní úradníci by mohli ľudí učiť a formovať tak, aby sa stali lepšími občanmi. Vzdelaný úradník mohol Američanov lepšie školiť a vychovávať. Mohol vraj priniesť organizovanými usmerneniami zlepšenie pomoci poskytovanej rodinami a komunitnými spoločenstvami.. Americké univerzity začali vychovávať a školiť sociálnych pracovníkov, ktorí mali pomáhať chudobným.

V šesťdesiatych rokoch minulého storočia prezident Kennedy v obavách z pretrvávajúcej chudoby černochoch uveril, že v Amerike je štruktúrna chudoba. V roku 1964 prezident Johnson vyhlásil chudobe vojnu. Federálna vláda vypracovala množstvo zbytočných vzdelávacích a výchovných programov. Kombinácia peňazí, sociálnych pracovníkov a pocitu viny medzi príslušníkmi strednej vrstvy naštartovala tzv. *Veľkú spoločnosť* (masívny balík zmien v sociálnej oblasti počas pôsobenia prezidenta USA

¹⁾ Pojem „*progresívna éra*“ označuje obdobie sociálnych pseudo-reforiem v USA, trvajúce od roku 1890 do 1920. Viac napríklad na adrese: http://en.wikipedia.org/wiki/Progressive_era [pozn. ed.].

I. INTRODUCTION

Assistance for the poor and unemployed has taken many forms in the history of the United States. Heavily influenced by the *Poor Laws* of England, government programs for the indigent and poor were community based during the 19th Century. In addition to the government programs, there were numerous self-help organizations, often religious and ethnically based, caring for the sick, unemployed and orphaned.

II. RISE AND FALL OF THE WELFARE STATE IN THE U.S.A.

In the 20th Century, The Great Depression of the 1930's caused massive unemployment, and the federal government intervened with work and public relief programs. The federal programs began small and were basically limited to widows and orphans.

Simultaneously, with the advent of federal assistance, a philosophical belief in the effectiveness of government to train and transform lives gained acceptance. Influenced by Hegel and the *Progressive era*¹⁾, the concept was that neutral bureaucrats could teach and mold people to become better citizens. An educated and knowledgeable bureaucrat could better train and develop Americans. An improvement over the haphazard guidance provided by family and community. American universities began to educate and train social workers to assist the poor.

In the 1960's, concerned about persistent black poverty, President Kennedy believed there was structural poverty in America. In 1964 President Johnson declared war on poverty. The federal government developed a plethora of training and educational programs. The combination of money, social workers and middle class guilt propelled The *Great Society* (massive package of social schemes of the U.S. president L. B. Johnson.²⁾ Poverty was going to be eliminated in America. American conserva-

¹⁾ Term „*progressive era*” express period of U. S. social pseudo-reforms lasting between years 1890 – 1920. See more http://en.wikipedia.org/wiki/Progressive_era [note of the ed.].

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

L. B. Johnsona, ktoré posilňovali vplyv štátu.²⁾ Chudoba v Amerike mala byť zlikvidovaná. Americkí konzervatívci aj liberáli podporovali výchovu chudobných k sebestačnosti. Popri vzdelávacích programoch sa zvýšil aj objem sociálnych dávok, ktoré si napokon mohla nárokovať každá nezamestnaná osoba s dieťaťom v nemanželskom zväzku.

Výsledky boli zničujúce. Vzdelávacie programy obvykle zlyhávali pri vytváraní pracovných zručností, ktoré by ľuďom pomáhali pracovať. Navyše, neexistoval tlak vlády na to, aby si príjemcovia sociálnej pomoci hľadali prácu. Hovorilo sa o sebestačnosti, ale neexistoval imperatív získania práce. Štedré sociálne a zdravotné dávky sa považovali za lepšie než práca s nízkym nástupným platom. Do pracovného procesu sa zapájalo málo ľudí a počet klientov sociálneho systému ustavične rástol.

Garantovanie sociálnych a zdravotníckych dávok pre osoby s nemanželskými deťmi znamenalo, že sa výrazne zvýšil počet detí, ktoré vychoval iba jeden rodič. Deťom z neúplnej rodiny sa však v ich sociálnom, emocionálnom a vzdelanostnom vývoji obvykle menej darí. Mnohí dospelí a ich deti uviazli v závislosti od alkoholu a drog. Niekoľko generácií detí nedosiahlo stupeň vývoja, aby sa stali občanmi spôsobilými na život v americkej spoločnosti.

Americká stredná vrstva sa stala lahostajnou voči potrebám chudobných. Pri rozsiahlom súbore vládnych programov stredná trieda argumentovala tým, že sociálne problémy riešia profesionálni sociálni pracovníci. A americká stredná vrstva tak prakticky ignorovala problém chudoby. Zavedenie vládnych programov spôsobilo, že svojpomocné organizácie miestnych spoločenských rájov chradli a napokon v podstate vymizli.

V osemdesiatych rokoch minulého storočia Amerika ešte stále verila, že vzdelávanie a výchova by mohli vyriešiť problém chudoby. Silnelo však vedomie, že vojna proti chudobe zlyháva, hoci neexistovala zhoda v tom, čo a prečo zmeniť. Americkí liberáli volali po zmene vzdelávacích programov a zopár konzervatívcov žiadalo pracovné programy. Rozsiahly aparát sociálnych pracovníkov a zúčastnení univerzitní profesori sa najnaliehavejšie dovoľávali diferencovaného prístupu k vzdelávaniu, a intelektuálna debata o liečení chudoby stagnovala a oddŕažovala sa. Avšak politici na štátnej úrovni predvídali hroziacu finančnú krízu s dramatickým zvýšením nákladov na sociálny štát a zdravotnú starostlivosť. V roku 1988 umožnil zákon na podporu rodiny experimentovanie jednotlivých štátov v oblasti pracovných programov.

²⁾ „*Velká společnost*“ je názov pre masívny balík zmien v sociálnej oblasti počas pôsobenia prezidenta USA L. B. Johnsona, ktoré posilňovali vplyv štátu. O Veľkej spoločnosti viac napríklad v Johnson, P.: *Dějiny 20. století*, 1991 a na http://www.en.wikipedia.org/wiki/Great_Society [pozn. ed.].

tives and liberals endorsed training the poor to be self-sufficient. Along with the training programs there were increases in welfare grants which eventually became entitlements to any unemployed, unmarried person with a child.

The results were devastating. Generally training programs failed to develop work skills that assisted people to work. Additionally there was no government demand that welfare recipients obtain work. There was talk of self-sufficiency but no directive to obtain work. Generous welfare stipends and medical benefits were considered to be better than entry-level jobs. Few people entered the workforce and the welfare caseload steadily climbed.

The guarantee of money and medical benefits to unmarried persons with children born out-of-wedlock sharply increased the number of children being raised by a single parent. Generally children without the benefit of a two-parent family do worse in social, emotional and educational development. Many of the adults and their children became mired in dysfunctional behavior of alcohol and drug abuse. Tragically a couple of generations of children lacked the personal and educational development to be competent citizens in American society.

Middle class America became indifferent to the needs of the poor. With the wide array of government programs, the middle-class American reasoned that the problems of society were being attended to by the professional social worker. And middle-class America conveniently ignored the problems of poverty. Simultaneously, with the advent of government programs, the self-help community organizations steadily faded away and essentially disappeared.

During the 1980's, America still believed training and education would solve the problems of poverty. But there was a growing awareness that the war on poverty was failing. There was no consensus on why or what to do. Generally, American liberals called for changing the training programs and a few conservatives called for work programs. The large bureaucracies of social workers and sympathetic university professors were the most vocal advocating for different approaches to training, and the intellectual debate on cures to poverty faltered and stalled. However, state politicians foresaw looming financial crisis with skyrocketing cost of welfare and Medicare. In 1988, the Family Support Act allowed for state experimentations with work programs.

²⁾ “*Great Society*” is the name of massive package of social schemes of the U.S. president L. B. Johnson. See more for example in Johnson, P.: *The History of the 20th Century* and http://www.en.wikipedia.org/wiki/Great_Society [note of the ed.].

III. ZMENY K PROGRAMOM ZAMERANÝCH NA OSOBNÚ ZODPOVEDNOSŤ

Modely podpory podmienenej prácou boli úspešné a viedli k zákonu o zosúladiení osobnej zodpovednosti a pracovných príležitostí (The Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act) z roku 1996. Táto reforma dala štátom možnosť realizovať pracovné programy, nastaviť časové limity vyplácania sociálnych dávok a určiť strop dávok pre ženy s ďalšími deťmi, odchýlky od základných dávok a sankcie (penále) za neúčast'. Úradníci a univerzitné elity si opäť raz boli istí, že pracovné programy by zlyhali a deti a rodiny by za to tvrdo pykali. Mýlili sa. Sociálna reforma podľa zákona z roku 1996 určila časové limity a vyžadovala prácu, a tak zmenila správanie ľudí. Poberatelia sociálnych dávok, prevažne ženy, si našli zamestnanie a ich príjmy vzrástli. Keďže príjmy sa zvýšili, poklesla miera chudoby matiek a ich detí. Explozívny rast mimomanželských pôrodov a pôrodov tínedžeriek sa zastavil.

Čo spôsobilo túto zmenu správania? Požiadavka práce, časové limity, odvykacie programy a vysoké postihy za neúčast'. Namiesto života na podpore z verejných zdrojov ľudia začali byť produktívni a dokázali riadiť svoj život.

IV. ZÁVER

Kde je Amerika dnes? Federálna vláda nedávno schválila prísnejšie požiadavky na prácu a vyššie postihy. Výskumy dokazujú, že práca, časové limity a sankcie vplývajú na správanie. Federálna vláda od štátov vyžaduje, aby vzrástla účasť na prácach. Dnes, pri priaznivých výsledkoch, málo politikov a univerzitných profesorov predpovedá pohromu.

Popri dôraze, ktorý na prácu kladie vláda, začínajú aj mimovládne (svetské aj cirkevné) organizácie vytvárať samostatné programy. Zameriavajú sa na celkovú osobnosť človeka ako takého a vytvárajú skupiny odborníkov, ktorí chudobných inštruujú. Často pracujú s najťažšími prípadmi, bezdomovcami a osamelými ľuďmi. Najúčinnnejšie sú programy, ktoré budujú jednoduché pracovné zručnosti, ako sú čestnosť, spoľahlivosť, zdvorilosť a spolupráca. Ešte dôležitejšie je, že tieto komunitné organizácie poskytujú inštruktorov, ktorí klientom pomáhajú pri prechode do zamestnania. Mentoring má veľa podôb. Kimi Gray, niekdajšia poberateľka dávok, inštruovala

III. CHANGES TO PROGRAMS AIMED AT PERSONAL RESPONSIBILITY

The work-first demonstrations were successful, resulting in The Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act of 1996 (1996 Welfare Reform). The 1996 Welfare Reform gave states flexibility to develop work programs, set time limits on welfare, cap benefits to women who have additional children, diversions from entering welfare and sanctions (penalties) for failure to participate. Again, the bureaucracies and university elites were sure the work programs would fail and children and families would be severely damaged. They were wrong. The 1996 Welfare Reform, setting time limits and requiring work, changed behavior. Welfare recipients, predominantly women, obtained employment and increased their income. As income has increased, poverty for the mother and her children declined. The explosive growth of out of wedlock and teen birth-rates stopped.

What changed the behavior? Work requirements, time limits, diversion programs and strong sanctions for failure to participate changed behavior. Instead of living off public assistance people became productive and managed their lives.

IV. CONCLUSION

Where is America today? The federal government recently passed stronger work and sanction requirements. Research shows that work, time limits and sanctions change behavior. The federal government is requiring the states to increase their work participation. Today, with the favorable results, few politicians and university professors are predicting gloom and doom.

Besides the government emphasis on work, secular and religious organizations are beginning to develop separate programs. Focusing on assisting the whole person, groups are forming to mentor the poor. Often working with the most difficult, the homeless and friendless. The most effective programs are programs that develop simple work skills, e.g., honesty, dependability, civility, and cooperation. More important these community organizations provide a mentor that assists the client in the transition to employment. Mentoring takes many forms. Kimi Gray, a former welfare recipient, mentored her associates in public housing all by herself.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

svojich kolegov svojpomocne a úplne sama. Svetská pracovná agentúra Cincinnati Works má školiteľov, ktorí zaúčajú, umiestňujú a sledujú počínanie svojich klientov v zamestnaní. Jobs for Life používa na školenie ľudí pre pracovné zaradenie biblický text a člen cirkvi potom „sprevádza“ klienta 18 mesiacov v procese prechodu k práci a nezávislému životu. Tieto skupiny dosahujú výborné výsledky pri hľadaní a udržaní zamestnania ich klientov.

Inštruktor je „sused“, ktorý človeka sprevádza a poskytuje mu rady. Inštruktor je priateľ, ktorý pomáha človeku robiť vlastné rozhodnutia týkajúce sa práce, výchovy, rodiny a spoločensva. Inštruktor je viac než len sociálny pracovník, ktorý bol pôvodne vedený k tomu, aby tvaroval lepšieho občana. Je to priateľ, ktorý pomáha priateľovi, aby získal potrebné návyky a vyrovnal sa s nástrahami života.

Čo spôsobilo oživenie inštruktorov a svojpomocných organizácií? Spoločenstvo (obyčajní ľudia, nie politici, akademici alebo analytici) uznalo, že ich susedia boli vedení k životu v ľahostajnosti a neúčte k sebe samým. Ľudia, ktorí si všimli problémy svojich susedov, začali svojich priateľov učiť a pustili sa do vytvárania organizácií.

Prečo zlyhal vládny program? Amerika minula na vojnu proti chudobe dvojnásobok toho, čo minula na vybojovanie druhej svetovej vojny, ale zlyhala pritom a poškodila celé generácie dospelých a detí. Zlyhala, lebo vychádzala z nesprávnych predpokladov. Nezainteresovaný štátny sociálny pracovník nemôže vytvoriť lepšieho občana. Nech už je program v rukách rodičov, rodiny a spoločensva akýkoľvek „nesystematický“, má vyššiu kvalitu než systém skoncipovaný a prevádzkovaný vládou. Nevie, kedy vybledol obraz nezainteresovaného sociálneho pracovníka – pravdepodobne za Fordovej vlády v polovici sedemdesiatych rokov. Bohužiaľ, odvtedy inštitucionalizovaná byrokracia posunula diskusiu od nutnosti tvarovania a produkcie vzorových občanov k ľuďom s nízkymi príjmami a materiálnymi potrebami. Mantrou sa stala nespravodlivosť a nevhodnosť kapitalizmu.

Inštitúcie sú veľmi silné a vládne inštitúcie sú ešte silnejšie. Majú monopol moci. Používajúc svoj vplyv a silu, štátny a federálny sociálny aparát sa pasoval za ochrancu chudoby. Vypracovávalo sa čoraz viac pravidiel a nariadení, ktoré zo zákona garantovali príjem a zdravotnú starostlivosť pre všetkých nezamestnaných rodičov žijúcich mimo manželského zväzku. A, samozrejme, pribudlo množstvo ďalších služieb, zameraných napríklad na podporu bývania či stravy.

Napokon sa štátne sociálne inštitúcie stali úradmi. Ich pracovník overil nárok a sledoval poberanie dávok a používanie služieb. S klientmi nezaobchádzali ako s jednotlivcami, ale ako s členmi skupiny, ktorá vznikla v súlade so zákonmi a predpismi.

Cincinnati Works, a secular work placement organization, has job coaches that train, place and follow-up with employers and clients. Jobs for Life, uses biblical text, to train people for employment, and then has a member of the church “walk” with the client for 18 months as they transition into work and self-directed lives. These groups are having excellent results in securing and maintaining employment.

A mentor is a neighbor that guides and counsels a person. A mentor is a friend that assists a person in making decisions concerning work, education, family and community. Rather than a social worker that originally was educated to develop and mold a better citizen, a mentor is a friend that assists a friend to develop their skills and cope with the vagaries of life.

What caused the revival of mentors and self-help organizations? The community (regular people – not politician, academics or policy experts) recognized their neighbors had been lured into a life of indifference and disrespect for themselves. Thus, neighbors observing the dysfunction of their neighbors began mentoring friends and developing organizations.

Why did the government program fail? America spent twice as much on the War on Poverty than it did to fight World War II, but it failed and harmed generations of adults and children. It failed because the premise was wrong. A neutral government social worker cannot mold and develop a better citizen. As unsystematic as neutering is by parents, family and community, it is superior to a designed system run by the government. I do not know when the belief in the neutral social worker faded, probably in the Ford presidency in the mid 1970's. Unfortunately, by then the institutionalized bureaucracy shifted the discussion from molding and developing model citizens to low-income people having material needs. The mantra was the inequity and the inadequacy of capitalism.

Institutions are very powerful and government institutions are more powerful. They have a monopoly of power. Utilizing their influence and power the state and federal welfare bureaucracies morphed themselves into being the protectors of the poor. And incrementally developed rules and regulation legally guaranteeing income and health care to all unmarried and unemployed parents with a child. And, of course, there was a multitude of other services, e.g., housing and food.

Ultimately, the state welfare institutions became functionaries. The caseworker verified eligibility and providing money and services. They did not treat clients as individuals. They treated people as a member of a group in accordance with laws and regulations.

Additionally, the government programs failed because the social worker did not believe their clients could improve. The caseworker

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

Navyše, vládne programy zlyhali aj preto, lebo sociálni pracovníci neverili, že ich klienti by mohli robiť pokroky. Úradník posilňoval v klientovi dojem neschopnosti. Naopak, Kimi Gray, ktorá priviedla celú susedskú komunitu od sociálnej odkázanosti k produktívnemu a nezávislému životu, vedela, že jej negramotní susedia by sa mohli stať prínosom. Zakladateľ Cincinnati Works Dave Philips prišiel veľmi rýchlo na to, čo Kimi Gray pochopila inštinktívne. Cincinatti Works takmer zlyhalo, lebo školiteľ, ktorý umiestňoval ľudí do zamestnania, neveril, že by mohli uspieť. Keď Philips našiel školiteľov, ktorí verili, že ich priatelia by mohli uspieť, uspelo aj Cincinnati Works. Práve preto je „susedský mentoring“ taký úspešný. Je totiž postavený na viere, že všetci ľudia majú svoju cenu a schopnosti a všetci ľudia môžu napredovať.

Aká je budúcnosť pomoci chudobným v Amerike? Nevieť. Amerika nemá jasnú predstavu o budúcnosti sociálneho systému. Pokiaľ ide o úlohu vlády, výsledky a akademické analýzy hovoria v prospech programov zameraných na prácu, časové limity a sankcie. Bushova administratíva a niekoľko vplyvných členov Kongresu boli schopní presadiť nedávne zmeny. Veľký odpor však kladú štátni sociálni pracovníci, ktorí chcú naďalej poskytovať dávky a služby. Byrokrati neuhnú a budú pribojní v obrane svojho „poverenia“, ktoré im dáva zákon. Žiaľ, inštitucionálny vplyv poskytovateľov sociálneho zabezpečenia je väčší, než americkí voliči vôbec tušia.

Určite budú silnieť komunitné organizácie. Napokon, finančné bremeno bude nútiť štáty, aby hľadali alternatívy a rušili úradnícke aparáty, ktoré pôsobia v sociálnom systéme. Je možné, že federálna vláda v tejto oblasti pravdepodobne prestane pôsobiť úplne a Amerika sa vráti k systému organizácií pomocou miestnych samospráv a svojpomocných organizácií. Žiaľ, nestane sa tak dosť skoro pre chudobných, ktorí boli vlákaní a uviazli v pasci nefunkčného systému.

V. PRÍLOHA – ÚSPEŠNÉ PRÍKLADY

Kimi Gray

Kimi bola mohutná žena afroamerického pôvodu. V devätnástich rokoch mala päť detí a v jej živote ani v živote jej detí nebol stály partner. Keď mala asi tridsaťpäť, žila v Kenilworth Parkside v zničenom sociálnom byte, ktorý bol preplnený nevzdelanými a nezamestnanými matkami s mnohými deťmi. Muži tu príležitostne navštevovali svoje priateľky a obvykle so sebou prinášali drogy a násilie.

reinforced the client's concept of inadequacy. To the contrary, Kimi Gray, who changed an entire community of neighbors from welfare dependence to productive and self-directed lives, knew that her illiterate neighbors could become productive. Dave Philips, the founder of Cincinnati Works, learned very early, what Kimi Gray knew instinctively. Cincinnati works nearly failed because the job coach, who placed people in work, did not believe the people could succeed. When Philips found job coaches that believe their friends could succeed Cincinnati Works succeeded. Naturally, this is why neighbors mentoring neighbors is so successful. They believe all humans have worth, have skills and can progress.

Finally, what is the future of assistance to the poor in America? I do not know. America does not have a clear concept of the future of welfare. For the role of government the results and academic analysis favor work, time limits and sanctions. The Bush Administration and a couple of powerful members of congress were able to mandate the recent changes. However there is major resistance from the state social workers that want to continue supplying money and services. The bureaucracy will passively and aggressively thwart the mandates of the law. Unfortunately the institutional influence of the welfare providers is greater than the knowledge and interest of the American voters.

Certainly the community organizations will expand. Ultimately, financial burdens will force the states to find alternatives, and will dismantle the welfare bureaucracy. Eventually, the federal government will probably cease being involved, and America will return to a system of local government and self-help organizations. Unfortunately, it will not occur soon enough for poor lured and trapped in a dysfunctional system.

V. ATTACHMENT – SUCCESSFUL EXAMPLES

Kimi Gray

Kimi was a very large African-American woman. Kimi had five children by the time she was 19 years of age and had no stable man in her or her children's life. By the time she was in her mid-thirties, Kimi was living in a deteriorated public-housing project (Kenilworth Parkside), teaming with uneducated and unemployed mothers with many children. Men occasionally visited their girl friends, usually bringing drugs and violence.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

Kimi rozpoznala, že práca je nevyhnutným predpokladom slobody a samostatnosti jednotlivca. Preto vzdelávala, organizovala a viedla svojich susedov od chudoby k produktívnosti. Vďaka nej sa z používateľov sociálnych bytov stali ich vlastníci. Kimi vyviedla svojich klientov zo strachu do života v stabilnom a dynamickom spoločenstve. Deti bez otcov získali otcov, ktorí prevzali za svoje deti zodpovednosť. Kimi Gray pomáhala jednotlivcom, rodinám a svojej komunite, aby sa stali produktívnymi a dokázali rozhodovať o svojom živote.

Prečo sa to Kimi podarilo? Rozpoznala a uznala, že každý človek má osobitú vložku a každý človek môže organizovať a riadiť svoj život ako produktívny a dôležitý člen spoločnosti.

Ako Kimi uskutočňovala túto premenu? Po prvé, Kimi vylúčila z projektu sociálneho bývania jeho manažérov a prevzala vedenie projektu. Potom zašla k susedom a opýtala sa: „Po čom túžite, čo chcete robiť a ako chcete žiť?“. Kimi rozumela, v čom spočíva hodnota a prínos práce.

Pred niekoľkými rokmi mi Kimi rozprávala o tom, ako začínala so svojimi susedmi. Teraz budem parafrázovať: *„Opýtala som sa jej, čím chce byť. Chcela byť zdravotnou sestrou. Ďalej som sa jej opýtala, či vie čítať a písať. Nevedela. Tak som sa s ňou dohodla. Ja ju naučím čítať a písať a ona bude pracovať v nemocnici ako pomocná sila. Potom som išla do nemocnice a oslovila jej vedenie. Bola som naivná a priama. Povedala som im, že majú dve možnosti. Buď prijmú moju susedku, alebo ju budú pravidelne vídať na operačke ako neplatiacu pacientku. A oni ju prijali.“*

Postupne sa Kimini susedia zamestnali. Naučili sa čítať a písať a organizovať a riadiť svoj život. Kimi a jej susedia v Kenilworth Parkside presvedčili federálnu vládu, aby im sociálne byty predala. Namiesto bývania zadarmo sa stali vlastníkmi svojich bytov. Kimi verila, že vlastníctvo a zodpovednosť zaň ako aj rozhodovanie o veciach týkajúcich sa bývania sú cestou k lepšiemu vzdelaniu, ekonomickej prosperite a funkčnej rodine. Kimi sa nemýlila a v čase jej smrti v roku 2000 mal Kenilworth Parkside v priemere viac ako jedného vysokoškolského študenta na každý z tunajších 464 bytov.

V roku 1993, keď sa sociálna reforma v USA práve začínala, napísala Kimi o sociálnom systéme v Amerike a jeho vplyve na ľudí:

„Sociálny systém pomáha ľuďom prežiť, ale pritom ich robí od neho závislými. Najskôr predurčí, potom umožní a napokon diktuje túto závislosť. Predpokladá, že vám bude stačiť, keď nebudete hladní a nebude vám zima, ako keby to jediné, čo je pre vás dobré, bol život na milodaroch. Nuž, pre mňa je dobrých oveľa viac vecí a tak je to s každým človekom, ktorého poznám.“

Recognizing that work was essential to being a free and self-directed person, Kimi educated, organized and lead her fellow residents from poverty to productivity; from recipients of public housing to ownership; from fear of her neighbors to living in stable and nurturing community; from children without fathers to children with participating fathers. Kimi Gray assisted individuals, families and her community to becoming productive and choosing their life careers.

Why was Kimi successful? She recognized and appreciated that every person has talents, and can organize and control their lives, be productive and be a significant member of society.

How did Kimi lead this transformation? First, Kimi locked the public housing managers out and took over running the project. Next Kimi went to neighbors and asked, “what are your desires, what do you want to do, how do you want to live.” Kimi appreciated the value and rewards of work.

A few years ago, Kimi related to me how she started with her neighbors. The following is paraphrased: *“I asked her what she wanted to be. She wanted to be a nurse. I next asked if she could read or write. She couldn’t. Then I made a deal with her. I would teach her to read and write and she would work as an orderly in the local hospital. Next I went to the hospital and talked with the management. I was blunt. I told them they had two choices. Either hire my neighbor or they would see her repeatedly in the operating room as a non-paying patient. The hospital hired her.”*

Gradually Kimi’s neighbors became employed and learned to read and write, to organize and direct their lives. Kimi and her neighbors at Kenilworth Parkside convinced the federal government to sell them the public housing. Instead of receiving free housing they became owners. It was through ownership of, responsibility for, and control of their housing that Kimi believed residents would improve their education, economic well-being and family functioning. Kimi was correct and at the time of her death in 2000, Kenilworth Parkside had an average of more than one college student per unit in the 464-unit development.

In 1993, as welfare reform was just beginning in the United States of America, Kimi wrote the following about America’s welfare system and its effects:

“Welfare helps people get by but in doing so it programs them to be dependent. First it predicts, then enables, then dictates dependent behavior. It assumes you will be satisfied with a handout, as though living on the dole is all you’re good for. Well, I’m good for a lot more than that, and so is everyone I know.”

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

Keď som mala 19 rokov, bola som slobodnou matkou s piatimi deťmi a žila som z podpory v hlavnom meste Washington, v sociálnom byte uprostred upadajúcej štvrte, ktorá bola ovládaná zločinom. Teraz, o 28 rokov neskôr, žijem stále na tom istom mieste, ale to miesto je iné. Sociálne byty sa stali obytnou zónou vo vlastníctve jej obyvateľov. Zločin takmer neexistuje, tehotné tínedžerky sú vzácnosťou a málo ľudí žije z podpory – aj tí iba nakrátko.

Som prezidentkou Združenia obyvateľov Kenilworth Parkside, manažérskej firmy, ktorej majetok činí niekoľko miliónov dolárov. Všetkých mojich päť detí vyštudovalo na univerzite a pracuje.

Keď sme my, obyvatelia Kenilworth Parkside, vybojovali svoj boj proti chudobe, zistili sme, že najväčšou bariérou v našom napredovaní bol samotný sociálny systém, tá džungľa pravidiel a nariadení, v ktorej nám dávali pokutu, keď sme si našli prácu, keď sme vytvárali rodiny, snažili sa založiť si malú živnosť alebo sme chceli uspokojiť naše sociálne, zdravotné a vzdelávacie potreby sami.“

Ešte stále platia pravidlá sociálneho systému, ktoré sú namierené proti pracovitosti a rodinám. Ešte stále sú tu byrokrati udržiavajúci v biede každého, kto sa odváži snívať o úniku z pasce chudoby.

Kimi bola veľmi schopná a talentovaná osoba a nie je dôvod očakávať, že všetci, ktorí sú na podpore, budú rovnako úspešní. Avšak tie tisícky pobratelov podpory, ktorým pomohla, mali rôzne vlohy a skúsenosti. Jej prístup bol úspešný preto, lebo poznala týchto ľudí i chudobu, v ktorej žili – a jej poznanie je univerzálne. Ľudia majú vlohy, ľudia sa dokážu správne rozhodovať a môžu sa z nich stať produktívni občania. Potom budú hrdí na svoje vlastníctvo, a zvlášť na to, že im patria ich domovy.

Cincinnati Works a Dave Philips

Dave Philips je veľmi úspešný kontrolór na penzii, ktorý založil Cincinnati Works. Jeho účtovnícka kariéra je dôvodom, pre ktorý spoznal tisícky úradov práce v mnohých kultúrne rozdielnych prostrediach. Ako bystrý pozorovateľ zamestnanosti, ekonomiky a spoločnosti Phillips pochopil, že nezamestnaný človek v našej globálnej trhovej ekonomike nie je plnohodnotným občanom. Trhová ekonomika vyžaduje od ľudí samostatné rozhodovanie, produktivnosť a výmenu nápadov, tovarov a služieb. Žiaľ, nezamestnaný človek sa svojich nápadov, tovarov a služieb zrieka, a tak nie je rovný tomu, kto zamestnaný je. Phillips venoval svoju energiu, čas a peniaze zamestnaniu všetkých ľudí, ktorí zamestnanie hľadali.

When I was 19, I was a single mother with five children living on welfare in a run-down, crimeridden public housing project in Washington, D.C. Now, 28 years later, I still live in the same location, but it's a different place. That public housing project is now a residential development owned and operated by its residents. Crime is virtually non-existent, teenage pregnancies are rare, and few of the residents are on welfare, and then only for a short time.

I am president of the Kenilworth Parkside Resident Management Corporation, a multi-million dollar property management firm, and my five children all are college graduates and productive citizens.

As we residents of Kenilworth Parkside fought our way out of poverty we found that the biggest barrier to our progress was the welfare system itself; a morass of rules and regulations that penalized us if we got jobs, formed families, or tried to create small businesses or meet our own social, health, and educational service needs.”

The anti-work, anti-family welfare rules are still in place, and the bureaucrats are still there to make life miserable for anyone who dares to dream of escaping the poverty trap.

Kimi was a very talented and gifted person, and it is unreasonable to expect all persons on public assistance to be so successful. However, the thousands of welfare recipients she assisted had a variety of talents and backgrounds. Kimi's approach was successful because her knowledge of people and poverty is universal. People do have talents; people will make positive choices and will become productive citizens. Further, people take pride in ownership, especially their homes.

Cincinnati Works and Dave Phillips

Dave Phillips is a very successful and retired certified public accountant that founded Cincinnati Works. Phillips' accounting career caused him to observe thousands of employment institutions in many diverse cultures. A keen observer of employment, the economy and society, Phillips appreciates that an unemployed person in our global market economy is not a full citizen. A market economy expects people to be self-directed, productive and exchange ideas, goods and services. Unfortunately, an unemployed person withdraws from exchanging ideas, goods and services, and hence is not equal to an employed person. Phillips has dedicated his energy, time and money to employ all persons seeking employment.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

Phillips bol od prírody bádavý a všímavý človek, a tak preskúmal rôzne modely ako pomôcť ľuďom nájsť zamestnanie. Organizácia Cincinnati Works, ktorá je financovaná zo súkromných zdrojov, má veľmi prepracovaný systém zaradovania ľudí na trh práce a do zamestnania u niektorého z päťdesiatich zmluvných zamestnávateľov. Má veľmi schopný personál, ktorý pomáha ľuďom osvojiť si pracovné návyky a prekonať právne a emocionálne problémy. Okrem toho má Cincinnati Works školiteľov, ktorí sú k dispozícii pri vyjednávaní medzi zamestnávateľom a zamestnancom ako sprostredkovatelia.

Phillips je teda výborný účtovník. Hodnotí výkonnosť – čo funguje a čo nefunguje. Avšak aj napriek všetkej študijnej príprave na začiatku Cincinnati Works takmer zlyhali. Prečo? Phillips si preštudoval všetky možné nápady, najmä model ľudského kapitálu a model založený na práci, ktorá je podmienkou na poskytnutie pomoci. Prečo sa mu nedarilo? Školiteľ, teda človek, ktorý hľadal miesto pre potenciálneho pracovníka, neveril, že jeho klient by sa mohol zlepšiť. Neveril, že tento jednotlivec by sa mohol rozvíjať, udržať si zamestnanie a stať sa sebastačným. Phillips musel nájsť takých školiteľov, ktorí rovnako ako Kimi Grayová vedia, že každý človek má osobité vlohy a je schopný organizovať a riadiť svoj život, byť produktívny a stať sa dôležitou súčasťou spoločnosti.

Ľudia sa snažia byť lepší. Žiaľ, väčšina ľudí, ktorí pracujú so schudobnenými a nezamestnanými, neverí, že ich klienti sa môžu zlepšiť. A nedôvera školiteľov vo vzťahu ku klientom výrazne znižuje možnosti ich zamestnania.

Phillips túto chybu napravil. Zamestnal školiteľov, ktorí verili, že ich klienti sa môžu zlepšiť. A dnes je Cincinnati Works najúspešnejšou organizáciou v Amerike, ktorá zaraduje ľudí na trh práce a dáva im stále zamestnanie. Keď Cincinnati Works zamestnala školiteľov, ktorí verili, že ich klienti by sa mohli zlepšiť, zamerali sa na udržanie ich zamestnania. Školitelia boli v kontakte s klientmi a ich zamestnávateľom a pomáhali im pri zabezpečení prechodu k trvalému zamestnaniu.

Neopieram sa o špecifické údaje či výskum, ale vďaka mnohým rokom pozorovania, ktoré mám za sebou, tvrdím, že väčšina vládnych úradníkov na celom svete neverí, že ich klienti sa môžu zlepšiť. A preto väčšina vládnych programov zlyháva.

Jobs for Life

V Raleighu v Severnej Karolíne bol založený program Jobs for Life, ktorý vychádza z viery v Boha. Pracuje s ľuďmi bez pracovných návykov a s ľuďmi, ktorí prácu nikdy nemali. Jobs for Life je postavený na biblickom základe, a tak učí sociálnym návykom, ktoré sú nevyhnutné na získanie a udržanie si

Phillips, studious and observant by nature, researched the various models of assisting people to employment. Cincinnati Works, which is privately funded, has a very sophisticated system of putting people into work ready classes and placing people in employment with one of about fifty pre-arranged employers. Phillips has a very capable staff that assists people with work readiness skills, legal difficulties and emotional problems. Further Cincinnati Works has job coaches that are available to mediate between employer and employee.

Again, Phillips is an excellent accountant. He measures performance—what works and what isn't working. However, even with all the studious preparation, Cincinnati Works nearly failed in the beginning. Why? Phillips had studied all the various ideas, especially the human capital model and work first. What went awry? The job coach, the person placing the potential worker, did not believe the worker could improve. They didn't believe the person could improve, stay employed and be self-sufficient. Phillips had to find job coaches that believed, just as Kimi Gray knew, that every person has talents and can organize and control their lives, be productive, and be a significant member of society.

Humans seek to improve. Unfortunately, most people working with the impoverished and unemployed do not believe their clients can improve. And the job coaches' lack of faith in their client severely reduces work opportunities for their clients.

Phillips corrected this error. He hired job coaches that believed their clients would improve. And today, Cincinnati Works is the most successful organization in America, placing people into work and maintaining employment. Once Cincinnati Works hired job coaches that believe their clients would improve they focused on maintaining employed. The job coaches interacted with their client and the employer, assisting and insuring the transition to permanent employment.

Without data or research, but with many years of observation, I proffer that most government bureaucrats throughout the world lack faith that their clients can improve. Thus, the majority of government programs fail.

Jobs For Life

Founded in Raleigh, North Carolina, Jobs for Life is a faith-based program, working with people without job skills or a history of work. Jobs for Life is biblically based and teaches the social skills needed to obtain and maintain employment: promptness, civility, honesty, and accepting

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

zamestnania: pružnosť, zdvorilosť, česťnosť a schopnosť uznať autoritu. Najdôležitejšie je, že Job for Life poskytuje spomedzi členov cirkevného zboru inštruktora, ktorý 18 mesiacov „kráča“ so svojím susedom hľadajúcim zamestnanie. Inštruktor je priateľ, ktorý pomáha osobe hľadajúcej prácu. Pomáha jej vyrovnať sa s finančnými, emocionálnymi a prechodnými problémami, aké často sužujú ľudí, ktorí začínajú pracovať.

Vďaka výraznej pomoci inštruktorov dosahuje Jobs for Work vynikajúce výsledky, pokiaľ ide o udržanie sa ľudí v práci. Kombinácia práce a inštruktorského vedenia je najúčinnějšíou pomocou na ceste k samostatnému a spokojnému životu.

Takto Jobs for Life opisuje svoje poslanie a prístup:

Jobs for Life je rýchlo sa rozširujúce hnutie, ktoré je založené na tomto princípe: Ak chceme ľudí pozdvihnúť z nezamestnanosti, beznádeje, zúfalstva, chudoby a nepriaznivej situácie, vyžaduje si to, aby sme im dali oveľa viac než iba prácu. Potrebujú mať svoj život. Život naplnený porozumením, dôverou, sebakontrolou, vedením, učením, usmerňovaním a vierou.

Tento život si začínajú budovať s našou pomocou – tak, že nadviažu spojenie so svojou komunitou a stanú sa jej súčasťou. Z tejto podpory čerpajú silu a učia sa zodpovednosti v tom, že zo seba dávajú to najlepšie.

Veríme, že ak iba nájdeme zamestnanie pre niekoho, kto zamestnanie potrebuje – bez toho, že by sme poskytli čohokoľvek navyše – nikdy nás to neprivedie k úspechu. Nezáleží na tom, koľkokrát sa o to pokúsime. Veríme, že ľudia v chudobe sú vykolajení a potrebujú nájsť cestu von. Ľudia, ktorí potrebujú prácu, musia byť najskôr ochotní budovať život okolo seba a vo svojom vnútri.

Veríme, že ak iba nájdeme zamestnanie pre niekoho, kto zamestnanie potrebuje – bez Jobs for Life mobilizuje komunitné a náboženské organizácie, cirkvi, významných podnikateľov, živnostníkov, miestne samosprávy a používa ich zdroje, ich ponuky pracovných miest, ich čas, ich lásku a ich rady. Ponúka inštruktorov a školiteľov tým, ktorí si budujú nový život.

Toto je najsilnejší prejav susedskej pomoci. A preto to funguje. Nejde len o to, že pomáhame ľuďom, aby opäť začali žiť. Pomáhame aj firmám, ktoré majú to šťastie, že získajú takýchto zamestnancov. Lebo my vytvárame pozoruhodne stabilnú, spoľahlivú, nadšenú, lojálnu, mravnú a produktívnu pracovnú silu. Štúdie dokazujú, že absolventi Jobs for Life sú v oblasti odborného rastu a udržania si zamestnania úspešnejší než absolventi takmer všetkých ostatných programov zamestnanosti.

supervision. Most important, Jobs of Life provides a mentor from their church that “walks” with their neighbor seeking work for 18 months. The mentor is a friend that helps the person seeking work to cope with financial, emotional and transitional issues that often bewilder a person beginning work.

Because of the strong mentoring assistance, Jobs for Life has excellent success in maintaining people in work. The combination of work and mentoring most effectively assists people in a life of self-sufficiency and satisfaction.

The following is how Jobs for Life describes their mission and approach.

Jobs for Life is a rapidly expanding movement rooted in the guiding principle that to lift people out of joblessness, hopelessness, despair, poverty and the roadblocks of circumstance, they need far more than just a job. They need to have a life. A life filled with understanding, confidence, self-control, coaching, learning, guidance, and faith.

They begin building this life, with our help, by connecting with their community, by becoming part of it, drawing strength from its support, accepting responsibility, and by giving of themselves in whatever ways they can.

We believe that just finding a job for someone who needs a job – without providing much more – has never worked, no matter how many times it’s been tried. We believe people in poverty, in confusion, who need a way out, who need a job, must first be willing to build a life around and within themselves.

We believe that just finding a job for someone who needs a job – without providing much more – has never worked, no matter how many times it’s been tried. Jobs for Life mobilizes community and faith-based organizations, churches, business leaders, small business people, local government and to engage in this work through their resources, their job opportunities, their time, their love, their counsel, and by serving as mentors, as coaches to those who are building new lives.

This is the ultimate expression of neighbors helping neighbors. And this is why it works. We are not only helping people live again, we are also helping all those companies who are fortunate to hire them. Because we are building a remarkably stable, dependable, committed, loyal, ethical and productive workforce. Studies show that Jobs for Life graduates keep and grow in their jobs with a higher rate of job retention than those of virtually every other jobs program.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

Mesto New York: silný starosta – silný správca

Sociálna reforma, ktorá má zmeniť roky závislosti a nefunkčnosti spôsobené vládou, si vyžaduje silné politické vedenie a výbornú administratívu. Potrebuje vedenie, ktoré jasne signalizuje poberateľom aj sociálnym pracovníkom nutnosť práce a výhody zamestnania. Starosta mesta New York Giuliani poveril Jasona Turnera, vedúceho Správy pre ľudské zdroje (Human Resources Administration), aby zaviedol program NYC WAY zameraný na podporu sebadôvery a zodpovednosti.

Od marca 1998 začala radnica v New Yorku zdôrazňovať princíp „najskôr práca“ a kancelárie sociálneho zabezpečenia sa zmenili na strediská práce. Všetci oprávnení žiadatelia, ktorí prišli do strediska práce, dostali pomoc pri preverení a odskúšaní všetkých alternatív sociálnych dávok. S pomocou súboru služieb, vrátane hľadania zamestnania a opatery detí, sa od klientov stredísk práce na začiatku vyžaduje, aby sa zúčastnili na hľadaní zamestnania na plný úväzok. Toto hľadanie je zamerané na získanie nesubvencovaného pracovného miesta. Tí, ktorí zamestnanie nenájdu, sa zúčastňujú na Programe pracovnej praxe (WEP). Tento program je kombinovaný s ďalším vzdelávaním, školeniami a aktivitami, ktoré súvisia s hľadaním práce a sú zamerané na dosiahnutie sebestačnosti.

Program pracovnej praxe zas prideliť konkrétnu prácu každému klientovi, ktorý môže pracovať. WEP prostredníctvom radnice začleňuje klientov do pracovného procesu, pričom im poskytuje príležitosť nadobudnúť také návyky ako práca v kolektíve, prijímanie príkazov, včasný príchod do práce a schopnosť plniť pridelené úlohy. Klienti sa tiež učia zvládať pracovné povinnosti a niest osobnú zodpovednosť.

NYC WAY požaduje od všetkých drogovzo závislých, aby sa zúčastňovali na liečbe. Okrem toho je nevyhnutné, aby pracovali, čo je súčasťou liečby po krátkom stabilizačnom období. Vtedy sa sleduje snaha klienta. Kombinácia liečenia a práce umožňuje pozitívnu interakciu so spoluzamestnancami a orientuje jednotlivca na plnenie úloh, čo podporuje striednosť a zodpovednosť.

NYC WAY zmenil bývalé kancelárie sociálneho zabezpečenia na strediská práce. Od júla 1999 poskytuje Business Link zamestnávateľom v meste bezplatnú zamestnávateľskú službu. Business Link zabezpečuje firmám preverených a kvalifikovaných žiadateľov, ktorí sú pripravení zamestnať sa za základný plat v takých oblastiach ako maloobchod a služby zákazníkom, údržba a bezpečnosť ako aj zadávanie dát a vedenie kancelárie. NYC WAY je založené na poznaní, že práca a rozvoj pracovných návykov a znalostí je jediným zaručeným prostriedkom, ako sa vymaniť z chudoby a beznádeje. Business Link má účtovníka, ktorý je pridelený k zamestnávateľovi, aby riadil všetky otázky týkajúce sa zamestnávateľských vzťahov.

New York City – Strong Mayor – Strong Administrator

Welfare reform, that reverses years of government created dependence and dysfunction, requires strong political direction and an excellent administration that clearly signals work and the benefits of employment to recipients and welfare staffs. Mayor Giuliani of New York City empowered Jason Turner, Administrator of Human Resources Administration (HRA), to implement NYC WAY designed to encourage self-reliance and accountability.

Since March 1998 NYC began emphasizing “work first” and began converting welfare offices into Job Centers. All eligible applicants entering a Job Center are assisted in exploring and pursuing alternatives to welfare. Assisted by an array of services, including employment placement and childcare, Job Center Participants are initially required to engage in a full time job search focused on obtaining unsubsidized employment. Those who do not find employment, participate in Work Experience Program (WEP) combined with other education, training and job search activities designed to help them achieve selfsufficiency.

Work Experience is a structured work assignment for each participant who can work. WEP engages participants in work activities throughout NYC, providing participants with the opportunity to develop skills such as the ability to work with colleagues, take directions, get to work on time, and the capacity to complete assigned tasks. Participants also learn to manage the demands of work and personal obligation.

As regards substance abuse NYC WAY requires all substance abusers to attend treatment. In addition all substance abusers are required to work as a part of treatment after a brief stabilization period. During this time the participant is tracked for compliance. The combination of treatment and work allows for positive interaction with fellow employees and focuses the person on accomplishing tasks, which encourages sobriety and responsibility.

NYC WAY has converted the former welfare centers into employment centers. Since July 1996, Business Link provides a no-fee employment service to NYC employers. Business Link provides companies with pre-screened, qualified applicants who are job ready for entry-level employment in areas such as retail and customer service, maintenance and security, as well as data-entry and office administration. NYC WAY recognizes that work and developing employment skills and knowledge is the only sure means to climb out of poverty and despair. Business Link has an account manager that is assigned to an employer, managing all aspects of the employer relationship.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

TED ABRAM: SMUTNÉ DEJINY SOCIÁLNEHO SYSTÉMU V USA

Jasná správa pre všetkých ľudí, ktorí dostávajú podporu: Budete pracovať. NYC WAY dal poberateľom sociálnych dávok a sociálnym pracovníkom jasne najavo, že na to, aby sa zlepšil ich život ako aj život ich rodín, je potrebné pomôcť ľuďom nájsť si prácu. Turner a jeho ľudia požadovali, aby sa služby zmenili. Namiesto stanovovania nároku a vydávania peňazí museli začať hľadať prácu a starať sa o potreby súvisiace so zamestnaním. Výsledky boli vynikajúce.

Na to, aby si ľudia zachovali nezávislosť, sa musia zaviazat' a musia sa rozhodnúť, že chcú pracovať aj vtedy, keď riadne zamestnanie nie je dostupné. Naše skúsenosti však dokazujú, že subvencovaná práca u prevažne súkromných zamestnávateľov je oveľa lepšia než programy pracovnej praxe, ktoré často vytvárajú samoučelné pracovné miesta. V programe zamestnanosti na plný úväzok zamestnávateľ poskytne reálnu prácu, inštruktora a zaškolenie potrebné na danom mieste. Klient je dočasným zamestnancom a očakáva sa, že bude plniť úlohy, ktoré sú mu pridelené. Povinnosti a odmena súvisiace so zmysluplnou prácou podporujú tvorbu návykov, znalostí a záujmu, ktoré sú potrebné na získanie mzdy a stáleho zamestnania.

*Prednáška v rámci CEQLS, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika,
Bratislava, 9. 3. 2006*

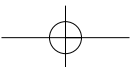
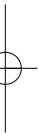
IN DEFENSE OF THE FREE MARKET

TED ABRAM: THE SAD HISTORY OF WELFARE IN THE U.S.A.

A clear message to people receiving assistance: You shall work. NYC Way clearly signaled to welfare recipients and bureaucrats that helping people find work is essential for individuals and families to improve their lives. Turner and company required a retooling of the services from determining eligibility and handing out money to finding employment and taking care of the needs associated with employment. The results have been exceptional.

Essential to helping people achieve independence is the commitment to work even if a regular job is not available. However, our experience shows that subsidized work with mostly private employers is far superior to Work Experience programs which often are make-work jobs. In the Full Employment Program the employer provides a real job, a mentor and the training necessary for the job. The participant is a temporary employee and is expected to perform the assigned duties. The obligations and rewards of meaningful work enhances the skills, knowledge and interest necessary to acquire hirer paying and permanent employment.

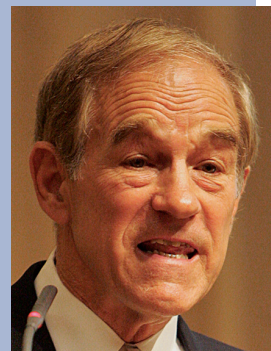
*Lecture within CEQLS, Conservative Institute of M. R. Štefánik,
Bratislava, 03/09/2006*

RON PAUL

Ludwig von Mises a politika

Ludwig von Mises and Politics

Ron Paul: člen Kongresu Spojených států amerických a hlavní washingtonský zastánce myšlenek ústavní vlády, nízkých daní, svobodných trhů a návratu ke zdravé měnové politice založené na komoditních penězích. Dr. Paul je autorem několika knih, mezi něž patří *Výzva svobodě*; *Důvod pro zlato*; a *Republika, pokud ji dokážete udržet*. Je poradcem Ludwig von Mises Institute a je často citován odborníky, kteří píšou o problematice měnové politiky, bankovníctví a politické ekonomie. Během své politické kariéry obdržel řadu cen a vyznamenání od organizací jako jsou National Taxpayers Union (Národní unie daňových poplatníků), Citizens Against Government Waste (Občané proti vládnímu plýtvání), Council for a Competitive Economy (Rada pro konkurenceschopné hospodářství) a Young Americans for Freedom (Mladí Američané pro svobodu) a dalších.

Ron Paul: U.S. Congressman and the leading spokesman in Washington, D.C., for limited constitutional government, low taxes, free markets, and a return to sound monetary policies based on commodity-backed currency. Dr. Paul is the author of several books, including *Challenge to Liberty*; *The Case for Gold*; and *A Republic, If You Can Keep It*. He has been a distinguished counselor to the Ludwig von Mises Institute, and is widely quoted by scholars and writers in the fields of monetary policy, banking, and political economy. He has received many awards and honors during his career in Congress from organizations such as the National Taxpayers Union, Citizens Against Government Waste, the Council for a Competitive Economy, Young Americans for Freedom, and others.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

Pro mě i pro moji ženu je tato událost vzrušující, příliš často totiž necestujeme. Považuji však toto své pozvání za velmi výjimečné. Jde o velmi výjimečnou událost, při níž výjimečné město poctí výjimečnou osobnost. Výjimečným dojmem na mě působí i tento výjimečný zástup lidí; je pro mě povzbuzením, a je jistě povzbuzením i pro ostatní, když pomyslím, že skupina lidí, jako je tato se sešla, aby společně hovořila o muži, jenž sehrál tak významnou roli v ekonomii.

Já přirozeně považuji Misesa za nejvýznamnějšího ekonoma pokud ne v celé historii, tak přinejmenším ve 20. století. Rozhodně na mě měl velký vliv a motivoval mě ke vstupu do politiky. To jsem podrobněji popsal ve své brožurce,¹⁾ nyní se jen stručně zmíním o tom, jak mě Mises ovlivnil a jaké to je být členem Kongresu Spojených států. Přes veškerý respekt, který chovám k americké svobodě a k prosperitě, již jsme dosáhli, existuje stále mnoho výzev – v Americe a v našem hospodářství, ve směru, jímž se ubíráme.

Když přemýšlíte o tom, co vše se obyvatelé Spojených států naučili – bohužel těžkou cestou – je v příchodu do Prahy něco zvláštního. Já jsem se narodil ve třicátých letech a během mého života bylo toto město v obležení národního socialismu, se všemi jeho špatnými důsledky, a poté se ocitlo pod železnou pěstí komunistického systému. A nyní je zde nová éra a nová doba s novými myšlenkami. Vidím, že se ve středu Evropy děje něco, co je tak podivuhodné, tak překvapivé a co mě tak těší.

Jedním z důvodů, proč příliš necestuji, je to, že jsem doma v Kongresu členem Bankovního výboru a zároveň i členem Výboru pro mezinárodní vztahy. Téměř každý se stává členem Výboru pro mezinárodní vztahy proto, aby mohl cestovat a podnikat rádoby služební cesty, které platí daňoví poplatníci. Mají k tomu ohromné příležitosti. V současnosti máme vojáky ve 140 zemích světa, takže si mohou vybrat libovolnou zemi a jet do ní na inspekci.

Avšak já, kvůli své filosofii, víře a svému přesvědčení, tyto cesty nepodnikám. Nikdy nejezdím na výlety za peníze daňových poplatníků. Tak je pro mě tato cesta výjimečná, a když ke mě přišli a vše mi vysvětlili, rozhodl jsem se, že vynaložím určitou námahu a k této oslavě se připojím.

Vliv, který na mě Mises měl, začal poměrně záhy. Jsem lékař, nemám doktorát a nemám ani žádný titul z ekonomie. Během svého lékařského vzdělávání jsem narazil na nějaké knihy o rakouské ekonomii. To mohlo být tak v padesátých letech. Nejprve jsem přečetl Hayekovu knihu Cesta do otroctví, která je velmi populární. Od té jsem se dostal k Misesovi i ke zbytku

¹⁾ Paul, Ron: *Mises and Austrian Economics – A Personal View*, Ludwig von Mises Institute [pozn. ed.].

It is an exciting event for my wife and me as it is unusual for us to travel, but I found this invitation very special. I consider it a special event, I consider this a special city to honour a special person, and I am especially impressed with the special crowd because this, to me, is really something that encourages me, and I am sure encourages everybody, to think that a group like this came together to talk about a gentleman that played such an important role in economics.

I, of course, consider Mises the most important economist, if not in the history, certainly in the 20th century, and he indeed did have a lot of influence on me and motivated me to go into politics. I have written that in more detail in my booklet,¹⁾ but I will just tell you a little bit about how Mises influenced me over the years and what it is like to be in the Congress of the United States. In spite of the respect for freedom in America and the prosperity we have, there are still a lot of challenges – in America and in our economy and in the direction that we are going.

But there is something special about coming to Prague when you think about what United States citizens have learned, unfortunately the hard way. In my lifetime (I was born in the thirties) this city was under siege by National Socialism, with all the bad effects of that, and then being under the iron fist of the communist system. And here it is, a new age and a new time with new ideas. In the center of Europe I see something coming that is just so miraculous, so surprising and so pleasing to me.

The one reason why I never travel much is that I am on the Banking Committee at home in Congress and I am also on the International Relations Committee. Almost every member joins the International Relations Committee because they get to travel and they get to go to what we call junkets, and the taxpayers pay their way. They have tremendous opportunities. We now have troops in hundred and forty countries so they can pick a country and go on an inspection there.

But due to my philosophy, my beliefs and convictions, I don't take junkets. I do not ever use taxpayers money to go on a trip, so this trip was very special and when they came and when it was explained to me, that is when I decided that I certainly would make an effort to come to participate in this celebration.

The influence that Mises had on me started early on, I am a medical doctor, I am not a PhD, and I do not have a degree in economics. During the time of my medical training, I did come across some books on Austrian Economics,

¹⁾ Paul, Ron: *Mises and Austrian Economics – A Personal View*, Ludwig von Mises Institute [note of the ed.].

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

rakouské ekonomie. Potom přišla sedmdesátá léta. Ta šedesátá byla těžká doba, jako země jsme uplatňovali politiku „zbraní a másla“ a vůbec jsme se nestarali o deficity. Přesto ti, kdo rozuměli penězům a principům inflace, předpovídali, že to ve skutečnosti povede k růstu cen a deformaci hospodářství a ekonomickému poklesu. Četl jsem o tom a do určité míry jsem tomu věřil, avšak v srpnu 1971 se mi to vše potvrdilo. 15. srpna 1971 zrušil prezident Nixon směnitelnost dolaru za zlato. Řekl, že už si nemůžeme vážit našich dolarů. Zkrátka jsme se stali nesolventními. Nedodrželi jsme naše sliby. A to mělo celou řadu důsledků.

V době, kdy byl kurz stanoven na 35 dolarů za unci zlata, existovaly i strašlivé mzdové a cenové regulace. Ty byly zavedeny vládou, která se označovala za zastávce svobodného trhu, za konzervativního zastávce svobodného trhu. A přesto vedla k výraznému nárůstu byrokracie.

Po tomto potvrzení jsem se rozhodl začít veřejně mluvit o ekonomice, protože jsem měl za to, že kráčíme špatným směrem. Zavrhnutí zdravých peněz, zrušení omezení tvorby nových peněz a nového úvěru – a nikdo se o tom ani nezmínil. Takže jsem šel za svojí manželkou a řekl jsem jí: „Věř tomu nebo ne, ale budu kandidovat do Kongresu.“ V té době jsem byl plně vytížen svojí lékařskou praxí – byl jsem jediným porodníkem v celém poměrně rozlehlém okrese. A ona řekla: „Proč to, proboha, chceš udělat?“ A já na to: „Chci mluvit o těchto věcech a o tom, co se děje.“ Ona odpověděla: „To ale může být nebezpečné.“ Zeptal jsem se: „Nebezpečné?“ A ona na to: „Ano. Mohli by tě zvolit.“ Má reakce byla: „V žádném případě mě nezvolí, protože si nehodlám hrát na Santa Clause. Chci zkoušet říci lidem pravdu: Pokud chcete být bohatí, pokud chcete mít prosperující hospodářství, musíte hájit svobodu, nikoli rozhazovačnost. Nemůžete se zastávat příspěvků od vlády, musíte bojovat za to, abyste ji setřásli ze svých zad.“

Dnes jsou lidé – a byl jsem přesvědčen, že i v sedmdesátých letech byli – zcela zavázáni za to, co dostávají od vlády. Proto jsem byl pesimista a má žena tvrdila: „Mohlo by se to stát.“ A došlo k tomu při volbách v roce 1976. Přesto jsem v Kongresu nezůstal – pobyl jsem tam sedm let a zjistil, že politická kariéra není přesně to, co jsem hledal. Vrátil jsem se na dvanáct let zpátky ke své lékařské praxi. Dál jsem se ale zajímal o veřejné věci, psal jsem zpravodaj a účastnil jsem se během té doby liberální politiky.²⁾ Potom, v roce 1996, jsem kandidoval znovu, abych se přesvědčil, jestli bych nemohl být opět zvolen.

²⁾ Zde i v dalším textu tímto slovem překládáme původní výraz „libertarian“. Jde o liberální ve smyslu klasického liberalismu [pozn. překl.].

it would have been in the fifties. Firstly, I was exposed to Hayek's book, *The Road to Serfdom*, which is very popular, but from that I went into study of Mises and all of Austrian Economics. We were moving into the early 1970s. The 1960s were rough, we as a country had followed the philosophy of guns and butter and we were not worried about the deficits, yet those who knew and understood money and the principles of inflation made predictions saying that indeed this would lead to price inflation and distortion of the economy and the contraction of the economy. I read and studied and was a believer to a degree, but in August of 1971 it was confirmed to me. It was on August 15th in 1971 when our president Nixon closed the gold window. He said that we could not honour our dollars any longer, we became insolvent, in a word. We reneged our promises, and it did have a lot of ramifications.

At that time when gold was established at \$35 an ounce, wage and price controls were disastrous, that was put on by an administration who proposed that they were free-market oriented, that they were the conservative free-market people. And yet, that is indeed what we ended up with, a lot more bureaucracy.

But with that confirmation I made the decision that I would like to speak out on the economy because I thought we were going in a wrong direction. The rejection of sound money, the rejection of the restriction of the creation of new money and new credit, and nobody was talking about it. So I went to my wife and I said: "Believe it or not but I will run for Congress." And I had a very busy medical practice, I was the only physician delivering babies at that time in an entire large county, and she said: "Why in the world do you want to do that for?" And I said: "Well, I want to talk about these events and what is happening." She said: "This could be very dangerous." I asked: "Dangerous?" And she replied: "Yes. You could end up getting elected." And my reaction was: "No way could I be elected because I am not going to play the role of Santa Claus. I am going to play a role of trying to tell people the truth and saying: If you want to be wealthy, if you want to have prosperous economy, you argue for liberty; you don't argue for largess. You do not argue for benefits from the government, you argue to get the government off your back."

The people now are, even in 1970s I was convinced they were, totally indebted to what they get from the government. Therefore, I was a pessimist and she said: "No, you could." And it led to elections in 1976, although I did not stay in Congress. I was there for seven years and I decided that a career in politics was not exactly what I was looking for, I went back to practicing medicine. I did that for twelve more years, but I stayed interested, I did a newsletter and participated in libertarian politics during that time, then I ran again to see if I could be reelected in 1996.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

Byla to pro mě jiná zkouška – v té době o mně bylo mnohem více známo, protože jsem byl spojován s liberály. Byl jsem pro svobodu ve všech oblastech – v otázkách osobního soukromí, v sexuálních otázkách i pro svobodu na trhu a zároveň jsem silně hájil názor, že by bylo nejlepší pro nás i pro svět, kdybychom se starali sami o sebe. Potom bychom neměli vojáky ve 140 zemích světa.

Myslel jsem, že výzva tohoto druhu je mnohem jasnější než v roce 1976. A znovu jsem si říkal: „V žádném případě mě nezvolí.“ A přece jsem byl odhodlán udělat jednu věc – nepřijmout jejich podmínky, ale určit takové, o nichž jsem si myslel, že jsou správné, a stát si za nimi. Přijal jsem totiž zásadu, že nemá smysl být zvolen – nebo znovu zvolen –, pokud si člověk za něčím nestojí. To by pro mě nemělo žádnou cenu.

Proto jsem to chtěl zkusit ještě jednou. Vyhrál jsem volby v novém okrsku, s novými voliči – a zvítězil jsem velmi těsně: kandidoval jsem za republikány a v mém okrsku přede mnou zvítězil demokrat. Dostal jsem 51 %. Říkal jsem si, co by mělo být mým cílem teď. No, mým cílem by mělo být dělat to, o čem jsem mluvil. To není úplně obvyklé, alespoň ne pro naše politiky. Dělat přesně to, co člověk říká, že udělá.

Takže jsem se vydal do Washingtonu a začal jsem sám hlasovat. Vypadá to velmi populárně hlasovat pro něco, co pomůže nějakým lidem, aniž byste se ptali: „Odkud to přišlo? Kdo to bude platit? Kdo utrpěl tím, že tu údajně někomu pomůžeme?“

Já jsem se takto ptal a podle toho i hlasoval. A když jsem kandidoval podruhé, získal jsem 56 %. A příště 60 %. Říkal jsem si, že to přece funguje. Nejen že mohu dělat to, co říkám, ale mohu být znovu zvolen a mohu své zvolení potvrdit. Když jsem kandidoval při posledních volbách, neměl jsem už ani žádného soupeře.

Otázka tedy zní: Znamená to, že by mí voliči schvalovali Misesovu ekonomii? Znamená to, že by schvalovali vše, v co věřím já? Ne zcela. Tak to totiž nefunguje. Ale znamená to, že jsem dokázal tyto věci ukázat tak, abych mohl hlasovat v souladu se svými zásadami, a přesto být přijatelný pro lidi. Nebylo to totiž v tom, že by nevěděli, co dělám. Toho si byli moc dobře vědomi.

V Americe je užití slova „liberál“ podezřelé, i když nyní již méně než v minulosti. Pokud vás označí za liberála, budou si lidé spíše myslet, že jste „libertin“, člověk volných mravů, že dovolíte lidem mít takový životní styl, který by jinak mít nemohli, spíše než že bráníte svobodu nějakým velmi osobním způsobem.

Toto vítězství mě velmi povzbudilo a já si říkal, že se budu snažit ho naplnit, jak jenom budu moci.

The test for me then was different, at that time they knew more about me because I had identified myself with libertarians. I was for freedom everywhere, in personal privacy issues, personal sexual issues and freedom in the market place, and I also strongly advocated that it would be best for us and the world if we minded our own business. Then we would not have troops in hundred and forty countries.

I thought this type of challenge was much more clear-cut than it was in 1976, and once again I thought: "There is no way they will do this." And yes, I was determined to do one thing, not to run on their terms, but to run on the terms that I thought was right and to stand for something. Because I accepted the principle that: Of what use is it if you can get elected, or reelected, if you do not stand for something. To me, that was of no value.

It was for that purpose that I wanted to test it one more time. I won that election in a new district with new people and I won very narrowly: I ran as a republican, the district was held by a democrat, and I won by 51 %. I thought: What should be my goal now? Well, my goal should be to do what I said. This is sometimes unusual, for our politicians at least, to do exactly what you said you were going to do.

So, I went to Washington and that at that time required me to vote by myself. It looks very popular sometimes to vote to take care of people without asking the question: "Where did it come from? Who paid the bills? Who suffered because of the goodness that you are supposed to be doing?"

So I did that and voted that way, and the next time I ran I had 56 % of the vote, and then, the next time, I had 60 % of the vote. And I thought that this is working, not only can I do what I say, but I can get reelected and I can prove my vote. And then the last time we were up for the election I did not have an opponent.

So the question is: Does this mean that they have endorsed the economics of Mises? Does this mean that they have endorsed everything I believed in? Not really. It really does not work that way, but it means that I was able to present it in such a way to vote on principle and still be accepted by the people, and it was not like they did not know what I was doing, they were very much aware of it.

In America the use of the word "libertarian" is questionable. Less questionable now than it used to be, but now if they label you libertarian, they are more likely to think you are a "libertine", just to allow people to have lifestyles that they otherwise could not have rather than defending liberty in a very personal way.

This was very encouraging to me and I thought that I would pursue this the best I could.

Nyní bych uvedl jeden Misesův citát, který se touto věcí zabývá:

„V prostředí převládajících myšlenek intervencionismu mohou ale úspěšnou politickou kariéru vést pouze lidé, kteří se ztotožňují se zájmy nějaké zájmové skupiny.“³⁾

Při vší úctě, kterou k Misesovi chovám – a já vím, že mluví pravdu a že má odpovědi na většinu otázek – bych rád dokázal, že se mýlí, když předpokládá, že ti, kdo nepodlehnu nátlakovým skupinám, nemohou mít žádnou kariéru.

Já jsem byl opakovaně zvolen, musím k vám však být upřímný – s tím druhem politické kariéry, již jsem dosáhl já, jsou mé odměny zcela jiné, než je běžné pro ostatní politiky. Po politickém žebříku nemůžete šplhat vzhůru, pokud nejste součástí establishmentu. Takže to, čeho dosáhnete, musí být omezené na prezentaci určitých pohledů lidem, seznamování je s tím, o co jde, a nechat je to schválit prostřednictvím hlasování, aniž bych očekával, že se stanu velmi mocným předsedou nějakého výboru, který bude schopen získat pro svůj okrsek peníze, projekty a další výhody.

Právě naopak – musí pro mě hlasovat přesto, že je to stále obtížnější. Pokud hlasujete proti všem zákonům, jež vedou k vyvlastňování, jak potom můžete v rozpočtu prosadit něco pro svůj okrsek? Republikáni i demokraté, zástupci obou stran, se snaží tuto skutečnost zdůrazňovat a snaží se podřývat to, co dělám, když tyto výhody nepřijímám.

Naštěstí si však myslím, že lidé budou reagovat. Myslím si, že lidé budou reagovat na celém světě, pokud jim sdělíte pravdu. Lidé v naší zemi zízají po tom, aby slyšeli jasnou pravdu a upřímné odpovědi. Pak si řeknou: „Nesouhlasím sice s Ronem Paulem úplně ve všem, ale alespoň vím, kde stojí a že nám říká pravdu.“

Stejně tak vědí, že čelíme problémům, ekonomickým problémům. Vědí, že naše zahraniční politika má nedostatky. A vědí, že vláda je dotěrnější každým dnem. S touto částí toho, co říkám, souhlasí.

Uvedu několik příkladů politických výzev, se kterými jsem se musel vypořádat. Do nedávné doby byl můj okrsek převážně zemědělský. Neměl jsem v něm žádná velká města, pouze 22 agrárních okresů. Zemědělské organizace a sdružení chovatelů dobytka – ti všichni jsou pro vládní programy, jako jsou dotace, protekcionismus a tak dále. Ti vždy vystupovali proti mému

³⁾ Mises, Ludwig von: *Lidské jednání*, Liberální institut, 2006, str. 780 [pozn. ed.].

Now I want to start with a quote from Mises, dealing with this:

“Under the predominance of the interventionist ideas a political career is open only to men who identify themselves with the interest of a pressure group.”²⁾

With much respect that I have for Mises, and I know that he speaks the truth and that he has most of the answers, I would like to prove him wrong because he was a pessimist in that there is no career for those who do not succumb to the pressure group.

I have been reelected but I would have to be honest with you, with the type of political career I have the rewards are different than they are ordinarily for other politicians. You cannot move up the political ladder if you were not within the establishment, so the achievement has to be limited to that of presenting the views to the people and letting them know what it is and let them endorse it by a vote without the expectation that I will become a very powerful committee chairman that will be able to get the money, the projects and the benefits back to the district.

On the contrary, they have to vote for me in spite of it because it becomes more difficult – if you vote against all the appropriation bills, why would they then put anything in the budget for your district? Republican or democrat, either party would try deliberately to state that point, and to try to undermine what I am doing by excluding those benefits.

But, fortunately, I think that the people will respond, I think that people will respond throughout the world if they are presented with the truth. Today there is a starvation in our country for hearing the straight truth and honest answers. People will say: “I don’t agree with Ron Paul all the time, but at least I know where he stands and he tells us the truth.”

They also know that we face problems, that we face economic problems. They know that there are flaws in our foreign policy and they know that government is becoming more intrusive every day. So they like that part of it.

For instance, a political challenge for me has been that, up until recently, my district was basically agricultural. I did not have any big cities, I had 22 farm counties. The farm organisations and the cattlemen associations are all for government programmes such as subsidies, protection and so on, so they are always opposed my re-election. I would go to this group of

²⁾ Mises, Ludwig von: *Human Action*, 4th revised edition, Fox and Wilkes, 1996, p. 870 [note of the ed.].

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

znovuzvolení. Předstoupil bych před tuto skupinu zemědělců a řekl bych jim: „Jsem proti všem zemědělským dotacím. A nebudu pro ně hlasovat.“ Potom bych ovšem dodal to, v co věřím. V to, že v naší zemi je velmi důležitý druhý ústavní dodatek. To znamená, že by zemědělci měli být schopni sami se bránit. Chtějí, aby je ostatní nechali na pokoji. Nechtějí, aby za nimi chodili regulační z federální vlády a říkali jim, jak mají využívat svoji půdu. Nesouhlasí s hanebnými dědičnými daněmi. Existuje celá řada témat, ve kterých se jasně shodneme. A konečně, ta rozhodující diskuse byla, když jsem se jich zeptal: „Jak dlouho funguje tento systém zemědělských dotací? Od krize, sedmdesát nebo osmdesát let. Jste bohatí?“ A oni řekli: „Ale ne, jsme chudí, jsme chudí zemědělci. Hladovíme.“ Na to jsem se zeptal: „A jak bohaté jsou zemědělské velkostatky, velké zemědělské korporace?“ „Ti jsou bohatí, ti získávají všechny dotace,“ odpověděli. A potom řekli: „Možná to tak dobře nefunguje.“

Byl jsem schopen vyvážit jejich námitky nikoli tím, že bych řekl, že jsem pro svobodný trh v každé oblasti kromě zemědělství. Neřekl jsem, že jsem pro svobodný trh pro všechny ostatní, jen ne pro své zemědělce. Protože jsem nemohl hlasovat pro dotace, musel jsem je přesvědčit, že by bez nich mnoho neztratili. A naštěstí to vyšlo.

V současné době je mým okrskem pobřežní oblast. Bydlíme přímo na pobřeží zálivu, minulý rok nás hurikán minul jen o vlasek. A věřte mi – sledujeme velmi podrobně předpovědi počasí, zvláště v létě, kdy přicházejí bouře. Takže co dělá federální vláda, aby podpořila ty, kdo bydlí na pobřeží zálivu? Říkají tomu povodňové pojištění. Na trhu takové pojištění nedostanete. Můj dům stojí přímo proti zálivu. Momentálně, právě proto, že vláda převzala pojišťování, žádné soukromé pojištění neexistuje, takže si ho ani nemůžete koupit. Kdyby se toto pojištění poskytovalo na trhu, nebyli byste schopni buď pojistit se vůbec, nebo byste za něj zaplatili mnohem více než dnes. Trh nám říká – bydlet na pobřeží je riskantní. Vláda začala s tímto pojištěním před dvaceti třiceti lety. Dotuje ty z nás, kdo chtějí žít v nebezpečné oblasti. Pokud vám dům odfoukne vítr, vláda vám ho zaplatí. Můj postoj k federálnímu povodňovému pojištění je takový, že by ho neměli poskytovat. Žádné takové pojištění by nemělo existovat, protože je špatné z pohledu ekonomického a protože není spravedlivé, aby lidé v Arizoně platili za hurikány v Texasu. Lidé však předem vědí, že pro povodňové pojištění hlasovat nebudu, i když je to velmi obtížné.

Obnova infrastruktury je trochu těžší téma, protože její velká část je placena z peněz od federální vlády. Proto k tomu přistupuji tak, že pokud existuje nějaký příspěvek nebo již probíhající program, snažím se o to, aby tento program fungoval, s představou, že získávám zpět peníze, které nám vzali. Obecně bych ale hlasoval proti takovým programům. Jde totiž o špatnou hospodářskou

farmers and I would tell them: "I oppose all farm subsidies, and I won't vote for farm subsidies." But then I would tell them what I believe in. In our country, the second amendment is pretty important, which means farmers like to be able to defend themselves and own a weapon, they like to be left alone. They don't want the federal government regulators coming in and telling them how to use their land, they don't like abusive inheritance taxes, so there were a lot of issues that they distinctly identified with me. Ultimately, I think that the clinching argument I had with the farmers was: "How long have we had this system of subsidies to the farmers? Since the depression, seventy or eighty years. How rich are you?" And they said: "Oh, we are poor, we are poor farmers, we are starving." I said: "But how rich are corporate agro-business groups, the big corporations?" "They are rich, they have all the subsidies," they replied. And then they said: "Maybe it is not working that well."

I was able to neutralise that, not by saying that I am going to be for free market in every place except for the farmers, not by saying that I am for the free-market for everybody else, but not for my farmers. Since I could not vote for the subsidies, my job had to be to convince them that they would not lose that much, and fortunately that did work.

Now I have more of coastal area, we live right on a Gulf Coast. The hurricane narrowly missed us last year, and believe me, we watch weather reports closely, especially in the summer time when the storms are coming. So what does the federal government have to support the people living on the golf coast? They call it the flood insurance. The market will not provide insurance. I have a house that faces the gulf and right now, because the government has taken over, there is no private insurance, so you cannot go out and buy it. If the market handled it, you would either get no insurance or you would pay a lot more for it. The market is telling us: it is risky to live on the gulf coast. But the federal government started the flood insurance scheme twenty or thirty years ago, it subsidises those of us who want to live in a dangerous area. If the house gets blown down, the government pays for it. My position on federal flood insurance is that they should not do it. You should not have flood insurance because it is bad economically, and it is not fair if the people in Arizona are paying for hurricanes in Texas. They know upfront that I do not vote for the flood insurance, yet it is very challenging.

Getting infrastructure rebuilding is a little bit more difficult because they do take a lot of money from the federal government, so the way I handle that is that if there is a grant or on-going programme, I try to make that programme work with the idea I am trying to get the money back that they have already taken from us. But I generally would vote against those programmes. It is bad economic policy, bad moral policy, and the fact that our constitution is very

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

politiku a špatnou morální politiku. Naše ústava také silně omezuje věci, které by měla dělat federální vláda. Naštěstí pro mě mohu použít toto odvolání se na ústavu, i přesto ale to, co dělám, zůstává z velké části kontroverzní. Naše ústava je velmi stručná a velmi jasná. Doktrína pravomocí výslovně uvedených v ústavě dává Kongresu pravomoc činit pouze osmnáct věcí. Dnes ale děláme osmnáct set, ne-li osmnáct tisíc věcí, jež bychom dělat neměli. Ve Spojených státech stále existuje k ústavě hodně respektu. Takže když řeknete: „Hlasoval jsem proti povodňovému pojištění a uvědomuji si obtíže, které vám to může způsobit, ale plním svůj závazek, přísahu spojenou s mým úřadem, že budu dodržovat ústavu. Věřím ve vládu práva a pro takovou věc tedy hlasovat nebudu,“ získáte si tím dostatečnou úctu a projde vám to. Je to jednodušší, než kdybyste proti téže věci hlasovali například z ekonomických důvodů. To by bylo jiné. Lidé by obtížněji porozuměli ekonomickým souvislostem takového opatření.

Takové programy jsou věci, s níž se musím vypořádávat každý den. Naštěstí pro mě, vždy jsme byli schopni to nějak překonat. Mises pro mě vždy měl taková vysvětlení. Dvě věci, se kterými mi pomohl nejvíce, se samozřejmě týkaly teorie hospodářského cyklu a subjektivní teorie hodnoty. Oběma se ve Washingtonu, i v Americe obecně, moc nerozumí. Buď je lidé odmítají, nebo jim nerozumí – nebo nechtějí rozumět.

K měnové politice – o tu jsem se zajímal v 70. letech, když jsem byl poprvé zvolen; tehdy rakouští ekonomové předpovídali zhroucení Brettonwoodského systému. K tomu skutečně došlo a bylo následováno růstem cen a dalšími problémy. To bylo potvrzení. Proto na mě dělá velký dojem a velmi mě těší to, že tu dnes máme i centrální bankéře. Je pěkné, že sem přišli s otevřenou myslí naslouchat nám, kteří mluvíme o tom, že centrální banky nejsou třeba.

Mises je považován za stoupence utilitarismu. Já jsem samotné základy utilitarismu nepřijal, přesto si ho velmi vážím a respektuji ho, neboť si myslím, že je nesmírně důležitý. Podívat se na nějakou politiku a vidět její důsledky – pokud funguje, je dobrá. Přistupuji k této otázce z trochu jiného úhlu pohledu, a to z pohledu přirozených práv. Věřím, že jako jednotlivec – i vy jako jednotlivci – mám právo na svůj život a právo na svobodu. Vláda by měla být omezena pouze na ochranu těchto práv a těchto svobod – a nic více. To by zahrnovalo i ochranu osobních práv a vlastnictví, stejně jako ochranu před invazí ze zahraničí. Víc už by toho mnoho dělat neměla.

Dnes se ve Washingtonu o utilitarismu moc nemluví, místo toho vytvářejí smíšenou ekonomiku, kterou Mises označoval jako intervencionismus. Proč bychom neměli zastávat názor, že vláda může intervenovat a dělat podobné věci? Je to přece tak svůdné. Pravidlo je, že vláda zasahovat může. Hlavním nepřítelem tak je intervencionismus, protože bude vždy

restrictive in what the federal government should do. Fortunately for me, though what I do is controversial to a large degree, I can use the argument of the constitution. Our constitution is very small and very straightforward, and the doctrine of enumerated powers gives Congress 18 things they are allowed to do. Today, we do 1,800, if not 18,000 things that we should not be doing. In the United States there is still a lot of respect for the constitution, so you say: "Well I voted against the flood insurance and I realised the difficulty that you might have, but I am following my pledge, my oath of office, to obey the constitution. I believe in the rule of law and therefore I am not going to vote for that." They will give you enough respect if you pass on that. That is easier than if you vote against for, say, economic reasons. Then it would be different, they would have a little more difficulty in understanding the economics of it all.

These kinds of programmes are the kind of things that I would face on a day-to-day basis. Yet, fortunately for me, we have been able to overcome that. But Mises had always had explanations for me. Of course, the two things that I think he helped me with the most had to do with business cycle theory as well as the subjective theory of value. These are poorly understood in Washington, poorly understood generally in America. They are either not accepted or they do not understand it, or they do not want to.

But monetary policy, that was the interest I had in 1970 when I was first elected, when the Austrian economists predicted the breakdown of the Bretton Woods system. It did breakdown, we had prices rising and we had all the problems. That was the confirmation. That is why I am very impressed and very pleased that we had central bankers, it is pretty nice that central bankers would come with an open mind to listen to us, who talk about the lack of a need for central banking.

Mises is considered an individual who follows utilitarianism. I have not adopted truly the fundamentals of utilitarianism, and yet I have high regard and high respect for it because I think that it is so important. To look at a policy and see what the consequences of the policy are: if it works, it is good. I come to it from a slightly different viewpoint, I come to it from a more natural rights viewpoint. I believe that I, as an individual (and you as an individual) have a right to your life and right to your liberty, and government should be limited to protect these rights and to protect your liberties and really not much else. This would involve protecting your personal rights and property as well as protecting you from foreign invasion. But they should be doing very little else.

What happens in Washington today is not so much that they talk about utilitarianism, what they do is a mixed economy, interventionism, as Mises called it. And why should we not endorse the principle that government can intervene and do different things? It is so tempting, because the

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

zneužíván a spor se neustále povede o to, jakou intervenci bychom měli schválit. Máme zasáhnout ve prospěch zemědělce, výrobce, nebo nějaké jiné skupiny – dovozců, či spotřebitelů?

Mises samozřejmě mluvil velmi jasně o tom, koho chrání trh. Na trhu je králem spotřebitel, nikoli podnikatel; ne zaměstnanci pracující za mzdu, ale spotřebitel. Ten každým utraceným centem rozhoduje o tom, zda je podnikatel úspěšný, nebo ne. Spotřebitel rozhoduje o tom, zda odvádí dobrou práci a zda jsou mzdové sazby na správné úrovni.

Dnes ovšem intervencionismus vyhovuje politickým pragmatikům: Musíme dělat to, co je dnes potřeba. Někdo má hlad – musíme ho nakrmit. Nezajímá je, jestli tím, že se takto pokusí pomoci chudým, zničí celý systém.

Socialisté mají – naneštěstí pro nás – nad námi určitou morální výhodu, protože oni vždy pomáhají chudým. Chtějí stavět domy, dát chudým jídlo a lékařskou péči – kdo by tomu mohl odporovat? To je největší výzva pro nás všechny, kdo věříme ve svobodu – znát, pochopit a ukázat argument ve prospěch svobody. Ačkoli v tom může být určitý prvek sobectví – já jsem sobecký v tom smyslu, že chci, aby mě nechali na pokoji –, utilitaristický argument říká, že pokud se zastáváte svobody, bude méně chudých, méně trpících a méně nevzdělaných. Myšlenky pragmatismu však bohužel povzbuzují politiky, protože ti nevidí příliš daleko před sebe. Vidí příští volby a vidí zájmové skupiny, které pro ně nebudou hlasovat, pokud jim něco nedají. Náklady se projeví až později.

Řadu let jsme zneužívali měnový systém – od počátku Brettonwoodského systému po druhé světové válce. Henry Hazlitt – americký publicista a Misesův přítel – od počátku předvídal, že Mezinárodní měnový fond a Brettonwoodský systém nepřežijí. A v tom měl pravdu. Ovšem lidé, kteří tento systém prosazovali, viděli jenom jeho výhody. V té době byly Spojené státy velmi bohaté, vlastnili jsme v podstatě veškeré zásoby zlata. Ale 35 dolarů za unci zlata bylo i v té době pravděpodobně příliš mnoho a v zájmu zachování našeho impéria jsme si dovolili vytvářet neomezený objem peněz. Také abychom mohli poslat za hranice naše vojáky a obsadit cizí země. Proto jsme tento systém zneužívali a trhy zanedlouho poznaly, že jsme vytvořili příliš mnoho dolarů. To vedlo k zániku Brettonwoodského systému. V době, jež následovala, a to si pamatuji jasně, byli Američané rozčilení na Francouze, protože ti měli tu drzost přijít a vyžadovat splnění našich závazků, chtěli směniti americké bankovky a odnést si za ně zlato. Američané si samozřejmě mysleli, že takové chování je prostě hrozné, ovšem byli jsme to my, kdo porušil smlouvu. Celý tento systém byl předurčen k zániku. Mises to předvídal, stejně jako předvídal, že nemůže fungovat socialismus; víme, že v dlouhém období se musí zhroutit.

principle is that the government can intervene, so it is the interventionism that is the enemy because it will always be abused and the argument will always be: whose intervention are we going to endorse? Should we intervene for the benefit of the farmer and the manufacturer, or should we intervene for the benefit of another group, the importers or the consumers, say?

Of course, Mises was very clear whom the market protected. The market made the consumer the king, not the businessman, nor the labour worker, but the consumer. The consumer gets to vote with every nickel and dime he spends to decide whether the businessman is successful or not. He gets to decide if he is doing a good job and decides whether the labour rates are correct.

But this interventionism lends itself to those who, in politics, are pragmatists: we must do what we need to do today. Somebody is hungry, we need to feed him, without concern for the fact that, if we try to help the poor, we destroy the whole system.

Socialists, unfortunately for us, have the moral high ground because they are always helping the poor. We are going to build houses, feed the poor and give them medical care. How can we argue against it? This is the biggest challenge for all of us who believe in liberty: to know, to understand and to present the case for liberty. But, although there may be some selfish element to that, I am selfish in that sense that I want to be left alone, the utilitarian argument that if you believe in liberty, there will be fewer poor, fewer who suffer and fewer who do not have education. So this idea of pragmatism unfortunately encourages the politician because they cannot see very far, they see the next election and they see a special interest group and they see that if I give them something, they are going to vote for us. The cost would be later on.

We abused the monetary system for many years, from the very start of the Bretton Woods set-up after WW2. Henry Hazlitt, an American writer and a friend of Mises, predicted from the very beginning that the International Monetary Fund would not survive and that Bretton Woods would not survive, and he was right about that. But the people who wanted it saw only the advantages. At that time, the United States was very wealthy, we had essentially all the gold, but \$35 per ounce of gold was probably too expensive, so we took license to create money unlimited in order to secure our empire, to spread our troops and take over. And, therefore, we abused the system and soon the markets determined that we had created too many dollars, and of course that led to the breakdown of the Bretton Woods agreement. It led to a period of time when, I can recall clearly, the American people were upset with the French because they had the audacity to come and hold us to our promise, turn in the greenbacks, turn in the Federal Reserve notes and take the gold from the bank. Of course the Americans thought that

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

Naše obrovská práce a úkol jako zastánců svobody je porozumět těmto otázkám a poté je prezentovat takovým způsobem, aby si lidé uvědomili, že bez ohledu na to, co vidíme v krátkém období, v dlouhém období přijdou jiné důsledky. Jako lékař často používám analogii, že ekonomika je závislá. Závislá na neustálém přísunu peněz jak od vlády, která žije na dluh, tak z plynulého zvyšování objemu peněz a úvěru. A to nás vede k neustálému odkládání nápravy.

Kdybyste se mě zeptali, čeho je nám třeba, řekl bych, že je nutné se zbavit FEDu co nejdříve. Ovšem všichni si dovedeme představit chaos, který by to přineslo. Proto jsme ve Výboru pro zlato, jehož jsem členem, navrhovali pouze uzákonění konkurence v této oblasti. Něco takového bylo nemyslitelné od konce Velké deprese. Stalo se to před pár lety, v době, kdy jsem byl v roce 1976 zvolen do Kongresu. A tak Výbor pro zlato s mým velkým důrazem doporučil opětovně zahájit ražbu zlata a dnes razíme zlaté a stříbrné mince, ovšem naše předpisy o zákonném platidle a daňové zákony dál brání tomu, aby mohly být používány jako peníze.

Kdybychom si to jako stoupenci svobody mohli zítra udělat po svém –, což nemůžeme –, myslím, že naším cílem by mělo vždy být legalizovat konkurenci. Zajistíme, aby vláda neměla žádný monopol – monopol na peníze, monopol na provozování pošty, vzdělávací monopol či monopol ve zdravotnictví. Nedovolme to, umožňme lidem, aby mohli z daného systému vystoupit, hlasovat svými nohama, pokud s ním nejsou spokojeni.

To zároveň znamená, že nedojde k žádným převratným změnám; neznamena to, že bychom celý systém zrušili, že bychom například zrušili systém sociálního pojištění či programy jako Medicare a Medicaid;⁴⁾ podpořili bychom však ty, kdo se chtějí postarat sami o sebe.

Ve Spojených státech dnes existuje silné hnutí lidí, kteří odcházejí z veřejného vzdělávacího systému. Chápu, že vaše veřejné vzdělávání je pravděpodobně lepší než to naše. U nás tento systém opouštějí spousty lidí. Jedněmi ze silných zastánců tohoto hnutí v mém okrsku jsou ti, kdo chtějí domácí vzdělávání, soukromé nebo farní školy; další by rádi systém opustili, kdyby si to mohli dovolit. Tito lidé jsou totiž v podstatě zdaňováni dvakrát. Nejprve platí vládě a pak ještě platí za vlastní domácí výuku. I přesto to ale celá řada lidí dělá. Ve Spojených státech se proti domácímu vzdělávání objevilo hnutí, jež by se rádo zbavilo této konkurence vládních škol. Jedním z praktických cílů by tak pro nás mohlo být – vždy povolte konkurenci jakémukoli vládnímu programu. Myslím, že to je dobrý způsob, jak začít.

⁴⁾ Jde o programy financování zdravotnictví pro zdravotně postižené a občany starší 65 let (Medicare) nebo chudé občany (Medicaid), provozované federální vládou USA [pozn. překl.].

it was just terrible, but it was we who were breaking the contract. The system was doomed to fail, Mises had predicted it just as he predicted that socialism would not work, that in the long-term we know it fails.

Our tremendous job and task, as believers in liberty, is to fully understand the issue and then to present it in such a way that you can get people to realise that, no matter what you see in the short run, in the long run there are other consequences. As a physician, I would frequently use the analogy that the economy is addicted to the persistent feeding into it of both deficit spending by government, and a steady increase in the supply of money and credit. And it tends to hold us over.

To say what we need to do is for me to take the position: “get rid of the FED tomorrow”. But we know the chaos that it would cause, as a matter of fact, I am in the Gold Commission and one of our proposals there was to legalise competition. We were not even allowed to go up until the end of depression on, it was only a few years ago, by the time I was elected to Congress in 1976. So, the Gold Commission recommended, with my strong emphasis, to reinstitute gold coinage and we do make gold and silver coins, but our legal tender laws and our tax laws prevent it from being used for money.

But if we, as advocates for liberty, can have our way tomorrow, which we cannot, I think the goal ought always to be to legalise competition. Let us make sure that here are no monopolies in government, monopoly over the money, monopoly over the post office, monopoly over education, monopoly over medical care. Do not permit it, make sure that people can opt out and vote with their feet if they do not like it.

And that means that there will not be any radical changes, it does not mean that we close down the system, that we close down social security, Medicare and Medicaid. But we should just encourage those who can, and are willing, to take care of themselves.

In the United States today there is a tremendous movement away from our public education system. I understand your public education system is probably a lot better than ours. Our people are leaving by the dozens and, in my district, the strongest group of supporters are those who believe in home-schooling, private school and parochial school. They are getting out, and many cannot afford to but would like to. They are essentially taxed twice, they pay the government and then they have to pay for their own home-schooling. But a lot of people are still doing this. There has been a movement in the United States against it, they would like to close down all the competition with the government schools, so that would be one practical goal for all of us: always allow competition with any government program. And I think that it is a very good place to start.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

Nyní několik slov k zahraniční politice, o níž Mises příliš mnoho nemluví. Jak jsem již řekl, jsem členem Výboru pro zahraniční vztahy. V současné době má pro mě tato oblast rostoucí význam – stejně jako tomu bylo v 60. letech, kdy náš zahraniční avanturismus, militarismus, Vietnam a ostatní místa významně přispěly k tlaku na FED, aby vytvářel peníze a úvěr, a vedly k poruchám hospodářského cyklu v 70. letech.

Mám za to, že nyní postupujeme stejným směrem. Namísto toho, abychom si – jak nám doporučovali zakladatelé naší země – hleděli svého. Pokud chceme ovlivňovat svět, což já chci, měli bychom to dělat tímto způsobem. Nejprve bychom měli jít příkladem v tom, že nás zajímá, co si o nás ostatní myslí. Být vzorem v oblasti hospodářství i lidských práv. Lidé by si měli brát ponaučení pomocí přesvědčování – nikdy ne silou. To druhé ale právě dnes děláme. Naši zakladatelé v tom byli velmi jasní. Velmi věřili ve svobodný obchod. V něj věřím i já. Není to ovšem tak, že bych souhlasil s postupem mezinárodních organizací, jež řídí obchod tu ve prospěch té, tu ve prospěch jiné společnosti.

Svobodný obchod, svoboda vyjadřování myšlenek a svoboda pohybu lidí je to, co umíme nejlépe – to je podle mě způsob, jak šířit naše myšlenky, nikoli silou. Rád bych citoval Misesův výrok, týkající se zahraniční politiky. Řekl:

*„Nemohou-li lidé a zboží překročit hranice, proč by jim armády neměly vydláždít cestu? ... Kořeny zla neleží ve výrobě nových, hrozi-
vějších zbraní. Je jimi duch dobývání.“⁵⁾*

Myslím, že v tomto má pravdu. Mnoho lidí se strachuje o to, kdo má jakou zbraň. Jsou velmi nebezpečné a vzhledem k mé osobní filosofii jsem politicky i ekonomicky na straně těch, kdo tvrdí, že my, Spojené státy, máme dostatek zbraní. Měli jsme jich dost již v době, kdy jsme měli stokrát víc zbraní, než jsme potřebovali. Drželi jsme na uzdě Sověty, takže nepotřebujeme další a komplikovanější jaderné zbraně, ani k zastrašování, které občas po celém světě používáme k tomu, aby ostatní plnili naše přání. To, co bychom měli žádat, je prosazování svobodného obchodu.

Mises, přes svůj pesimismus týkající se politiků, kteří vždy zacházejí příliš daleko, v sobě choval ve vztahu k budoucnosti určitou naději. Pokud by tomu tak nebylo, nebyl by tak oddaným učitelem a zastáncem svých myšlenek. Byl jsem na jedné jeho přednášce – nedávno předtím, než na

⁵⁾ Mises, op. cit., str. 744–5 [pozn. ed.].

Mises does not talk a lot about foreign policy, but I mentioned that I am on the International Relations Committee which has become of much greater interest to me now because, just as it did in the 1960s, our foreign adventurism, militarism and Vietnam and other places contributed significantly to the pressure on the FED to create money and credit and that led to the price distortions in the business cycle, distortions of the 1970s.

But now I believe that we are moving in the same direction again. Instead of advocating, as the founders of our country did, minding our own business, if we want to influence the world as I do. I want to influence the world through this vehicle: first, we should be setting an example if we care about how other people think about us. Set a good example through our economy and human rights record. Then, the people should learn by persuasion, never by force. Yet today, we have not done that. Our founders were very clear, they believed strongly in free trade, and I believe strongly in free trade. I do not happen to like the international organisation that manages trade, sometimes for the benefit of the one company over another.

But free trade, free expression of ideas, and free travel to our best ability, I think that is the way we should spread our ideas, and not through force. There is one quote from Mises I want to use, dealing with foreign policy. He said:

*“If men and commodities are prevented from crossing the borderlines, why should not the armies try to pave the way for them?... The root of the evil is not the construction of a new, more dreadful weapons. It is the spirit of conquest.”*³⁾

I think that it is true. There is a lot of worry concerning who has which weapon. They are very dangerous, and because of my personal philosophy, politically as well as economically, I am on the side saying that we, the United States, have enough weapons. We had enough before we had a hundred times more we needed. We controlled the Soviets so we do not need more sophisticated nuclear weapons, even with the intimidation that we on occasion use around the world to get others to do our wishes. What we want to promote is free trade.

But Mises, in spite of his pessimism about politicians ever getting very far, was a person who did have some hope for the future. If he did not, he would not have been such a dedicated teacher and a believer. I heard him

³⁾ Mises, op. cit., p. 832. [note of the ed.].

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

počátku 70. let zemřel – a ta byla velmi působivá. Měl jsem také štěstí, že jsem se účastnil jedné večere s Hayekem. Oba působili dojmem skutečných gentlemanů, skutečně oddaných své věci, velmi vytrvalých, neústupných a snadno se nevzdávajících.

Misesovi nebyl ve Spojených státech nikdy nabídnut atraktivní post profesora, protože nespadal do kategorie, do které spadat musel, pokud se měl dostat na univerzitu. Přesto stejně měl a bude mít největší vliv ze všech profesorů, které jsme kdy měli.

Věřil v osobní odpovědnost každého z nás. V knize Socialismus najdete známý citát, podle kterého musí každý z nás dostát svým povinnostem, když viděl, jak se náš svět žene vstříc socialismu všech druhů. V Lidském jednání je jiný citát, který se na mě ale nikdy nehodil, a možná ani na ty z publika, kdo mají zájem o politiku a o kariéru v ní. Mises říká, že rozkvět lidské společnosti závisí na dvou věcech: intelektuální síle výjimečných lidí formulovat zdravé společenské a ekonomické teorie a schopnosti těchto a jiných lidí zpřístupnit tyto teorie většině ostatních. To je velmi podstatné – mohou být teoretici, kteří nechtějí být ve styku s politiky, mluvit či se jen dostat do jejich blízkosti. Zároveň však jsou i tací, kteří jsou výhradně v politice, kteří mohou podporovat naše postoje, ale jsou pouze v politickém procesu. Sám sebe bych umístil někde doprostřed. Mám určitý vzdělanostní základ a vzděláváním trávím tolik času jako politikou. Myslím, že práce, po které jsem se vždy poohlížel, byla zpřístupňovat tyto postoje veřejnosti, dělat je srozumitelnějšími.

To je i důvod, proč je Liberální institut tak důležitý. To je důvod, proč jsem se rozhodl přijet. Protože oni jsou intelektuálové a zároveň se snaží zpřístupnit tyto postoje dalším lidem. Dělá na mě velký dojem, jak Liberální institut funguje a že je tu dnes i prezident, který pronesl tak pochvalnou řeč.

Dělá to na mě velký dojem a jsem z toho nadšený. Pomyslete jen na to, kde nyní sedíte. Na zkušenost vašich dějin. A tuto skupinu lidí připravenou vést boj za svobodu. Byli jste tak dlouho potlačováni, měli byste být také nadšeni.

Další skvělá věc je to, že když se podíváte na všechna politická hnutí v průběhu historie, uvidíte, že nepotřebujete příliš mnoho lidí. Je jich třeba jen několik. Vždyť kolik lidí opravdu rozumělo tomu, čemu rozuměli naši zakladatelé a za co bojovali a pokládali své životy, aby přemohli tyranii krále. Velmi, velmi málo. George Washington byl však schopen zpřístupnit své názory lidem a přimět je k tomu, aby byli ochotni bojovat a bojovali za svobodu. To byla jedna z mála revolucí, pokud nebyla pouze jediná, která skončila větší, nikoli menší svobodou pro lid. Příliš

lecture, that was the short time before he died in the early 1970s, and that was impressive. I did have the fortunate experience of having dinner with Hayek, and they both come across as real gentlemen, very dedicated, but very persistent, not yielding and conceding easily.

Mises was never offered a fancy professorship in the United States because he did not fall into the category that was supposed to get into universities. But he still did, and still will have, the greatest influence of the professors that we had through those years. He believed in personal responsibility in each and every one of us. And again, in Socialism, he has a famous quote about each and every one of us meeting our responsibilities, as he saw this world rushing toward socialism of all varieties. But in Human Action he has this quote that was always inappropriate for me, and maybe others in this audience who may be interested in politics and pursuing a political career. He says that the flowering of human society depends on two factors: the intellectual power of outstanding man to conceive sound social and economic theories; and the ability of these or other men to make these ideologies palatable to the majority. That is so important, there can be theoreticians that do not want to touch or talk about or get near the politicians and, at the same time, there are others who are strictly in politics that may well endorse and promote our views, but they are strictly in a political process. I would probably put myself somewhere in the middle. I have an educational foundation and I spend as much time on education as I do in politics, so I think the job that I have always looked to, for myself, is to make those views palatable and understandable.

This is why the Liberalni Institut is so important, this is why I came. Because they are the intellectuals and they are also appealing to make those views palatable to many people. This to me is very impressive, the function of the Liberalni Institut, to have the president speak so favorably.

This to me is so impressive and so exciting. Just think of where you are sitting. The experience of your history, and this nucleus of people now ready to fight for the cause of liberty. Where you had been suppressed for so long, you should be so excited.

And the other thing that is so exciting is that, if you study all the political movements throughout history, you do not need a lot of people, you just need a few. How many people truly understood what our founders understood, and fought for and put their lives on the line for to overcome the tyranny of the king. Very, very few. But one George Washington was able to make his views palatable to the people and get the people willing to fight and to fight for liberty. This was one of the very few, if not the only, true revolution, that ended up with more liberty for the people

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

RON PAUL: LUDWIG VON MISES A POLITIKA

mnoho revolucí končí právě opačně. My získali svobody více. Avšak naše svobody jsou dnes zvolna podřívány. I my potřebujeme revoluci, která bude bojovat za tyto myšlenky.

Musíme si pamatovat skvělou věc. I toto malé množství lidí – dvě, tři nebo čtyři procenta – oddaných určitým myšlenkám může mít veliký vliv. Dnes je v Americe vlivná malá skupina lidí, takzvaní neokonzervativci. Nejsou však konzervativci v dobrém smyslu tohoto slova, ani nejsou konstitucionalisty, ale mají moc. Mají vliv; řídí naši zahraniční i výdajovou politiku. Věří v zásahy naší armády, stejně jako v oprávnění socialistického systému. A nyní tak čelíme ročním rozpočtovým deficitům ve výši šest set miliard dolarů.

To není udržitelná situace. S postupem času musí dojít ke krizi. Mým cílem je, aby si to Amerika uvědomila. Naše příští volby, o nichž všichni mluví, budou letos v listopadu. Na příštích volbách ale nezáleží. Na čem záleží, je to, co jako zastánci svobody, zastánci lidské důstojnosti, děláte. Svoboda funguje a máme argumenty prokázat v ekonomickém či dokonce osobním smyslu, jak důležitá je osobní svoboda. Vzkaz, který nám Mises zanechal, je ten, že pokud věříme ve svobodu, prosazujme ji, nechme celý systém pracovat, nechme svobodu lidí působit.

Tvůrčí energie pochází od lidí, od svobodných lidí. Je nesmírně obtížné dát vzniknout velkým věcem v podmínkách útlaku, protože každý je utlačován státem. Dnes, díky tomuto novému zázraku, tomu tak již není. Pro mě je největším politickým divem mého života to, že Mises měl pravdu a sovětský systém se zhroutil bez nutnosti vypustit jaderné bomby.

A to je to, na co bychom se měli zaměřit – na hodnotu a přínosy správných myšlenek, svobody, svobodného trhu a zdravých peněz. A zde, v této jedinečné a důležité zemi a městě, vidím skupinu lidí, jež tyto myšlenky dokáže šířit. Jděte Evropě příkladem! Jděte příkladem celému světu! Staňte se úspěšnějšími než ostatní, protože budete sledovat tyto myšlenky. Vytvořte zdravý měnový systém a lidé vás budou napodobovat. Lidé si vás již povšimli. Všimli jsme si, že váš prezident představuje svobodu, demokracii a trh. To, že zná Misesa, je prostě skvělé.

To vše je ale pouhý začátek. Chválím vás, chválím institut za jeho skvělou práci a úsilí a děkuji za vaše pozvání. Jsem velmi potěšen, že vás mohu navštívit.

Pražská jarní přednáška Liberálního institutu, Praha, 29. 5. 2006

rather than less. Too many revolutions end up with less freedom, but we ended up with more. But our freedoms are being gradually eroded, we need a revolution as well for these ideas.

But the magnificent view that we have to remember is that this small number, two, three or four percent, of the people dedicated to ideas can make a difference. Today we have the influence of a small number of people in America, called neo-conservatives. They are not conservative in the good sense of the word and they are not constitutionalists, but they have control, they have influence, they have been driving our foreign policy and our spending policy. They believe in outreach with our military as well as in the socialist system. And now we are facing annual deficits in our country upwards of six hundred billion dollars a year.

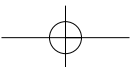
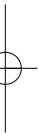
It will not be sustainable. We will have to meet with a crisis as time goes on, and of course my goal is that America is trying to make a point of that, that our next election everybody is talking about, the election in November. But the next election is irrelevant. What is relevant is what you do as believers in liberty, believers that the dignity of man is important, and that liberty works and the ammunition to prove in an economic sense, if not in a personal sense, how important personal liberty is. The message we get from Mises is to believe in liberty, promote liberty, allow the system to work, allow people freedom to operate.

Creative energy comes from people, free people. It is very difficult to develop great things under oppression because everybody is held down by the state. But not now, under this new miracle. To me, it seems that the greatest political miracle of my life time was the fact that Mises was right and the Soviet system collapsed without the need to release nuclear bombs.

And that is what we should concentrate on, we should concentrate on the value and benefits of correct ideas, freedom, the free market and sound money. And here I see the nucleus in this unique and important country and city to spread that. Set the example for Europe! Set the example for the world! Become more prosperous than the rest because you endorse these views. Create a sound monetary system, people will emulate you. People have already noticed you, we have noticed that your president represents freedom and democracy and the market-place, and that he knows Mises is just wonderful.

But this is just a start. I commend you, I commend the Institut for their great work and effort, and I thank you very much for the invitation. I am very pleased to visit you.

Liberalni institut Prague Spring Lecture, Prague, 05/29/2006

VÁCLAV KLAUS

Ludwig von Mises: Nejvýznamnější obhájce ekonomické svobody v celém dvacátém století

Ludwig von Mises: The Greatest Defender of Economic Liberty in the 20th Century

Václav Klaus: prezident České republiky od roku 2003. V roce 1995 byl jmenován profesorem pro obor finance na Vysoké škole ekonomické v Praze. Je autorem více než 20 knih o ekonomických, společenských a politických a tématech, mj. *Cesta k tržnímu hospodářství* (1991) nebo *Česká cesta* (1994). Obdržel řadu mezinárodních cen a čestných doktorátů z univerzit celého světa. Po revoluci v roce 1989 působil jako federální ministr financí a vicepremiér vlády Československé federativní republiky, předseda vlády a předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Václav Klaus: President of the Czech Republic since 2003. In 1995 he was appointed professor for the field of finances at the University of Economics in Prague. He has published over 20 books on economic, political and social themes, including *A Road to Market Economy* (1991) or *The Czech Way* (1994). He has been awarded a number of international prizes and honorary doctorates from universities all over the world. After the revolution in 1989 he served as the Federal Minister of Finance and vice chairman of the government of the Czechoslovak Federal Republic, and Prime Minister and the chairman of the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

VÁCLAV KLAUS: LUDWIG VON MISES – NEJVÝZNAMNĚJŠÍ OBHÁJCE EKONOMICKÉ SVOBODY V CELÉM 20. STOLETÍ

Neodpustím si udělat jednu poznámku směrem k našemu vzácnému hostu. Před třemi týdny jsem v New Yorku přebíral pro mě velmi prestižní cenu Adama Smitha ve *Foundation for Economic Education*, a když se poté konala slavnostní večeře, padlo u stolu jméno Mises a všem jsem říkal, že 29. května budeme mít v ČR malou oslavu – vydání Misesovy *Human Action* v českém jazyce a že dokonce přijede jeden kongresman ze Spojených států a pronese při této příležitosti přednášku.

Pane kongresmane, mohu vám říci, že celý ten stůl věhlasných amerických klasických liberálů řekl: „No, v Kongresu je mezi dvěma stovkami kongresmanů jenom jediný člověk, který by takovouto přednášku mohl pronést, a to je Ron Paul.“ Takže takováto je jeho pozice ve Spojených státech.

Děkuji Liberálnímu institutu za pozvání na toto slavnostní setkání i za jeho úsilí o vydání jedné z nejvýznamnějších knih ekonomie dvacátého století, kterou Misesova *Human Action* v mých očích nesporně a bezkonkurenčně je. Troufám si tvrdit, že to tak vidí více očí, nejen ty moje.

Obdiv ale nestačí. O Misesovi – alespoň někteří z nás – často mluvíme, méně často ho citujeme, daleko méně ho čteme a málo se od něho učíme. Věřím, že české vydání jeho největšího díla bude v tomto smyslu znamenat krok vpřed a že se stane motivací a inspirací k tomu, abychom Misesa neponechávali pouze v učebnicích ke kurzům ekonomických dějin.

Human Action ve své anglické verzi z roku 1949 byla nejenom překladem a rozvinutím původního německého originálu, který vznikl dlouho před tímto datem, ale i skutečnou syntézou a vyústěním Misesova celoživotního díla, v němž mnohé věci – publikované o celá desetiletí dříve – domyslel a zobecnil. Díky tomu je toto devítisetstránkové dílo obdivuhodným shrnutím jeho pohledu na ekonomii, a to na její celek.

To bych chtěl zdůraznit, protože v tom je tato kniha naprosto výjimečná. Podle mého názoru jde o poslední pohled na ekonomii jako celek, aniž by to byla učebnice, ale původní originální autorské dílo.

Ekonomii Mises považoval za nejpropracovanější a nejkomplexnější vědu o lidském chování, s čímž někteří souhlasíme. Mises v krystalizované podobě zobrazuje a vysvětluje právě ono *human action*, lidské chování, nebo, jak je to přeloženo v této knize, lidské jednání. Důraz na *human action*, tedy na aktivitu lidí, je pro Misesa navíc vědomým protipólem ke snu všech socialistů o *human designu*, který si osobují dělat oni. A právě to, co je prvotní a lidskou svobodu zabezpečující, vysvětlil Mises více než kdokoli jiný. Proto jeho slavné *human action* ano, a *human design* nikoli.

Ona *human action* je pro Misesa aktivitou racionální. Má cíl, je orientována do budoucna, snaží se docílit většího uspokojení jednotlivce. Co je důležité: její zákonitosti jsou univerzální, platí pro všechny kultury,

I cannot miss a chance to make a remark about our dear guest. When I was receiving for me a very prestigious Adam Smith Prize at the *Foundation for Economic Education* in New York three weeks ago, someone said the name Mises at the table during the subsequent banquet. I told everyone that we would have a small celebration in the Czech Republic on the 29th of May, the launch of the Czech translation of Mises' *Human Action*, and that we would even have a congressman from the United States who would give a lecture on this occasion.

Mister congressman, I can tell you that the whole table of famous American classical liberals said: "Well, among all two hundred congressmen in the Congress, there is only one person that could give such lecture, and that is Ron Paul". So, this is his position in the US.

I would like to thank the Liberalni Institut for the invitation to this festive gathering, and for its effort to publish one of the most important books of 20th century economics, which in my eyes Mises' *Human Action* definitely and unbeatably is. I dare to say that more eyes than just mine see it this way.

But admiration is not enough. We, at least some of us, talk about him often, we quote him less often, we read him to an even lesser extent, and we learn from him a little. I believe that the Czech edition of his major work will be a step forward in this sense, and that it will become a motivation and an inspiration for not leaving him only in economic history textbooks.

Human Action, in its 1949 edition, was not only a translation and elaboration of the German original, which had been created long before this date, but also a real synthesis and culmination of Mises' life long work in which many other ideas, published whole decades before, were thoroughly thought out and generalized. Thanks to this, his nine hundred page book is an admirable resume of his view of economics, and of economics as a whole.

And I would like to stress this, because it is what makes the book absolutely unique. In my opinion, the book is the last view of economics as a whole, without being a textbook but an original authorial work.

Mises considered economics to be the most developed and most complex science of human action, and some of us agree with him on this. He explains this human action in crystal-clear fashion. The emphasis on *human action* is for Mises an addition to, and at the same time a conscious polar opposite to, that dream of all socialists about *human design*, which they arrogate to themselves. And Mises, better than by anybody else, explained precisely what is the primary guarantee of human freedom. Therefore, his famous "yes" to *human action* and "no" to *human design*.

For Mises, human action is a rational activity. It has an aim, it is oriented towards the future, and it strives to achieve greater satisfaction for the individual. What is important: its laws are universal, valid for all

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

VÁCLAV KLAUS: LUDWIG VON MISES – NEJVÝZNAMNĚJŠÍ OBHÁJCE EKONOMICKÉ SVOBODY V CELÉM 20. STOLETÍ

pro všechna náboženství, pro libovolnou úroveň lidských schopností a dovedností, pro jakoukoli výši ekonomické vyspělosti. Jeho pohled je důsledně individualistický. Odmítal jakoukoli formu holismu, tedy pokusu odvíjet výklad skutečností od celku, odkudsi shora, od jakýchkoli kolektivit, od představy o totální propojenosti všech věcí a jevů. To bylo v mnohém revolučním pohledem na svět.

I přes veškerou svou originalitu Mises samozřejmě nespadol z nebe a jeho názory nevznikly ve vzduchoprázdnu. Narodil se v roce 1881 v rakousko-uherském – dnes ukrajinském – Lvově a brzy po studiích ve Vídni se stal čelným představitelem druhé generace slavné rakouské školy ekonomické teorie.

Navazoval na velikány Mengera, Böhm-Bawerka, Wiesera a byl věkově nejstarším příslušníkem další volné skupiny myšlenkově spřízněných ekonomů, která zahrnovala Hayeka, Schumpetera, von Haberlera, Machlupa a řadu dalších, kteří také vyrostli v onom unikátním tvůrčím prostředí končící habsburské monarchie a kteří po jejím rozpadu hledali, kam odejít, když pro ně zmenšené Rakousko začínalo být příliš malé a navíc – vzhledem k Hitlerově sousedství – příliš nebezpečné. I Ludwig von Mises již počátkem 30. let odjel do Ženevy a na konci 30. let, po dramatickém putování Evropou, přes Portugalsko do Spojených států.

Nemyslím si sice, že je detailní studium biografie tím nejvhodnějším – a už vůbec ne naprosto nezbytným předpokladem – k pochopení díla toho či onoho autora, ale přesto každému doporučuji přečíst si vzpomínkovou knihu jeho manželky Margit Misesové, vydanou tři roky po jeho smrti, v roce 1976, pod názvem *My Years with Ludwig von Mises*, ve které je barvitě vylíčeno půlstoletí jeho komplikovaného života – od poloviny 20. let až do jeho smrti v roce 1973, ve věku důstojných 92 let.

Malá osobní vzpomínka: kdo si pamatuje reálný normalizační socialismus roku 1973, vzpomíná, že někteří bychom si netroufli veřejně se podívat nebo koupit si jiné noviny než *Svobodné slovo* či *Lidovou demokracii*. Já jsem si tehdy na jaře roku 1973 jednoho dne koupil *Svobodné slovo* a tam byla malá noticka, že včera v New Yorku zemřel Ludwig von Mises. A já jsem měl pocit, že je to jako zpráva z úplně jiného světa, protože jeho si pamatujeme z toho, co napsal v roce 1900, 1910-20-30-40 a vím, že jsem byl tenkrát naprosto šokován, že v našem normalizovaném světě bylo vůbec připomenuto, že tehdy zemřel.

Komplikovanost jeho života byla dána nejenom bezprostředním fyzickým ohrožením v době nacismu v rodném Rakousku a koneckonců v celé tehdy okupované Evropě, ale i tím, že po celý svůj život foukal vždy proti větru a hlásal revoluční – velmi menšinové – názory.

cultures, all religions, all levels of human ability and skill, and for any level of economic development. His view is consistently individualistic. He refused any form of holism, that is, any attempt to derive an interpretation of reality from the whole, from somewhere above, from any collectiveness, or from concepts of total interdependency of all objects and phenomenon. This was in many respects a revolutionary view of the world.

In spite of all his originality Mises, of course, did not appear out of the blue and his notions were not created in a vacuum. He was born in 1881 in the city of Lvov, at the time within the Austrian-Hungarian Empire, today the Ukraine. Soon after completing his studies in Vienna he became a prominent member of the second generation of the renowned Austrian school of economic theory.

He was a follower of such giants as Menger, Böhm-Bawerk and Wieser, and he was the oldest member of another loose group of like minded economists including Hayek, Schumpeter, von Haberler, Machlup and many others. They grew up in that unique, creative, environment of the fading Habsburg monarchy, and were looking for a place to go after its break-up, which left a diminished Austria that was too small for them and, because of its proximity to Hitler's Germany, too dangerous. Ludwig von Mises left for Geneva in the beginning of the 1930s and by the end of the decade, and after a dramatic journey through Europe, via Portugal arrived in the United States.

Even if I do not think that a detailed biographical study is the most appropriate way or even a necessary condition to understand a particular author's work, I recommend that everyone reads the memoir of Mises's wife, Margit Mises, published three years after his death in 1976, under the title *My Years with Ludwig von Mises*. In it she vividly depicts half a century of his complicated life from the mid 1920s until his death in 1973, at the respectable age of 92.

To recount a small personal memory. Those who remember normalisation under the real socialism of 1973 may recall that some of us would not dare publicly read, or buy, newspapers other than *Free Word* (*Svobodné slovo*) or *People's Democracy* (*Lidová demokracie*). I bought *Free Word* on one spring day of 1973, and in it there was a small notice announcing that Ludwig von Mises had died the day before in New York. It felt like news from a completely different world, because we remembered him from what he had written back in the years 1900, 1910, 20, 30, 40, and I remember being completely shocked that his death was commemorated in our normalised socialist world.

The intricacy of his life was due not only to immediate physical danger related to an era of Nazism in his native Austria, and in fact the whole of occupied Europe, but also to the fact that he was going against the wind and spreading revolutionary, definitely minority, opinions for his whole life.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

VÁCLAV KLAUS: LUDWIG VON MISES – NEJVÝZNAMNĚJŠÍ OBHÁJCE EKONOMICKÉ SVOBODY V CELÉM 20. STOLETÍ

I když měl a má i dnes spoustu věrných a bezmezně oddaných stoupenců, těch, kteří vsadili ne na svobodu člověka a na svobodný trh, ale na socialismus, intervencionismus, nacionalismus v jejich nejrůznějších převlecích, bylo neskonale více a v podstatě se jim, bohužel, zdařilo znemožnit mu standardní akademickou a univerzitní kariéru. Je tragické a neuvěřitelné, jaké problémy měl Mises i se svou profesurou na New York University v posledním čtvrtstoletí svého života, v nejsvobodnější zemi světa – ve Spojených státech.

Ekonom Mises důsledně vycházel z Mengera, zejména z jeho metodologického individualismu a z jeho odmítání německé historické školy, která ekonomickou teorii či teoretizování o ekonomických věcech v podstatě odmítala a která se navíc stala ideově východiskem Bismarckova paternalistického státu. Mises se také důsledně ztotožnil s marginalistickou revolucí, která koncem 19. století totálně proměnila ekonomii. A stejně tak se opíral o Böhm-Bawerkovu teorii kapitálu.

To všechno dohromady se stalo základem jeho pojetí lidského chování, jeho praxeologie, jeho výkladu specializace, dělby práce, směny, cen a ekonomické kalkulace, i základem jeho chápání a obhajoby trhu jako jediného možného efektivního systému společenské kooperace. V těchto svých názorech se explicitně utkával s – tehdy stále ještě velký vliv majícím – Marxem a jeho verzí politické ekonomie. Misesovo opírání se o předchůdce v rakouské škole se také stalo základem jeho teorie peněz, úroku a hospodářského cyklu a teoretickým východiskem jeho následného odmítání keynesiánské teorie.

Její vznik považoval Mises za důsledek naprostého nepochopení fungování tržní ekonomiky. Příčinou vysoké a dlouhotrvající nezaměstnanosti nebyla, podle Misese, Keynesem zdůrazňovaná nedostatečná agregátní poptávka, a to ani v období Velké krize 30. let. Příčinou byla snaha výrobců a zaměstnanců prosazovat své ceny a své mzdy na úrovni, která byla vyšší, než byli kupující ochotni a schopni platit. Nešlo tedy o *demand management* problém, ale o problém rigidních cen a navíc problém umělé expanze a následné kontrakce peněz a bankovního úvěru státem. To bylo dalším z témat, kterými se Mises dostal do samotného centra ekonomické debaty tehdejší doby.

Pro nás se v polovině šedesátých let stal klíčovým jeho přínos k debatě o socialismu, zejména jeho kniha *Socialism* z roku 1936, založená na původním článku o nemožnosti ekonomické kalkulace za socialismu z roku 1920 s názvem *Economic Calculation in the Socialist Commonwealth*. Všechno podstatné z této debaty rekapituluje 26. kapitola *Human Action*.

Mises ukázal nemožnost racionální ekonomické kalkulace bez existence soukromého vlastnictví, bez trhu a bez skutečných cen. Rezolutně odmítl – spolu s Hayekem – hru na trh, navrhovanou Lernerem, Langem,

Even if he had had, as he has today, many faithful and absolutely devoted followers, at the time they were completely outnumbered by those who had bet not on individual freedom and the free market, but on socialism, interventionism and nationalism, in their many disguises, and who unfortunately were able to block his natural academic progression. It is a tragedy, and hard to believe, the problems Mises had with his Professorship at New York University in the last 25 years of his life, in the most free country in the world: the United States.

Mises, as an economist, was a rigorous follower of Menger. This was due mainly to Menger's methodological individualism and refusal to adhere to German historical school, which essentially rejected economic theory and theorising about economic issues, a stance which formed an ideal basis for Bismarck's paternalistic state. Mises identified himself with marginal revolution as well, which entirely transformed economics at the end of the 19th century. His ideas were also grounded in Böhm-Bawerk's theory of capital.

Together, all this became a foundation for his concept of human action, his praxeology, his interpretation of specialization, division of labor, exchange, prices and economic calculation, and also a foundation of his understanding and defence of the market as the only possible effective system of human cooperation. His ideas led him to encounter then still significantly influential Marx and his versions of political economy. Mises' exposure to the ideas of his predecessors in the tradition of the Austrian school formed the foundation of his theory of money, interest and business cycles, and a theoretical cornerstone of his refusal of Keynesian theory.

Mises considered the formation of Keynesian theory a result of a total misunderstanding of how the market economy functions. The cause of high, and long lasting, unemployment was not, according to Mises, insufficient aggregate demand as emphasised by Keynes, not even during the Great Depression of the 1930s. The cause was the effort of producers and employees to push their prices and wages to a level higher than buyers were willing and able to pay. Hence, it was not a demand management problem, but a problem of rigid prices and artificial expansion followed by contraction of money and bank credit created by the state. This was another topic where Mises' ideas brought him to the very centre of economic debate of the time.

For us, his contribution to the debate on socialism was crucial in the middle of the 1960s. In particular, his 1936 book *Socialism*, based on an original article from 1920 on the impossibility of economic calculation in socialism called *Economic Calculation in the Socialist Commonwealth*. The essential ideas from this work are summarised in Chapter 26 of *Human Action*.

Mises showed the impossibility of rational economic calculation without the existence of private property, the market and real prices. He, together with Hayek, flatly rejected the concept of the market pretence as sug-

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

VÁCLAV KLAUS: LUDWIG VON MISES – NEJVÝZNAMNĚJŠÍ OBHÁJCE EKONOMICKÉ SVOBODY V CELÉM 20. STOLETÍ

Dickinsonem a dalšími, a vytvoření socialismu považoval za onen slavný „skok do tmy“. Mnozí ekonomové tehdy poukazovali na to, že socialismus přesto existuje. To Mises nepopíral, ale dodával, že může přežít jen a jedině díky tomu, že ve světě pořád ještě existují tržní ekonomiky, které nabízejí jistou informaci o cenové struktuře, a dávají tak socialistickým plánovačům návod, co dělat. O tom, že je takový systém extrémně neefektivní, víme všichni více než dobře.

Mises ale odmítal nejenom plný socialismus a centrální plánování, ale i smíšené systémy tehdejší doby, které nazýval intervencionismem. Považoval je totiž za nestabilní, protože zaváděním distorzí do trhů jsou vyvolány distorze další, a tím vzniká potřeba postupného zavádění dalších a dalších kontrol a regulací, takže podobně jako Hayek předvídal, že intervencionismus bude dříve či později sklouzávat ke standardnímu socialismu.

Ostatně mnohé o Misesovi napovídají již i názvy jeho knih: *Socialismus*, *Liberalismus*, *Kritika intervencionismu*, *Omnipotentní stát*, *Byrokracie*, *Plánovaný chaos*. Myslím, že těchto šest názvů vypovídá téměř o všem.

Mises byl nejdůslednějším představitelem klasického liberalismu oproti všem formám kolektivismu. Byl důsledným obhájcem soukromého vlastnictví, a to i z mimo-ekonomických důvodů. Vlastnictví pro něj bylo předpokladem a garancí svobody, protože jedině vlastnictví dává jednotlivci onu tolik potřebnou sféru vlastní autonomie, v níž si člověk může rozhodovat sám o tom, co je dobré, co je špatné, co je smysluplné a co iracionální.

Mises zdůrazňoval i význam rovnosti před zákonem, z čehož mu zcela logicky, díky přirozeným odlišnostem lidí, vyplývala nezbytnost nerovnosti příjmu a bohatství. Tento důsledek byl pro něho neoddelitelnou součástí individuální svobody.

Na závěr bych měl snad ještě jako jistý historický paradox uvést, kdy jsem Misesovu *Human Action* prvně četl. Bylo to ve zcela absurdní chvíli, kdy po srpnu 1968 nastaly v naší zemi – a i v Akademii věd, kde jsem tehdy pracoval – známé politické čistky a bylo jenom otázkou času, kdy budou lidé jako já definitivně z této instituce vyhozeni. V tomto podivném mezidobí, někdy na pomezí let 1969 a 1970, jsem sice ještě směl chodit do své kanceláře, směl si v knihovně půjčovat knihy na čtení, ale už jsem nemohl nic psát ani publikovat, pouze si číst. Měl jsem proto nekonečně moc času a mohl jsem tuto rozsáhlou knihu číst pomaleji, pozorněji a rozvážněji, než bych toho byl schopen kdykoli jindy ve svém životě.

Kniha mě oslnila a věřím, že tento pocit získá každý, kdo se jí bude pokorně věnovat. Já jsem tuto pokoru měl a mám ji dosud.

Pražská jarní přednáška Liberálního institutu, Praha 29. 5. 2006

gested by Lerner, Lang, Dickinson and others, and he regarded creation of socialism as being the famous “leap in the dark”. Many economists of that time pointed out that, in spite of this, socialism still existed. Mises did not deny it, but added that it can only survive thanks to the existence of market economies in the world, which offer certain information about the structure of prices, thus giving the socialist planners direction on what to do. We all know very well that such a system is doomed to be extremely inefficient.

But Mises was rejecting not only complete socialism and central planning, but also mixed systems present at that time, which he called interventionism. He assumed they are unstable, because the introduction of distortions into the markets creates additional distortions and consequently the introduction of increasing amount of control and regulation. Together with Hayek, he anticipated that interventionism will, sooner or later, lapse into standard socialism.

Much about Mises is suggested by the titles of his books: *Socialism, Liberalism, Critique of Interventionism, Omnipotent Government, Bureaucracy, Planned Chaos*. I think that these six titles say almost everything.

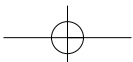
Mises was the most consistent representative of classical liberalism, as opposed to all forms of collectivism. He was a consistent defender of private property, even for non-economic reasons. For him, property was a prerequisite and a guarantee of freedom, because only property gives to individuals a sphere within which they can be autonomous, within which they can decide for themselves what is good, bad, meaningful and irrational.

Mises emphasised the importance of equality before the law, which logically implies, due to natural differences among people, the necessity of inequality of income and wealth. This result was, for him, an inseparable element of individual freedom.

Finally, I should probably, as a kind of historical paradox, mention when I read Mises' *Human Action* for the first time. It was in an absolutely absurd period beginning in August of 1968, when well known political purges started in our country, including the Academy of Sciences where I was working at the time. It was only a matter of time before people like me would be fired from the Academy. It was during this strange time, somewhere between 1969 and 1970, when I was still allowed to come to my office and to borrow books from the library, but was not allowed to write or publish anything, only to read. This extra time allowed me to read this extensive book with great attention and more carefully than I would have been able to at any other time in my life.

This book fascinated me and I believe that anybody who reads it humbly will share this feeling. I had this humbleness and I still do.

Liberalni institut Prague Spring Lecture, Prague, 05/29/2006

RICHARD W. RAHN

Klíče na cestu k ekonomickému rastu a slobode a úloha vlády

The Keys to Economic Growth and Freedom and the Role of the Government

Richard W. Rahn: riaditeľ Center for Global Economic Growth. Spolupracuje tiež s Heritage Foundation, Discovery Institute a Cato Institute. Je členom Montpelerskej spoločnosti. V 80. rokoch pôsobil napríklad ako viceprezident a hlavný ekonomický expert Americkej obchodnej komory a šéfredaktor ekonomického časopisu *Journal of Economic Growth*. Prezident Ronald Reagan ho v roku 1982 menoval za člena jedného z poradných orgánov prezidenta USA. Počas volebnej kampane na prezidenta USA v roku 1988 bol ekonomickým poradcom G. H. W. Busha.

Richard W. Rahn: Director General of the Center for Global Economic Growth. He is also a visiting fellow with the Heritage Foundation, an adjunct fellow of the Discovery Institute, and an adjunct scholar at the Cato Institute. Dr. Rahn is a member of the Mont Pelerin Society. In the 1980s, he served as Vice President and Chief Economist of the Chamber of Commerce of the United States, Executive Vice President and Board member of the National Chamber Foundation, and as the editor-in-chief of the *Journal of Economic Growth*. In 1982, President Reagan appointed Dr. Rahn as a member of the Quadrennial Social Security Advisory Council. During the 1988 Presidential campaign, he served as an economic advisor to President G. H. W. Bush.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

RICHARD W. RAHN: KĽÚČE K EKONOMICKÉMU RASTU A SLOBODE A ÚLOHA VLÁDY

Za posledných 60 rokov sa vyskúšala každá forma politického a/alebo ekonomického systému, akú si človek vedel predstaviť. Teraz je tu dôkaz – demokratický kapitalizmus so slobodným trhom funguje oveľa lepšie než akýkoľvek iný systém, ktorý bol vytvorený. Uvediem desať podstatných kľúčov, prostredníctvom ktorých je to možné v dlhodobom horizonte zabezpečiť.

1. *Nastolte vládu zákona*

Bez vlády zákona sú ekonomická sloboda, osobná sloboda a občianska spoločnosť obmedzované, čo zvyšuje ekonomické riziká, a tým sa znižuje potenciál ekonomického rastu.

2. *Chráňte súkromný majetok*

Súkromný majetok je základom bohatstva. Ak nie je dobre chránený, tak sa motivácia pracovať, šetriť a investovať výrazne znižuje. Historicky sa potvrdzuje, že ľudia nadobúdali majetok buď kúpaním alebo zhodnocovaním pozemkov, budov, stavieb, či iných objektov, ktoré prinášajú pridanú hodnotu. V súčasnom svete je vlastníctvo často nehmotné a vyplýva z takých statkov, ako sú moderné umenie, hudba, literatúra, počítačový softvér, nové farmaceutické produkty a iné technológie. Tí, ktorí vytvárajú nehmotný majetok, majú rovnaké právo na úplnú ochranu ako farmári a vlastníci nehnuteľností na ochranu svojho hmotného majetku.

3. *Odstráňte všetky cenové regulácie*

Cena je informácia. Alokuje vzácne zdroje a motivuje k ich budúcej tvorbe. Cenové regulácie eliminujú informácie, ktoré sú potrebné na racionálne ekonomické rozhodnutia. Slobodný trh, kde sú ceny určované ponukou a dopytom s minimálnym počtom obmedzení na nákup a predaj tovarov a služieb, je takmer vo všetkých prípadoch lepší – z hľadiska hospodárnosti, rozdeľovania zdrojov a slobody – než akékoľvek formy „riadeného“ trhu.

4. *Nastolte slobodný obchod*

Slobodný obchod medzi národmi zvyšuje úroveň ekonomickej prosperity vo všetkých krajinách, ktoré sa na ňom podieľajú. Je to spôsobené tým, že sa zlepšuje alokovanie zdrojov (komparatívna výhoda) a rozširuje sa trh. V dôsledku toho sa znižujú náklady. V krajinách s malými obchodnými bariérami je obvykle dosahovaný vyšší ekonomický rast a ich občanom rastú príjmy rýchlejšie než ľuďom v krajinách, ktoré majú viac obmedzení obchodu a vyššie clá.

In the last 60 years, every form of political/economic system that could be devised by the mind of man has been tried. The evidence is now in – free market democratic capitalism works far better than other system ever devised. I would like to mention ten core keys how to achieve it from the long term period of view.

1. *Establish the Rule of Law*

Without the rule of law, economic freedom, personal liberty, and civil society are restricted, which increases economic risk thus reducing the potential for economic growth.

2. *Protect Private Property*

Private property is the foundation of wealth. If private property is not well protected, the incentives to work, save, and invest will be greatly diminished. Historically, people obtained private property by either buying or improving land and structures which added value. In the modern world, property is often intangible, resulting from the creation of such things as new art, music, literature, computer software, new pharmaceuticals, and other technologies. Those who create intangible property have the same right to full protection as farmers and homeowners do with their real property.

3. *Remove All Price Controls*

Prices are information. They allocate scarce resources and motivate future production of those resources. Price controls eliminate the information that is necessary for rational economic decision making. Free markets, where prices are determined by supply and demand and where there are few restrictions on the buying and selling of goods and services, are in almost all cases superior – in terms of economic efficiency, resource distribution, and liberty – to any form of “managed” markets.

4. *Establish Free Trade*

Free trade among nations raises the level of economic well-being in all countries involved by improving the allocation of resources (comparative advantage) and increasing the extent of the market, thus lowering costs. Countries with few trade barriers tend to grow faster and have higher income levels than those with more restricted trade practices and higher tariffs.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

RICHARD W. RAHN: KĽÚČE K EKONOMICKÉMU RASTU A SLOBODE A ÚLOHA VLÁDY

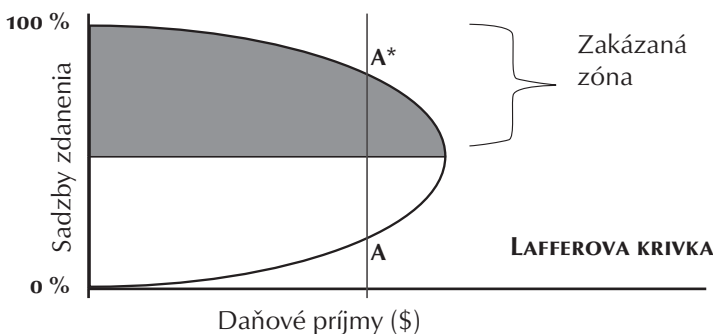
5. Zredukujte verejné výdavky

Akékoľvek verejné výdavky, v ktorých náklady prevyšujú prínosy a pomer nákladov voči výnosom je horší než v prípade ich poskytovania súkromným sektorom, skôr znižujú celkový blahobyt ľudí, než by k nemu pozitívne prispievali. Vzťah medzi ekonomickým rastom (v percentách) a veľkosťou vlády (verejnými výdavkami v pomere k HDP v percentách) približuje nasledovná krivka.

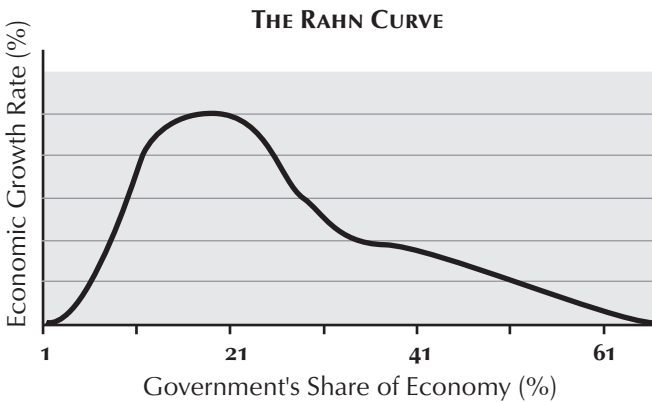
6. Zredukujte zdanenie

Dane znižujú motiváciu pracovať, šetriť a investovať, čím znižujú ponuku práce a kapitálu. To vedie k znižovaniu investícií a produkcie. Pre každú daň existuje sadzba, ktorá maximalizuje jej príjem. Ak sa táto sadzba prekročí, príjem skôr klesá než stúpa (pozri Lafferovu krivku na nasledujúcom grafe). Okrem toho dane znižujú osobnú slobodu tým, že ľuďom odopierajú možnosť ponechať si plody vlastnej práce a kapitálu.

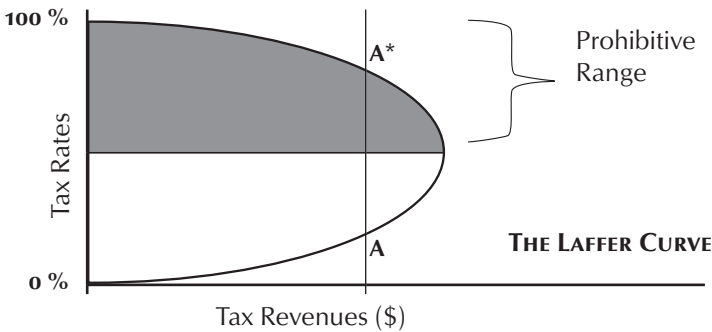
5. Limit Government Spending

Government spending, where the costs exceed the benefits, and the cost-benefit ratio is inferior to a private sector alternative, reduces the general welfare of the people, rather than enhancing it. Relations between economic growth (in percents) and government share of economy (express by ratio of public expenditure to GDP, in %) shows the following curve.

6. Limit Taxation

Taxes reduce the incentives to work, save, and invest; thus reducing the supply of labor and capital, and thereby lowering the amount of investment and production. For every tax, there is a revenue maximizing rate; and when that rate is exceeded, government is left with less, rather than more, revenue (see Laffer Curve at the following figure). Taxes also reduce individual liberty by taking away the freedom to keep the fruit of one's labor and capital.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

RICHARD W. RAHN: KĽÚČE K EKONOMICKÉMU RASTU A SLOBODE A ÚLOHA VLÁDY

7. Obmedzte vládne regulácie

Vládne regulácie takmer vždy spôsobujú náklady, vrátane nákladov straty slobody. Ak prínosy z regulácie neprevyšujú náklady, ktoré boli na ňu vynaložené, ľuďom sa v dôsledku takejto regulácie zhorší situácia.

8. Odstráňte prekážky pri začatí podnikania

Podnikatelia vytvárajú najproduktívnejšie nové pracovné miesta a mnohé užitočné a žiaduce inovácie. Ak vláda vytvára podnikaniu nákladné a časovo náročné prekážky, znižuje sa počet nových podnikateľských subjektov, pracovných miest a inovácií.

Na to, aby podnikatelia mohli legálne zakladať nové firmy, vrátane spoločností s ručením obmedzeným, by mali existovať:

- A. jasné pravidlá;
- B. nízke poplatky;
- C. čo najkratší čas.

9. Podporujte vlastníctvo

Ľudia sa starajú o hmotný alebo nehmotný majetok a hospodária s ním lepšie, keď im patrí – či už je to dom, obchod, farma, penzión alebo sporenie na účte zdravotného poistenia. Vládne stratégie, ktoré podporujú vlastníctvo, vedú k väčšej sociálnej stabilite a zodpovednosti, čo posilňuje prostredie pre investície, a teda vedie k vyššiemu ekonomickému rastu.

10. Umožnite používanie zdravej meny

Stabilná mena, ktorá svoju hodnotu ani nezvyšuje ani nestráca, je potrebná na maximalizáciu ekonomického rastu. Nestabilná mena zvyšuje riziko podnikania, znamená hrozbu pre zamestnancov a spotrebiteľov a vedie k nižšej miere investovania, tvorbe pracovných miest a nakoniec spôsobuje nižšiu ekonomickú prosperitu. Vlády a centrálné banky, ktoré nie sú schopné poskytnúť zdravú menu, by mali svojim občanom umožniť používať menu iného štátu alebo súkromnej inštitúcie (vrátane zlata a iných komodít) – tak v prípade transakcií, ako aj na plnenie zmluvných záväzkov.

*Prednáška v rámci CEQLS, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika,
Bratislava, 27. 6. 2006*

7. *Limit Government Regulation*

Regulations almost always create costs, including the costs of loss of freedom; and if the benefits from the regulation do not exceed the costs, the people are worse off as a result of the regulation.

8. *Remove Barriers to Business Formation*

Entrepreneurs create most productive new jobs and many useful and desirable innovations. Government-imposed, costly, and time consuming restrictions on business formation unnecessarily reduce the number of new businesses, jobs, and innovation.

For entrepreneurs to legally form new businesses, including limited liability companies, there should be:

- A. Clear Rules;
- B. Low Fees;
- C. and Minimal Time.

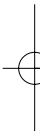
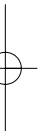
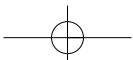
9. *Encourage Ownership*

People take better care of and manage real or intangible property better when they own it, whether it is a home, business, farm, pension, or medical savings account. Government policies that foster ownership lead to greater social stability and responsibility, which enhances the environment for investment, resulting in more economic growth.

10. *Allow the Use of Sound Money*

Stable money, which neither gains (deflates) or loses (inflates) value, is necessary to maximize economic growth. Unstable money (by adding to uncertainty) increases risks to businesses, workers, and consumers and results in lower levels of investment, job creation, and economic well-being. Governments which are unable to provide sound money should allow their citizens to use other government or privately produced monies (including gold and other commodities) for both transactions and contractual obligations.

*Lecture within CEQLS, Conservative Institute of M. R. Štefánik,
Bratislava, 06/27/2006*

JOHNNY MUNKHAMMAR

Kopírujte severské
riešenia,
nie problémy!

Copy the Nordic
Solutions,
Not the Problems!

Johnny Munkhammar: riaditeľ programu „Free Markets“ v rámci Timbro, švédskeho protrhového think tanku. Je autorom štyroch kníh, pričom jeho kniha *European Dawn – after the social model* vyšla aj v anglickom jazyku. Johnny Munkhammar je editorom Timbro Briefing Papers, členom Society of Economists a Center for Business and Policy Studies. V rokoch 2002 – 2005 bol poradcom Konfederácie švédskych podnikov.

Johnny Munkhammar: the director of the Program “Free Markets” at the Timbro, free market think tank. He is an author of four books, including the last book *European Dawn – after the social model* (2005), published in English. He is also the editor of Timbro Briefing Papers, member of the Society of Economists and the Center for Business and Policy Studies. In years 2002 – 2005 he has been senior policy advisor for Confederation of Swedish Enterprise.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

JOHNNY MUNKHAMMAR: KOPÍRUJTE SEVERSKÉ RIEŠENIA, NIE PROBLÉMY!

I. Úvod

Som rád, že ma Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika pozval, aby som hovoril o dôležitých otázkach, ktoré súvisia s ekonomickou reformou. Môj pohľad vychádza z princípov slobodného jednotlivca, slobodného obchodu a slobodnej ekonomiky. A nie je to tak iba preto, že sú to dobré princípy, ale preto, že slobodné spoločnosti zabezpečili väčšiu prosperitu ako ktorékoľvek iné.

Samozrejme, s veľkým záujmom som sa zaoberal tým, čo sa dialo v strednej a východnej Európe počas ostatných pätnástich rokov. Pamätám si, ako si mnohí ľudia mysleli, že veľká chudoba, obrovská nezamestnanosť a závislosť od zahraničnej pomoci sa na dlhé desaťročia stanú osudom postkomunistických krajín.

Tento predpoklad bol chybný. Samozrejme, že boli a ešte aj sú problémy. Ale západná Európa môže týmto krajinám závidieť výrazný rast investícií a obchodu, ako aj ekonomický rast. Trhovo orientované reformy, ktoré prebehli, mali ohromujúci účinok. Rovná daň sa stala celosvetovou témou diskusií.

Reformy, ktoré Slovensko urobilo doteraz, boli úžasné a viedli k ohromným výsledkom. Viem, že teraz sa veľa očí obracia k severským krajinám, možno aj na Slovensku.

II. EKONOMICKÉ PROBLÉMY ZÁPADNEJ EURÓPY

Mnohé krajiny západnej Európy majú značné ekonomické problémy už mnoho rokov, dokonca aj počas priaznivej fázy hospodárskeho cyklu. Ich hlavnými problémami sú nízky ekonomický rast, vysoká nezamestnanosť a veľa ľudí závislých od vládnej pomoci. V takomto období sa politici snažili vyriešiť problémy hľadaním inšpirácie v iných krajinách.

Väčšina politikov vie, čo má robiť. Nieкто povedal, že „vieme, čo robiť, ale nevieme, ako by nás potom znovu zvolili“. A tak sa väčšina vlád snaží hľadať reformy, ktoré sú príjemné z krátkodobého hľadiska. Snažia sa nájsť ľahké východiská. Namiesto toho, aby sa pozreli na krajiny, ktoré urobili radikálne reformy a uspeli, snažia sa hľadať krajiny, ktoré nerobili radikálne reformy a aj tak sú zatiaľ úspešné.

I. INTRODUCTION

I am happy to have been invited by the Conservative Institute of M. R. Štefánik to speak about these important matters concerning economic reform. I shall say directly that my views are based on principles of free individuals, free trade and a free economy. And that is not just because these are good principles, but because free societies have created more prosperity than any other.

Of course I have studied with great interest what has taken place in Eastern and Central Europe during the last fifteen years. I remember how many people believed that great poverty, huge unemployment and dependency on foreign aid for decades would be the future of the liberated countries.

How wrong that assumption was. Of course there have been problems, and still are. But the strong increase in investments, trade and economic growth has been envied by Western Europe. The market-oriented reforms that took place had a tremendous effect. Flat tax became a topic of global discussion.

The reforms that Slovakia has done so far have been impressive and have produced great results. I know that many eyes are turned nowadays to the Nordic countries, perhaps also in Slovakia.

II. ECONOMIC PROBLEMS OF WESTERN EUROPE

Most countries in Western Europe have been experiencing serious economic problems for a number of years, even if the business cycle is fairly good at the moment. Main problems include low economic growth, high unemployment and many people dependent on the government. In such times, politicians have tried to look for inspiration from other countries to solve the problems.

Most politicians know what to do. Somebody said that “We know what to do, we just don’t know how to get re-elected afterwards.” Thus, most governments try to find reforms that are comfortable in the short term. They try to find easy ways out. So instead of looking at the countries that did radical reform and succeeded, they try to find countries that seem not to have done radical reform and yet succeeded.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

JOHNNY MUNKHAMMAR: KOPÍRUJTE SEVERSKÉ RIEŠENIA, NIE PROBLÉMY!

Prečo vlády neuskutočňujú radikálne reformy? Napríklad v západnej Európe je veľa ľudí závislých od štátu. Preto oni nebudú podporovať reformy, ktoré im obmedzia sociálne dávky. Keďže sú chránení reguláciami trhu práce, nebudú podporovať jeho liberalizáciu, ktorá by vytvárala pracovné miesta pre ďalších. Takto existuje veľa prekážok reforiem. Preto politici hľadajú ľahšie cesty.

III. MODEL V SEVERSKÝCH KRAJINÁCH AKO VZOR PRE INÝCH?

Odpoveďou sa stali severské krajiny. Zdá sa, že sú schopné skombinovať vysokú mieru ekonomického rastu s veľkým sociálnym štátom, teda s vysokými daňami a rozsiahlymi systémami sociálnych služieb a sociálneho zabezpečenia. Mnoho vlád si myslí, že v tom sa skrýva cesta k úspechu bez nepohodlných reforiem.

Ide však o omyl z viacerých hľadísk. Také čosi možno očakávať pri každom pokuse o riešenie problémov bez skutočného riešenia problémov. Uvediem aké je skutočné poučenie zo severských krajín.

Severský model je tak trochu ako UFO. Každý o ňom počul a mnoho ľudí si myslí, že vedia, čo to je. Ale iba málokto pozná podrobnosti o tom, ako v skutočnosti funguje – alebo dokonca o tom, či vôbec existuje.

Predovšetkým neexistuje nič také ako „severský model“. Medzi severskými krajinami sú veľké rozdiely, ktoré ich stavajú do pozície extrémov v rámci Európy, pokiaľ ide o mnohé relevantné oblasti ako trh práce, dane a dôchodky.

Po druhé, severské krajiny sú úspešné iba v určitých aspektoch, ktoré sú pre každú krajinu rozdielne. Ak chcete tento úspech zovšeobecniť, musíte zovšeobecniť rôznorodé dôvody, ktoré k nemu viedli.

Po tretie, pokiaľ sú severské krajiny úspešné, je to vďaka trhovo orientovanej reforme, ktorá opustila tradičný štát blahobytu. Ak v niektorých oblastiach problémy pretrvávajú, sú spôsobené neexistenciou reforiem.

Samozrejme, treba sa poučiť z tých správnych vecí – je dôležité vedieť, čo môžeme prevziať a čomu by sme sa mali radšej vyhnúť. Ak budete napodobňovať fajčiarsky zlozvyk matematického génia, vaša matematická zručnosť sa nezlepší, naopak, zhorší sa vaše zdravie.

Zo severských krajín si netreba brať príklad, pokiaľ ide o rozsiahly štát s vysokými daňami, reguláciami a monopolmi v sociálnom systéme –

Why is there no radical reform? For instance, in Western Europe, many people are dependent on the state. Therefore, they will not support reforms that reduce their benefits. And those insiders who are protected by labour market regulation will not support de-regulation to create jobs for the others. There are, in this way, many obstacles to reform. That is why politicians look for shortcuts.

III. MODELS IN NORDIC COUNTRIES AS INSPIRATION FOR OTHERS?

The Nordic countries have become the answer. They seem to be able to combine a high economic growth rate with a big welfare state and a successful economy with high taxes and vast systems for welfare services and social security. Many governments think they have found the way to success without uncomfortable reform.

This, however, is false on several accounts. That can of course be expected from any attempt to solve problems without actually solving the problems. I will show what the proper lessons from the Nordic countries actually are.

The Nordic Model is a bit like a UFO. Everyone has heard about it, and many people think they know what it is. But few have any clue about the details of it, how it actually works – or even if it exists.

First of all, that there is no Nordic Model. There are great differences between the Nordic countries, placing them on opposite ends in Europe concerning many relevant aspects, such as labour market, taxes and pensions.

Second, the Nordic countries are successful in some ways, but in very different ways. And if you want to combine these successes, you have to combine the different reasons for the success.

Third, to the extent that they are successful, it is because of market-oriented reform away from the traditional welfare state. And where problems remain, it is because there has not been any reform.

It is of course essential to learn from the right things, what to copy and what to avoid. If you copy the heavy smoking of a mathematical genius, your mathematical skills will not improve but your health will deteriorate.

What should be avoided with the Nordic countries is big government with high taxes, regulations and welfare monopolies – they create

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

JOHNNY MUNKHAMMAR: KOPÍRUJTE SEVERSKÉ RIEŠENIA, NIE PROBLÉMY!

to všetko je zdrojom problémov. Avšak zásadné trhovo orientované reformy, ktoré sa urobili v niekoľkých oblastiach, boli úspešné a rozhodne by mohli byť objektom štúdia.

IV. EURÓPSKY SOCIÁLNY MODEL: ZÁKLAD PRE SEVERSKÉ KRAJINY

Skôr než prejdem k jednotlivým severským krajinám, stručne uvediem európsky sociálny model a jeho historické korene. Napokon, každá zo severských krajín je svojím spôsobom jeho súčasťou.

Pravdaže, medzi západoeurópskymi krajinami sú rozdiely rovnako ako medzi severskými krajinami. Existujú však aj spoločné črty.

Daňové zaťaženie je veľmi vysoké a z 20 % v roku 1950 sa zvýšilo na 40 – 50 % v roku 1980, keď sa jeho rast zastavil. Vlády financujú a tým či oným spôsobom poskytujú sociálne služby, ako sú vzdelávanie či zdravotná starostlivosť o deti a starých ľudí. Tento model v rôznych podobách zahŕňa aj systém sociálneho zabezpečenia: štátom spravované dôchodkové systémy a podpory príjmu nezamestnaným, nemocenské, predčasný dôchodok a pod. Trh práce je tiež do veľkej miery regulovaný alebo upravený korporatívnym spôsobom.

Tento model sa vyvinul najmä v rokoch 1950 až 1980. Vždy sa to prezentovalo, že to je pre blahobyt ľudí. Boli však za tým aj iné príčiny:

- Po prvé, vtedy mnohí politici na Západe verili centrálne plánovanému hospodárstvu. Monopol by mal byť najlepším spôsobom efektívneho využívania zdrojov. A tak zo škôl, zdravotnej starostlivosti, starostlivosti o starých ľudí či dôchodkových systémov vznikli štátne monopoly.
- Po druhé, máme verejnú voľbu. V snahe vyhrať voľby politici sľubujú občanom ešte viac dávok a iných „výhod“ od štátu. Tak sa rok čo rok, od volieb k voľbám dane zvyšovali a vláda zabezpečovala viac a viac. A to sme nespomenuli partikulárne záujmy, ktoré sa na tom podieľali.

Vlády bujnili, ale nemalo to nič spoločné s blahobytom občanov. Ťažiskový princíp modelu spočíval v tom, že sociálne služby a sociálne zabezpečenie by mal poskytovať iba jeden subjekt: štát.

To je zásadný rozdiel oproti súkromnej spoločnosti. Súkromné firmy, súkromné vlastníctvo, slobodná konkurencia, zainteresovanosť na zisku – to je vo verejnej sfére zamedzované.

problems. But the substantial market-oriented reforms that have been done in various fields have created success and could definitely be studied.

IV. EUROPEAN SOCIAL MODEL: BASIS FOR NORDIC COUNTRIES

Before getting into the different Nordic countries, I would like to provide a brief overview of the European Social Model and its historical roots. After all, the Nordic countries are part of that, in their different ways.

There are of course differences between Western European countries, just as there are between the Nordic countries. But there are similar, basic, features too.

The tax pressure is very high and rose from about 20 % in 1950 to between 40 and 50 % in 1980 – where it stopped. Government finances and provides, one way or another, welfare services such as education, health care, child and elderly care. In various forms, the model also contains systems for social security: public pensions and income transfers for unemployment, sick leave, early retirement, etc. The labour market is also highly regulated or arranged in a corporatist way.

This model emerged largely between 1950 and 1980. It is always said that it was for the welfare of the people. But there were other mechanisms too behind:

- First, in those days, many politicians in the West believed in the centrally planned economy. A monopoly would be the best way to efficiently use resources. Thus, they put schools, health care, elderly care, pensions etc in public monopolies.
- Secondly, we have public choice. In order to win elections, politicians promised the citizen's ever more benefits from the state. And year-by-year, election-by-election, taxes were raised and government did more. Not to mention all the special interests that want their share.

Government grew, but it had little to do with the welfare of the citizens. The core principle of the model was that there should be only one that provided welfare services and social security: the state.

It is fundamentally different from the private society. Private companies, private property, free competition, free financing, interest in profit – all these are prohibited in the public sphere.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

JOHNNY MUNKHAMMAR: KOPÍRUJTE SEVERSKÉ RIEŠENIA, NIE PROBLÉMY!

Ako už bolo povedané, tento model vytvára vážne hospodárske problémy. Čísla to potvrdzujú.

Známym cieľom Lisabonskej stratégie bolo zmazanie ekonomického zaostávania EÚ za USA do roku 2010. Odvtedy, od roku 2000, sa tento rozdiel ešte zväčšil. V skutočnosti je priemerný obyvateľ v 38 amerických štátoch bohatší ako priemerná osoba v ktorejkoľvek krajine Európy s výnimkou Luxemburska. A priemerný Američan je o 35 % bohatší ako Európan (podľa údajov Eurostatu).

V USA je vyššia aj zamestnanosť. V rokoch 1970 až 2003 sa zamestnanosť v USA zvýšila o 58,9 milióna, čo je 75-percentný nárast. Vo Francúzsku, Nemecku a Taliansku spolu narástla o 17,6 milióna, zvýšila sa teda o 26 %. ¹⁾

Najlepšie porovnávanie sa však dá robiť v rámci Európy. Dánsko má zamestnanosť 76 %, ale Poľsko 53 %. Nezamestnanosť mládeže v Grécku, Taliansku, Švédsku, Francúzsku, Belgicku a Fínsku je vyššia ako 20 % a v Írsku, Holandsku a Dánsku je to 5 až 8 % (podľa údajov Eurostatu).

V Európe sa ekonomický rast a zamestnanosť najlepšie vyvíjali v Írsku, Holandsku, Británii spomedzi západoeurópskych krajín a v niektorých východoeurópskych krajinách. A bez ekonomického rastu nie je možné zlepšiť žiadne sociálne podmienky. Ale najväčším problémom čelia krajiny s najväčšími vládnymi zásahmi do spoločnosti: Nemecko, Taliansko a Francúzsko.

Tieto problémy nie sú náhodné. Centrálne plánované hospodárstvo nikdy nikde nefungovalo a nemôže fungovať. Vieme, aké autá vyrábajú štátne monopoly – kto si myslí, že od nich dostane dobré zdravotníctvo? Zvyčajne používam príklad trabantu a BMW ako potvrdenie týchto rozdielov, ale keďže som teraz v Bratislave, dobrou ilustráciou môže byť porovnanie auta značky Škoda pred 20 rokov, a dnes.

Vysoké dane spôsobujú slabý hospodársky rast a sú brzdou tvorby pracovných miest. Jasne to dokazujú mnohé ekonomické štúdie. Vysoké dávky pre nezamestnaných a práceneschopných ľudí odrádzajú od práce a mnohých ľudí vedú k parazitovaniu na štáte. Keď majú štátne monopoly niečo ponúknuť, sú rovnako zlé ako akékoľvek iné monopoly. A regulácie pracovného trhu ešte viac bránia v tvorbe pracovných miest.

¹⁾ Gersemann, Olaf: *European Myths, American Reality*, Cato Institute, Washington D.C., 2004.

As mentioned, there are serious economic problems following this Model. Some figures tell the whole story:

The famous aim of the Lisbon process was to close the wealth gap with the US by 2010. Since then, in 2000, the gap has widened. In fact, the average person in 38 American states is richer than the average person in any country in Europe, except in Luxemburg. And the average American is about 35 per cent richer than the European (according to data of Eurostat).

Employment is also higher in America. Between 1970 and 2003, employment in the US rose by 58,9 million, which is equivalent of a 75 per cent increase. In France, Germany and Italy together, it rose by 17,6 million people, or 26 percent.¹⁾

But the best comparisons can be made within Europe. Denmark has an employment rate at 76 per cent but Poland is down at 53 percent. Youth unemployment is above 20 per cent in Greece, Italy, Sweden, France, Belgium and Finland, and between 5 and 8 percent in Ireland, The Netherlands and Denmark (according to data of Eurostat).

Growth and employment has developed the best in Ireland, The Netherlands, Britain, among Western European countries, and in several countries in Eastern Europe. And without growth, no social conditions can ever improve. But the biggest problems are in the countries with the most government interventions in society; Germany, Italy, France.

The problems are not a coincidence. The centrally planned economy has never worked anywhere and can never work. We know what kinds of cars we get from a state monopoly; who thinks we get good health care from it? I usually compare the Trabant with the BMW to show the difference, but being in Bratislava I think that a comparison between the Skoda 20 years ago with the Skoda of today is just as good an example.

High taxes produce low economic growth and put a brake on job creation. Numerous economic studies show this clearly. High benefits for unemployed and people on sick leave create a disincentive to work and lead to many people living off the state. Public monopolies are as bad as monopolies always are at delivering. And regulations in the labour market further stop job creation.

¹⁾ Gersemann, Olaf: *European Myths, American Reality*, Cato Institute, Washington D.C., 2004.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

JOHNNY MUNKHAMMAR: KOPÍRUJTE SEVERSKÉ RIEŠENIA, NIE PROBLÉMY!

V. SKÚSENOSTI ZO SEVERSKÝCH KRAJÍN

Severské krajiny zaviedli v značnom rozsahu extrémnu verziu tohto sociálneho modelu centrálne plánovanej rozsiahlej vlády. Tak ako je potom možné, že na tieto krajiny sa teraz často pozerá so závišťou? Rád by som to vysvetlil, najskôr v prípade jednotlivých krajín, a potom by som rád analyzoval spoločné črty.

Švédsko

Nie je to len krajina pekných žien, slávností letného slnovratu, Björna Borga a – možno – najlepších hokejistov. Je tu aj príbeh krajiny s kedysi slobodným trhom, ktorá sa stala socialistickou a potom urobila pár krokov naspäť k slobodnej ekonomike.

V rokoch 1890 až 1950 bolo Švédsko jednou z ekonomicky najdynamickejších krajín na svete, s priemerným daňovým zaťažením 10 až 20 percent. Toto obdobie do veľkej miery vysvetľuje dnešné bohatstvo. Z 50 najväčších švédskych firiem iba jedna bola založená po roku 1970. Bola to krajina so slobodným trhom a minimálnou úlohou vlády. Zo žobráka sa stal boháč.

Potom sa Švédsko obrátilo k socializmu. Daňové zaťaženie sa viac než zdvojnásobilo, podniky boli znárodnené, štát rozširoval sociálne monopoly a podobne. To malo tvrdé dôsledky. Podľa OECD sa HDP krajiny na obyvateľa prepadol zo štvrtého miesta v roku 1970 na dnešné 13. miesto. Inflácia a nezamestnanosť sa zvýšili.

Začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia boli však predsa uzákonené trhové reformy, ktoré zlepšili hospodársku výkonnosť Švédska. Liberalizoval sa trh s telekomunikáciami, mierne sa znížili daňové sadzby, firmám bolo povolené poskytovanie súkromnej zdravotnej starostlivosti, centrálna banka sa stala nezávislou a zreformoval sa dôchodkový systém.

Vo všetkých liberalizovaných sektoroch bol zaznamenaný ekonomický rast. Zamestnanosť sa vyvíjala lepšie a rady čakateľov v zdravotníctve sa skrátili. Ale odvtedy uplynulo už 10 – 15 rokov a výsledky vybledli. Nezreformované zostali rozsiahle oblasti, najmä trh práce. Nezávislý odhad celkovej nezamestnanosti je 15 – 20 %. Rast zamestnanosti v rokoch 1995 až 2004 bol štvrtý najnižší v rámci európskej pätnástky. Nezamestnanosť mládeže je v európskej dvadsaťpäťke piata najvyššia a dosahuje 23 %. Nedávno zvolená stredopravá vláda vo Švédsku zamerala väčšinu svojich sľubov na rozpočet a úsilie o reformu trhu práce. Úspešné reformy by boli logickým krokom v smerovaní k slobodnému trhu vo Švédsku.

V. EXPERIENCES FROM THE NORDIC COUNTRIES

To a large extent, the Nordic countries introduced an extreme version of this very social model of a centrally planned big government. So how can it be that these countries are now often looked at with envy? Let me provide some explanation, first country by country, then with some common features and analysis.

Sweden

It is not only the country with many beautiful women, Midsummer celebrations, Björn Borg and – perhaps – the world's best ice hockey players. It is also the story of a free-market country that went socialist and then took a few steps back to free economy again.

Between 1890-1950, Sweden had one of the highest growth rates in the world, with an average tax burden of 10-20 per cent. This period explains much of today's wealth. Of Sweden's 50 largest companies, only one was started after 1970. It was a free-market country with a limited government that went from rags to riches.

Then, Sweden went socialist. The tax pressure more than doubled, companies were socialised, the state expanded welfare monopolies, etc. That had severe consequences. According to the OECD, the country's per capita GDP ranking slid from fourth place in 1970 to 13th place today. Inflation and unemployment went up.

In the early 1990s, though, market reforms were enacted that improved Sweden's economic performance. The telecom market was deregulated, marginal tax rates were cut, companies were allowed to provide private health care coverage, the Central Bank was made independent and the pension system was reformed.

Growth picked up in all the de-regulated sectors. Employment developed better and waiting lists to health care were shortened. But some 10 – 15 years have now passed since the reforms and the results are fading. Big sectors were left unreformed, mainly the labour market. The total unemployment is independently estimated to 15 – 20 %. Employment grew the fourth poorest in EU-15 between 1995 and 2004. Youth unemployment is the fifth highest in EU-25 at 23 per cent. The recently elected centre-right government in Sweden has focused most of its promises, first budget and energy on reforming the labour market. Successful reforms there would be a logic step in the direction of successful free-market reform in Sweden.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

JOHNNY MUNKHAMMAR: KOPÍRUJTE SEVERSKÉ RIEŠENIA, NIE PROBLÉMY!

Dánsko

Dánsko je krajinou dizajnu, veterných elektrární a policajných trilevov. A ako keby to nestačilo, Dáni sú známi svojím modelom „flexicurity“. Majú úspešný trh práce a mnohí dychtí po tom, aby sa poučili z ich inštitúcií. Takže aké je to poučenie?

Pokiaľ ide o HDP na obyvateľa, v roku 1970 bolo Dánsko tretou najbohatšou ekonomikou, predstihli ho iba USA a Švajčiarsko. V roku 2003 – po viac ako 30 rokoch rozpínavého sociálneho štátu – Dánsko kleslo na siedme miesto. Iba nedávne zmeny (napríklad jednoduchšie pravidlá pri prepúšťaní) zaručili, že tento úpadok nebol ešte dramatickejší.

Dánsky trh práce je veľmi úspešný. Má najnižšiu nezamestnanosť mládeže v EÚ a celkovo patrí medzi krajiny s najvyššou mierou zamestnanosti. Každý rok príde o prácu približne pätina ľudí, ale všetci si dokážu rýchlo nájsť novú.

Tak čo je teda „flexicurity“ okrem zaujímavého znejúceho slova? Hovorí, že je to kombinácia flexibility a zabezpečenia, resp. istoty.²⁾ Po prvé, znamená to pružný trh práce, bez obmedzení pri najímaní či prepúšťaní. Po druhé, prináša vysoké dávky v nezamestnanosti. Po tretie, ide o aktívnu politiku trhu práce, ktorá vedie k opätovnému zapojeniu nezamestnaných do práce.

Ktoré časti systému sú dôležité? Niektorí tvrdia, že práve táto zmes flexibility a istoty „flexicurity“ je úspešná, ale z modelu je zrejmé, ktoré časti sú v skutočnosti pre úspech kľúčové. Krajiny, v ktorých dominuje flexibilita, stále napredujú – na rozdiel od tých, kde dominuje sociálna istota či sociálne zabezpečenie.

A tak niektorí tvrdia, že ľudia vám nedovolia presadzovať iba flexibilitu. Musíte im dať aj istotu. Ja osobne nevidím dôvod, pre ktorý by flexibilita vytvárajúca pracovné miesta nemala byť akceptovaná. A aj v prípade, že je akceptovaná, nemalo by sa akceptovať, aby sociálne zabezpečenie poskytovala vláda. Súkromné zisky a poistenie by to zabezpečili tiež a lepšie.

Fínsko

Krajina Mumintrolla,³⁾ tisícich jazier a Nokie. Ale tiež krajina, ktorá bola nedobrovoľne úzko spätá so Sovietskym zväzom, tak v oblasti bezpečnostnej politiky, ako aj ekonomiky, a ktorá utrpela veľké straty, keď Sovietsky zväz skolaboval. A teraz je Fínsko známe svojimi ekonomickými úspechmi.

²⁾ Pojem „flexicurity“ vznikol z anglických slov flexibility a security [pozn. ed.].

³⁾ Ide o postavu z detskej knižky fínskej autorky Tove Janssonovej [pozn. prekl.].

Denmark

Denmark is the country of design, windmill power stations and police thrillers. And as if that was not enough, the Danes are famous for the “flexicurity” model. They do have a successful labour market, and many sees eager to learn from its institutions. So what is the lesson?

In 1970, in terms of GDP per head, Denmark was the world's third richest country, surpassed only by the U.S. and Switzerland. In 2003 – after more than 30 years of expanding welfare state – Denmark dropped to seventh. Recent changes, such as easing firing rules, have ensured that this drop in prosperity was not more dramatic.

The Danish labour market is very successful. The lowest youth unemployment in the EU and one of the highest rates of employment overall. About a fifth of people lose their job every year, but they all find new jobs quickly.

So what is “flexicurity” except an intriguing word? A combination of flexibility and security, they say. First, a flexible labour market, with no regulations for hiring or firing. Second, high levels of benefits for the unemployed. Third, an active labour market policy to put unemployed back to work.

Which parts of that system are important? Some claim that the mix of flexibility and security, “flexicurity”, is the success model, but the pattern is clear concerning which parts are the successful ones. Countries with only flexibility still succeed while countries with only security don't.

Then, some say that people will not allow you only to introduce flexibility. You have to give them security too. Personally, I can't really see why a job-creating flexibility could not be accepted. But even accepting it, one does not have to accept that the government should provide the security. Private bargains and insurance could do the same and better.

Finland

The country of the Mumin Troll, a thousand lakes and Nokia. But also the country that were involuntarily closely tied to the Soviet Union, both in terms of security policy and economy, and suffered a great loss of exports when the Soviet Union collapsed. And now, Finland is known for great economic success.

During the crisis, the government started cutting costs, accelerated privatization and eliminated the double-taxation of dividends. The public

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

JOHNNY MUNKHAMMAR: KOPÍRUJTE SEVERSKÉ RIEŠENIA, NIE PROBLÉMY!

V období spomínanej krízy začala vláda škrtať verejné výdavky, urýchlila privatizáciu a eliminovala dvojité zdaňovanie dividend. Verejné výdavky sa od roku 1993 do roku 2003 znížili o desať percentuálnych bodov. Dôsledkom bol závatný rast súkromného vlastníctva, firemných ziskov a daňových príjmov.

To umožnilo zníženie sadzieb dane z príjmu fyzických osôb o šesť percentuálnych bodov pre všetky príjmové skupiny, v priemere na 35 % zo 41 %. Fínsko je otvorené globalizácii, urobilo dôchodkovú reformu a vybudovalo novú jadrovú elektráreň. Tieto výrazné zmeny boli vzpruhou pre fínsku ekonomiku.

A znovu to boli reformy smerujúce k slobodnému trhu, ktoré boli riešením. Tradičný sociálny štát alebo skutočne sociálny model, ktorý bol zodpovedný za problémy, Fíni opustili.

Nórsko

Nórsko je nádhernou krajinou plnou fjordov, ropy a pletených svetrov. Je jednou z najbohatších krajín v Európe, pokiaľ ide o HDP na obyvateľa, a má nízku nezamestnanosť. Je do značnej miery špecifickým prípadom, lebo má obrovské príjmy z ropy a plynu. S takouto výsadou bude krajina primerane prosperovať aj v systéme veľkého sociálneho štátu.

Ale dokonca aj tu sa trhovu orientované myšlienky tešili určitému obrodeniu vtedy, keď Nórsko liberalizovalo finančné trhy, zrušilo štátny monopol na vysielanie a zaviedlo súkromné nemocnice. Keď sa „umiernennejšia“ Strana práce začiatkom deväťdesiatych rokov ocitla znova pri moci, rozhodla sa, že tieto kroky nezvráti.

Stredopravá koalícia sa vrátila do vlády v roku 2001 a išla ešte ďalej: zaviedla konkurenciu medzi súkromnými a verejnými školami. Ale súčasná socialistická koalícia vyhrala voľby v roku 2005 s tým, že slúbila „slabší trh a silnejší štát“.

Island

Gejzíry, sopky a pár rokov skutočného hospodárskeho úspechu – to je Island. Tento arktický ostrov je dnes jednou z najbohatších krajín na svete. Avšak do konca osemdesiatych rokov minulého storočia bola islandská spoločnosť výrazne socialistická, s vysokými daňami a nadmerným zasahovaním štátu do podnikania. Začiatkom deväťdesiatych rokov sa však Island výrazne liberalizoval.

expenditure was reduced by ten percentage points between 1993 and 2003. As a result, private wealth, corporate profits and tax revenues skyrocketed.

This, in turn, made it possible to lower the personal income tax rates by six percentage points in all income groups, on average to 35 per cent from 41 per cent. Finland is open to globalisation, has done a pensions reform and built new nuclear power plant. These dramatic changes have galvanized the Finnish economy.

Again, it is free-market reforms that created the solutions. What was left behind was the traditional welfare state, or indeed the social model, which was more responsible for creating problems.

Norway

Norway, the beautiful land of fjords, oil and the lusekofte. It is one of Europe's wealthiest countries in GDP per capita and has a low unemployment. To a large extent, it is a special case because of enormous oil and gas revenues. With such a special privilege, the country can be reasonably prosperous even with a big welfare state.

And yet, even there, market-oriented ideas enjoyed a certain renaissance when Norway liberalized the financial markets, abolished the state's broadcasting monopoly and introduced private hospitals. When a more "moderate" Labour party came back to power in the early 1990s it chose not to reverse these policies.

The centre-right coalition, returned to power in 2001, went further, introducing competition between private and public schools. But the current Socialist coalition won the 2005 election promising "less markets and more government".

Iceland

Geysers, volcanoes and quite a few years of real economic success, that's Iceland. Today, this Arctic island is one of the wealthiest countries in the world. But until the late 1980s, Icelandic society was deeply socialistic with many state-owned enterprises, high taxes and excessive government interference in business. Starting in the early 1990s, Iceland has steadily liberalized.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

JOHNNY MUNKHAMMAR: KOPÍRUJTE SEVERSKÉ RIEŠENIA, NIE PROBLÉMY!

Dane z príjmov právnických osôb sa v roku 1991 znížili zo 45 % na 18 % a daň z príjmov fyzických osôb klesla z 32,8 % na 23,75 %. V rovnakom období bola väčšina štátom vlastnených firiem sprivatizovaná a regulácie boli sprehladené. Islandský HDP narástol v období 1995 až 2005 každý rok v priemere o 4,3 %. Kúpna sila sa od roku 1995 permanentne zvyšovala a nezamestnanosť je dnes na úrovni 1,6 %.

Za posledné desaťročie je Island jednou z najreformnejších krajín smerujúcich k slobodnému trhu. Opustil centralizovanú riadenú ekonomiku a došlo k liberalizácii. Napriek tomu, že v poslednom období Island čelil určitým hospodárskym turbulenciám, krajina sa teší z rýchleho nárastu prosperity.

VI. ZÁVER

Takže možno dôjsť k záveru, že severské krajiny boli najprv úspešné vtedy, keď sa výrazne orientovali na trhovú ekonomiku s nízkymi daňami a minimálnou vládou. Keď sa rozhodli pre socializmus, úspech sa vytratil a prišli problémy. Teraz urobili trhovo orientované reformy v úplne odlišných oblastiach spoločnosti a boli opäť úspešné: Fínsko v telekomunikáciách, Dánsko na trhu práce, Island v bankovníctve, Švédsko v súkromných dôchodkoch a podobne.

Toto je len empirické potvrdenie úspechu, ktorý je postavený na trhovej ekonomike a reformách umožňujúcich slobodnú výmenu. Potvrďuje početné vedecké štúdie o tom, že nízke dane spôsobujú vysoký hospodársky rast a že slobodný trh práce vytvára viac pracovných miest. Iné krajiny sa z toho istotne môžu poučiť. Vyhnite sa veľkému socialistickému štátu blahobytu a pokračujte v trhovo orientovaných reformách.

Severské krajiny ponúkajú lekciu z vyhýbania sa veľkému štátu, ktorý poznáme pod rôznymi názvami ako štát blahobytu alebo sociálny model. Vďaka nim vieme, že trhovo orientované reformy fungujú. Severské krajiny urobili veľmi rôznorodé reformy, a pritom žiadna z nich – azda okrem Islandu – nie je taká proreformná ako Írsko, Veľká Británia, Estónsko alebo Slovensko, a tak ani jedna nedosiahla porovnateľné výsledky.

Dalo by sa povedať, že severské krajiny sú úspešné rovnako, ako sú mnohí ľudia na invalidnom vozíku dobrí v tenise, dokonca lepší ako ja sám. Sú však úspešní napriek invalidnému vozíku, nie vďaka nemu. Zostávajú v nevýhode, ale snažia sa ju kompenzovať iným spôsobom. Severské krajiny si do veľkej miery ponechali svoje sociálne štáty, ale mnohé veci museli zlepšiť, aby kompenzovali problémy, ktoré tento systém prináša.

Corporate taxes were cut to 18 per cent from 45 per cent in 1991 and income taxes to 23,75 per cent from 32,8 per cent. During the same period, most state-owned companies were privatized and streamlined regulations. Iceland's GDP grew on average 4,3 per cent annually between 1995 – 2005. Purchasing power has grown every year since 1995 and unemployment is 1,6 per cent.

Iceland is one of the most free-market reformist countries during the last decade. They left behind a deeply centrally controlled economy and liberalised. Despite some economic turbulence recently, they have certainly enjoyed a rapid increase in prosperity.

VI. CONCLUSION

Thus, the conclusion that can be drawn is that the Nordic countries built their first success when they were very market-oriented with low taxes and small government. And when they tried socialism, success faded and problems mounted. Now, they have made market-oriented reforms in completely different fields of society and created success: Finland in telecom, Denmark in the labour market, Iceland in banking, Sweden in private pensions, etc.

All this is really an empirical study in the success of the market and reforms liberating free exchange. It confirms numerous scientific studies about how low taxes bring high economic growth and how a free labour market creates more jobs. Sure other countries can learn from this. Avoid the socialist big welfare state and continue to do market-oriented reforms.

The Nordic countries teach both the lesson of avoiding big government – under its various names such as welfare state or social model – and that free-market reforms work. The Nordic countries have done very different reforms, and none of them – perhaps except Iceland – has been as reformist as Ireland, Britain, Estonia, or Slovakia and have thus not had equally positive results.

In a way, you could say that the Nordic countries are greatly successful in the same way as many people in wheel-chairs are great at tennis, vastly better than I. It is not thanks to the wheel-chair; it is despite it. They still have a disadvantage, but have made efforts in other ways to compensate for it. The Nordic countries have kept big parts of the welfare state, but improved in many ways to compensate for its problems.

NA OBRANU SLOBODNÉHO TRHU

JOHNNY MUNKHAMMAR: KOPÍRUJTE SEVERSKÉ RIEŠENIA, NIE PROBLÉMY!

A napokon pár slov o budúcnosti. Existujú trendy, ktorým do určitej miery čelia všetky európske krajiny, vrátane tých severských. A v týchto krajinách pokračuje diskusia o ďalšej reforme, ktorá by vyriešila existujúce problémy. Tieto krajiny skôr či neskôr budú musieť prijať zmeny.

- Po prvé, globalizovaná svetová ekonomika posilňuje obchod, investície, ekonomický rast a prosperitu. To zvyšuje konkurenciu a štruktúrne zmeny vo firmách a v skladbe pracovných miest. A to je iba začiatok. Dodnes sa do svetového trhu práce zapojilo iba 20 % Číňanov a Indov. To na nás kladie veľké nároky, aby sme boli konkurencieschopní, otvorení, a aby sme sa predovšetkým dokázali rýchlo prispôbiť zmene. Reformy smerujúce k slobodnému trhu sú z tohto hľadiska ešte dôležitejšie.
- Po druhé, je tu demografický vývoj. Fakt, že žijeme dlhšie, je samozrejme veľkým úspechom. Ale systémy vybudované pre iný typ spoločnosti sa musia zmeniť. Nemôžeme zachovať štátom financované dôchodky a zdravotníctvo, ak nechceme rapídne zvyšovať dane. A nemôžeme neprestajne nútiť ľudí, aby v určitom veku prestali pracovať. Naopak, mali by sme podporovať v tom, aby pracovať neprestali.
- Po tretie, skladba našej produkcie sa čoraz viac mení od výroby k službám. Štúdie dokazujú, že čím väčší je podiel služieb na ekonomike krajiny, tým väčší je HDP a tým nižšia je nezamestnanosť. Máme všetky dôvody na to, aby bol tento prechod jednoduchý. Potom nemôžeme chrániť staré pracovné miesta a štruktúry. Musíme zmeny čo najviac uľahčiť a byť schopní preškoliť ľudí.

Každá európska krajina, ktorá chce byť zajtra naozaj úspešná, sa musí pozrieť na požiadavky reality a budúcnosti. Reformy smerujúce k slobodnému trhu sú z tohto hľadiska čoraz dôležitejšie. Severské krajiny podnikli niektoré kroky a pravdepodobne pôjdu naďalej po ceste reforiem. Takže poučenie zo severu je: pokračovať v trhovu orientovaných reformách a vyhnúť sa veľkej vláde.

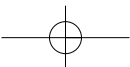
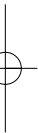
Prednáška v rámci CEQLS, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, Bratislava, 23. 10. 2006

Last, a few words about the future. There are some trends that all European countries face to an extent, not least the Nordic countries. And the debate goes on in these countries about further reform to face the challenges. These countries will not remain as they are.

- First, we have a globalised world economy, which increases trade, investments, growth and prosperity. It increases competition and structural change in companies and jobs. And it is just the beginning. So far, only 20 per cent of the Chinese and Indians have entered the global work force. This puts great demands on us to be competitive, open, competent and, above all, embracing rapid change. Free market reforms get ever more important in this respect.
- Second, there is the demographic development. Of course it is a great achievement that we live longer. But systems designed for another kind of society will have to change. We cannot keep pensions and health care publicly funded if we don't want taxes to explode. And we cannot keep forcing people to stop working at a certain age, but encourage people to continue working.
- Third, the content of our production is moving ever more from manufacturing to services. The ability for others to manufacture is increasing. Studies show that the more of a country's economy that is services, the higher is GDP and the lower is unemployment. We have every reason to make this transition easy. Then, we cannot keep protecting the old jobs and structures. We must make change as easy as possible and be able to retrain people.

Any European country that wants to be really successful tomorrow will have to look at the demands of reality and of the future. Free-market reforms get ever more important. The Nordic countries have taken some steps and are likely to continue the path of reform. Thus, the one lesson from the north is to continue free-market reform and avoid big government.

*Lecture within CEQLS, Conservative Institute of M. R. Štefánik,
Bratislava, 10/23/2006*

BJØRN LOMBERG

Ekonomický růst – hrozba pro životní prostředí?

Economic Growth – Threat for the Environment?

Bjørn Lomborg: dánský statistik, docent na Copenhagen Business School a ředitel Copenhagen Consensus Center. Lomborgovo jméno bylo v roce 2004 uvedeno mezi stovkou nejvlivnějších lidí světa časopisem *Time* a v roce 2005 byl časopisem *Foreign Policy/Prospect Magazine* označen za 14. nejvlivnějšího intelektuála světa. V roce 2005 byl Světovým ekonomickým fórem jmenován jedním z Young Global Leaders. Je autorem hojně diskutovaného bestselleru *Skeptický ekolog* (dosud vydaného ve 12 jazycích, včetně češtiny), často se účastní debat o otázkách životního prostředí v předních světových médiích (mj. *CNN*, *BBC*, *The New York Times*, *The Wall Street Journal* nebo *The Economist*).

Bjørn Lomborg: Danish statistician, Adjunct Professor at the Copenhagen Business School and Director of the Copenhagen Consensus Center. Lomborg's name was listed the among the 100 globally most influential people by *Time Magazine* in 2004 and as the world's 14th most influential intellectual by *Foreign Policy/Prospect Magazine* in 2005. In 2005 he was named Young Global Leader by the World Economic Forum. He is an author of widely discussed bestseller *The Skeptical Environmentalist* (published in 12 languages so far), he often joins debates about environmental issues in the world's most prominent media (including *CNN*, *BBC*, *The New York Times*, *The Wall Street Journal* or *The Economist*).

I. Úvod

Rád bych vás provedl knihou *Skeptický ekolog*, kde rozvíjím v podstatě jen dva body. Chtěl bych podrobněji vysvětlil, proč jsou tak důležité.

První je ten, že nenastává konec světa. Pokusím se vám poskytnout dostatek věcných informací, proč by to tak mělo být. Nejprve bych vám ale rád řekl, proč je tato diskuse důležitá. Pokud totiž nepůjdeme k věci, když nepochopíme, že situace se v současnosti nevyvíjí špatným směrem, bude to pravděpodobně znamenat, že budeme dělat jen velmi málo dobrých rozhodnutí. A to je důležité, to je ten druhý bod.

Existuje mnoho problémů, ale my máme, jak velmi dobře vědí všichni politici, jen omezený balík peněz. Proto musíme dělat rozhodnutí, jež jsou často velmi obtížná. Já tvrdím toto: Jestliže uvěříme, že věci se jen zhoršují, zpanikaříme. Přestaneme přemýšlet, sami se zaženeme do slepé uličky. Pak pravděpodobně nebudeme schopni moudře rozhodovat.

Představte si, že někdo k vám přijde, namíří na vás zbraň a řekne: „Dej mi svou peněženku!“ Nebudete asi přešlapovat a přemýšlet: „Jej, radši bych si koupil opékač topinek nebo něco jiného.“ Prostě mu dáte peníze. A v tom je ten vtip. Jestliže můžeme začít mluvit o tom, že věci se hýbou správným směrem, pak můžeme také začít diskutovat o tom, na co bychom se teď měli soustředit.

To jsou dva klíčové body, o nichž bych chtěl mluvit. Jestli chcete spát, teď už můžete. Alespoň jste se dozvěděli hlavní myšlenky mé knihy.

Rád bych to nyní probral a pak zdůvodnil, proč je to pravda.

II. STAV SVĚTA SE ZLEPŠUJE

Opravdu se věci zlepšují? Ano, výrazně a v mnoha ohledech. Zdraví lidí se zlepšuje, máme více volného času, větší bezpečí, méně nehod, více vzdělání a nejrůznějších vymožeností, vyšší příjmy, méně hladu, více jídla a zdravější a delší život. A to neplatí jen pro vyspělý svět, kde bychom to očekávali, ale také pro rozvojový svět.

Samozřejmě, že je mnoho jiných záležitostí, k nimž se ještě vrátíme, ale nyní dovolte, abych vám ukázal jeden graf.

I. INTRODUCTION

I would like to take you through the book *The Skeptical Environmentalist*. Essentially, there are just two points, and I would like to get into why these two points are important.

The first one is: the world is not coming to an end. I will try to give you a lot of factual information why that might be the case. But first, I would like to tell you why this is an important discussion, because if we do not get this point, if we do not understand that things are not actually moving in the wrong direction, it probably means that we will be very poor at making good judgments. And that is important, and that is the second point.

There are lots of problems, but we only have a limited pack of money, as politicians very well know. So, we have to make choices, we often have to make very tough choices, and my argument is to say: If we believe that things are getting worse and worse, we end up panicking, we end up thinking that we have driven ourselves into a corner; and we are then unlikely to make wise choices.

Imagine if somebody comes up to you, points a gun at you and says: “Give me your wallet!” You do not stand around and think: “Oh, I would rather buy a toaster or something.” You just hand over the money, and that is the point. If we can start talking about the fact that things are actually moving in the right direction, then we can start talking about what we should actually be focussed on.

So those are the two points I would like to make. If you want to fall asleep, feel free now, at least you have got the main point of the book.

I would like to go through it and then give you a sense of why is this true.

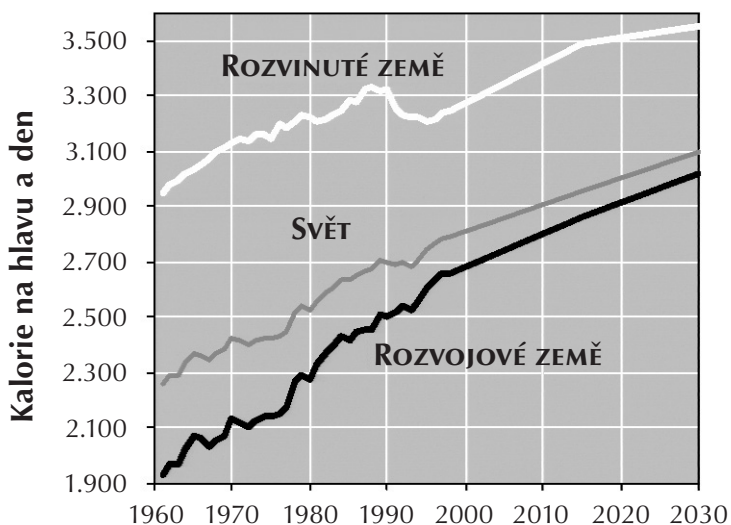
II. THE STATE OF THE WORLD IS IMPROVING

Are things really getting better? Yes, and pretty much in all aspects. If we look at human health, we have more leisure time, greater security, fewer accidents, more education, more amenities, higher incomes, fewer starving, more food and a healthier and longer life. And this is not just true for the developed world, where we would expect it, but also true for the developing world.

Of course, there are many other things and we will get back to those, but let me just show you one single graph.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

BJØRN LOMBORG: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ?

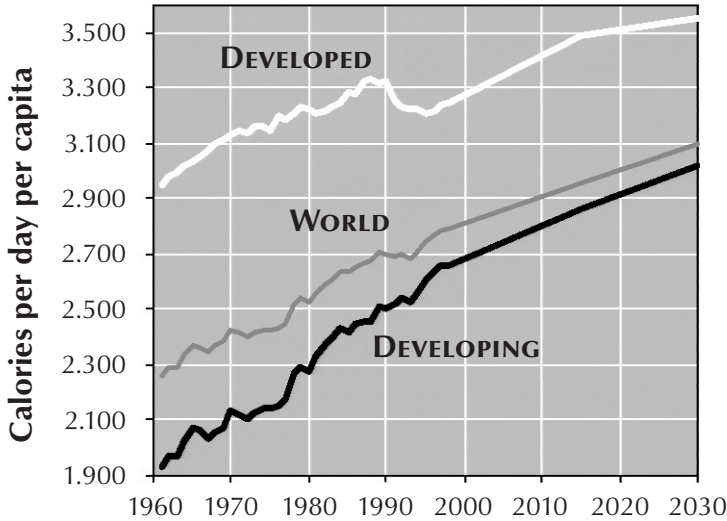

Zdroj: FAO (2001)

Na tomto grafu vidíme, jak vypadá svět v současné době. Je na něm znázorněno, kolik kalorií připadá na hlavu a den v rozvinutém a rozvojovém světě od roku 1961, kdy OSN začala shromažďovat tyto údaje, až do roku 2030. Je to nejdelší předpověď, kterou máme v současnosti od OSN k dispozici.

Při pohledu na vyspělý svět je zřejmé, že nemáme žádný problém, protože počet dostupných kalorií stoupá. Pokud máme nějaký problém, pak pravděpodobně ten, že příliš tloustneme. Ale to je alespoň věc, kterou nejspíš může každý snadno odstranit sám. Skutečně důležitou oblastí je rozvojový svět. Podívejte se, jak dobře se v tomto ohledu vyvíjí. V roce 1961 měl průměrný člověk ve třetím světě 1932 kalorií na den, což představuje přibližně průměrnou úroveň hladovění. Dnes to číslo vzrostlo na 2700 kalorií na osobu a den. V roce 2030 se očekává, že to bude 3000 kalorií na osobu a den.

Má to svůj důvod, proč vám tento graf ukazuji – vystihuje totiž podstatu toho, o co se snažím i ve všech ostatních oblastech. Tvrdím, že se věci hýbou správným směrem, a ne naopak. Nezhoršují se, ale zlepšují. To není politické rozhodnutí nebo prohlášení, to je vědecké tvrzení. Tento graf se vyvíjí správným směrem, ukazatelé rostou. Je lepší žít ve světě, kde je 2700 kalorií na osobu a den, než v tom, kde bylo jen 1932 kalorií. Je však důležité říct, že to neznamená, že je vše v pořádku, že 2700 kalorií je dost a nepotřebujeme více. To netvrdím. Jen prostě říkám: Jdeme správným směrem, ale stále je co zlepšovat.

Source: FAO (2001)

This actually tells us what the world looks like. This is just how many calories per person per day we have for the developed and the developing world, back from 1961 when the UN started its data collection, until 2030. It is the longest prediction we have from the UN right now.

If you look at the developed world, we do not really have a problem, we have an increasing amount of calories available. If we have a problem, it is probably that we get too fat, but at least that is a problem that you can probably much more easily remedy yourself. The real and important issue is the developing world, look at how well the developing world has moved. From 1961, the average person in the developing world had 1932 calories per day, that is about average starvation level. Today, that number is up around 2700 calories per person per day. In 2030 we expect it to be at around 3000 calories per person per day.

Now, there is one good reason why I am showing this: it underlines the point that I am trying to make in pretty much all kinds of areas. I am saying things are moving in the right direction, not the wrong direction, things are getting better, not worse. That is not a political decision or a statement, that is a scientific statement, it is essentially saying: This graph is moving in the right direction, it is moving up. It is better to live in a world where you have 2700 calories per person per day than in one where we only have 1932 calories. But it is important to say that it does not mean that everything is fine. It does not mean that 2700 calories are enough and that they do not need any more, that is not what I am saying. I am simply saying: We move in the right direction, but we can still want to move further.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ?

Samozřejmě, statistikové musí při své práci spoustu informací odsunout stranou, takže si musíte být jistí, že zbylé informace jsou ty správné. My tady jednoduše bereme v potaz průměr. Je nepravděpodobné, že by průměr vytvářela jediná osoba, která by snědla úplně všechno, ale může se například stát, že vše zkonzumovala pouze střední třída.

Měli bychom se také ptát sami sebe, jestli je tento graf reprezentativní. Jak už bylo řečeno, OSN vede tuto statistiku od sedmdesátých let, kdy průměrně hladovělo 35 % obyvatel v rozvojových zemích. Dnes je to 17 % a věříme, že v roce 2030 klesne tato hodnota na 6 %.

Znovu opakuji – je lepší žít ve světě, kde hladoví jen 6 % lidí, než v tom, kde jich hladoví 35 %. To neznamená, že problém zmizel. V roce 2030 bude stále 400 milionů lidí hladovět. A zbytečně – tedy ne proto, že bychom nemohli vyprodukovat dostatek potravin, ale proto, že nebudou mít peníze, aby si je koupili.

Hlavní myšlenka, kterou vám chci předat, je, že situace se dále vyvíjí dobrým směrem, zlepšuje se. Zároveň však je před námi stále mnoho práce. A to je, myslím, podstata toho, o čem budu dnes hovořit.

Jestli jsou mé názory správné, tak proč jsme všichni přesvědčení, že se mýlím? Proč všichni věříme, že se věci stále zhoršují? Dovolte, abych vám ukázal jeden graf – tento zrovna je ze Spojených států, ale mnoho podobných studií máme na celém světě. Když se například zeptáte lidí: „Máte obavu o kvalitu vody?“, vyjde najevo, že 20 % lidí je znepokojeno starostí o jejich místní zdroje vody. Ale kolem 90 % lidí se obává o zdroj, když se jich zeptáte na národní úrovni.

To by dávalo smysl, kdybyste se ptali jen na jednom místě, protože by bylo možné říci, že tady je to v pořádku, ale někde jinde mají problém. Ale samozřejmě to nemůže platit pro každého. Nemůže být pravda, když každý tvrdí, že problém je u jejich sousedů, na druhé straně plotu.

Je nepravděpodobné, že by tomu tak bylo. Řekl bych o tom, že logičtější vysvětlení zní: jde o rozdíl mezi tím, co známe, a tím, co jsme se jen doslechli z jiných zdrojů. Existuje přitom celá řada různých důvodů, proč uslyšíme spíše špatné zprávy než ty dobré.

Především, vědci jsou určitým způsobem předpojatí. Pokud jsem vědec a zabývám se nějakou oblastí, v níž nejsou žádné problémy, a prohlásím: „Ne, tady se nic moc neděje,“ dostanu více peněz? Nebo jich dostanu více, když řeknu: „Panebože, během deseti let vymřeme“?

Obviously, statistics work by throwing away a lot of information, so you have to be sure that you keep the right information. What we are doing up here is simply taking an average. It is probably unlikely that the average is caused by the fact that it is not just one person eating all that stuff, but it could be for instance the middle class that was eating up all the stuff.

So we should also go and ask ourselves if this is a representative graph. Well, it turns out that UN have been doing these statistics since the 1970's when the average of how many people were actually starving in the developing world was 35 %. Today that number is down to 17 %, and in 2030 we believe the number will be down to 6 %.

So, again, it is much better to live in the world where we have only 6 % starving than one with 35 % starving, but it does not mean that there is no problem. In 2030 there will still be 400 million people starving. Unnecessarily so: it is not because we cannot produce the food, it is because they do not have the money to buy it.

The point I want to leave you here with is: you can say both that things are moving in the right direction, that they are improving, and at the same time say that there is still a lot to be done. And that, I think, is the main point in pretty much of all I am going to be talking about today.

So, if I am right about all this, why is it we all believe I am wrong? Why is it we all believe that things are getting worse and worse? Well, let me just show you one graph, this is from the US, but we have these kinds of studies from pretty much all of the world. If you ask people, for instance: "Are you worried about the water quality?" it turns out that in the US about 20 % are worried when you ask them about water at the local level, but about 90 % are worried when you ask them about water at the national level.

This makes good sense if you were just asking at one place because essentially it says that there is no problem here, but there is a problem somewhere else, but of course this cannot be true for everyone. It cannot be true that everybody is saying that the problem is somewhere else. What is essentially the outline of this is that everybody says: "The grass is browner on the other side of the fence."

That is unlikely to be true, but I would argue that the very logical sense is that this is something we know, and this is something we have only heard about from other sources. And there are a lot of different reasons why we tend to hear bad news rather than good news.

First of all, researchers have a bias in the sense that if I am a researcher and I look over my area and there are no problems, do I say: "No, there is not anything really happening here"? Do I get more funding? On the other hand, if I say: "Oh, God, we are all going to die within ten years," do I get more funding?

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Björn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ?

Všimněte si ale, že na tom není nic špatného. Chceme přece společnost, v níž se vědci soustředí na záležitosti, které by mohly způsobit problémy. To však samozřejmě vede k tomu, že se dozvídáme o všech oblastech, kde by mohly být problémy, ale už ne o všech těch, v nichž jsme problémy již vyřešili.

Stejně tak zájmové organizace přirozeně hájí své zvláštní zájmy. Když vystoupí průmyslové organizace a prohlásí: „Nebojte se tolik o životní prostředí,“ mohou mít pravdu. Měli bychom je určitě vyslechnout, ale také bychom k nim měli být kritičtí. Víme, že obhajují svůj zájem. Ale to samozřejmě dělá i Greenpeace. Když vystoupí lidé z Greenpeace a prohlásí: „Musíme s tím něco udělat, jinak všichni zahyneme,“ měli by být nepochybně vyslechnuti. Měli bychom být rádi, že jsou na svém místě. Ale i oni jednájí ve svém zájmu. Většina lidí si uvědomuje, že průmyslové organizace musí být kontrolovány. Jen 1–3 % lidí důvěřují průmyslovým organizacím. Zatímco 70–80 % lidí má důvěru v ekologické organizace, což je mnohem více než u jakéhokoli úřadu, ministerstva životního prostředí, nezávislých ekologických poradců nebo univerzitních badatelů. A v tom je ta potíž – věříme pouze jedné straně diskuse.

Třetím důvodem je jednoduchá skutečnost, že média milují špatné zprávy. A opět – není to proto, že by média byla špatná. Máme mnoho studií, z nichž vyplývá, že když dáte lidem hromadu dobrých zpráv a hromadu špatných a řeknete jim: „Čtěte, co chcete,“ v drtivé většině budou číst špatné zprávy. Média dělají jen to, co chceme my sami.

Nejedná se o žádný spiknutí, nicméně to, že máme tendenci soustředit se na místa, kde se problémy teprve objeví, že více věříme lidem, kteří říkají, že nastanou obtíže, a že média nás krmí špatnými zprávami, může naznačovat, že by mohla být pravda jinde. Zatímco slycháme spoustu špatných zpráv, obecné poselství je možná právě opačné: věci se ve skutečnosti zlepšují.

III. VZÁCNOST ZDROJŮ

To bylo první téma, které jsem se pokusil probrat. Nyní projdu některé z argumentů uvedených v mé knize, abyste získali představu, proč by to mohlo být tak, jak říkám. První bod byl: Věci se zlepšují, žijeme déle, umíráme méně, naše děti mají více jídla, chodíme více do školy. Všechny tyto skvělé věci jsou lidem dostupnější. Svět šel v minulosti dobrým směrem. Myslím, že

And notice there is nothing wrong about this, we want a society where researchers are focussing on things that could cause problems. But, of course, it means we tend to hear about all of the places where there might be the problems, and not about all the places where we have already solved the problems.

Likewise, interest organisations naturally argue for a special interest. If industrial organisations go out and say “Do not worry so much about the environment,” they may be right. We should certainly listen to them, but we should also be critical about them as we know that they are arguing for a special interest. But, of course, so does Greenpeace, when they go out and say “We have to move about this or we are all going to die,” they should certainly be listened to. We should be happy they are there, but they are also arguing for a special interest.

The problem is that most people realise that industrial organisations need to be checked. Only 1 % to 3 % of people trust industrial organisations, whereas more people (70 % to 80 %) have greater trust in green organisations, that is more than in any other agency, any environment ministry, independent environment advisors or university researchers. And that is the problem. We only believe one side of the argument.

The third point is simply that media love bad news. And again, it is not because media are bad, we had lots of studies showing that if you give people a pile of bad news and a pile of good news and say: “Read whichever you want,” they overwhelmingly read the bad news. So, again, media is just doing what we want.

None of these is a conspiracy, but the fact that we have a tendency to focus on places where problems will pop up, that we believe much more in the people who are saying that there will be problems, and we have media that generally feed us with bad news, may indicate that it might actually be true that while we hear a lot of bad news, maybe, the general message is that things are, indeed, improving. That was the first point I was trying to make, and I will now go through some of the arguments in the book and give you a sense of why this might be true.

III. SCARCITY OF RESOURCES

The first point was to say: Things have been improving, we live longer, we die less, our kids have more nutrition, we go to school more; we have all of those great things when you look at human beings. Essentially, things had been going better than in the past. I think that is fairly clear and fairly hard to dispute, but, of course, you could argue, and it is very often

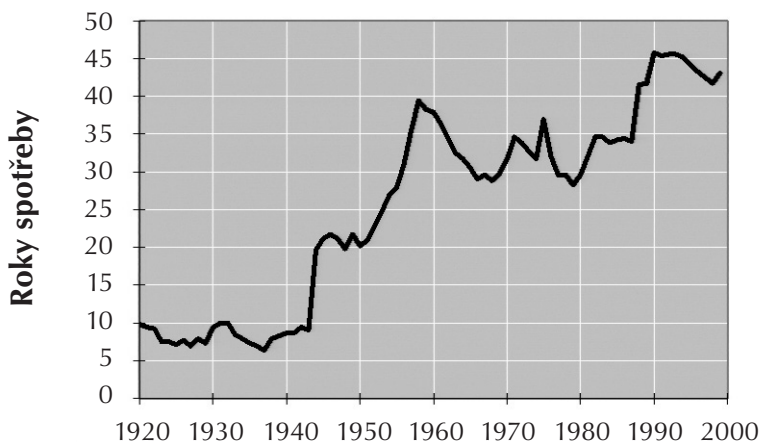
NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ?

to je docela jasné a nezpochybnitelné. Ale samozřejmě – jak se také často stává – můžete argumentovat: „Ano, ale tak to nemůže pokračovat donekonečna. Důvod, proč se stále máme dobře, je ten, že jsme v podstatě jako kreslené postavičky, jež přeběhnou hranu útesu a stále běží dál. Nemají tušení, že už nejsou na pevné zemi a že zanedlouho spadnou dolů.“

Možná je to jeden z důvodů, proč se nám vede tak dobře. Ale nemůže to trvat věčně, není to udržitelné. Dovolte mi, abych vám ukázal jeden obrázek. A znovu, nebudu předstírat, že můžu uvést všechny argumenty z mé knihy, budu mluvit pouze o některých z nich. Jeden reaguje na myšlenku, že nám docházejí zdroje surovin, že nebudeme mít fyzické věci, na nichž spočívá náš budoucí pokrok. To prostě není pravda. Jednou z nejzásadnějších věcí, jichž se bojíme, je myšlenka vycházející z Římského klubu, podle níž vyčerpáme všechny druhy surovin. To je jeden z hlavních důvodů, proč se tolik zaobíráme recyklací a ujišťujeme se, že šetříme se vším, co kolem nás existuje.

Dovolil bych si tvrdit, že to je někdy dobrý nápad, ale ne vždy, protože je založen na mylném základě. V podstatě je založen na víře, že jednou vyčerpáme všechny zdroje. Nejdůležitější – a to i z ekonomického hlediska – je samozřejmě představa, že dojde ropa. Toho se bojíme už velmi dlouhou dobu.

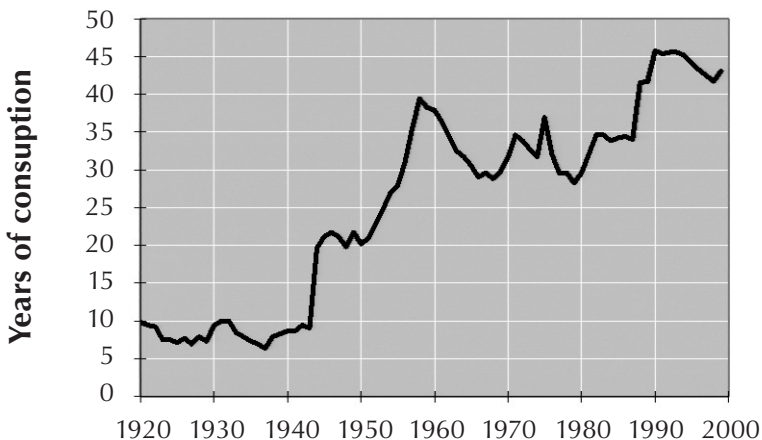
Zdroj: Simon a kol. (1994), ELA (1997, 1999, 2000)

Podívejte se na rok 1920: víme, kolik ropy spotřeboval svět v roce 1920, a také známe tehdejší odhady, kolik ropy zbývalo pro další léta. Vydělte spolu tato dvě čísla a zjistíte, na kolik let spotřeby postačovaly záso-

argued, that: Yes, but it cannot go on. The reason why we are so well-off is because we are essentially like these cartoon figures that run over a cliff and still go on running and they have no idea they have already gone over the cliff and they are poised to fall down.

Maybe that is one of the reasons why are we doing so well, but we cannot contain it; we cannot go on, it is not sustainable. Let me just show you one picture, and again, I am not going to pretend that I can go through all the arguments in the book, but I will give you some of those arguments in the book. One of them is the idea that we are running out of resources, that we will not have the physical things that underlie our future progress. It is simply not true. One of the most important things we are worried about is the idea we are going to run out of pretty much all kinds of raw materials, it is back from the Club of Rome. It is one of the main reasons why we are still worried so much about recycling, about making sure we conserve pretty much anything that is out there.

I would argue that it is sometimes a good idea, but it is not always a good idea because it is based on a fallacy. It is essentially based on believing that we are going to run out of all resources. The most important one, also economically most important one, is of course the idea of running out of oil. It is a thing we have been worried about for a very long time.

Source: Simon et al (1994), ELA (1997, 1999, 2000)

If you look at 1920, we know how much oil the world used in 1920, we also know how much oil the world thought was left over in 1920; divide those two numbers with each other and you get how many years were left

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

by. Odpověď zní na deset let. V roce 1920 zbývalo ropy na dalších deset let. Není proto překvapením, že Americký úřad pro těžbu (American Bureau of Mines), jak se tehdy nazýval, přišel s prohlášením, že během deseti let budou vyčerpány veškeré světové zásoby ropy.

Člověk by si tak snadno mohl myslet, že v roce 1930 nám měla dojít ropa. Překvapivé však je, že ačkoli jsme od roku 1920 do roku 1930 spotřebovali zásoby ropy na deset let a v roce 1930 jsme spotřebovali více ropy než v roce 1920, přesto jsme v roce 1930, na nové, vyšší úrovni spotřeby, stále měli ropu přibližně na deset let. To může být lehce překvapivé, ale už méně překvapivé je to, že Americký úřad pro těžbu v roce 1930 přišel s prohlášením, že světové zásoby ropy budou do deseti let vyčerpány.

Takže i teď jste si mohli myslet, že by alespoň poté, za deset let, měla dojít ropa. V roce 1940 jsme spotřebovali zásoby ropy na dvacet let, a přestože byla naše spotřeba vyšší než v roce 1930 nebo 1920, na nové, ještě vyšší úrovni spotřeby nám stále zůstávala ropa na přibližně osm let. Je překvapivé, že čím více jsme spotřebovali a čím více spotřebováváme, tím více ropy nám zbývá. Nikdy jsme neměli k dispozici tolik ropy jako nyní. Všimněte si, že to není totéž, jako kdybych tvrdil, že Země není kulatá. Ropy samozřejmě není nekonečné množství, ale tento příklad ukazuje, že je něco zásadně chybného na často opakované myšlence: „Máme jen omezenou zásobu zdrojů, a až je jednou spotřebujeme, budeme mít obrovské potíže.“

Vtip je samozřejmě v tom, že jsme nikdy o těchto záležitostech nepochybovali. Podívejme se však na to, co se změnilo – zlepšili jsme se v hledání ropy, v jejím zpracování a využívání ropných produktů. V dlouhém období se samozřejmě zlepšíme v nahrazování ropy něčím jiným. Podobně jako jsme nahradili dřevo uhlím, uhlí ropou a ropu, alespoň částečně, plynem.

Tento vývoj probíhal v několika minulých stoletích a bude pokračovat. Proto se zdá tak nepravděpodobné, že bychom i v budoucnu stále věřili, že nám dojde ropa. Jestli nám naše předchozí zkušenost něco naznačuje, pak to, že se stále zlepšujeme ve vyhledávání zdrojů a v jejich využívání. Samozřejmě, časem přestaneme používat ropu, ale prostě proto, že se přeorientujeme na jiné, lepší zdroje.

Abych vám dal příklad – nyní víme, že efektivnost obnovitelných zdrojů, například sluneční energie, rostla o 50 % za desetiletí během posledních třiceti let. I kdyby tento růst pokračoval pomalejším tempem, třeba o 30 % za desetiletí, pořád bude sluneční energie konkurenceschopná před polovinou tohoto století.

Takže je velmi nepravděpodobné, že bychom pokračovali ve spotřebě obrovského množství fosilních paliv až do konce století. Přejdeme buď na solární energii, nebo na něco jiného. A víme, že to snadno můžeme udělat.

over for the consumption in 1920. The answer is 10 years of oil were left in 1920. Not surprisingly, the American Bureau of Mines, as it was called then, came out and said that in ten years the world would run out of oil.

You might be forgiven for believing that when we got to 1930, we should have run out of oil, but the surprising thing is that from 1920 to 1930 we used 10 years worth of oil. In 1930 we used more oil than we did in 1920, and yet, in 1930, at the new higher level of consumption, we still had about ten years worth of oil. That may be a bit surprising; not so surprising is that the American Bureau of Mines came out in 1930 and said: "The world will run out of oil in 10 years time."

So you might be forgiven again for thinking that ten years hence we should have run out of oil. Now, when we used 20 years worth of oil, we used more than in 1940 than we did in 1930 or 1920, and yet, at this new even higher level of consumption, we still have about eight years. The surprising thing here is that the more we have used and the more we use, the more and more we have left over, we have never had as much oil left over as we have now. Notice this is not the same thing as saying that the world is not round. Of course there is only so much oil here but it is saying that there is something fundamentally wrong with the idea that we often use, saying "There is only this pool of resources, once we have used that, we are in deep trouble."

But of course, the real point is that it is never how we have doubted about these issues. Essentially, if we look at what we have done, we have got better at finding oil, we have got better at utilising oil, we have got better at producing value with oil, and in the long run, of course, we also get better at substituting oil, just like we substituted wood for coal, coal for oil and oil, partially at least, for gas.

We will get better at these things as we have got better at them over the past centuries, certainly in the past couple of centuries, and that is why it seems unlikely that we will continue to believe that we will run out of oil. If anything, our previous experience tells us that we are actually getting better and better at finding these resources, better and better at utilising them. Of course, eventually, we will stop using oil, but simply because we transfer to other and better resources.

Just to give you a sense of the backup, we now know that renewable resources, for example solar energy, has been increasing in efficiency by about 50 % per decade over the last 30 years. Even if it continues at much slower pace, of about 30 % per decade, it will still become competitive before the mid-century.

And so it seems very unlikely that we will continue to use massive amounts of fossil fuels by the end of the century. We will have switched over, at least to solar power, if not something else, and we know we could easily do

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

V tuto chvíli bychom mohli pokrýt energetickou spotřebu celého světa solárními články umístěnými na ploše odpovídající 2,6 % povrchu Sahary. Proč to neuděláme? Protože by to nyní bylo neuvěřitelně drahé. Ale za padesát nebo za sto let už to tak drahé nebude. Samozřejmě můžeme objevit něco ještě levnějšího. A to je důvod, proč člověk, který pomáhal zakládat OPEC, saúdskoarabský ministr pro energetiku šejk Jamání, rád zdůrazňuje, že věk ropy pomalu končí, ale ne pro její nedostatek. Doba kamenná také skončila, ale ne kvůli nedostatku kamene. Nebylo to tak, že bychom si řekli: „Panebože, už nemáme žádný kámen, musíme přejít na bronz.“ Udělali jsme to, protože to bylo výhodné, a tak to samozřejmě uděláme i v budoucnu.

Možná si myslíte: „Ukazujete nám tento graf pouze proto, že se vyvíjí správným směrem.“ Ukazuje, že jsme zvýšili pouze využití spotřeby ropy. Totéž ovšem platí i pro ostatní fosilní zdroje. Nehledě na rostoucí růst spotřeby o zhruba 60 % v posledních 28 letech, stále pozorujeme rostoucí využití spotřeby, nikoli klesající. Podobně se to má s plynem. Ačkoli jsme zvýšili spotřebu plynu za posledních 22 let o 100 %, pozorujeme stoupající využití spotřeby, nikoli klesající. A platí to i o všech ostatních nefosilních palivech, neobnovitelných zdrojích, mezi nimiž jsou nejdůležitější cement, železo, hliník, měď a zinek. Samozřejmě se nikdo nebojí toho, že nám dojde cement, ale co se týče těch dalších čtyř prvků, přestože jsme zvýšili jejich spotřebu dvakrát až pětadvacetkrát – všechny vykazují nikoli klesající, ale rostoucí využití spotřeby.

A proto by ekonomové na tuto skutečnost poukázali a řekli: „Pokud se podíváte na dlouhodobý graf cen surovin, uvidíte prudký pokles o 80 % během posledních sto padesáti let.“ A jak by vám vysvětlil každý ekonom, došlo k tomu z důvodu hojnějších zdrojů, nikoli kvůli jejich větší vzácnosti.

Využíváme snadno dostupná ložiska železné rudy, ale zároveň zlepšujeme technologie, takže naše děti a vnuci se budou moci dostat k jejím hůře dostupným zdrojům.

Závěr je tedy takový, že po sobě zanecháme hojnější zdroje, nikoli vzácnější. Řešíme více problémů, než vytváříme. Jádrem mého sdělení tak je myšlenka, že se vše zlepšovalo nejen v minulosti, pravděpodobně to půjde k lepšímu i nadále, prostě proto, že věci, jež jsou základem našeho budoucího rozvoje, se nezmenšují, ale naopak jsou stále mohutnější.

Samozřejmě, a to je druhý argument, který můžeme slyšet od ekologů, lze říci: „Ano, jistě, možná máte pravdu, pokud hovoříte o penězích, možná získáváme stále více peněz, ale jak nám to pomůže, jestliže si podřezáváme větev našeho blahobytu znečištěním životního prostředí. Jak nám vlastně pomůže, že budeme stále bohatší, když budeme pokašlávat celou cestu do banky?“

this; right now we could cover the entire world's energy consumptions with solar cells put out on an area that would be the equivalent of about 2.6 % of the area of the Sahara. The reasons why we do not do it? Because it would be incredibly expensive now, but it will not be in fifty or hundred years. Of course, we might find something that is even cheaper, and that is why the guy who helped to found OPEC, Saudi Arabia's Energy Minister Sheikh Yamani, loves to point out that the oil-age is sure coming to an end, but not for the lack of oil. Just like the Stone Age came to an end, but not for the lack of stone. It was not like we said: "Oh, God, there is no more stone! We have to move to bronze." We did so because it was a smart move and that is of course what we will do.

You might say: "You are showing this graph because it goes the right way." It actually shows we have increased the use of consumption just for oil. Well, it is actually true for other fossil fuel resources as well. Despite the fact that we have increased the consumption of coal by about 60 % over the last 28 years, we see increasing use of consumption not decreasing use, and likewise with gas, despite the fact that we have increased by 100 % our consumption of gas in the last 22 years, we see increasing use of consumption, not decreasing use. And that is true for all the other fossil fuels and non-renewable resources, among which the most important are cement, iron, aluminum, copper and zinc. Of course nobody worries about running out of cement, but the other four resources, despite the fact that we have increased our consumption somewhere between two and 25 times, have all shown increasing use of consumption, not decreasing use of consumption.

And that is why economists would point out and say: "Well, if you look at this long-term graph of the price of raw materials, it has been plummeting, it has gone down by about 80 % over last hundred and fifty years." And that, an economist would tell you, is because we have got more abundant, not scarcer, resources.

We are using up the easily accessible iron ore, but at the same time, we are leaving technology, so that our kids and grandkids can explore harder-to-get-at iron ore.

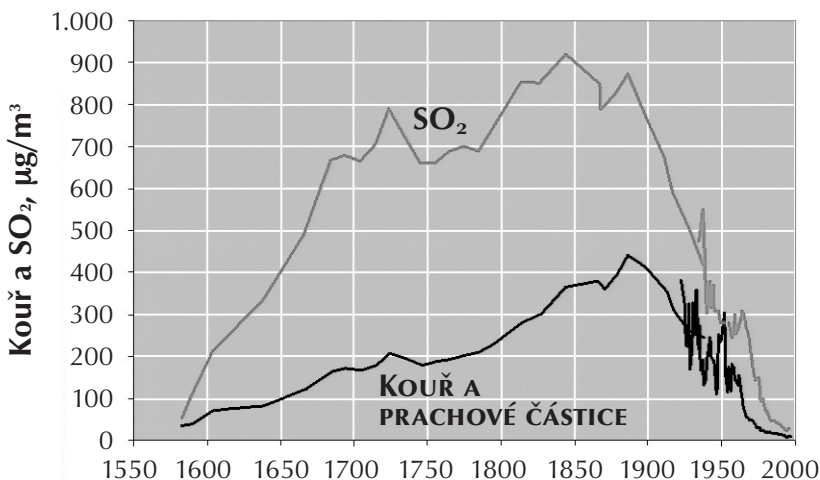
So the end result is: If anything, we leave more abundant resources, not fewer. We solve more problems than we create, so my main point here is to say that not only things had got better in the past, they are also likely to continue to get better, simply because the things that underpin our future progress are not falling away. If anything, they are actually strengthening.

But of course, and this is the second argument that we might get from the environmentalists, it is possible to say: "Yes, sure, maybe you are honest when talking about money, maybe we get more and more money, but what does that help us, if we are just going to undercut our welfare with pollution. Essentially, what does it help if we get richer and richer, if we are going to cough all the way to the bank?"

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn LOMBORG: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ?

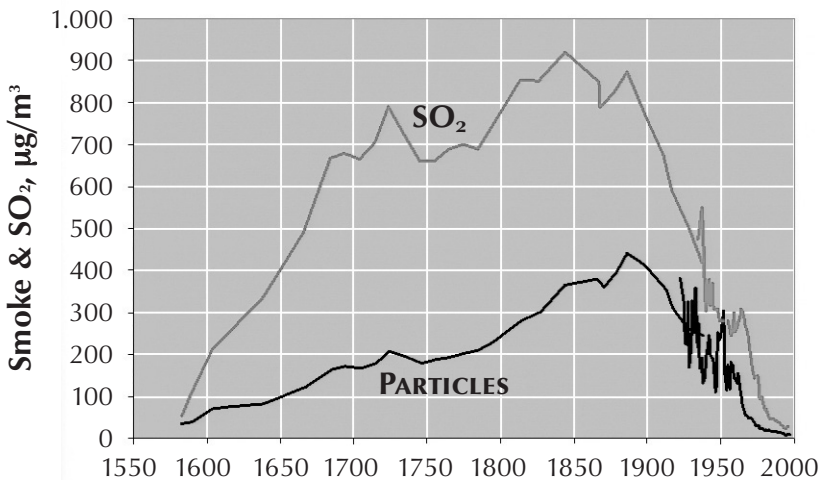
To je velmi rozumný argument. A má svůj důvod, proč jsem řekl zrovna „kašlat“. V současnosti je nejdůležitějším indikátorem stavu životního prostředí jeden jediný ukazatel. Americká Agentura pro ochranu životního prostředí (U. S. Environmental Protection Agency) odhaduje, že něco mezi 86–96 % veškerých společenských přínosů ze všech opatření na ochranu životního prostředí pochází z regulace jediné škodliviny, a to prachových částic v ovzduší. Z mnoha důvodů byste mohli říci: 86 – 96 % všech našich diskusí o životním prostředí by se mělo týkat těchto prachových částic. Ale není tomu tak, což odráží skutečnost, že opravdu nemáme příliš dobrý smysl pro priority. Většina lidí si myslí, že znečištění vzduchu, a vůbec znečištění obecně, je jev vcelku nedávný, jenž se stále zhoršuje. Myslí si to 70 % Američanů. Ale to prostě není pravda.

Zdroj: *Brimblecombe (1977), Laxen and Thomsen (1987), Elson (1997), OECD (1999)*

Obecně, pokud se podíváme na trochu delší řadu dat, která máme – toto je Londýn od roku 1585 dodneška –, zjistíme, že nejdůležitější ukazatel znečištění životního prostředí, tedy množství prachových částic v ovzduší, se jeden čas, až do roku 1890, velmi zhoršoval, ale od té doby neustále klesá až do současnosti, kdy je znečištění ovzduší pod hodnotou z roku 1585. Je důležité zdůraznit, že znečištění vzduchu v Londýně nebylo nikdy od středověku nižší než dnes. Londýnský vzduch je v současnosti nejčistší od středověku.

That is a very reasonable argument, and there is a reason why I said “cough”. Actually, the vastly most important environmental indicator is just one single indicator. The US Environmental Protection Agency estimates that something between 86 % and 96 % of all social benefits from any kind of environmental regulation comes from regulating just one pollutant, namely particle air-pollution. From many ways you could say: 86 % – 96 % of all our discussions about our environment should be about particle air-pollution, but it is not, which also reflects the fact that we do not have a very good sense of priority. Most people believe that air-pollution, and pollution in general, is a fairly recent phenomenon, getting worse and worse. 70 % of all Americans think so. Just simply, it is not true.

Source: *Brimblecombe (1977), Laxen and Thomsen (1987), Elson (1997), OECD (1999)*

In general, if we look at some little longer data we have, this is from London back from 1585 until today, what you see, if you look at the most important environmental indicator, that is particle air-pollution, is a situation where it particularly got worse and worse, up to 1890, but from then on it has declined and declined, so now air-pollution is down below what it was in 1585. It is important to point out that air-pollution in London has never been less harsh since medieval times. The air has never been cleaner in London since medieval times.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Povšimněte si, že to je přesně totéž, jako když jsme hovořili o kaloriích. Situace prostě jde správným směrem. To jen my si vyděšeně myslíme, že je to mimo naši kontrolu, že znečištění vzduchu nekontrolovaně roste. Tak to ale není. To však neznamená, že bychom s tím neměli nic dělat. Nezapomínejme, že prachové částice jsou neuvěřitelně důležité a stále představují velký problém. Ve Spojených státech stále asi 110 000 lidí ročně umírá kvůli prachovým částicím. V Londýně je to 44 000 lidí a v Dánsku kolem 3000 lidí ročně. Určitě bychom s tím měli něco dělat. Nyní se ukazuje, že je dobrá investice namontovat do diesellových nákladních aut a autobusů prachové filtry. V Dánsku to bude představovat velké náklady, ale zároveň se sníží úroveň znečištění o jednu třetinu. To je výborná investice.

Ale všimněte si, jak to v tomto případě proběhlo. Nehájili jsme toto řešení proto, že bychom měli v duši strach; proto, že bychom si mysleli: „Panebože, vymyká se nám to z rukou.“ Náš argument byl založen na tom, že udělat něco pro životní prostředí se nám jeví jako dobrý nápad. Nedělejte něco pro životní prostředí proto, že je na vás namířená zbraň, ale proto, že je to dobrý a chytrý způsob, jak utratit vaše peníze.

Dělat něco pro životní prostředí a získávat správné informace není totéž jako tvrdit: „Nemějte obavy o životní prostředí.“ Je to jako říkat: „Starejte se na správném místě.“ A přestože se situace ohledně znečištění vzduchu ve vyspělém světě zlepšuje, neznamená to, že bychom s tím neměli dále nic dělat, ale prostě to znamená, že bychom na to měli jít chytře.

Všimněte si, že toto platí pro všechny rozvinuté země. Všechny údaje OECD ukazují, že všechny vyspělé země sledují za posledních 30–50 let stejný trend, podobný tomu v Londýně. Avšak neplatí to pro většinu rozvojových zemí. Jestliže žijete v Bangkoku nebo v Bombaji, situace tam se momentálně spíše zhoršuje.

To ovšem také není nijak překvapivé zjištění. Analýza Světové banky ukazuje, že pokud na vodorovnou osu grafu vynesete příjem na hlavu a na svislou osu ukazatel znečištění – například znečištění ovzduší prachovými částicemi –, získáte křivku ve tvaru obráceného U. Nejprve se situace zhoršuje a pak zlepšuje. To je přesně totéž, co se přihodilo v Londýně a v nejrozvinutějších zemích. V podstatě můžeme říci: pokud jste v tomto bodě, jistě, nemáte žádný průmysl ani žádné znečištění, ale také nemáte žádné peníze. A většina lidí v této situaci prohlásí: „Dobrá, vybudujme průmysl. Když budeme mít průmysl, můžu si vydělat nějaké peníze, moje děti se budou moci vyléčit ze snadno léčitelných nemocí, budu jim moci dát vzdělání, nakrmit je nebo si možná budu moci koupit i něco pro sebe.“

Notice, this is exactly the same thing as we have talked about with calories, this simply says that things are moving in the right direction. Our scared thoughts are that we are out of control, that air-pollution is increasing and out of control. That is not so, but this does not mean that we should not do something about it. Notice, because particle air-pollution is incredibly important, this is actually still a big problem. In the US that means about 110,000 people still die each year from particle air-pollution, in London it is about 44,000, and in Denmark it is about 3,000 people. It is certainly something we should do something about, it actually turns out that it is a good investment to put particle filters on diesel trucks and diesel buses. In Denmark it would have huge costs, but it would also cut this pollution level by one third. As it turns out, that is a great investment.

But notice what we just did here. We did not argue because we had fear in our hearts. Because we thought: "Oh, God, this is getting out of hand." But we argued: "Let us do something for the environment because it is a smart idea." Essentially we did not argue: "Do something for the environment because you have gun to your head, but because it is a good and smart way to spend your money."

Doing something about the environment, getting the right information is not the same thing as saying: "Do not worry about environment." It is about saying: "Worry about the right place." And just because air-pollution has been improving in the developed world, it does not mean we should not do something about it, it just simply means we should start being smart about it.

Notice, this is true for all of the developed countries, all of the OECD data show that this has been a general pattern over the last 30-50 years, as it is in London, but it is not true for most developing countries. If you live in Bangkok, or in Bombay, things are actually getting worse, not better.

But it is not very surprising either. This is a World Bank analysis: If you take the income per capita and put it on the horizontal axis, and the problem, for instance particle air-pollution, on the vertical axis, you see an inverse U-curve – first things get worse, and then they get better. That is exactly what happened in London and in the most developed countries. Essentially, it makes sense to say: If you are here, sure, you do not have any industry, you do not have any pollution, but you do not have any money either, and most people in this position would say: "Cool, let us get industrialised, let us get some industry, so that I can start getting some money, I can treat my kids for easily curable diseases, and I can give them some education, give them some food, or maybe I can even buy some stuff for myself. And never mind if I cough." That was the decision we made and it is likely that is also what most of the developing countries are going

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

A nevádí, že pokašlávám.“ Toto rozhodnutí jsme udělali a je pravděpodobné, že většina rozvojových zemí jej také učiní. Jakmile budete dostatečně bohatí – podle této analýzy to je 3000 USD na osobu v paritě kupní síly –, začnete říkat: „Bylo by hezké koupit si trochu toho životního prostředí,“ případně: „Měli bychom s tím znečištěním něco udělat.“ Ale k tomu dojde, jen pokud jste dostatečně bohatí. To lze pozorovat již u některých rozvojových zemí. U nejbohatších rozvojových zemí, jako je Chile a Mexiko, nyní pozorujeme klesající úroveň znečištění ovzduší jak v Santiagu, tak v Mexico City během posledních deseti let. Právě proto, že tyto země jsou nyní dostatečně bohaté, aby si mohly říci: „Chceme regulaci, chceme lepší životní prostředí.“ Proto je můj argument velmi jednoduchý: Nejen že se situace zlepšovala v minulosti, ale pravděpodobně bude tento trend pokračovat, a to nemluvím jen o penězích, ale také v mnoha ohledech o životním prostředí.

Prostě proto, že jakmile jste bohatí, staráte se o životní prostředí a uklidíte hodně svého nepořádku. Je vcelku jasné, že se to již přihodilo ve vyspělém světě, a je pravděpodobné, že se totéž stane rovněž v rozvojovém světě, až se dostane na úroveň dnešního rozvinutého světa.

IV. GLOBÁLNÍ OTEPLOVÁNÍ

To nás přivádí k diskusi, co bychom měli dělat s našimi budoucími problémy. Existuje mnoho budoucích problémů a já budu mluvit pouze o jednom z nich – o globálním oteplování.

Kolem globálního oteplování se nyní vede jednoznačně nejdůležitější diskuse. Dovolte, abych vám nastínil, co bychom měli s globálním oteplováním dělat. Globální oteplování je velký problém, který pravděpodobně řeší desítky tisíc vědců z mnoha oborů. OSN o něm vydává každé čtyři roky nebo každých pět let velmi tlustou knihu. Já zde zmíním pět jednoduchých bodů. Nebudu předstírat, že se jedná o výstižný souhrn všech našich vědomostí, ale věřím, že to budou přesně ty informace, které potřebujeme znát proto, abychom se mohli správně rozhodnout, jak v této záležitosti dále postupovat.

Za prvé, ke globálnímu oteplování dochází a jde o důležitý jev. Nejsem jedním z těch, kdo tvrdí, že se nic neděje a že to je pravděpodobně přírodní proces nebo něco takového. Dochází k němu a je významné.

to make; it is actually only once you get sufficiently rich, and this analysis talks about \$3000 per person in purchasing power parity, then you start saying: “That would be nice to buy a little of environment.” You start saying: “Now we would like to do something about this.” But it is only once you get sufficiently rich, and we have seen this for some of the developing countries. If you look at some of the richest developing countries, like Chile and Mexico, we have actually seen declining levels of air-pollution in both Santiago and Mexico City over the last ten years, exactly because these countries are now rich enough to say: “We want regulation, we want better environment.” And so my argument here is simply to say: Not only things had been getting better in the past, they are also likely to continue to get better, and we are not just talking about money, we are actually also talking about the environment in many ways.

Simply because once you are rich, you do care for the environment, and you do clean up a lot of your mess, and it is very clear that it has already happened for the developed world, and it is also very likely that it will happen for the developing world, once they get to the same spot where the developed world is today.

IV. GLOBAL WARMING

So that leaves the discussion on what should we do about our future problems. There are many future problems, and I am only going to talk about one of them: global warming.

Global warming is clearly and by far the most important discussion now, so let me just give you a sense of what we should do about global warming. Global warming is a huge issue, there are probably tens of thousands of researchers, the UN puts out very thick books every four or five years on this issue, there are lots of disciplines involved. I am just going to give you five easy points; I am not going to pretend that it is an accurate summary about all the stuff we know, but I do believe it is an accurate understanding of what we need to know in order to make good judgments about how we should act with global warming.

So the first point is global warming is happening and it is important. I am not one of those people who say that global warming is not happening and that it is probably all natural cycle. No, it is happening, it is important.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Jen pro nastínění závažnosti problému: CO₂ zvyšuje oteplování. Naše nejlepší informace pocházejí z Mezivládního panelu pro klimatické změny OSN (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC). Celkové náklady na globální oteplování dosáhnou částky mezi 5 až 8 biliony dolarů. To je dost velké číslo. Mělo by lidi přinutit usednout zpřímá a přemýšlet, jak tento problém vyřešit. Tvrdím, že bychom měli přemýšlet o dvou důležitých věcech, a to jak moc vzroste teplota a samozřejmě o klíčové otázce: co bychom měli udělat.

Tím se dostávám k druhému bodu ze zmíněných pěti. A sice, že globální oteplování je omezený problém, zkrátka proto, že dříve nebo později přejdeme k nefosilním palivům. To může znít jako triviální tvrzení, ale je to důležité v kontextu již dříve zmiňovaného strachu z vyčerpání fosilních paliv. Je to prostě diskuse o tom, kdy budou k dispozici levnější a lepší alternativy.

A opět jen pro nastínění rozsahu problému dovolte, abych vám ukázal jednu z mnoha simulací, které máme. Podívejme se na tuto: tady máme emise CO₂ a jim odpovídající teploty pro období čtyři sta let. Předpokládáme, že všechny ceny jsou konstantní na dnešní úrovni. Model očekává, že vypouštění stále většího objemu uhlíku bude pokračovat až do 22. století. A teprve až bude velmi těžké nalézt další uhlí, pak se přesuneme k jiným zdrojům, jako solární energie. To také povede k obrovskému nárůstu teploty.

Ale co tento model opomíjí – o tom jsme již hovořili dříve – je fakt, že například solární energie každých deset let zlevnila o 50 % během posledních 30 let. Dokonce pokud předpokládáme mnohem pomalejší zvyšování míry návratnosti – kolem 30 % na desetiletí pro příštích několik desítek let –, je velmi nepravděpodobné, že by dost brzy nedohnala jiné zdroje, dost brzy znamená polovinu století.

A to také vidíme zde – za předpokladu tohoto velmi umírněného a konzervativního odhadu budeme produkovat stále více uhlíku do roku 2030 nebo 2040, ale pak se začneme od modelu odchylovat. Nejprve převedeme na nový druh energie bodové zdroje znečištění a nakonec také zdroje mobilní. Je velmi nepravděpodobné, že by naše děti a vnuci pokračovali v používání fosilních paliv, jestliže sluneční energie bude výrazně levnější.

To může být zářející argument. Neříkám, že zvítězí zrovna sluneční energie. To nikdo neví. Prostě tvrdím, že alespoň víme o existenci funkční technologie, jež dříve nebo později nahradí fosilní paliva. Nejdůležitější je, že to povede k mnohem nižším nárůstům teploty. A tento model je navíc zřejmě velmi poddimenzován. Řekl bych, že pokles bude větší než zde. I v tomto modelu však vzroste teplota pouze o 1,5 stupně Celsia.

Just to give you a sense of the proportion, carbon dioxide does increase warming. Our best information comes from the UN Climate Panel, the so called ITCC. The total cost of global warming is going to be somewhere between 5 and 8 trillion dollars, that is a pretty big number, it ought to make people sit up straight in their chairs and think about how we deal with this issue. I would argue two important things we still need to think about are: how much temperature will increase, and of course, the crucial issue, what should we do?

And that leads me to the second point, namely, global warming is a limited problem, simply because sooner or later we will transit to non-fossil fuels. This may sound like a trivial statement but it is important in the sense of what we discussed earlier, our fear of running out of fossil fuels. This is simply the discussion about when will cheaper and better alternatives be available.

And again, just to give you a sense of proportion, let me just show you one of these many simulations we have. If you look at this, here you have the carbon dioxide emissions and then you have the equivalent temperatures here, this is over a four hundred year period. If we just assume that all prices stay constant, as they are today, what the model expects is that we will continue to put out more and more carbon way into the 22nd century, and only once it gets pretty damn hard to find the coal will we move over to another resource like solar energy. That will also lead to a huge temperature increase.

But what this neglects, as we have talked about earlier, is that solar power, for instance, has got cheaper by a factor of two and that it has grown 50 % cheaper every decade for the last 30 years. Even if we assume a much slower rate of return, about 30 % per decade over the coming decades, it is unlikely that will not mean we will pretty soon catch up; pretty soon meaning mid-century.

And that is also what we see here, if we just assume this very low and conservative estimate, we will keep on putting out more and more carbon up to about 2030 or 2040, but then, we will actually start diverging. First putting in point services, at the end also in mobile sources. It is very unlikely that our kids and grandkids are going to continue to use fossil fuels, if solar power is dramatically cheaper.

This is a backstop argument. I am not saying that solar power is the one that wins, I do not think anyone knows, but I am simply saying that at least we know there is one workable technology that sooner or later will undercut fossil fuels. So the point here is to say that this leads to much lower temperature increases, and this model is probably very low-scale. I would say it is probably still more than this, but in this model just one and half degrees centigrade temperature increase.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Je tedy velmi nepravděpodobné, že bychom se dostali ke scénářům na horní hranici odhadu s velmi vysokými teplotami, jaké vytváří IPCC. Jak někteří z vás víte, IPCC odhadl, že v příštím století dojde ke zvýšení teploty mezi 1,4 a 5,8 stupně Celsia. Většina médií nám poté nepřekvapivě sdělila, že to bude 5,8 stupně a mnoho z nich to dokonce zaokrouhlilo na 6 stupňů.

Většina lidí pak pochopitelně předpokládá, že jde o jakýsi druh normálního rozdělení a výsledek bude někde uprostřed. Ale většina dopadu, nejvíce scénářů – naprostá většina scénářů – se pohybuje u spodní hranice, medián spolu s kvartilovými odchylkami se pohybují mezi 2 až 3 stupni Celsia oteplení.

A to je to, co tvrdím – je prostě velmi nepravděpodobné, že budeme využívat velké množství fosilních paliv i ve 22. století. To znamená, že pravděpodobně zažijeme oteplení o 2 až 3 stupně Celsia během tohoto století. Nejde o zanedbatelné množství. Je důležité poznamenat, že jsem neuvažoval ani spodní hranici, ale také ne horní. Pohybují se ve středním rozpětí závěrů IPCC.

Oteplení o 2 až 3 stupně není katastrofa. Rád bych chvíli mluvil o některých skrytých důsledcích, o nichž se dozvídáme z filmu Ala Gorea a mnoha dalších, kteří nám tvrdí, že svět se zhroutí, jestliže něco neuděláme s oteplením o 2 až 3 stupně.

Ukážu vám několik příkladů. Mnoho z vás pravděpodobně slyšelo, že rostou náklady na škody způsobené počasím. Například hurikány – jako třeba hurikánem Katrina, který zničil New Orleans. Je velmi zřetelné, pokud se podíváme na dopady, že během několika posledních desetiletí byly škody mnohem větší. Zdá se, že vše nasvědčuje značnému zhoršení stavu. Ale samozřejmě se opomíjí skutečnost, že v rizikových oblastech žije mnohem více lidí a ti mají mnohem více majetku.

Pokud se pokusíme podívat i na ostatní škody způsobené počasím, což lze pouze ve Spojených státech, ale i to je dobrý ukazatel, vypadají velmi podobně a mají rostoucí trend. Ale když zkusíte namodelovat, co by se stalo, kdyby všechny hurikány minulého století uhodily na Spojené státy v jejich dnešní podobě, pak byste nenašli vůbec žádný trend. Nejdůležitější bouří by byl bezejmenný hurikán z roku 1926, který by způsobil nejvíce škod. To platí i po aktualizaci seznamu o hurikán Katrina.

Proč tomu tak je? Protože více lidí bydlí v ohrožených oblastech a mají mnohem více majetku. Zatímco populace Spojených států během posledního století vzrostla čtyřnásobně, obyvatelstva na pobřeží USA přibylo padesátkrát. Jednoduše proto, že je to krásné místo k životu. A mají tam i mnohem více majetku. Závěr je, že většina škod určitě nepochází z globálního oteplení, ale je dána společenskými faktory.

But the idea is that it is very unlikely that we will see the very high-end temperature scenarios from the UN Climate Panel. For those of you who know, the UN Climate Panel estimated that we are going to see for the next century the temperature increase somewhere between 1.4 and 5.8 degrees centigrade. Not surprisingly most of the media told us the 5.8 degrees and many of them just rounded it up to 6.

But the point of course is to say most people then assume that there are sort of normal distributions that are somewhere in between, but actually most of the impact, most of the scenarios, by far majority of the scenarios, are at the low-end, both the median and quartile differences are within two to three degrees centigrade of warming.

And that is also what I am arguing for, simply that it is very unlikely that we are going to use massive amounts of fossil fuels way into the 22nd century. That means we are likely to see two to three degrees warming over the coming century, not that this is a trivial amount, it is important to say that I am not taking the low-end, but I am not taking the high-end either, I am saying the medium range of what the UN Climate Panel talks about.

Two to three degrees warming is not a catastrophe, and I would like to take just a little time with you in talking about some of the hidden consequences that we hear from Al Gore's movie and many others, telling us that the world is going to fall apart if we do not do something about the two to three degrees warming.

I will just show you a few of those examples. Many of you have probably heard that we had seen increasing cost of weather-related damage, for instance, from hurricanes like hurricane Katrina that destroyed New Orleans. And it is very clear, if we look at the impact, it has got much more costly over the last couple of decades. It seems to indicate that things are actually moving very much in the wrong direction, but of course what this neglects is that many more people live closer to harms way with much more stuff.

If we actually try to look at the weather damage, and we can only do this for the US, but that is also a good indicator, it looks very much the same, getting worse and worse. But if you actually try to model what would happen if all hurricanes throughout the last century hit the US as it looks today, then you would get no trend whatsoever. Actually, the most important storm would have been one unnamed hurricane in 1926, causing the most damage. This is actually also true after you update the list with Katrina.

Why is it so? Because many more people live closer to harms way with much more stuff. Whereas the US population quadrupled over the last century, the coastal population of the US has increased fifty-fold, simply because it is much nicer place to live. And they have much more stuff there, so the point is that most of the damage, certainly, does not come from the global warming, but comes from the social factors.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Pokud bohatství populace vzroste o 5 %, jak se nyní děje, škody způsobené bouřemi se budou každých 15 let zdvojnásobovat. Dokonce i kdyby se naplnil nejhorší scénář globálního oteplování, zůstane skutečností, že při nárůstu škod způsobených počasím o jeden dolar dojde k nárůstu ostatních, počasím nezpůsobených škod o 22 až 60 USD.

Proč se všichni snažíme udělat něco s jedním dolarem škod způsobených počasím a tak málo se staráme o ostatních 95 – 98 % problémů, s nimiž bychom si pravděpodobně poradili mnohem jednodušeji? Musíme si začít klást otázky tohoto typu.

Vrátím se zpět k reálným problémům, s nimiž můžeme dělat velmi mnoho. Uvedu dva praktické příklady. První z nich, neštěstí ve městě New Orleans, byl značně využit mnoha lidmi jako je například Al Gore, kteří prohlašují: „Podívejte se na New Orleans. Musíme provést Kjóto, musíme něco udělat s globálním oteplováním.“ Samozřejmě, pokud bychom realizovali Kjóto, kdyby ho USA přijaly, nebyl by v tom žádný rozdíl. Lidé by v New Orleansu stejně utonuli. Můžete tvrdit, že se Al Gore měl ujistit, že mají lepší ochranné hráze, že jsou lépe zabezpečeni. Nestalo se tak, zčásti i před jeho zraky. Neobviňuji jeho osobně, pouze tvrdím, že když se zabýváme jednou věcí, obvykle se zapomínáme starat o skutečné problémy. Záležitost s německými povodněmi – stejně jako s těmi u vás, v České republice, před pár lety – to jasně ilustruje. Tehdejší kancléř Schröder přiletěl za rodinami, jež ztratily své domovy kvůli záplavám, a ve svém projevu řekl: „Vidíte, toto ukazuje, že potřebujeme uskutečnit Kjótský protokol.“

To, co jim tím řekl, ve skutečnosti bylo: „Začneme plnit velmi drahou smlouvu, která vám během následující stovky let téměř vůbec nepomůže.“ To vše místo okamžité pomoci. Víme, proč se záplavy dějí – k drtivé většině povodní dochází proto, že mnoho lidí bydlí v ohrožených oblastech, mnoho lidí se usadilo v záplavových územích, kde se řeky přirozeně rozlévají. Jsme svědky toho, že všem pak nezbývá než zvyšovat své ochranné hráze. Všichni začínají hrát hru, v níž prohrává ten, kdo má nejnižší hráz. To není příliš dobrá hra.

Opakuji, má myšlenka zní: Tento druh diskuse odvádí naše chápání problémů jinam, odvádí nás od diskuse o řešení opravdových problémů. Nyní vám ukážu něco jiného – potenciální škody, o nichž někteří lidé včetně Ala Gorea mluví, kdyby se hladina moře zvedla o sedm metrů. Ve skutečnosti tomu tak nebude. Během následujícího století stoupne podle IPCC o 30 až 50 centimetrů.

To je dost velký rozdíl. Nerozumím tomu, jak můžete zamlčovat to, co nám sdělují závěry tisíců vědců. Chápu, proč to nechcete říci – nevypadá příliš impozantně, když se zmíníte o pouhých 30 až 50 centimetrech.

Again, if population wealth grows at 5 %, as it does right now, storm damage will double every fifteen years. The problem is, even if the worst-case scenario from global warming is right, what we basically see is that for every dollar rise in weather damage there is 22-60 dollar rise in non-weather damages.

Why is it that we all worry about trying to do something about the one weather dollar, and worry so little about doing something about the other 95 % – 98 % of the problem, with which we could probably deal much more easily? Those are the kinds of questions we have to start asking ourselves.

I will get back to one of the real problems, because we can do a lot about them. Let me just give you two practical examples. New Orleans has been heavily exploited by many people like Al Gore. They say: "See, New Orleans. We have to do Kyoto, we have to do something about global warming." Of course, if we had done Kyoto, if the US had signed up to Kyoto, it would have made no difference, people would still have drowned in New Orleans. You could argue that what Al Gore ought to have done was to make sure they have better levees, that they have better protection. It actually, partially, happened under his watch. I am not blaming him in person, but I am simply saying the fact that we are worried about one thing means that we end up forgetting worrying about real things. The problems we had with German flooding, and you also had it here in the Czech Republic a couple of years ago, very clearly illustrate this. Then-chancellor Schröder flew down to talk to all these families who had lost their homes due to flooding, and said: "See, this shows we need to do the Kyoto protocol."

But of course what he really said to them was: "We are going to implement a very expensive treaty which will help you almost nothing at all in a hundred years.", instead of helping them right now. We know why this flooding happens, the vast majority of floods happen because there are many more people living in harms way, many more people have taken up wetland areas where rivers naturally would flood. And what you have seen instead is that everybody has put up levees, so in essence many of these problems became a who has the lowest levee kind of game, which is not a very good game to play.

So again, the idea is to say: This kind of discussion diverts our understanding, talking about how can we actually solve the real problems. Let me show you another thing, potential damages some people including Al Gore talk about, how sea levels are going to rise seven meters. Well, actually not. They are going to rise over the next hundred years, the UN Climate Panel tells us, thirty to fifty centimeters.

That is a very big difference, and I do not understand how you can get away without saying what the thousands of scientists tell us. I can understand why you do not want to say it, because it does not look very impressive when

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Nevnímám pouze fakt, že vaše argumentace není příliš dobrá a někdo by ji mohl označit za lež. Skutečným problémem je především to, že události posledního století nejsou s tímto vývojem nesrovnatelné. Během minulého století vzrostla úroveň mořské hladiny o 10 až 25 centimetrů. V tomto století stoupne ještě o něco více. Bude to výzva. Ale zaplaví nás to? Změní to směřování naší civilizace? O tom pochybuji.

Pokud se podíváme zpět na minulé století – všimli jste si, že hladina moří stoupla? Když se zeptáte velmi starých lidí na nejvíce ohromující události 20. století, pravděpodobně budou mluvit o dvou světových válkách, o spalovacím motoru, a možná se dokonce zmíní o revoluci informačních technologií v devadesátých letech. Ale pravděpodobně neřeknou: „Ach ano, ještě stoupla hladina moří.“

Jak jsem již zmínil, hlavní bod spočívá v tom, že mnoho z těchto záležitostí prostě již řešíme. Neříkáme, že bychom nechtěli svět, v němž by hladina moře nestoupala. Tvrdím, že potřebujeme získat ponětí o závažnosti celé věci.

A další věc: úmrtí z horka. Al Gore je také zmiňuje. V teplejším světě bude více lidí umírat v důsledku vln veder. Al Gore zmiňuje, že v roce 2080 bude ve Velké Británii kvůli klimatické změně, respektive kvůli globálnímu oteplování, umírat o 2000 lidí více. To je pravda. Ale na druhou stranu platí, že když bude tepleji, bude méně zimy. Mnohem více lidí ve většině našeho světa umírá zimou, nikoli kvůli horku, a protože globální oteplování zvyšuje minimální teploty více než maximální, mnohem více lidí nezemře zimou. Pro Velkou Británii se odhaduje, že bude méně o 20 000 úmrtí kvůli zimě.

Je smysluplné hovořit o 2000 úmrtích vedrem bez zmínění oněch 20 000 mrtvých v důsledku zimy, jimž se vyhneme? A samozřejmě, podobně jako předtím, i tady máme názorný příklad toho, co udělají média – těchto 2000 úmrtí se přihodí až někdy v roce 2080, ale bude to na prvních stránkách novin (nebo toho, co budeme mít v roce 2080 namísto novin). Následujícího dne vyjdou se zprávou, že minulou noc zemřelo oněch 2 000 lidí, nečekejte však, že se někde objeví i to druhé číslo. Nikdo neotiskne zprávu, že včera 20 000 lidí nezemřelo.

A to je samozřejmě jen jeden z problémů, jež nastanou, chceme-li přesvědčit lidi, aby hovořili o všech faktech. Potřebujeme se podívat na to, jaké jsou všechny dopady – jak pozitivní, tak negativní. Všimněte si, že netvrdím, že klimatická změna je ve všech ohledech dobrá. Říkám, že klimatická změna bude – v průměru – špatná, ale ve větší míře pro rozvojový svět než pro ten vyspělý. Oteplení o 2 až 3 stupně Celsia bude mít přibližně nulový dopad na většinu rozvinutých zemí. Přinese nějaká pozitivita i nějaká negativa. Obrovské nežádoucí dopady však bude mít pro rozvojové země.

you say just thirty to fifty centimeters, but I do not see just the fact you do not make a very good argument and one could call it a lie. But the real problem of course is that if you look at what happened over the last century, it is not incomparable. During the last century, sea levels rose somewhere between 10 and 25 centimeters. Sea levels will rise more in this century than they did in the last century. It will be a challenge, but will it be something that will inundate us? Is it something that is going to change the course of civilization? I doubt that.

Actually, if you look at the last century, did anyone notice that the sea levels increased? If you ask very old people what were the most amazing things that happened in the 20th century, they are likely to talk about the two world wars, they are likely to talk about the internal combustion engine, and they might even talk about the IT revolution in the 1990s, but they are unlikely to say: “Oh, and the sea levels rose.”

Again, the point here is to say that many of these things are simply things we deal with. It is not to say that we would not rather have the world where the sea levels did not rise, but it is about saying that we need to get the sense of a proportion.

One of the other things: heat-deaths. Al Gore again mentions it, it is true. In a warmer world, we will see more people dying from heat waves. Al Gore mentions the fact that 2,000 more people will die in the UK in 2080 because of climate change, because of global warming. That is true. But what is also true is, because you have increased warm, you have less cold, and in that sense many more people in most part of our world die from cold and not from heat, and because global warming also works by raising the minimum temperatures more than it raises the maximum temperatures, many more people will not die from cold. Actually it is estimated for Britain that there will be 20,000 fewer cold-deaths.

Is it reasonable to talk about 2,000 heat-deaths without mentioning the 20,000 cold-deaths that we will avoid? And likewise, of course, here is again an explanation what the media will do, this 2,000 will happen one day in 2080, and we will have it on the front pages of our newspapers (or whatever we have in 2080). The next day, they will come and say 2,000 people died last night, but of course, do not expect to see the other number published anywhere. They are not going to publish that 20,000 people did not die yesterday.

And that is of course one of the problems we have in convincing people to talk about all the facts. We need to look at what all the impacts are, both positive and negative. Notice what I am saying here is not that climate change is all good, I am saying climate change, on average, will be bad, but it will mostly be bad in the developing world, not the developed world. Two to three degrees warming will actually be about zero impact for most developed countries. We will have some positives, we will have some negatives, but it will have huge negatives for developing countries.

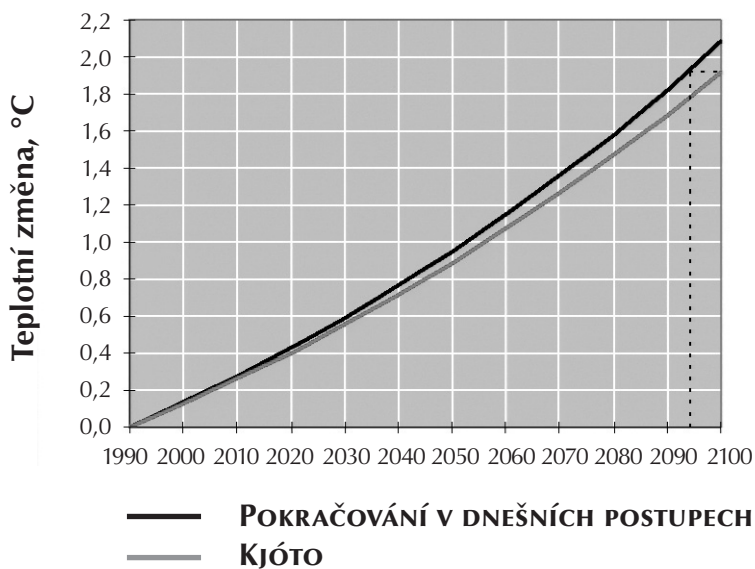
NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Když hovoříme o zemědělství a o rozumném přizpůsobení během období sta let, uvidíme, že změny zemědělství ve světě budou v průměru téměř nulové, ale průmyslový svět v zásadě získá a rozvojový svět ztratí. To je velmi jasné schéma. Proč tomu tak bude? Protože rozvojový svět leží v pásmu, kde už je poměrně teplo, kde další oteplování nepřinese nic dobrého. Zatímco v Dánsku pravděpodobně bude vcelku dobré, když se poněkud oteplí, v Dáresalámu to neplatí.

Podobně má také většina zemí ve vyspělém světě dostatečnou infrastrukturu, aby si poradila s problémy vyplývajícími z klimatické změny, zatímco většina rozvojových zemí nikoli. Podívejte se, co se stane, když na Floridu udeří hurikán – většina lidí přežije. A podívejte se, co se stane, když je hurikán v Portoriku nebo v Hondurasu – mnoho lidí zemře, je zničena velká část hospodářství. Hlavní myšlenka tak zní: Když se podíváte na globální oteplování, dělá se kolem toho mnoho humbuku, ale většina škod, opravdových škod, bude ve třetím světě.

Proto říkám: „Podívejme se na řešení, která navrhujeme.“ Zjistíme, že jsou velmi chabá. Kjótský protokol, jež nyní většina lidí považuje za Řešení klimatické změny s velkým Ř, nebude mít prakticky žádné přínosy.

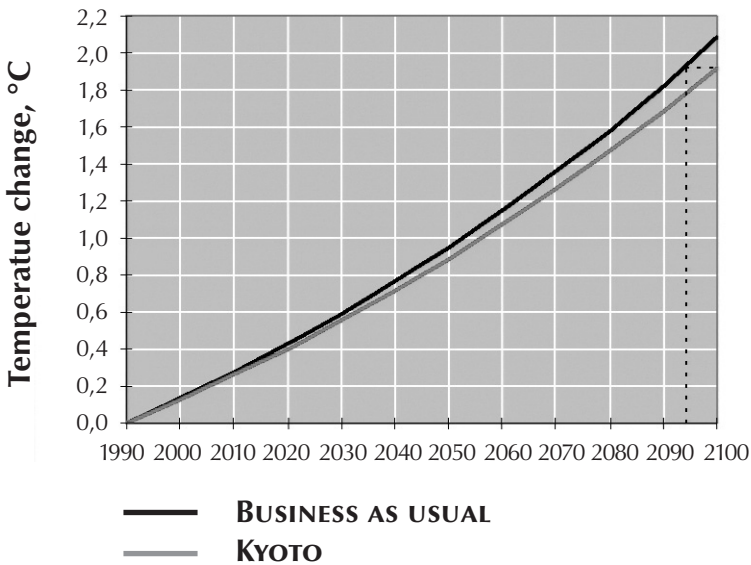

Zdroj: Wigley (1998)

If we talk about agriculture and if we talk about reasonable adaptation over a hundred-year period, what we see is a change in agriculture is about zero in the world on average, but basically the industrialised world will win and the developing world will lose. This is a very clear pattern. Why? Because the developed world is where it is already pretty warm, where extra warming is not good. In Denmark it is probably going to be pretty good to have extra warming, in Dar Es Salaam it is not.

And likewise, most countries in the developed world have enough infrastructures to deal with the problems that we will get from the climate change, whereas the most developing countries do not. Look at what happens with hurricanes in Florida, most people survive. Look at what happened with hurricanes in Puerto Rico or Honduras, lots of people die, lots of economy is damaged. Essentially the idea here is to say: When you look at global warming, we get a lot of hype, but most of the damage, and that is real damage, will happen in the third world.

And that is why I would argue then: “Let us take a look at what are the solutions we are proposing,” and they are very poor. If we look at the Kyoto protocol, which most people are touting as THE solution to the climate change right now, it will virtually do no good.

Source: Wigley (1998)

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Toto je jedna ze simulací od předních odborníků IPCC – ale všechny modely ukazují totéž. Když v tomto scénáři nebudeme následujících sto let dělat nic, teplota vzroste o 2,1 stupně. To je ta černá křivka. Pokud všichni uskutečníme Kjóto – včetně USA a Austrálie, které se rozhodly dohody se neúčastnit, včetně Kanady a Japonska, které jejím závazkům pravděpodobně nedostojí, a včetně evropských zemí, pro něž bude jejich dosažení velmi obtížné – a to nejen na příští závazné období 2008–2012, ale i po celý zbytek století, jestliže by všichni dohodu splnili, výsledek by byl takový, že by došlo k nižšímu nárůstu teploty o 1,9 stupně v roce 2100.

Neboli, jinak řečeno, teplotu, jíž dosáhneme v roce 2094, odložíme na rok 2100. Člověk z Bangladéše, který bude muset přesunout svůj domov, protože jeho dům bude v roce 2100 zaplaven, může se stěhováním počkat až do roku 2106. Přinese to trochu dobrého, ale toho dobra nebude příliš mnoho. V takovém okamžiku se musím začít ptát: „Nemohli jsme postupovat lépe?“

Právě teď se na to ale neptáme, protože si myslíme, že je na naši hlavu namířena zbraň. Na co bych se rád začal ptát, je, zda jde opravdu o to nejlepší, co můžeme pro svět udělat. Samozřejmě, závisí to na nákladech Kjótského protokolu: jestliže se do něj zapojí každý, včetně USA, pak je průměr všech makroekonomických modelů a pravděpodobně nejlevnější výsledek někde mezi 150 až 350 miliardami dolarů na rok pro celý svět.

Je důležité říci, že vydáním této sumy nezchudneme, určitě si to můžeme dovolit. Jedná se o 0,5 – 1 % našeho HDP, na to rozhodně máme. Ale to neznamená, že jde o lacinou záležitost. Určitě bychom s touto částkou mohli udělat spoustu jiných prospěšných věcí.

Pro naznačení nákladnosti: Právě teď, za polovinu nákladů na Kjóto, za 75 miliard USD ročně, bychom podle odhadů OSN mohli vyřešit všechny největší zásadní problémy ve světě. Mohli bychom získat čistou pitnou vodu, kanalizaci, základní zdravotní péči a vzdělání pro každou lidskou bytost na této planetě.

Myslím si, že bychom měli začít přemýšlet o tom, jestli chceme utratit dvakrát více peněz, které přinesou za sto let tak nepatrný efekt. Nebo chceme utratit polovinu celkové částky a udělat tím ohromně mnoho prospěšného už nyní? Myslím, že si musíme klást tento druh otázek.

This is one of the simulations from one of the lead offices in the UN Climate Panel, but all models show the same thing, if we did not do anything in this particular scenario over the next hundred years, we would see temperature increase at about 2.1 degrees up, that is the black line. But if we did Kyoto, that is everybody including the US and Australia which have opted out, including Canada and Japan which are probably not going to make it, and including many of European countries which will have a hard time making it, and not only just for the next commitment period 2008-2012, but all the way through the rest of the century, if everybody did that, it would have this outcome: we would basically see a slightly lower temperature increase nearing 1.9 degrees in 2100.

Or, to put it differently, the temperature we would have experienced in 2094 has now been postponed to 2100. The guy in Bangladesh, who has to move his house because his house gets flooded in 2100, can wait till 2106, which is little good, but not very much good. And that is of course where I start arguing: “Could we actually have done better?”

Right now we do not ask that question because we think we have the gun pointing to our head. What I would like to start asking is: Is this really the best we can do for the world? Well, of course, it depends on what is the cost of the Kyoto protocol: if everybody, including the US participated, this is the average of all macroeconomic models, this is most likely the cheapest outcome, somewhere between 150 and 350 billion dollars a year for the world.

It is important to say that this amount would not bring us to the poor house, we could certainly afford this. It is a 0.5 %-1 % of our GDP, we can definitely afford it, but it does not mean it is a cheap thing, we could definitely do a lot of other good things with this amount of money.

Just to give you a sense of the proportion: Right now, for the half the cost of Kyoto, for about 75 billion dollars a year, the UN estimates that we could solve all the major basic problems in the world. We could get clean drinking water, sanitation, basic health care and education to every single human being on the planet.

So that is the question I think we need to start thinking about. Do we want to spend twice the money to do very little good a hundred years from now, or do we want so spend half of that amount of money first and do an amazing amount of good right now? I think that is the kind of question we have to ask ourselves.

V. OTÁZKA PRIORIT

Al Gore v závěru svého filmu tvrdí: Musíme začít přemýšlet o tom, na co se nás naše děti a vnuci jednou zeptají. Co nám řeknou? Řeknou nám: „Co jste si mysleli?“ Potřebujeme slyšet tyto hlasy, říká nám Al Gore. Tvrdím, že má naprostou pravdu. Potřebujeme začít naslouchat našim potomkům. Potřebujeme začít naslouchat našim dětem a vnukům, tomu hlasu, který se ptá: „Co jste si mysleli?“ Ale samozřejmě ne tím způsobem, jak si myslí Al Gore. Musíme se začít ptát sami sebe: Chceme být zapsáni do dějin jako generace, která vynakládala neuvěřitelné sumy peněz na problém, který je téměř neřešitelný? Neuvěřitelné sumy, které nepřinesly žádné výsledky. Nebo chceme být vzpomínáni jako generace, která udělala tolik prospěšného?

Ale to neznamená, že bychom se neměli s některými problémy vypořádat. To neznamená, že bychom neměli také přemýšlet o řešení globálního oteplování v dlouhém období. Můj návrh zní – měli bychom podpořit výzkum a vývoj neuhlíkových energetických technologií. Neměli bychom se však pokoušet vyřešit stoletý problém během pěti nebo deseti let. Měli bychom se pokusit zabezpečit vyřešení tohoto problému v dlouhém období. Investovat do sluneční nebo větrné energie, možná do fúze či do štěpení jádra, možná do podpory šetření zdroji nebo do zásobáren uhlíku. Je mnoho různých způsobů, a my nevíme, který z nich vyhraje.

Pokud investujeme tuto částku – 0,05 % HDP –, bude to šestkrát levnější než Kjóta a rozhodně to přinese více užitku. Většina vědců odhaduje, že budeme schopni vyřešit globální oteplování ve středně dlouhém období a dosáhnout stabilizace někdy kolem poloviny století. To bude skvělá věc a bude to mnohem levnější.

Přestaňme na sebe mířit a začněme přemýšlet, jak to šikovně vyřešit. A to je to, k čemu jsem se chtěl dostat. Nesprávné uvažování přináší náklady. Jestliže věříme, že je na nás namířena zbraň, pravděpodobně skončíme u špatných rozhodnutí. Dovolte mi uvést další příklad takových rozhodnutí: na Harvardské univerzitě vznikla největší světová studie všech regulací, které se pokouší zachránit lidské životy, veškeré americké legislativy – bohužel nemáme nic podobného pro Evropu –, jež má jako primární cíl zachraňovat lidské životy.

Všimněte si, že mnoho zákonů se primárně nesoustředí na záchranu lidských životů, například pokud je řeč o ekologické politice. Taková záchrana bengálského tygra pravděpodobně žádné lidské životy nezachrání, možná spíše způsobí pravý opak.

V. THE QUESTION OF PRIORITIES

Al Gore is making the point at the end of the movie: We have to start thinking about what are our kids and grandkids going to ask us. What are they going to say to us? They are going say: "What were you thinking?" We need to hear those voices, Al Gore tells us. I would argue he is absolutely right, we need to start listening to our descendants, we need to start listening to our kids and grandkids, to that voice asking "What were you thinking?" But of course not in the way Al Gore thinks. We have to start asking ourselves: Do we want to be remembered as the generation which poured incredible amounts of money into a problem that we almost could not solve? Incredible amounts of money that did no good, or do we want to be remembered as the generation that actually did a lot of good first?

And that does not mean we should not tackle some of the problems, it does not mean we should not think about solving global warming in the long term as well. My proposal has been, we should increase research and development in non-carbon energy technologies, but we should not try to solve a hundred year problem in a five- or ten-year period, we should try to make sure that we will deal with this in the long term. Invest in solar power, maybe invest in wind or fusion, maybe in fission, maybe in conservation, maybe carbon-storage. There are many different ways and we do not know which one is going to win.

If we invest that amount of money, 0.05 % of GDP, it will be six times cheaper than Kyoto, it will ultimately do much more good. Most researchers estimate that we would be able to solve global warming in the medium-term, essentially we would be able to see stabilisation just after mid-century. That would be a great thing, and that would be done much cheaper.

Drop the gun and start thinking about how to deal with this smartly, and that is really the point I want to get to. There is a cost for not thinking in the right way, if we believe the gun is pointing to our head we are likely to end up making bad judgments. Let me just give you an example of that: from Harvard University we actually have the worlds biggest study of all interventions which try to save human lives, of all American legislation, unfortunately we have not done this for Europe, that has as a primary motive to save human lives.

Notice that lots of legislation does not have as its primary focus to save human lives - if we talk about environmental policies, saving, for example, the Bengal tiger probably does not mean that you save human lives, you probably do the opposite.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Když se soustředíte na snahu zachránit lidské životy, můžete začít srovnávat napříč různými oblastmi a přemýšlet: „Kde je možné dosáhnout toho nejlépe?“ A to je obsahem zmíněné studie. Popíšu pouze její shrnutí: 13 vědců věnovalo 3 roky svého života studiu 600 součástí amerického zákonodárství. Nyní vám ukážu jeden graf, z něhož vyplývá, kolik stojí záchrana jednoho lidského života ročně v různých oblastech. Jedná se o typický náklad.

V oblasti zdravotnictví stojí záchrana jednoho lidského života 19 000 USD ročně. To, zda je to levné nebo drahé, je politické rozhodnutí. Mohli bychom se všichni rozhodnout, že tyto peníze raději prohráme. Ale alespoň víme, jaký je roční náklad na záchranu jednoho lidského života. Je to 19 000 USD. V oblasti legislativy týkající se bydlení je to 36 000 USD, v dopravě 56 000 USD, v oblasti bezpečnosti práce 350 000 USD. A v oblasti životního prostředí je to 4,2 milionu USD. Můžete tento graf nazvat „Najdi špatnou investici“.

Všimněte si, že to není totéž jako tvrzení, že nelze pro životní prostředí udělat nic rozumného. Tak to není – v jednom z předchozích bodů jsem se vám pokoušel vyjasnit otázku investic do zamezení znečištění ovzduší prachovými částicemi. Ukázalo se, že filtry na výfucích naftových aut jsou výborná investice. Ovšem typická investice do životního prostředí v tomto grafu ukazuje, že si počínáme velmi špatně, když je naším primárním motivem záchrana lidského života.

Otázka, kterou si musíme položit, zní: Proč jsme zde ochotni za záchranu jednoho lidského života – což byl náš prvotní motiv – utratit 4,2 milionu USD, když můžeme za tytéž peníze zachránit více než 200 lidských životů? Proč je těchto 199 životů nepodstatných?

To je podle mého hlavní otázka, kterou si potřebujeme klást, když promyslíme důsledky. Pro Spojené státy tak můžeme udělat následující propočty – za 21 miliard USD tam lze zachránit kolem 60 000 lidí. Kdybychom tyto peníze utratili optimálním způsobem, mohli bychom za tutéž částku zachránit 120 000 lidí.

Bez naší schopnosti stanovit správně naše priority to v tomto příkladě znamená, že USA dělají méně prospěšného, než by za stejných okolností mohly. Bez určení priorit, bez přemýšlení o nich, nás vše bude stát mnohem více. Když nám zbraň míří přímo na hlavu, přestáváme se soustředit na některé věci, a proto ignorujeme ostatní problémy.

A to je poslední věc, o níž chci mluvit: Jaké má svět priority? Mluvil jsem o klimatické změně versus čisté pitné vodě. Ale samozřejmě důležitější je, abychom začali přemýšlet o všech možnostech. Dal jsem to před pár lety za úkol několika špičkovým světovým ekonomům a v roce 2008 to budeme opakovat. Přemýšlíme, jaké jsou největší problémy. Co byste dělali, kdybyste měli 50 miliard dolarů navíc a měli je utratit ku prospěchu světa?

When you start focusing and trying to save human life, you can start comparing across the different areas and say: "Where did you do the best?" And that is what they did. I am just going to summarise: 13 researchers; three years of their lives going through about 600 pieces of American legislation. This is a slide that shows you how much it costs to save one human life for one year in different areas. This is the typical cost.

In the health area, it costs \$19,000 to save one human life for one year. Whether we think that it is cheap or expensive, it is a political decision, we might all decide that we would rather just party all the money away, but at least we now know what is the cost of saving one human life for one year. It is \$19,000. Likewise, in the residential area of legislation, it is \$36,000, in transportation \$56,000, in work it is \$350,000, and in environment, it is \$4.2 million. You could also call this graph "Spot the bad investment."

Notice, this is not the same thing as saying that there are not smart things to do in the environment. There is, one of the points I have tried to tell you about earlier was to invest in preventing particle pollution, it turns out to be a great investment when you put particle filters in diesel cars, but typically investing here means that we do very poorly when our primary motive was to save a human life.

And the question we have to ask ourselves is: Why was it that we were willing to spend \$4.2 million saving one human life here, which was our primary motive, when the same money over here could have saved more than 200 lives. Why were the 199 lives unimportant?

That, I think, is the main question we need to ask ourselves when we think about what are the consequences. Well, for the US we could actually make that calculation. For about \$21 billion the US saves about 60,000 people. Had this money been spent optimally, we could have saved 120,000 people for the same amount of money.

Not prioritising correctly, in this particular instance, means that the US ended up doing less good that it could have otherwise done. There are costs when we do not talk about prioritisation, when we do not think about prioritisation, when we have a gun so tight to our head that we end up focussing on some things, and therefore ignoring other problems.

And that is the last thing I am going to talk about, essentially what the priorities of the world are. I have talked about climate change versus clean drinking water. But, of course, much more importantly, we need to start thinking about what are all the opportunities. I actually engaged some of the worlds best economists couple of years ago, and we are going to redo this in 2008. Thinking about what are the big problems – what would you do if you had \$50 billion extra dollars to spend on doing good in the world?

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

Bjørn Lomborg: EKONOMICKÝ RŮST – HROZBA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Existuje mnoho problémů – klima, nemoci, vzdělání, voda... Existuje mnoho řešení jako Kjóta, kondomy pro boj s HIV/AIDS, školy na zlepšení vzdělání, studně na zlepšení kvality pitné vody. Na řešení kterého problému byste měli utratit tyto peníze nejdříve? Co by přineslo největší zlepšení? Na to se pokoušíme ptát špičkových světových ekonomů. Kupodivu to nikdo před námi nezkusil.

Máme třicet špičkových světových ekonomů pro každou z těchto oblastí. Tři se věnují klimatické změně, tři nemocem, tři vzdělání, tři vodě a tak dále. Pak máme osm špičkových světových ekonomů, včetně čtyř laureátů Nobelovy ceny, kteří podle svého uvážení vytvářejí seznam všech různých oblastí, který zachycuje nejdůležitější priority z ekonomického hlediska.

V podstatě nám řekli, že velmi dobrá investice a nejlepší věc, kterou svět může udělat, je prevence HIV/AIDS. Druhá nejlepší věc je zabránit nedostatku některých významných látek ve stravě, třetí – zlepšit volný obchod, čtvrtá – předcházet malárii. Když do první z nich investujeme dolar, získáme 40 dolarů společenského užítku. To je velmi dobrá investice, kterou by svět měl určitě udělat.

Na druhém konci je – podle jejich názoru – Kjótský protokol. Nazvali ho špatnou investicí. Prostě proto, že odhadli, že za každý dolar investovaný do Kjóta získáme užitek v hodnotě dvou centů.

Vytvoříme tedy určité dobro, ale já bych se vás jen zeptal – každého z vás jednotlivě –, pokud byste museli utratit dolar pro blaho světa, začali byste tam, kde získáte užitek v hodnotě 40 dolarů, nebo tam, kde vám to vynese pouhé 2 centy? A to si myslím, že je diskuse, k níž musí dnešní svět přistoupit. Proto si myslím, že je důležité vést tuto diskusi.

Na závěr dne můžeme říct: Ano, situace se hýbe správným směrem. To ale neznamená, že bychom se měli přestat starat; naopak, měli bychom se začít starat, ale o ty správné záležitosti. Znamená to, že bychom měli přestat jednat, jako by na nás mířila zbraň, ale měli bychom o tom začít přemýšlet. Neznamená to nedělat nic pro životní prostředí, ale začít dělat na prvním místě správné věci. Tím, že budeme přemýšlet, kde můžeme udělat nejvíce prospěšného, jaké jsou naše priority. K prioritám se ovšem dostaneme jen tehdy, když si uvědomíme, že věci nejdou špatným, ale správným směrem.

Pražská podzimní přednáška Liberálního institutu, Praha, 12. 10. 2006

There are many problems. Climate, diseases, education, water etc etc. There are so many solutions like Kyoto, condoms to combat HIV/AIDS, schools to improve education, wells to improve drinking water quality. Which of these solutions would you spend your money at first? Where would we do the most good? That was what we have tried to ask some of the worlds top economists. Surprisingly, this has never been done before.

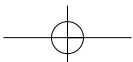
We had thirty of the worlds top economists in each of these areas, we had three in climate change, three in diseases, three in education, three in water, and so on. Then we had eight of the worlds top economists, including four Nobel laureates, looking at all these different areas and coming up with what they thought was the best economically argued priority list.

What they basically told us was the very best thing the world can do is to prevent HIV/AIDS; the second best thing is to prevent micronutrient malnutrition, the third is to improve free trade, the fourth is to prevent malaria. If we invest a dollar up here we end up about doing \$40 of social good, that is very good investment, certainly something the world should do.

At the other end, what they told us, was the Kyoto protocol, they actually called it a bad investment, simply because they have estimated that for every dollar we invest in Kyoto we end up about doing 2 cents worth of good.

So we do create some good, but I would just ask you, each one of you individually, if you have to spend a dollar on doing good in the world, would you start where you do \$40 worth of good for the world, or would you start where you do 2 cents worth of good. And I think that is the discussion we have to come to in the world of today, and that is why I think it is important to have this discussion.

At the end of the day it is really the discussion of saying: Yes, things are moving in the right direction. But this does not mean that we should not be worried, it means that we should start to worry about the right things, it means we should stop having guns pointing at our heads, we should start thinking about this. It does not mean not doing any good for the environment, but it does mean that we should start doing the right things first. Thinking about where we can do the most good, that is what the priorities are. We only get to priorities if we realise that the things are actually moving in the right direction, not the wrong one.

JOSEF ŠÍMA

Vlastnické právo vs. „veřejný zájem“

Property Rights vs. “Public Interest”

Josef Šíma: vedoucí Katedry institucionální ekonomie Vysoké školy ekonomické (VŠE) v Praze a ředitel Liberálního institutu pro publikační činnost. Kromě VŠE přednáší i na University of New York in Prague a na CEVRO Institutu [school of political studies]. Je šéfredaktorem odborného časopisu *New Perspectives on Political Economy* a členem redakčních rad *Journal of Libertarian Studies*, *Journal for the New Europe* a *Procesos de Mercado*, prezidentem Prague Conference on Political Economy a spolupracovníkem Ludwig von Mises Institute, Auburn, USA. Byl vedoucím překladatelského kolektivu Misesovy knihy *Lidské jednání* a více než deseti dalších knih. Je autorem řady publikací, mj. autorem knih *Trh v čase a prostoru* (2000) a *Ekonomie a právo – úvod do logiky společenského jednání* (2004).

Josef Šíma: Chair of the Department of Institutional Economics at University of Economics (UEP) in Prague and Publication Director of Liberalni Institut. Besides the UEP he is a member of faculty at University of New York in Prague and CEVRO Institute [school of political studies]. He is also an editorial director of scholarly journal *New Perspectives on Political Economy* and a member of editorial boards of *Journal of Libertarian Studies*, *Journal for the New Europe* and *Procesos de Mercado*, the president of Prague Conference on Political Economy and a fellow of Ludwig von Mises Institute, Auburn, USA. Josef Šíma led a team of translators of Mises' book *Human Action*, as well as of more than ten other books. He has published several own books, e.g. *Market in Time and Space* (2000) and *Introduction to the Logic of Social Action – Law and Economics Primer* (2004).

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JOSEF ŠÍMA: VLASTNICKÉ PRÁVO VS. „VEŘEJNÝ ZÁJEM“

I. Úvod

V tomto textu se zamyslím nad úlohou klíčového stavebního kamene společenského řádu – nad úlohou vlastnictví. Provedu tak částečně z pohledu ekonomie, tedy disciplíny, které se primárně věnují; ovšem zabrousím také do oblasti politické filosofie, kde se pokusím připomenout tradiční konzervativní pohled, na nějž se dnes často zapomíná. Doufám, že se mi podaří tyto dvě sféry spojit a předložit tak argumenty ve prospěch obrany konzervativního a ekonomického přístupu k vlastnictví a budu tím moci ukázat, jakým směrem by měly směřovat reformní kroky v zemi, která chce stavět na smysluplné ekonomické organizaci a konzervativních hodnotách.

Aniž bych si chtěl činit nárok na určení té „pravé“ podstaty konzervatismu, u příležitosti této přednášky jsem se vrátil k několika knihám konzervativních autorů a rozhodl jsem se konfrontovat dnešní realitu s dílem jednoho inspirativního autora, který zemřel v roce 1972. Brzy si tedy budeme připomínat 35 let od této události. Mám na mysli Franka S. Meyera a obzvláště jeho knihu z roku 1962 *In Defense of Freedom*, nesoucí podtitul *Konzervativní krédo*.¹⁾ Toto dílo patří v konzervativních kruzích stále mezi nejčtenější knihy. Koneckonců, konzervativcům by nemělo být nikterak proti mysli „neploout na módní vlně“, zachovat si jistý odstup od aktuálního vývoje na poli své doktríny a vrátit se ke starší, byť moderní knize, jejímiž ambicemi bylo identifikovat smysl konzervatismu.

II. VLASTNICTVÍ JAKO ZÁKLAD MÍRU A PROSPERITY

Dnes žijeme ve zcela mimořádné době – žijeme déle a lépe než kdy dříve.²⁾ Užíváme si kvality života, již se v minulosti netěšili ani ti nejbohatší lidé na zemi. Nikdo jiný než ekonomové nevysvětlil lépe, že nejde o náhodu. Zatímco téměř každého jako první napadne, že rozhodujícím faktorem tvorby bohatství je klima, dostupnost přírodních zdrojů, geografická poloha

¹⁾ Meyer, Frank S.: *In Defense of Freedom: A Conservative Credo*, Henry Regnery Company, 1962.

²⁾ Norberg, Johan: *Globalizace*, Alfa Publishing, 2006; Lomborg, Bjørn: *Skeptický ekolog*, Dokořán a Liberální institut, 2006.

I. INTRODUCTION

In this paper, I will examine the role of a fundamental building block of society – property. I will do so primarily from an economist's viewpoint, economics being my primary area of discipline; but I will also dip into political philosophy and try to remind the reader of the conservative perspective, which is often forgotten. I hope that I can synthesize these two disciplines and present convincing arguments in defense of the conservative and economic approach to property. These should show the correct path for reform in a country that wishes to pursue development based on rational economic organization and conservative values.

Without appropriating the right to define the "real" nature of conservatism, on this occasion I have drawn upon several works of conservative authors and have decided to confront today's reality with the works of one inspirational author, who died in 1972. Very soon we will remember the 35th anniversary of this event. I am thinking of Frank S. Meyer and especially his work from 1962 entitled *In Defense of Freedom*, bearing the subtitle *A Conservative Credo*.¹⁾ This work is one of the most actively read in conservative circles. After all, conservatives should not mind "swimming against the tide of fashion," taking a step back from current developments in their doctrine, and returning to an older, if modern work, which had the ambition to identify the nature of conservatism.

II. PROPERTY AS THE FOUNDATION OF PEACE AND PROSPERITY

Today we live in an unusual era – we live longer and better than ever before.²⁾ We enjoy a quality of life that not even the richest people in history have ever had. The economists were the ones to best explain why this is not just a coincidence. Whereas almost everyone first assumes that the creation of wealth depends on climate, abundance of natural resources, geographic loca-

¹⁾ Meyer, Frank S.: *In Defense of Freedom: A Conservative Credo*, Henry Regnery Company, 1962.

²⁾ Norberg, Johan: *Globalizace (Globalisation)*, Alfa Publishing, 2006; Lomborg, Bjørn: *Skeptický ekolog (The Skeptical Environmentalist)*, Doktoran a Liberalni Institut, 2006.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JOSEF ŠÍMA: VLASTNICKÉ PRÁVO VS. „VEŘEJNÝ ZÁJEM“

apod., není pochyb o tom, že společenské faktory daleko zastiňují faktory přírodní.³⁾ Je zjevné, že bez ohledu na vrtochy přírody a klimatu prosperují ty a pouze ty společnosti, ve kterých existuje jistý *řád*. Pouze při existenci společenského řádu a smysluplné ekonomické organizace vede každodenní úsilí lidí vyrovnat se s nástrahami přírody k všeobecné prosperitě. Adam Smith nám ve svém *Bohatství národů* před 230 lety vysvětlil, jakým způsobem dochází k tvorbě prosperity a jak – pro mnohé protiintuitivně – slouží snaha o dosažení vlastního prospěchu k velkému užitku ostatních. K vlastnímu zbohatnutí může totiž dojít pouze tehdy, jsou-li pro ostatní vyráběny užitečné věci a jsou-li jim poskytovány užitečné služby. Snaha o vlastní dobro je transformována do produkce „veřejného dobra“, dobra veřejnosti. (Úsilí o vlastní dobro samozřejmě nikterak nevyklučuje lidské ctnosti, pomoc ostatním apod. – viz také Smithova *Teorie mravních citů*⁴⁾).

Zmíněná transformace vlastního zájmu v obecné dobro však neprobíhá vždy. Jejím předpokladem je existence společenského řádu, který nabízí bezkonfliktní, tedy mírové soužití lidí. Vzácnost totiž vytváří nejen nutnost (ekonomické) volby, ale také nutnost objevit pravidla mírové, bezkonfliktní existence. A prázkladem tohoto řádu je jeden jediný koncept – *vlastnictví*. Kdykoli společnosti začaly vlastnictví pošlapávat či ignorovat, kdykoli začaly „vzkvétat“ predátorské aktivity, ať již soukromé či státní, na úkor aktivit produktivních, společenský řád se rozpadl a společnost ztratila své civilizační kvality, tj. schopnost udržovat mír a produkovat bohatství – učnila krok zpět k historickému standardu – chudobě. To si lidé často velmi dobře uvědomovali a instituce vlastnictví byla po právu – tak jako například v Evropě v 18. a 19. století – vyzdvížena do téměř posvátných výšin.⁵⁾ Kde není vlastnictví, nemůže existovat ekonomický rozvoj, neboť nemůže probíhat smysluplná (ekonomicky racionální) dělba práce, shrnoval Ludwig von Mises,⁶⁾ a „kde není vlastnictví, není spravedlnosti“, doplňoval ve své knize *Osudná domýšlivost* jeho žák a spolubojovník za uznání klíčového významu vlastnictví Friedrich August von Hayek.⁷⁾

³⁾ Rosenberg, Nathan a Birdzell, L. E. Jr.: *How the West Grew Rich*, Basic Books, 1985; Raico, Ralph: „*Capitalism and the historians: The myths of capitalism*“ v Bouillon, Hardy: *Do Ideas Matter?*, The Centre for the New Europe, 2001.

⁴⁾ Smith, Adam: *Teorie mravních citů*, Liberální institut, 2005.

⁵⁾ Pipes, Richard: *Property and Freedom*, Alfred A. Knopf, 1999, str. 117.

⁶⁾ Mises, Ludwig: *Liberalismus*, Liberální institut, 1998.

⁷⁾ Hayek, Friedrich A.: *The Fatal Conceit*, The University of Chicago Press, 1988.

tion, etc., there is no doubt that social factors by far exceed the importance of natural ones.³⁾ It is apparent that regardless of the quirks of nature and climate, societies with a certain order – and those societies only – are successful. Only the existence of a social order and rational economic organization ensures that humans' every day battle against nature leads to general prosperity. Adam Smith, already 230 years ago, explained in his *Wealth of Nations* how prosperity is created, and how – which most people find counterintuitive – the pursuit of private interest leads to great benefits for society. This is because the creation of private wealth depends on the production of things and services that are useful for others. The pursuit of one's own good is effectively transformed into production of "public good," the good of the society. (The pursuit of one's own good does not of course preempt human virtues, such as helping others – see Smith's *The Theory of Moral Sentiments* ⁴⁾).

However, the above mentioned transformation of private interest into public good does not always take place. It depends on the presence of a social order that enables non-conflictual – that is peaceful – human coexistence. This is because scarcity engenders not only the need for (economic) choice, but also the need to discover rules of peaceful, non-conflictual existence. And the fundamental prerequisite for this order is a single concept – that of *property*. Whenever societies started to degrade or ignore property, whenever private or state-run predatory activities started to "blossom" at the expense of productive activities, the social order collapsed and society became less civilized – that is, less capable of keeping peace and producing wealth – and took a step back towards the historical standard, which is poverty. People have been very well aware of this fact and the institution of property – especially in Europe in the 18th and 19th centuries – was rightfully almost sanctified.⁵⁾ The concept of property is indispensable for economic progress, for as Ludwig von Mises ⁶⁾ surmised, without it, rational (economically rational) division of labor cannot take place. In his work *The Fatal Conceit*, his student and comrade in arms for the recognition of the fundamental concept of property, Friedrich August von Hayek,⁷⁾ also added that "where there is no property, there is no justice".

³⁾ Rosenberg, Nathan and Birdzell, L.E. Jr: *How the West Grew Rich*, Basic Books, 1985; Raico, Ralph: "Capitalism and the historians: The myths of capitalism" in Bouillon, Hardy: *Do Ideas Matter?*, The Centre for New Europe, 2001.

⁴⁾ Smith, Adam: *Teorie mravních citů (The Theory of Moral Sentiments)*, Liberalni Institut, 2005.

⁵⁾ Pipes, Richard: *Property and Freedom*, Alfred A. Knopf, 1999, p. 117.

⁶⁾ Mises, Ludwig: *Liberalismus (Liberalism)*, Liberalni Institut, 1998.

⁷⁾ Hayek, Friedrich A.: *The Fatal Conceit*, The University of Chicago Press, 1988.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JOSEF ŠÍMA: VLASTNICKÉ PRÁVO VS. „VEŘEJNÝ ZÁJEM“

Shrňme tedy: vlastnictví dává lidem prostor, v němž mohou vykonávat svou svobodu bez nutnosti získávat souhlas ostatních. Součástí této svobody je výroba – zapojení vlastních dovedností do procesu, jehož výsledkem je vytvoření věcí, které mohou uspokojovat přání, a tedy zlepšovat život ostatních lidí. Dochází k otevření prostoru pro směnu, z níž mají všichni účastníci prospěch. Vzniká trh a tržní ceny, jež umožňují lidem najít místo ve spleťtých výrobních aktivitách, kde ostatním prospívají nejvíce, a tedy zapojit se nejlepším možným způsobem do společenské dělby páce. Tato „svépomoc“ stojí za civilizačním skokem, jež nás „vyhnal z polí“ a uvolnil nás k výkonu užitečnějších věcí – učinil nás bankéři, inženýry, učitelé, vědci. Taková je logika společenského rozvoje.

III. DOBRÁ SPOLEČNOST

Není ale právě popsáný rozměr pokroku společnosti příliš plochý? Jakkoli nelze popřít existenci pozitivního dopadu ekonomického rozvoje na nejširší kruhy veřejnosti, co se týče materiálního i duchovního blahobytu posledních staletí, není potřeba ještě něčeho navíc? Samotná zóna svobodného konání vymezená hranicemi soukromého vlastnictví přece automaticky negarantuje rozvoj správných hodnot, na nichž musí civilizovaná společnost stát.

O tom není pochyb. Ekonomická věda (která je z definice prostá hodnot a pouze vysvětluje, jak může dojít ke smysluplné ekonomické organizaci ku prospěchu všech, a jak tedy může být naplněn „veřejný zájem“, aniž by o něj někdo konkrétně usiloval) ovšem na takovou otázku odpověď dát nemůže. Tady přichází ke slovu politická filosofie, tj. např. konzervatismus a jeho hledání kritérií dobré společnosti. Setkáváme se s tvrzením, že „objektivně existují hodnoty, jež jsou založeny na neměnné podstatě bytí a dávají nám kritéria morálního myšlení a konání“ (Meyer, str. 3). Tedy že člověk bez patřičné „výbavy“ může konat dobro, ale také zlo; že může být ctnostný, nebo méně ctnostný atd.; a že toto rozlišení na dobro a zlo, ctnost a neřest není identifikovatelné pouhým srovnáním s existující legislativou, nýbrž existuje nezávisle na ní. Dobrá společnost se pozná podle toho, že lidé dobro volí. Nikoli „politicky“ ve volbách, ale že se dle správných zásad rozhodují ve svém každodenním životě. „Lidé nemohou být přinuceni chovat se ctnostně. Je pravda, že v jisté míře je možné je přinutit, aby jednali, jako kdyby byli ctnostní. Ale ctnost je plodem správně užití svobody“ (Meyer, str. 66).

Let's summarize: property gives people space in which to pursue their liberty without the constant need to obtain the approval of others. Production is an indivisible part of this liberty – applying one's talents in a process whose consequence is the creation of things that can satisfy needs, and therefore improve the lives of others. A means for exchange becomes possible, which benefits all participants. Markets and market prices are created, which enables people to find a niche in complex production activities where they can be of most benefit to others, and where they can therefore most effectively take part in the social division of labor. This "self-help" is the reason behind the leap forward that "freed us from the fields" and enabled us to engage in more fruitful activities – such as banking, engineering, teaching, scientific research, etc. This is the logic behind social development.

III. GOOD SOCIETY

Isn't the scope of progress just described too limited? Although we cannot deny the positive impact of economic development on all aspects of society, exemplified by the material and spiritual wealth of the last few centuries, don't we need something more than that? The freedom to act, limited by private property, does not by definition guarantee the development of good values on which a civilized society is built.

There is no doubt about this. The science of economics (which is by definition free of normative judgments, and which only explains how rational economic organization, beneficial for all, can take place, and how therefore "public good" can be achieved without explicit effort) cannot, of course, answer this question. This is where political philosophy steps in – for example, conservatism with its search for criteria that define good society. We meet with the argument "upholding the objective existence of values based upon the unchanging constitution of being as the criteria for moral thought and action" (Meyer, p. 3). That is, a human being without the right "equipment" can be good or evil; can be virtuous or less virtuous, etc; and this difference between good and evil, virtue and decadence cannot simply be identified by appeal to current legislation, because it exists independently of it. In a good society, people elect the good. Not in the "political" sense, but in the sense that they act on correct principles in every day life. "Men cannot be forced to be free, nor can they even be forced to be virtuous. To a certain extent, it is true, they can be forced to act as though they were virtuous. But virtue is the fruit of well-used

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JOSEF ŠÍMA: VLASTNICKÉ PRÁVO VS. „VEŘEJNÝ ZÁJEM“

Dobrá společnost je možná jen tehdy, „když společenský a politický řád garantuje podmínky, ve kterých se člověk může svobodně rozhodovat; a kde intelektuální a morální vůdci, jakási ‚kreativní menšina‘, má pochopení a představu o udržení prestiže tradic a rozumu, a tedy udržení intelektuálního a morálního řádu ve společnosti“ (Meyer, str. 69). Pak je možné na jedné straně obhajovat nutnost přijetí klasických, konzervativních receptů pro společenský rozkvět – tedy „stejně právo všech lidí nebýt terčem útoku proti životu, svobodě a vlastnictví“ (Meyer, str. 9) – a zároveň obhajovat morálku, odpovědnost a neměnné hodnoty, ke kterým by lidé měli směřovat.

IV. POLITIZACE VEŠKERÉHO ŽIVOTA

Podívejme se nyní, co je alternativou k realistickému uznání úlohy garance vlastnictví jako základu řádu a prosperity a uznání role „kreativních menšin“, jež budou kultivovat úroveň morálky ve společnosti. Jedinou další možností je porušení nedotknutelnosti soukromého vlastnictví ve „veřejném zájmu“ a „kultivace společnosti“ státem, politiky, většinami. Tedy situace, v níž žijeme dnes. Je sice pravda, že jsme se již vymanili z perverzních praktik socialistické zvěle, ale respekt k vlastnictví nebyl rozkladem socialistického systému zdaleka obnoven. Jak si konzervativci velmi dobře uvědomují, název systému nijak fundamentálně nemění podstatu existujících problémů. „Ti, kdo mají v rukou státní moc, ji drží výlučně a uplatňují ji nad zbytkem společnosti, ať již je tato moc potvrzena dědičným právem, pozemkovým vlastnictvím, bohatstvím nebo demokratickým hlasováním“ (Meyer, str. 94).

A proto, ať se nacházíme v jakémkoli systému, v němž je jakýmkoli způsobem narušeno vlastnictví a následně jakkoli definován veřejný zájem, vyvstávají problémy ohrožující společenský řád. Někdo totiž získává privilegia, jež druzí nemají. Někdo může cizí vlastnictví porušit, zatímco původní vlastník musí tento útok strpět. Přestává existovat rovnost, vzniká násilí a konflikt. Jednoduše řečeno, vytvářejí se privilegované skupiny lidí, jež parazitují na druhých. Jak uvádí Frank Meyer ve svém Konzervativním krédu: „Jakmile stát vstoupí do ekonomické oblasti, jakmile stát vytvoří pozitivní pravidla, jak by lidé měli žít, jež jdou za zachování základních podmínek svobodného řádu, jakmile na sebe stát vezme úlohu vzdělávat děti či pojišťovat proti rizikům života – každý takový krok přispívá k upevnění

freedom" (Meyer, p. 66). Good society is possible only where "the social and political order guarantees a state of affairs in which men can freely choose; and when the intellectual and moral leaders, the "creative minority," have the understanding and imagination to maintain the prestige of traditions and reason, and thus to sustain the intellectual and moral order throughout society" (Meyer, p. 69). Only then is it possible to defend the need for accepting classical, conservative recipes for social development – that is, "the equal right of all men to be free from coercion exercised against their life, liberty and property" (Meyer, p. 9) – and at the same time to defend morality, responsibility and unchanging values, towards which people should aspire.

IV. THE POLITICIZATION OF ALL LIFE

Let's have a look at the alternative to the realistic acceptance of the role that property plays as the foundation of order and prosperity, and the acceptance of the role that the "creative minority" plays in the cultivation of morality in society. The only other option is the violation of private property in "public interest" and the "cultivation of society" by the state, politicians, and majority groups. This is the world in which we live today. Although we have escaped the perverse experiments of socialism, the breakdown of the socialist system did by no means reinstate respect for property. As conservatives know well, the name of the system does not fundamentally change the nature of existing problems. "Those who possess the power of the state possess it exclusively and over against the rest of society, whether their power is confirmed by hereditary right, landed property, wealth or democratic ballot" (Meyer, p. 94).

That is why any system in which property is violated in any way and "public interest" is subsequently defined, gives rise to problems that endanger the social order. This is because someone acquires privileges not available to others. Someone can violate property, while the property owner must tolerate the attack. Equality no longer exists, and violence and conflicts rear their ugly head. Simply put, privileged groups of people emerge, which parasitize others. As Frank Meyer states in his *Conservative Credo*: "When the state enters the economic sphere; when the state makes possible rules as to how men shall live that go beyond the preservation of the essential conditions of a free order; when the state takes upon itself the education of children or insurance against the hazards of life – with each of these steps its monopoly of force in the form

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JOSEF ŠÍMA: VLASTNICKÉ PRÁVO VS. „VEŘEJNÝ ZÁJEM“

jeho monopolu na použití síly v podobě násilí prostřednictvím kontroly ekonomického, společenského a ideologického života“ (Meyer, str. 99). Politizace ekonomického a společenského života je nejkratší cestou k rozpadu tradičních společenských struktur, jež budou nahrazeny institucemi státními. Nastává vláda davu či vláda zájmových skupin namísto nezastupitelné role – po zásluze respektovaných a společnost kultivujících – „kreativních menšin“. Ekonomové často používají konceptu „vytěsňování“, kterým přesně toto popisují. Státní investice vytěsňují investice soukromé, státní centralizované systémy nahrazují tradiční decentralizované systémy, ať již hovoříme o sociálních či zdravotních systémech. I státní školský systém nejen vytěsňuje soukromé školství, ale hlavně pomůže šířit propagandu a obhájit důvod své existence a nemožnost reformy ostatních systémů. Stát „daní nezávislé a utrácí, aby vytvořil závislé, pomocí oslabení jedněch a posílení druhých udržuje moc byrokratické elity“ (Meyer, str. 111). Stačí se rozhlédnout, jak se celá společnost politizuje a dostává pod vliv byrokracie na straně jedné a „veřejného mínění“ na straně druhé. Těžko v takovém systému hledat konzervativní akcent na morálku a principy ctnostného života. Zbývá pouze politika.⁸⁾

Velmi trefně o politizaci společenského života – vstupu státu a politiky do oblastí, kam nepatří – díky „perverzi práva“, jež následně vede ke konfliktu a volání po „právu na pomoc v jakékoli nouzi“, kterou mají samozřejmě ostatní povinnost zaplatit, hovoří ve svém slavném dílku *Zákon* Frédéric Bastiat:

„Jsou-li pravomoci vlády omezeny pouze na potlačování nespravedlnosti, je její odpovědnost za naše trápení a strádání stejná jako odpovědnost za změny počasí.“

Povstali snad někdy lidé proti odvolacímu soudu jen proto, aby si zajistili vyšší mzdy, bezplatný úvěr, výrobní nástroje, příznivá cla nebo nové zaměstnání? Každý si je dokonale vědom toho, že takové věci nejsou v pravomoci odvolacího soudu, a pokud by vláda zajišťovala jen to, co skutečně zajišťovat má, každý by si brzy uvědomil, že to není v pravomoci zákona jako takového.“

Ale vytvořte zákony podle principu bratrství – tvrdte, že všechno dobro i zlo pochází ze zákona; že zákon je odpovědný za veškeré neštěstí jednotlivců a za nerovnost mezi nimi. Otevřete tím dveře nekonečným stížnostem, zlobě, problémům a revolucím.“

⁸⁾ Viz více v Higgs, Robert: *Politická ekonomie strachu*, Alfa Publishing, 2006.

of violence is fortified by control of economic, social and ideological life" (Meyer, p. 99). The politicization of economic and social life is the shortest path toward the collapse of traditional social structures, which will be replaced by state institutions. The rule of the mob or special interest groups replaces the irreplaceable – the rightfully respected and inspirational "creative minorities." The economists often refer to the concept "crowding out," which describes exactly this. State investments crowds out private investments and centralized state systems replace traditional decentralized systems, whether we are discussing social or health systems. The state education system not only forces out private education, but it also helps expand propaganda and defends the reason for its own existence, as well as the impossibility of reforming other systems. The state "tax[es] to destroy the independent; spend[s] to create the dependent; from the destruction of the one and the elevation of the other, maintain[s] the power of the bureaucratic élite" (Meyer, p. 111). We only need to look around to notice how the entire society is becoming politicized, and how it is influenced by bureaucracy on one side, and "public opinion" on the other. It is difficult to search for conservative morality and principles of virtuous life in such a system. Only politics remain.⁸⁾

In his book *The Law*, Frederic Bastiat is on the spot in his description of the politicization of social life – the entry of state and politics into spheres of life where these do not belong, thanks to the "perversion of law," which leads to conflicts and the demand for "aid in any crisis" – which others should of course pay for:

"[I]f the force of government were limited to suppressing injustice, then government would be as innocent of these sufferings as it is now innocent of changes in the temperature.

As proof of this statement, consider this question: Have the people ever been known to rise against the Court of Appeals, or mob a Justice of the Peace, in order to get higher wages, free credit, tools of production, favorable tariffs, or government-created jobs? Everyone knows perfectly well that such matters are not within the jurisdiction of the Court of Appeals or a Justice of the Peace. And if government were limited to its proper functions, everyone would soon learn that these matters are not within the jurisdiction of the law itself.

But make the laws upon the principle of fraternity — proclaim that all good, and all bad, stem from the law; that the law is

⁸⁾ See Higgs, Robert: *Politická ekonomie strachu (Political Economy of Fear)*, Alfa Publishing, 2006.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JOSEF ŠÍMA: VLASTNICKÉ PRÁVO VS. „VEŘEJNÝ ZÁJEM“

Řečeno moderní terminologií, vytvořte veřejnou politiku XY, formulujte „veřejný zájem“ na osudu zemědělců, malých firem, vývozců, „veřejný zájem“ na cenách ropy a plynu, výši nájmu atd. a lidé budou každý svůj neúspěch a každý svůj zvýšený výdaj chápat jako porušení svých „práv“, jako selhání vlády při obraně svých zájmů, jako důvod zvolit příště někoho, kdo toto nedopustí a z peněz ostatních zajistí vaši spokojenost. Na rozdíl od společenské harmonie a respektu k vlastnictví se ocitáme v realitě systematického porušování vlastnického práva, jehož důsledkem je všeobecná nespokojenost, pocit bezpráví a snaha téměř každého získat pomocí predátorských praktik více „veřejného zájmu“ na svou stranu.

V. POLITIKA JAKO NOSITELKA HODNOT DOBRÉ SPOLEČNOSTI?

Konzervativci ví, že společnost musí mít jistý vnitřní řád; že nelze mít plán na změnu existujících problémů, aniž bychom měli jakýsi opěrný bod; že, jak říká Meyer, „bez jakési podstaty ideální představy o tom, co je to dobrá společnost, bez cíle, o jehož přibližné dosažení se můžeme snažit politickou činností, neexistuje žádný základ, jak odlišit dobro od zla konkrétních alternativ, jež se neustále objevují“ (Meyer, str. 7). Že tedy existují v lidském životě a v lidské společnosti jisté osvědčené či „normální“ věci, ale i věci náhodné či anomální, které přirozený řád ruší. Jak ve své knize uvádí profesor H. H. Hoppe, takovými rušivými anomáliemi mohou být „zemětřesení a hurikány, nemoci, škůdci, netvoři a bestie, dvouhlaví koně či čtyřnozí lidé, mrzáci a idioti, válka, dobývání a tyranie“.⁹⁾ Právě ze schopnosti formulovat vizi dobré společnosti, jež spočívá v uznání „normálnosti“, a nikoli anomálií za její pevný a osvědčený základ, vychází také konzervativní akcent na klasickou rodinu vychovávající děti, domácnost, ve které má každý člen své povinnosti, a na ony Meyerem zmiňované společnost kultivující „kreativní menšiny“. Alternativou je totiž, jak jsme si již řekli, vláda většin, privilegovaných a zájmových skupin a především všudypřítomná politika.

⁹⁾ Hoppe, H. H.: *Democracy: The God That Failed*, Transaction Publishers, 2003, str. 187.

responsible for all individual misfortunes and all social inequalities — then the door is open to an endless succession of complaints, irritations, troubles, and revolutions."

In modern terminology, create public policy XY; base "public interest" on the fates of farmers, small companies, exporters, prices of oil, gas and rents, etc., and people will interpret all their failures and increases in expenditure as violation of their "rights," as failure of government to defend their interests, and as reason to elect someone else who will not let this happen again and who will ensure general happiness using someone else's money. Instead of social harmony and respect for property we find ourselves in the midst of a systematic violation of property rights, which leads to general unhappiness, feeling of injustice, and the effort of almost every person to grab as much "public interest" for himself as possible, using predatory tactics.

V. POLITICS – THE BEARER OF VALUES FOR A GOOD SOCIETY?

Conservatives know that a society needs to have certain internal order, that it is not possible to create a plan for changing existing problems without a certain standard. As Meyer says, "without something in the nature of an ideal image of what a good society should be, without an end which political action can strive to approximate, there is no basis for judging the rights and wrongs of the practical alternatives that constantly present themselves" (Meyer, p. 7). That in human life and society there exist certain proven or "normal" things, as well as things that are coincidental or anomalous, which disturb the natural order. As professor H.H. Hoppe states in his work, such disturbing anomalies can be "earthquakes and hurricanes, diseases, pests, monsters and beasts, two-headed horses or four-legged humans, cripples and idiots, and war, conquests and tyranny".⁹⁾ The ability to create a vision of a good society, based on the acceptance of "normality" as opposed to anomaly as its firm and sound basis, leads to the conservative focus on a classical family raising children, the household, in which every member has his responsibilities, and Meyer's "creative minorities" that cultivate the society. The alternative is, as we already mentioned, the rule of majorities, privileged groups and interest groups, and foremost, all encompassing politics.

⁹⁾ Hoppe, H. H.: *Democracy, The God That Failed*, Transaction Publishers, 2003, p. 187.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JOSEF ŠÍMA: VLASTNICKÉ PRÁVO VS. „VEŘEJNÝ ZÁJEM“

Stát ale nedokázal poskytnout kvalitně, jak víme z vlastní zkušenosti, ani ty nejjednodušší věci. Obvykle produkuje konflikt, bezpráví a předražené pseudoslužby, nikoli ušlechtilé věci, které činí společnost společností. Téměř každou nespravedlnost lze schovat za prosazování tzv. veřejného zájmu – vyvlastnění kvůli stavbě silnice, ale i obyčejné továrny; vyhnání zahraničních dělníků kvůli pseudoekonomickému argumentu tzv. ochrany trhu práce; povinnou vojenskou službu; povinný nákup registračních pokladen; nepovolení fungování soukromé školy; zákaz domácího vyučování dětí atd. – v nekonečném seznamu opatření. Ekonomové již minimálně půl století díky příspěvkům tzv. teorie veřejné volby či rakouské ekonomické školy vysvětlují, že i kdyby něco jako veřejný zájem bylo, nelze jeho naplnění dosáhnout skrze politickou volbu. Logika politického rozhodování je neúprosná. Lidé, kteří z pozice svých politických funkcí rozhodují, co se bude učit ve školách, jak budou vypadat penze či kolik se lidem odebere z jejich peněženek, se totiž spíše než „veřejnému zájmu“, tj. blahu společnosti, věnují propagandě, zvyšování své politické prestiže, moci a stavu svých účtů!

Je bláhové se domnívat, že chyba je v konkrétních politicích, kteří jsou buď sami špatní, nebo mají špatné rádce, a že jednou bude na to správné místo vynesena člověk, který naordinuje ctnost a porazí ostatní zkorumpované politiky. Ne nadarmo F. A. Hayek nazval jednu ze svých kapitol ve slavné knize *Cesta do otroctví* „Proč se ti nejhorší dostanou na vrchol“. Zběžný pohled na svět okolo nás nám ukazuje, že se u Hayeka nejednalo jen o planou akademickou úvahu a že Hayek nebyl daleko od pravdy.

VI. VEŘEJNÝ ZÁJEM EXISTUJE!

Lze tedy vůbec najít a definovat opravdový veřejný zájem, který by nebyl pouze „zájmem“ jedněch proti „zájmu“ druhých? Při shrnutí své knihy *Property and Freedom*, která se zabývá evolucí a významem soukromého vlastnictví, píše harvardský profesor Richard Pipes, že „antropologie nezná společnost, která by nestála na soukromém vlastnictví.., což znamená, ...že nejde o pouhou ‚zákonem danou‘ či ‚konvenční‘, ale o ‚přirozenou‘ instituci“.¹⁰⁾ Ochrana soukromého vlastnictví je tedy

¹⁰⁾ Pipes, Richard: *Property and Freedom*, Alfred A. Knopf, 1999, str. 116.

However, as we know from our own experience, the state cannot adequately provide even the simplest things. Usually it only creates conflict, lawlessness, and costly pseudo-services, not those admirable things that make a society a society. Almost every injustice can be covered up by appeal to the so-called public interest – expropriation of land because of highway construction or even a simple factory; deportation of foreign workers because of the pseudo-economic argument for labor-market protection; draft; mandatory purchase of cash registers; prohibition of private or home schooling, etc. – the list is never ending. Economists, thanks to the public choice, or the Austrian economics school, have already been explaining for fifty years that even if something like public interest existed, it could not possibly be achieved via political elections. The logic of political choice is unforgiving. The people who from the height of their political posts decide on educational curricula, pensions, and how much money the state will take out people's pockets, devote their time to propaganda, increasing their political prestige and power, and the state of their finances, rather than the "public good" or the happiness of the society!

It is idealistic to think that the fault lies with specific politicians, who are either themselves bad or who have bad advisors, and that one day, someone will be elected to the right position who will order virtue and defeat the other corrupt politicians. Not without reason did F.A. Hayek entitle one of the chapters in his famous work *The Road to Serfdom* "Why the Worst Get on Top." A cursory look at the world around us shows us that this was not simply an academic exercise, but that Hayek was not far from the truth.

VI. PUBLIC INTEREST EXISTS!

Is it thus at all possible to find and define a real public interest, which is not only an "interest" of one group against the "interest" of another? The Harvard professor Richard Pipes, in the summary of his work entitled *Property and Freedom*, which examines the evolution and importance of private property, writes that "[a]nthropology has no knowledge of societies ignorant of property rights ... which means ... that it is not merely a 'legal' or 'conventional' but a 'natural' institution".¹⁰⁾ The protection of private property is therefore a primary

¹⁰⁾ Pipes, Richard: *Property and Freedom*, Alfred A. Knopf, 1999, p. 116.

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JOSEF ŠÍMA: VLASTNICKÉ PRÁVO VS. „VEŘEJNÝ ZÁJEM“

navýsost konzervativním požadavkem. Je to jediný smysluplně definovaný „veřejný zájem“, neboť vytváří pevný základ společenského řádu, namísto aby společnost rozdělval na privilegované a neprivilegované. Otevírá prostor pro kultivaci dobré společnosti, kteroužto schopností se měří civilizační pokrok.

Dobře naplněný „veřejný zájem“, spočívající v ochraně vlastnictví, je schopen řešit celou škálu dnešních problémů, jež si lidé dnes – typicky kvůli znárodnění těchto problémů – se soukromým vlastnictvím nikterak nespojují. Zároveň se nejedná o nějaký moderní experiment, ale o osvědčené metody řešení problémů vyplývajících z lidské interakce.

- Ochrana soukromého vlastnictví, její posilování a vynucování je ochranou proti zločinu všeho druhu (soukromého i veřejného).
- Soukromé vlastnictví dokáže chránit životní prostředí a sebemenšímu vlastníkovu dává prostor pro ochranu přírody (ke které není třeba politického souhlasu většiny, a je tedy mnohem pravděpodobněji a levněji uskutečnitelná).
- Smluvní svoboda, jež je extenzí soukromého vlastnictví, dokáže zajistit pro všechny zúčastněné strany přijatelné podmínky obchodu, ať již se jedná o vztah pracovní, úvěrový nebo o běžnou obchodní transakci.
- Soukromé vlastnictví je zárukou svobody slova a projevu (a tedy není třeba žádných dodatečných politických kvazipráv).
- Soukromé vlastnictví umožňuje rozkvět „sociálních služeb“, tedy péči o sirotky, nemocné či postižené.
- Soukromé vlastnictví řeší problém imigrace a ochrany místní kultury, krajových specifik apod. (o čemž se jinak mohou vést nekonečné politické diskuse, které nikdy k žádnému uspokojivému závěru nemohou dojít).
- Soukromé vlastnictví umožňuje navíc rozvoj pokroku, podnikatelství a inovativnosti ve všech výše uvedených oblastech a zaručuje nejrychlejší možné objevování nových problémů, jež je třeba řešit.

Je příliš jednoduché říci: sem soukromé vlastnictví nepatří, toto musí zajistit stát a jeho politici. A je neuvěřitelné, jak mnoho lidí dané tvrzení uspokojí, aniž by si uvědomili důsledky své slepé důvěry ve funkčnost takové alternativy. Ono totiž nestačí mít dobrý úmysl. Pro uskutečnění dobrého úmyslu totiž musí existovat reálný mechanismus, jak ho dosáhnout. Výsledek může být (a často i je) přesně opačný (vzpomeňme jen katastrofické dopady nejčastějších hospodářských politik od regulace nájemného přes minimální mzdu až k zestátnění školství). Ne nadarmo se říká, že cesta do pekla je dlážděna dobrými úmysly.

conservative demand. It is the only sensibly defined "public interest", because it creates a firm foundation for social order, instead of dividing the society into those who are privileged and those who are not. It enables the cultivation of good society, which in turn provides a measure for the progress of civilization.

A well understood "public interest" based on the protection of property is capable of solving whole range of current problems, which people today – usually thanks to the nationalization of such problems – do not identify at all with the concept of private property. At the same time, we are not talking about some kind of a modern experiment, but about proven methods of solving problems that are the consequence of human interaction:

- The protection of private property, its support and enforcement, also constitutes protection against all kinds of crime (private and public).
- Private property can protect the environment and enables even the smallest property owner to protect nature (without the need for a political majority, meaning that such protection is much more probable and more cheaply realized).
- Contractual freedom, which is an extension of private property, can achieve for all parties concerned acceptable terms of trade, whether the relationship is a working or a credit one, or just a regular business relationship.
- Private property ensures freedom of speech (and there is no other need for additional political quasi-rights).
- Private property enables the development of "social services," that is, care of those who are orphaned, handicapped or ill.
- Private property solves the problem of immigration, protection of local culture, or regional specifics (which otherwise lead to never ending political discussions, which can never possibly reach a satisfactory end).
- Private property enables progress, entrepreneurship, and innovation in the above mentioned areas and ensures the fastest possible discovery of solutions to new problems that need solving.

It is far to easy to say: private property does not belong here, the state and its politicians must ensure this or that or the other. And it is amazing how many people are satisfied by such an argument, without understanding the consequence of their blind trust in such an alternative. It is not enough to have good intentions. If a good intention is to be realized, there must also be a realistic mechanism for its implementation. The results can be (and often are) exactly the opposite (let's remind ourselves of the catastrophic impact of frequent economic policies such as rent control, minimum wage and state education). It is not banal to say that the road to hell is paved with good intentions.

VII. ZÁVĚR

Reálný socialismus byl exemplárním příkladem ekonomicky i morálně perverzního „systému“. Proto také zlo, které představoval, bylo lidmi poměrně snadno identifikovatelné. Jeho zjevná amorálnost, násilí, na němž stál, i důsledky pošlapávání vlastnických práv byly jasně viditelné. S jeho pádem však mnoho lidí podlehl omylu, že tyto síly ničící společenský řád též vymizely. Stejně jako odstranění otrokářství neznamená konec existence otroctví v rámci jiných společenských systémů, nepředstavuje ani odstranění nejodpornějších a nejkřiklavějších způsobů porušování (vlastnických) práv socialismem konec bezpráví, jsou-li zachována menší bezpráví, méně viditelné privilegované skupiny a existuje-li méně organizovaného násilí. Jak můžeme každý den pozorovat, v našich společnostech dochází k situaci, kdy páchané křivdy a páchaná zla dostávají „demokratickou legitimizaci“. Tuto skutečnost si velice rychle uvědomují bývalí i současní národní, mezinárodní i demokratičtí socialisté, kteří se stávají halasnými zastánci řady politických opatření prováděných v rámci dnešní demokracie. Je jim totiž jasné, že skrze demokracii se jim může snadněji podařit prosazovat věci, proti kterým se dříve zdvihaly vlny oprávněného odporu. Stále znovu a znovu se objevují socialistické experimenty, dnes obzvláště mající podobu sektorového socialismu (zdravotnictví, školství apod.), často navíc přicházející skrze legislativu EU. Obránce soukromého vlastnictví jako základu společenského řádu se však nesmí dát zástěrkou demokracie či evropského newspeaku ošálit – musí stále hájit osvědčené principy, které zaručí mír a prosperitu. Chápe totiž, že člověk nemůže žádným způsobem hlasování, žádným způsobem „delegování moci“ získat nějaká dodatečná práva, která dříve neměl. Co je bezprávím na úrovni jednotlivce, se nemůže hlasováním jakkoli velké skupiny lidí přeměnit na „právo“ či ctnost.

Kulturně-konzervativní lidé (mezi kterými budou mimochodem jak liberálové, tak konzervativci) musí spojit své síly při ochraně vlastnictví, konkurence, soukromí a svobody – v boji proti těm, kteří naivně věří ve schopnosti politiky a ignorují logiku fungování zájmových skupin, aby nikdo nemohl dětem proti vůli jejich rodičů vnucovat, tak jako je tomu dnes, výuku darwinismu, teorie relativity, předností „sociálních politik“ EU nebo cokoli jiného. Umělá politická (nikoli přirozená společenská) hierarchizace a jí produkovaná unifikace státních „služeb“ představují ohromnou hrozbu nejen pro osud svobody obecně, ale obzvláště pro stoupence menšinových názorů, pro lidi s menšinovým (pěstěným i pokles-

VII. CONCLUSION

Real socialism was an exemplary case of an economically and morally perverse system. That is also why the evil that it represented was easily identifiable. The obvious amorality and violence on which it was based, as well as the consequences of property rights violations, were clearly visible. However, its downfall created the false impression that these powers for destruction of the social order have also disappeared. Just as the abolishment of slavery does not necessarily mean the end of slavery within the framework of other social systems, the removal of the most disgusting and obvious methods for violating (property) rights by socialism does not mean the end of injustice, so long as smaller injustices, less visible privileged groups, and less organized violence remain. Otherwise we can only watch as every day, injustices and evils in our societies acquire a patina of "democratic legitimacy". This fact has not escaped former and current national, international and democratic socialists, who are becoming loud supporters of a number of economic policies within the framework of today's democracies. It is altogether clear to them, that via democracy they can achieve things that were formerly the target of rightful opposition. Again and again we see the appearance of socialist experiments, especially in sectors such as healthcare, education, etc., which are often ordained by EU legislation. A proponent of private property as the foundation of social order cannot however be fooled by democratic or European newspeak – he must constantly defend proven principles that will ensure peace and prosperity. He will understand that a person cannot through voting or through any other "delegation of power" gain rights that he did not have before. That which is injustice at an individual level cannot become a "right" or virtue through the voting of a larger group of people.

Culturally conservative people (which by the way includes classical liberals as well as conservatives) must combine their powers to defend the protection of property, competition, privacy and freedom – in a fight against those who believe in the capability of politics and who ignore the logic behind interest groups – so that no one can in the future force children, against the will of their parents, as it happens today, to learn about Darwinism, relativity, the benefits of "social politics" of the EU, or anything else. Artificial political (not natural social) hierarchy and its unification of state services represents a threat not only for the general fate of liberty, but also for those who espouse minority ideas, for people who have (sophisticated as well as depraved) minority tastes, and for people who want to lead

NA OBRANU SVOBODNÉHO TRHU

JOSEF ŠÍMA: VLASTNICKÉ PRÁVO VS. „VEŘEJNÝ ZÁJEM“

lým) vkusem, pro lidi, kteří chtějí vést osobitý život (ve víře či bez ní), jenž se neshoduje se způsoby chování většinové populace. To je mimo jiné také poselství Konzervativního kréda vlivného konzervativního myslitele Franka Meyera.

*Přednáška v rámci CEQLS, Konzervativní institut M. R. Štefánika,
Bratislava, 13. 12. 2006*

IN DEFENSE OF THE FREE MARKET

JOSEF ŠÍMA: PROPERTY RIGHTS VS. "PUBLIC INTEREST"

a virtuous life (in faith or without it) that does not agree with the mores of the majority population. This among other things is also the message of the Conservative Credo of the very influential conservative thinker Frank Meyer.

*Lecture within CEQLS, Conservative Institute of M. R. Štefánik,
Bratislava, 12/13/2006*

O editoroch / O editorech

Peter Gonda: ekonóm Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika a externý lektor (makro)ekonómie na Univerzite Komenského a Vysokej škole manažmentu / City University v Bratislave. V súčasnosti je tiež koordinátor projektu „Conservative Economic Quarterly Lecture Series“ a koordinátor a lektor cyklu seminárov v rámci projektu „Akadémia klasickej ekonómie“. V minulosti bol napríklad odborným garantom a spoluautorom publikácií *Ekonomické dopady vstupu Slovenska do Európskej únie* (2002) a *Návrh sociálnej reformy na Slovensku* (2005) a spolueditorom knihy *Slovensko na ceste do neznáma* (2003). V rokoch 2001 – 2004 bol tiež autorom kapitoly „Verejné financie“ a v rokoch 2003 a 2004 spoluautorom kapitoly „Sociálna politika“, ktoré boli súčasťou ročenky *Slovensko. Súhrnná správa o stave spoločnosti* (2001 – 2004).

Pavel Chalupníček: vedoucí Centra sociálnych štúdií Liberálneho inštitútu v Praze a asistent na Katedre institucionálnej ekonomie Vysoké školy ekonomické v Praze. Jako prekladateľ a editor se podílel na vydání knihy Ludwiga von Misesa *Lidské jednání*, byl editorem i dalších knih z produkce Liberálního inštitútu – mj. *Teorie mravních citů* Adama Smitha či *Zásad ekonomie* Murrayho N. Rothbarda.

About the Editors

Peter Gonda: economist for the Conservative Institute of M. R. Štefánik and external lecturer of (macro)economics in Comenius University and City University in Bratislava (Slovakia). Today, he also coordinates the Project "Conservative Economic Quarterly Lecture Series" and coordinates and lectures at seminars within the Project "Academy of Classical Economics". In the past he was for example the project coordinator and professional guarantee of the publications *Economic Consequences of Slovakia's Accession to European Union* (2002) and *Draft of Welfare Reform in Slovakia* (published in English in 2006) and coeditor of the book *Slovakia on its Way to Unknown* (2003). Between 2001 and 2004, he wrote the chapter "Public Finance" and between 2003 and 2004 the chapter "Social Policy", which were included in the yearbook *Slovakia. Global Report on the State of Society* (2001 – 2004).

Pavel Chalupníček: head of Center for Social Studies at the Liberalni Institut in Prague and assistant at the Department of Institutional Economics, University of Economics in Prague. He was one of the translators and the editor of Czech edition of Ludwig von Mises' *Human Action* and he also edited other books published by the Liberalni Institut – among others Adam Smith's *Theory of Moral Sentiments* or Murray N. Rothbard's *Man, Economy, and State*.

O vydavateľoch / O vydavateľích

**KONZERVATÍVNY
INŠTITÚT
M. R. ŠTEFÁNKA**
M. R. STEFANIK
CONSERVATIVE
INSTITUTE

Konzervatívny inštitút Milana Rastislava Štefánika (KI) je slovenský mimovládny, nezávislý a neziskový think tank, zameraný na artikuláciu, šírenie a obhajobu konzervatívnych a klasicko-liberálnych hodnôt na Slovensku. Spoločným menovateľom aktivít KI je konzervatívny pohľad na spoločnosť a liberálny prístup k ekonomike. KI organizuje konferencie a semináre, realizuje vzdelávacie aktivity, analyzuje rôzne oblasti spoločnosti, prichádza s návrhmi systémových reforiem, vydáva publikácie a podporuje kultúru. Za svoju činnosť získal v roku 2007 Čestné uznanie v rámci Templeton Freedom Awards.

Liberální institut je český nevládní, nezávislý a neziskový think tank pro rozvoj, šíření a aplikaci myšlenek klasického liberalismu a programů založených na klasických liberálních principech. Organizuje široké spektrum publikačních a vzdělávacích činností. Kromě jiných aktivit dosud publikoval více než 70 knih, každý měsíc vydává časopis Terra Libera a jeho letní vzdělávací programy byly oceněny v roce 2007 druhou cenou Templeton Freedom Award v kategorii Student Outreach.

About the Publishers

**KONZERVATÍVNY
INŠTITÚT
M. R. ŠTEFÁNKA**
M. R. STEFANIK
CONSERVATIVE
INSTITUTE

The Conservative Institute of M. R. Štefánik (CI) is a Slovak non-governmental, independent and non-profit think tank, focused on the articulation, spreading and defending of conservative and classically liberal values in Slovakia. The common denominator of the activities performed by the CI is their conservative view on society and liberal approach to economy. The CI organizes conferences and seminars, pursues educational activities, analyses various segments in the society, proposes systemic reforms, issues brochures and publications, and supports of culture. For its activities, the CI has received Honorable Mention within the Templeton Freedom Awards in 2007.

Liberalni Institut is a Czech non-governmental, non-partisan, non-profit think tank for the development, dissemination and application of classical liberal ideas and programs based on the principles of classical liberalism. It runs a wide range of publishing and educational activities. It has, among others, published more than 70 books, it issues a monthly journal Terra Libera and its educational summer programs were awarded by Second Templeton Freedom Award in Student Outreach category in 2007.

Preklad / Překlad / Translation

EDITORIAL

Peter Gonda:

Dôvera v človeka a spontánny poriadok v spoločnosti
Confidence in Man and Spontaneous Order in Society

Kristína Uhlíková

Pavel Chalupníček: O „neviditeľné ruce“ a cestě ke svobodné společnosti
The “Invisible Hand” and Toward a Free Society

Pavel Chalupníček

PREDNÁŠKY / PŘEDNÁŠKY / LECTURES

James M. Buchanan:

Za hranicemi práva – Institucionalizovaná etika liberálneho rádu
Beyond Law – The Institutionalized Ethics of Liberal Order

Ivana Ryvolová a Pavel Chalupníček

Pascal Salin:

Vlastnická práva, konkurencia a Evropská unie
Property Rights, Competition and European Union

Kateřina Štěpánková (český text), **Pavel Chalupníček** (anglický text)

Marian L. Tupy:

Stredná a východná Európa a euro – netreba sa ponáhľať
Central and Eastern Europe and the Euro – No Need To Rush In

Svetozár Gavora

Anthony de Jasay:

Sociálna spravodlivosť pod drobnohľadom (s malou pomocou od Adama Smitha)
Social Justice Examined (With a Little Help from Adam Smith)

Jiří Schwarz ml.

Daniel J. Mitchell:

Daňová harmonizácia verzus konkurencia v Európskej únii
Tax harmonization versus competition in the European union

Svetozár Gavora

William A. Niskanen:

Alternatívy politickej a ekonomickej budúcnosti Európy
Alternative Political and Economic Futures for Europe

Svetozár Gavora

Ted Abram:

Smutné dejiny sociálneho systému v USA
The Sad History of Welfare in the U.S.A.

Svetozár Gavora

Ron Paul:

Ludwig von Mises a politika
Ludwig von Mises and Politics

Pavel Chalupníček

Václav Klaus:

Ludwig von Mises – Nejvýznamnější obhájce ekonomické svobody v celém dvacátém století

Ludwig von Mises – The Greatest Defender of Economic Liberty in the 20th Century

Pavel Chalupníček (anglický text)

Richard W. Rahn:

Klíče na cestě k ekonomickému rastu a slobode a úloha vlády

The Keys to Economic Growth and Freedom and the Role of the Government

Svetozár Gavora

Johnny Munkhammar:

Kopírujte severské riešenia, nie problémy!

Copy the Nordic Solutions, Not the Problems!

Svetozár Gavora

Bjørn Lomborg:

Ekonomický rúst – hrozba pro životní prostředí?

Economic Growth – Threat for the Environment?

Jarmila Novotná

Josef Šíma:

Vlastnické právo vs. „veřejný zájem“

Property Rights vs. “Public Interest”

Adéla Mlčáková (anglický text)

Prepis prednášok / Přepis přednášek / Transcription of lectures by

Pascal Salin, Ron Paul, Václav Klaus, Bjørn Lomborg

Petr Havlík

Korektúry / Korektury / Revisions

JAZYKOVÁ KOREKTÚRA / JAZYKOVÁ KOREKTURA / PROOFREADING:

Kristína Uhlíková (slovenské texty a anglické texty v slovenskej časti)

Zdeňka Grigarová (české texty)

Adéla Mlčáková (anglické texty v české části).

ODBORNÁ KOREKTÚRA PREKLADOV / ODBORNÁ KOREKTURA PŘEKLADŮ /

REVISIONS OF TRANSLATION:

Peter Gonda (anglické texty v slovenskej časti)

Pavel Chalupníček (anglické texty v české části)

Na obranu slobodného trhu
IN DEFENSE OF THE FREE MARKET
Na obranu svobodného trhu

Editori / Editoři / Editors:
Peter Gonda, Pavel Chalupníček

Zalamovanie a obálka / Sazba a obálka / Typeset and cover:
Marián Úradník – Maco

Tlač / Tisk / Print:
Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov (Slovensko / Slovakia)

Vydavatelä / Vydavatelé / Publishers:

KONZERVATÍVNY
INŠTITÚT
M. R. ŠTEFÁNĀKA
M. R. ŠTEFANIK
CONSERVATIVE
INSTITUTE

Bratislava, apríl / duben / April 2007
Vydanie prvé / Vydání první / First edition

ISBN 978-80-89121-11-3 (pre Slovensko),
ISBN 978-80-863-8949-3 (pro Českou republiku)